

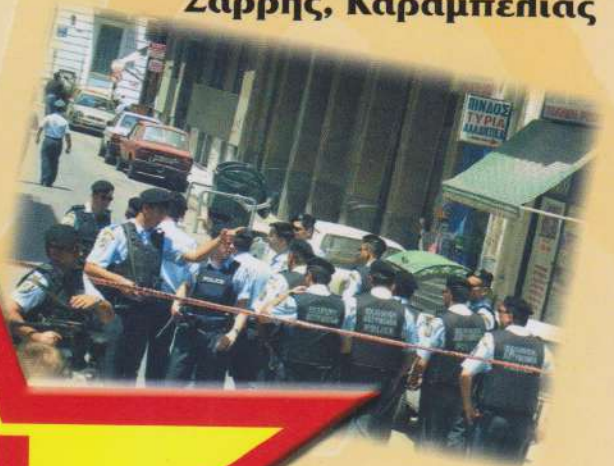

ΕΛΛΟΠΤΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Γράφουν: Παπαθεμελής,
Σαρρής, Καραμπελιάς

Σ' αυτό το τεύχος:

- Ελληνική ή Ευρωπαϊκή Ταυτότητα;
- Μ. ΑΣΙΑ: Οι Λαοί της Σιωπής
- Το Απεμπλουτισμένο Ουράνιο
- ΚΥΠΡΟΣ: Η Γεωπολιτική του Πετρελαίου
- Ελλάδα και Σκόπια
- Το Αρχιπέλαγος
- Η Ελληνίδα Μάνα

Τεύχος 61^ο (38^ο) Περίοδος Β'
ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 2002
4,40 € - Κύπρος: 3,0 Λίρες

**«Ζεῦ ἄνα, Δωδωναῖε Πελασγικέ...»
(Ίλιάς Π, 233)**

ΕΛΛΟΠΙΑ = «ἀρχαία ὀνομασία τῆς κοιλάδας τῶν Ἰωαννίνων, ὅπου κατοικοῦσαν οἱ Ἕλλοπες, Ἐλλοί ἢ Σελλοί, ἱερεῖς τοῦ Δωδωναίου Δία.

Ἡ Δωδώνη τῆς Ἐλλοπίας ἦταν ἡ χώρα τῶν Μολοσσῶν*, ἔδρα τοῦ ἀρχαιότερου ἐλληνικοῦ μαντείου πού προφήτευε ἐρμηνεύοντας τό θρόισμα τῶν φύλλων τῆς βελανιδιάς. Ἕλλοψ, γιός τοῦ Ἴωνος, ἐγγονός τοῦ Ἑλλήνος.

* πατρίδα τῆς Ὀλυμπιάδας, μητέρας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

	6 τεύχη	12 τεύχη
ΕΛΛΑΔΑ*	23,50	47,00 εὐρωδραχμές
ΚΥΠΡΟΣ	15,00	30,00 Λίρες Κύπρου
ΕΥΡΩΠΗ	35,00	70,00 εὐρωδραχμές
ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ	41,00	82,00 εὐρωδραχμές
ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ - ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ - ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ	36,50	73,00 εὐρωδραχμές
ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ	50,00	εὐρωδραχμές

*Φοιτητές, πολύτεκνοι, στρατιῶτες, χαμηλοσυνταξιῶχοι,
15,00 30,00 εὐρωδραχμές.

ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Τίς συνδρομές σας μπορείτε νά τίς στείλετε μέ ταχυδρομική ἐπιταγή στή Διεύθυνση Ἀλληλογραφίας ἢ νά τίς καταθέτετε στόν λογαριασμό τῆς ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ 099-51510230, γράφοντας τό ὄνομά σας στό ἔντυπο κατάθεσης.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

Βιβλιοπωλεῖα Ἀθηνῶν:

«ΚΟΚΚΙΝΗ ΜΗΛΙΑ»

25ης Μαρτίου 1 & Ἀναστάσεως
155 61 ΧΟΛΑΡΓΟΣ, τηλ. 010-65.19.728

Βιβλιοπωλεῖα Θεσσαλονίκης:

Βασίλειος Χρήστου

Ἐκδόσεις «ΚΥΡΟΜΑΝΟΣ»

Πρ. Κορομηλά 42 - Θεσ/νίκη, τηλ. 0310-282.427

ΔΙΑΝΟΜΗ

- Στίς παροικίες τοῦ Ἑλληνισμοῦ
  - Στήν Κύπρο καί στίς ἐπαρχιακές πόλεις
  - Στούς ἐφημεριδοπώλες τῆς Ἀθήνας
- Ἀπό τό πρακτορεῖο Ἐφημερίδων «Εὐρώπη» Α.Ε.
Ἀμφιαράου 15-17, 104 42 ΑΘΗΝΑ

ΕΛΛΟΠΙΑ

ΕΚΔΟΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Τεύχος 61^ο (38^ο), Περίοδος Β'
ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2002

*

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ

Ελλάδα 4,40€

Κύπρος 3,0 λίρες

Εκδότης - Ἑπεύθυνος σύμφωνα μέ τόν νόμο

Μπινιχάκης Θεόδωρος

25ης Μαρτίου 1 & Ἀναστάσεως
155 61 Χολαργός, τηλ. 010-65.19.728

ISSN 1107 - 1923

Γλωσσική Ἐπιμέλεια

Χρυσάνθη Βυργιώτη

Διεύθυνση Ἀλληλογραφίας

Ταχ. Θυρίδα 78035

173 10 Ἄγ. Δημήτριος.

Τηλεομοιότυπο (Τ.Ο.Τ.): 010-65.19.728

e-mail: hadjip@otenet.gr

*****

Σέ αὐτό τό τεύχος συνεργάστηκαν:

Βασίλης Βαβουράκης

Μιχαήλ Βικέντιος

Χρυσάνθη Βυργιώτη

Χριστόδουλος Γαλλουριδής

Γρηγόρης Γκιζέλης

Γιῶργος Καραμπελιάς

Παναγιώτης Καραφωτιάς

Βασίλειος Καρβουνιάρης

Σταῦρος Καρκαλέτης

Νίκος Κατσαρός

Ἀθανάσιος Κόρμαλης

Βασίλης Κρομμύδας

Ἀχιλλέας Λαζάρου

Διονύσιος Μαυρόγιαννης

Θεόδωρος Μπινιχάκης

Ἀντώνης Ξελαπαδάκος

Στέλιος Παπαθεμελής

Γιῶργος Πετρόπουλος

Φώτης Πλατανίδης

Νεοκλῆς Σαρρής

Εὐθύμιος Σουλογιάννης

Μιχάλης Χαρολαμπιδής

Κωνσταντῖνος Χολέβας

- Ἡ ἐπιμέλεια τῆς ὕλης γίνεται ἀπό Συντακτική Ὁμάδα.
- Τά ἐνυπόγραφα κείμενα δέν ἐκφράζουν κατ' ἀνάγκη τήν ἀποψη τοῦ συνόλου τῆς Συντακτικῆς Ὁμάδας.
- Χειρόγραφα δέν ἐπιστρέφονται.
- Οἱ προβολές διβλίων, περιοδικῶν καί δραστηριοτήτων τοῦ πατριωτικοῦ χώρου δέν ἔχουν ἐμπορικό χαρακτήρα.

ΕΞΩΦΥΛΛΟ 61ου ΤΕΥΧΟΥΣ

Εικόνες από την «τελετή» παράδοσης της 17 Ν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	2
ΕΛΛΟΧΕΥΟΝΤΑΣ & ΣΧΟΛΙΑΖΟΝΤΑΣ	4
ΘΕΣΕΙΣ & ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	
Ελλάς και Σκόπια: 7 χρόνια από την ενδιαμέση συμφωνία (του Κ. Χολέβα)	6
Σε μια Ευρώπη ανιστόρητη (του Γ. Πετρόπουλου).....	8
Η Βουλή των Εφήβων.....	10
ΒΑΛΚΑΝΙΑ	
Οι ΝΑΤΟϊκοί βομβαρδισμοί στη Γιουγκοσλαβία, το απεμπλουτισμένο ουράνιο και οι επιπτώσεις στους λαούς των Βαλκανίων (του Ν. Κατσαρού)	13
ΔΙΕΘΝΗ	
Η προδοσία ενός πανανθρώπινου οράματος (του Π. Καραφωτιά)	16
ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ	
Κύπρος - Παλαιστίνη, βίοι παράλληλοι (του Α. Φρυδά).....	19
ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΘΝΟΣ	
Εθνική Ελληνική ή Ευρωπαϊκή ταυτότητα; (του Γ. Γκιζέλη).....	23
ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ	
Οι λαοί της σιωπής (του Μ. Χαραλαμπίδη).....	27
ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ - ΑΦΙΕΡΩΜΑ	
Τρομοκρατία - Μια πρώτη αποτίμηση (του Σ. Παπαθεμελή)	32
Όχι στην τρομοκρατία της κοινωνίας (του Γ. Καραμπενιά).....	34
Το απο-μύθευμα της τρομοκρατίας (του Ν. Σαρρή)	36
ΚΥΠΡΟΣ	
Η γεωπολιτική του πετρελαίου και η υπεραξία του Κυπριακού χώρου (του Χ. Γιαλλουρίδη).....	43
Κύπρος: Τα δύσκολα έρχονται (του Σ. Καρκαλέτση)	46
Ο αγώνας της ΕΟΚΑ υπήρξε αγώνας Απελευθερωτικός και Αντιαποικιακός	49
ΙΣΤΟΡΙΑ	
Οι Κρητικές εποποιίες ως υποθήκες εθνικές (του Αχ. Λαζάρου).....	53
ΑΙΓΑΙΟ	
Το Αρχιπέλαγος (του Δ. Μαυρογιάννη)	56
ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ	
Η Ελληνίδα Μάνα στο δημοτικό τραγούδι (του Α. Ξεπαπαδάκου)	61
ΒΟΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΣ	
Οι Χειμαρριώτες στην Ιταλία (του Αθ. Κόρμαλη)	64
Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ	
Η εκδοτική δραστηριότητα των Ελλήνων στη νεότερη Αίγυπτο (του Ευθ. Σουλογιάννη)	66
ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ	69
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	70

Εισαγωγικό Σημείωμα

Η πολιτική και κοινωνική κατάσταση της χώρας μας έχει εισέλθει σε μία ιδιόμορφη φάση άκνησσίας, φθοράς, άναμονης και βεβαιότητας ως προς ένα και μοναδικό γεγονός: ότι η παρούσα κυβέρνηση έχει απολέσει την λαϊκή στήριξη και επιδοκιμασία και μετρά αντίστροφα τον χρόνο παραμονής της στην εξουσία. Οι δημοσκοπήσεις που δημοσιεύονται δίνουν προβάδισμα στην αξιωματική αντιπολίτευση 8,5-9,5 μονάδων ενώ στην παράσταση νίκης η Ν.Δ. προηγείται κατά 35-40 μονάδες. Το κυβερνών κόμμα αναλώνεται σε προσπάθεια αντιστροφής του κλίματος και καταπολέμησης της εσωκομματικής ασθένειας που λέγεται εσωστρέφεια. Το κυβερνητικό έργο καρκινοβατεί και άκομη και εκεί που υπάρχουν κάποιες εξελίξεις, όπως π.χ. στο ασφαλιστικό, όπου ψηφίστηκε από τη Βουλή το σχετικό νομοσχέδιο, η αίσθηση που έχουν όλοι, πολιτικοί και απλοί πολίτες, είναι χρονική εμβέλεια 3-5 ετών. Η κυβέρνηση προτίθεται να προχωρήσει σε φοροελαφρύνσεις. Όμως τα προβλήματα στην Παιδεία παραμένουν πάντα, με τα περισσότερα Πανεπιστήμια κλειστά. Το ίδιο συμβαίνει και στον τομέα της Υγείας. Οι επιχειρούμενες ιδιωτικοποιήσεις -π.χ. Καζίνο Πάφου-κινδυνεύουν να άκυρωθούν κάτω από το βάρος αδιαφανών ή αμφιβόλου νομιμότητας ενεργειών. Τα δέ Ολυμπιακά έργα χαρακτηρίζονται στην μεγάλη πλειονότητά τους από υπερβάσεις χρονοδιαγραμμάτων. Τώρα μάλιστα καλούνται και οι Ένοπλες δυνάμεις, ως ύστατη λύση για να δγάουν τα κάστανα απ' τη φωτιά, συμμετέχοντας ενεργά στο πρόγραμμα εθελοντισμού. Παράλληλα η ανεργία σκαρφαλώνει στο 10,5% επίσημως, οι δέ λαθρομετανάστες κατακλύζουν την χώρα, προκαλώντας την δήλωση του Υπουργού Δημ. Τάξης ότι η Ελλάδα δεν χωράει άλλους. Είναι εύλογο το ερώτημα που προκύπτει άβιαστα, πώς είναι δυνατόν ένας αδύναμος πρωθυπουργός και μία κυβέρνηση που χάνει το έδαφος κάτω απ' τα πόδια της, με υπουργούς άλληλοσυγκρουόμενους, να προστατεύσει έπαρκώς τα εθνικά συμφέροντα σε διεθνές επίπεδο και να δώσει λύσεις ουσιαστικές στα μικρά και μεγάλα εσωτερικά μας προβλήματα. Ίσως η προσφυγή στις κάλπες είναι η μόνη ένδειξιμη λύση.

Παρ' όλο όμως που πρωθυπουργός και κυβέρνηση φαίνονται να ασχολούνται περισσότερο με την εκλογική ήττα που έρχεται, η τρέχουσα πολιτική πραγματικότητα της χώρας απαιτεί κυβερνητικούς χειρισμούς και λύσεις. Η χώρα μας από 1/7/2002 ανέλαβε την προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα θέματα Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας και ΟΝΕ. Στο θέμα του Ευρωστρατού στη Σύνοδο της Σεβίλλης υπήρξαν κάποιες θετικές εξελίξεις για την χώρα μας, οι οποίες όμως δεν δικαιολογούν καμία θριαμβολογία και κανένα εφησυχασμό. Οι Ευρωπαίοι Έταίροι μας απέδεδχθησαν να περιληφθούν οι μίνιμουμ ελληνικές θέσεις σε ένα γενικό πολιτικό πλαίσιο για το ESDP (European Security and Defense Policy). Αυτό το πολιτικό πλαίσιο δεν συνιστά κάποιο θεσμικό κείμενο, δεν είναι κάποια πολιτική απόφαση της Σεβίλλης, όπως αυτή του Έλσινκι ή της Λισσαβώνας. Οι όποιες αλλαγές που υιοθετήθηκαν, δεν προκαλούν κάποια σοβαρή βλάβη στα τουρκικά συμφέροντα, αλλά ενσωματώνουν αυτόνομες και στοιχειώδεις εξισορροπητικές ρυθμίσεις. Όμως, ο καθοριστικός ρόλος

των ΗΠΑ στο θέμα του ESDP παραμένει. Η δέ Ευρωπαϊκή δύναμη ταχείας αντίδρασης θά έχει κυρίως επικουρικό ρόλο στην σιαά του NATO.

Στην Κύπρο η κατάσταση παραμένει κρίσιμη δεδομένου ότι οι Τούρκοι κινούνται προκλητικά σε στρατιωτικό επίπεδο (ένισχυση των δυνάμεών τους στο νησί με 5.000 άνδρες, εξακόσιοι των οποίων του ύγειονομικού), η δέ διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης τίθεται εν αμφιβόλω λόγω ένδοευρωπαϊκών αντιθέσεων σε θέματα Κοινής Άγροτικής Πολιτικής. Οι Έλληνοτουρκικές σχέσεις εξακολουθούν να κινούνται στην γνωστή οδό προσέγγισης Παπανδρέου-Τζέμ, όπου η Έλληνική πλευρά υποχωρεί διακριτικά, σιωπηλά και με χαμηλούς τόνους, η δέ Τουρκική πλευρά ενθυλακνώνει τις υποχωρήσεις και προχωρεί άταλάντευτη σε νέες διεκδικήσεις. Οι Τούρκοι συνεχίζουν τις παραβιάσεις στο Αιγαίο, άπειλούν με θερμό έπεισόδιο στην Κύπρο, συνεχίζουν τους στρατιωτικούς τους έξοπλισμούς παρά την οικονομική τους διαπραγία. Ενώ το δολάριο έχει φθάσει τό 1.650.000 τουρκικές λίρες, η Τουρκική άεροπορία σχεδιάζει την άγορά 30 νέων F-16 Block 50 άξίας 750 εκατ. δολλαρίων, πέραν των 4 AWACS που παρήγγειλε στην BOEING, άξίας 1.2 δισ. δολλ. τον έκσυγχρονισμό των άρμάτων και τα έπιθετικά έλικόπτερα. Και όμως στα μυαλά κάποιων πολιτικών μας και δημοσιογράφων υπάρχει η πεποίθηση ότι οι Τούρκοι περικόπουν τα έξοπλιστικά προγράμμά τους. Παράλληλα, η τουρκική διπλωματία βελτιώνει θεαματικά τις σχέσεις της με την Συρία, με την όποια πρόσφατα υπεγράφη συμφωνία στρατιωτικής συνεργασίας, μέσω δέ μυστικών διπλωματικών έπαφών επιχειρείται προσέγγιση με την Άρμενία. Φαίνεται ότι η Τουρκία προσπαθεί να καλύψει τα νώτα της. Η Ελλάδα και τό Ίράκ θά πρέπει να άνησυχούν ιδιαίτερα.

Τά μηνύματα από την διεθνή πολιτική κόνιστρα είναι άρκούντως άνησυχητικά. Ένας ιδιότυπος οικονομικός και νομοματικός πόλεμος υποφώσκει μεταξύ ΗΠΑ και Ευρώπης, στον όποιο συμμετέχει και η Ιαπωνία. Με άφορμή τα τεράστια λογιστικά σκάνδαλα των μεγάλων άμερικανικών εταιρειών Enron, Worldcom, Zetox, η άμερικανική διοίκηση μάλλον έχει προκρίνει την έλεγχομένη διολίσθηση του δολλαρίου άπέναντι σε ευρώ και γέν. Έτσι φθάσαμε στην ίσοτιμία 1:1 μεταξύ ευρώ-δολλαρίου με προοπτική την περαιτέρω άνατίμηση του ευρώ αλλά και του γέν. Τό γεγονός αυτό συνδυαζόμενο με τά μέτρα προστατευτισμού που πήρε η άμερικανική κυβέρνηση για τά προϊόντα χάλυβα, προσπαθώντας να διαφυλάξει την έγχωρια παραγωγή και φορτώνοντας με δασμούς έως 30% τις ευρωπαϊκές εισαγωγές, αλλά και με τις έπιδοτήσεις στα άμερικανικά άγροτικά προϊόντα εις βάρος των ευρωπαϊκών, μάς οδηγεί άβιαστα στο συμπέρασμα ότι οι Άμερικανοί είναι διατεθειμένοι να στραφούν εναντίον όλων, παραβαίνοντας όλους τους κανόνες της έλεύθερης οικονομίας, τους όποιους κυρίως οι ίδιοι ως φετίχ μεταλαμπάδευσαν στην παγκόσμια οικονομική κοινότητα. Στην Ευρωζώνη θά υπάρξουν κάποιες θετικές εξελίξεις, όπως η αύξηση εισροής κεφαλαίων, η πτώση του πληθωρισμού λόγω μείωσης της τιμής του πετρελαίου, όμως σε βάθος χρόνου ό κίνδυνος κοινωνικών παρενεργειών είναι όρατός από την οικονομική

δυσπραγία μεγάλων εξαγωγικών επιχειρήσεων, την αύξηση της άνεργίας, την πιθανότητα εμφάνισης οικονομικών φαινομένων τύπου 'Αργεντινής στις περιφερειακές Ευρωπαϊκές χώρες (όπως η Ελλάδα). Είναι άγνωστο προς το παρόν το πώς θα αντιδράσουν ή Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ιαπωνία μπροστά σ' αυτές τις διαμορφούμενες αμερικανικές απειλές. Το σίγουρο είναι ότι η παγκοσμιοποιημένη οικονομία περνάει καθαρά σέ μία φάση όπου όλοι πολεμούν έναντιον όλων, με τις ΗΠΑ να έχουν τά μεγαλύτερα γεωπολιτικά πλεονεκτήματα.

Μεγάλη απειλή αποτελεί για την παγκόσμια οικονομία και η επαιλούμενη οικονομική κατάρρευση της Βραζιλίας. Η μεγάλη λατινοαμερικανική αυτή χώρα φαίνεται να λυγίζει κάτω από τό βάρος των 245 δις. δολλ. πού είναι τό εξωτερικό της χρέος. Τό ΔΝΤ διαστάζει να παράσχει περαιτέρω δάνεια, φοβούμενο ότι στις επικείμενες προεδρικές εκλογές θά επικρατήσει ο άριστορός συνδικαλιστής ηγέτης Ινάσιο Λούλα ντά Σίλβα. Ο κίνδυνος άργεντινού τύπου κατάρρευσης της Βραζιλιάνης οικονομίας είναι όρατός. Σέ μία τέτοια περίπτωση θά παρουρηθούν στην δίνη μας μεγάλης οικονομικής κρίσης οι περισσότερες λατινοαμερικανικές χώρες (Ούρουγουάη, Παραγουάη, Χιλή, Περού κλπ.) και θά επηρεαστούν κάποιες Ευρωπαϊκές, με κυριώτερες τήν Ισπανία και τήν Πορτογαλία. Οι διεθνείς οικονομικές συγκυρίες είναι αρκετά άνησυχητικές και απαιτούν από έλληνηκής πλευράς μεγάλη έγρήγορη σέ πολιτικό και τραπέζικό επίπεδο.

Στήν διεθνή γεωπολιτική συγκυρία οι 'Αμερικανοί ένισχύουν τήν θέση τους στην Κεντρική Ασία και στον Καύκασο. Τό ίδιο πράττουν Ισραήλ και Τουρκία. Η στρατιωτική διείσδυση των 'Αμερικανών στην Κεντρική Ασία συνεχίζεται με τήν επικείμενη άποστολή 5.000 'Αμερικανών στρατιωτών στην Κιργιζία, σέ μία στρατιωτική βάση κοντά στην πρωτεύουσα Μπισκέκ. Στό 'Αφγανιστάν ό τοποθετηθείς από τους 'Αμερικανούς πρόεδρος Χαμίτ Καρζάι, διόρισε νέα κυβέρνηση βασισμένη κυρίως στους Τατζίκους, παρά στους Παστούν, από τους οποίους κατάγεται και ό ίδιος. Αποτέλεσμα ή άναξωπύρωση των φυλετικών συγκρούσεων με άποκορύφωμα τήν δολοφονία του Παστούν αντιπροέδρου τής κυβέρνησης Καντίρ. Από τήν άλλη οι 'Αμερικανοί ένισχύουν ταχέως τους δεσμούς τους με τήν Ινδία σέ όλα τά επίπεδα. Τό ίδιο συμβαίνει και με τό Ισραήλ πού τελευταία έχει υπογράψει σημαντικές συμφωνίες στρατιωτικής συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών με τήν Ινδική κυβέρνηση. Είναι σαφές ότι οι 'Αμερικανοί επιδιώκουν να άποσπασουν έντελώς τήν Ινδία από τήν Ρωσική έπιρροή και να τήν χρησιμοποιήσουν ως γεωπολιτικό ανάχωμα άπέναντι στην Κίνα. Αυτή τήν στιγμή οι 'Αμερικανοί έλέγχουν πλήρως τόν έξασθενημένο βιολογικά πρωθυπουργό τής Ινδίας Μπεχαρί Βαζπαζί, μέσω του σκληροπυρηνικού και φιλοπόλεμου πολιτικού ηγέτη (δεύτερο στην ιεραρχία) του κυβερνώντος κόμματος Μπαρράτγια Τζανάχα, του Κορνιάν Αντβάνι. Η Ρωσία του Βλαντιμίρ Πούτιν προσπαθεί να αντιδράσει, ένισχύοντας τους στρατιωτικούς δεσμούς της με τήν 'Αρμενία, άπειλώντας μέσω των 'Αμπχαζίων τό καθεστώς Σεβαρντάτζε στην Γεωργία, δίνοντας ύποσχέσεις και παροχές στρατιωτικού τύπου στην Κιργιζία, στό Καζακιστάν, στό Τατζικιστάν και στό Ούζμπεκιστάν. Γενικώς τό γεωπολιτικό παιχνίδι στην περιοχή είναι

έντελώς άνοικτό, άκρως ένδιαφέρον, αλλά τήν πρωτοβουλία τήν έχουν μάλλον οι 'Αμερικανοί.

Στό μεσανατολικό οι Παλαιστίνιοι συνεχίζουν τόν άρισσο και ήρωικό άγώνα τους άπέναντι στό Ισραήλ και τήν 'Αμερικανική πολιτική τής Νέας Τάξης. Οι επίθεσεις άυτόκτονίας δέν έχουν σταματήσει, οι Ισραηλινοί άνακαταλαμβάνουν παλαιστινιακά έδάφη και οι Παλαιστίνιοι προσπαθούν να έξορκίσουν τήν σύμπραξη των ΗΠΑ προκηρύσσοντας εκλογές γά τόν Ιανουάριο του 2003. Η λυσσαλέα προσπάθεια 'Αμερικανών και Ισραηλινών να άποχωρήσει ό Γιάσερ 'Αραφάτ από τό πολιτικό προσκήνιο, προσκορύνει γά τήν ώρα στην αντίδραση του παλαιστινιακού λαού και τής διεθνούς κοινότητας. Κανείς δέν ξέρει αν γίνουν τελικά οι εκλογές και αν συμμετάσχει σ' αυτές ή Χαμάς. Η άβεβαιότητα πού επικρατεί σ' αυτή τήν περιοχή ένισχύει τήν άνασφάλεια στις περισσότερες περιοχές του πλανήτη. Ακόμη και σ' αυτή τήν Ευρώπη, όπου έπλεαύνει ή Κεντροδεξιά, καλπάζει ή άνεργία, υποφώσκει ή οικονομική κρίση, ή διεύρυνση βρίσκεται στον άέρα και ή λαθρομετανάστευση όργιάζει. **Κάτι καινούργιο γεννιέται, φοβόμαστε δέ ότι θά είναι πολύ επώδυνο γά όλους τους λαούς.**

Βέβαια, όπως είναι γνωστό σέ όλους, ή χώρα μας βρίσκεται από τό βράδυ του Σαββάτου 29/6/2002 σέ τροχιά 17N και τρομοκρατίας. Ο έκρηκτικός μηχανισμός πού έξερράγη στά χέρια του εκ Θεσσαλονίκης άγιογράφου Σάββα Ξηρού, πού έπρόκειτο να τοποθετηθεί στα έκδοτήρια ειατηρίων τής HELLAS FLYING DOLPHINS στό λιμάνι του Πειραιά, τά στοιχεία πού βρέθηκαν στον χώρο τής έκρηξης, ό άμεσος συσχετισμός τους με τήν 17N, ή άνακάλυψη των άποθηκών τής όργάνωσης με τό 90% περίπου του όπλισμού της, ξετυλίγουν μπροστά στα έκπληκτα μάτια μας τό κουβάρι τής άποκάλυψης και ίσως τής όριστικής άπενεργοποίησης αυτής τής τρομοκρατικής όργάνωσης - μύθου. Τά σενάρια πού παρουσιάζονται από ειδικούς και μη άπειρα, σχετικά με τό ποιόν των έγκεφάλων τής όργάνωσης, του τρόπου με τόν όποιο οι άρχές έφθασαν στό σημείο να έχουν αυτή τήν έπιτυχία. Πρόσωπα φωτογραφίζονται, προσαγωγές γίνονται, συλλήψεις μάλλον θά γίνουν όσοούπω. Η ύπερπληροφόρηση επί του θέματος, κυρίως τηλεοπτική, κινδυνεύει να άκυρώσει τήν ίδια τήν πληροφόρηση. Τά σενάρια προκαλούν μάλλον σύγχυση. Υπάρχουν όμως κάποια σημεία τής όλης υπόθεσης πού δέν χρειάζονται πολλή άνάλυση, άπλως έπισημανση. **Πρώτον** ή τελευταία βομβιστική ένέργεια τής 17N βρήθε έρασιτεχνισμού. **Δεύτερον** ή συγκέντρωση του όπλισμού σέ δύο γιάφκες άπάδει των συναμοτικών κανόνων, γά μία τόσο σοβαρή όργάνωση. **Τρίτον** ή προαναγγελία συλλήψεων διά του Τύπου και ή σύμπτωση του περιστατικού του Σάββα Ξηρού γεννά άμφιβολίες. Η κυβέρνηση θά εκμεταλλευτεί πολιτικά τό γεγονός και θά επιδιώξει να ξεπεράσει μάλλον τήν δύσκολη πολιτική συγκυρία. Τό θέμα θά άπασχολήσει γά μεγάλο χρονικό διάστημα τήν κοινή γνώμη και θά τήν άποσπάσει από τά άλλα σοβαρά θέματα, πού μας άπασχολούν (Εύρωστρατός, Κύπρος, Έλληνοτουρκικά, έσωτερικά θέματα κλπ.). Μπορεί ή έξάρθρωση τής 17N να άποτελεί θετικό γεγονός γά τά πολιτικά δρώμενα τής χώρας, αν τελικά προκύψει κάτι τέτοιο. Έπ' ούδενί όμως δέν έπιτρέπεται ή κυριαρχούσα τηλεοπτική τρομολαγνεία να έξαφανίσει τά πολιτικά και κοινωνικά άντανακλαστικά των Έλλήνων πολιτών σέ τέτοιες κρίσιμες περιόδους.

ΜΟΝΟΔΡΟΜΟΣ Η ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΗ ΤΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

Εμείς οι πολίτες που προσπαθούμε να κρατήσουμε ακέραια τη συνειδησιακή μας αυτονομία, θα συμφωνούσαμε αναμφίβολα στο συμπέρασμα ότι το πολιτικό τοπίο στη χώρα μας εμφανίζεται ελλειμματικό και παθογενές, βαδίζοντας αργά, πλην σταθερά, σε αδιέξοδο.

Γι' αυτό και γίνεται όλο και πιεστικότερο απέναντι στον Έλληνα εργαζόμενο, τον εργάτη, τον αγρότη, τον μικρομεσαίο.

Γι' αυτό και γίνεται όλο και δουλικότερο απέναντι στους Τούρκους και τους Αμερικανούς και ευάλωτο στους μηχανισμούς της διαπλοκής, που το ίδιο το ελληνικό πολιτικό σύστημα έθρεψε και γιγάντωσε. Τα προβλήματα οξύνονται σε βάρος μεγάλων στρωμάτων του λαού μας, τα εθνικά θέματα πηγαινούν από το κακό στο χειρότερο κι όλα αυτά έχουν τα αίτιά τους στις κακές επιλογές και πρακτικές του κυβερνώντος κόμματος. Και το αδιέξοδο γίνεται ακόμη σκοτεινότερο, αφού διαπιστώνεται ότι οι θέσεις που προβάλλει η αξιωματική αντιπολίτευση, οι προθέσεις της (εάν και εφ' όσον διαδεχθεί την παρούσα κυβέρνηση), ουδόλως διαφοροποιούνται. Αντίθετα, γίνεται ό,τι είναι δυνατόν, για να πειστούν όλοι ότι θα ακολουθήσουν και αυτοί την πεπατημένη αλλά με καλύτερη διαχείριση.

Το έλλειμμα λοιπόν είναι εμφανές όσο ποτέ. Αρμόζει, οι άξιοι, οι έντιμοι, να καθλώνονται και να δρουν στο περιθώριο της πολιτικής ζωής; Μας κα-

λύπτει το παρόν σύστημα, νόμισμα με δύο όψεις, αλλά ουσιαστικά με μία κοινή πολιτική, τις παρενέργειες της οποίας βιώνουμε καθημερινά;

Πρέπει κάποτε να ατενίσουμε τους εαυτούς μας κατάματα και να θέσουμε, σε εμάς τους ίδιους, το ερώτημα: Τέτοια πατρίδα, τέτοια κοινωνία οραματιζόμαστε να παραδώσουμε στα παιδιά μας; Ξαν αυτή που έχουμε σήμερα, τραυματισμένη, χωρίς συνοχή, δίχως αξιοπρέπεια και με τις κάθε είδους ολιγαρχίες (πολιτικές, οικονομικές, εκδοτικές κτλ.) να απομυζούν το κοινωνικό σώμα; Αν αυτό μας αξίζει, δεν μένει παρά να γίνουμε άβουλοι και παθητικοί θεατές αυτών που άλλοι σχεδιάζουν και υλοποιούν, σε βάρος μας.

Το προαναφέραμε όμως, θα συνεχίσουμε να προσπαθούμε για να διατηρήσουμε καθαρή την συνείδηση και τη φωνή μας, ελπίζοντας και προσμένοντας.

Ελπίδα και προσμονή των ανησυχούντων, των ανυστερόβουλων, των προθύμων να συνεισφέρουν στην πατρίδα και τα κοινά, είναι αυτή: Τα μικρά κόμματα, που είναι έξω από τη φθορά και την εξουσία, να ενταχθούν σε πορεία συγκρότησης ενός ενιαίου πολιτικού φορέα, με πατριωτικό και κοινωνικό όραμα. Αυτό είναι όχι ευχή, μα ΑΠΑΙΤΗΣΗ των ενεργών πολιτών, και ΜΟΝΟΔΡΟΜΟΣ για τις υγιείς πολιτικές δυνάμεις του τόπου μας...

Θ. Μ.

ΗΠΑ:

Περίεργες ομαδικές συλλήψεις Ισραηλινών!

Περίεργα πράγματα συμβαίνουν στις Ην. Πολιτείες (αυτό δεν είναι είδηση) σε σχέση με τους Ισραηλινούς, και αυτό... είναι!

1. Όπως λίγοι επιμένουν να γράφουν, μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, έχουν συλληφθεί (ανάμεσα σε πάνω από 1.000 άτομα) και 78 Ισραηλινοί, οι οποίοι φέρονται ως ύποπτοι, δηλαδή ως αναμειγμένοι στο τρομοκρατικό χτύπημα με τον α' ή β' τρόπο.

ΤΟ ΠΕΡΙΕΡΓΟ είναι ότι:

- Το Ισραήλ έχει κάνει επανειλημμένα διαβήματα αλλά «φωνή βοώντος εν τη ερήμω»: κανείς δεν τους δίνει σημασία.

- Είναι άγνωστο πού ακριβώς κρατούνται, ποιοι είναι (τα ονόματά τους), γιατί κρατούνται τόσο καιρό (δέκα μήνες) και ποιες κατηγορίες μπορεί να τους βαραίνουν!

2. Όπως κανένας άλλος δεν έγραψε (εδώ), το «Ασσοσιέπεντ Πρες» μετέδωσε προχθές και η «Ουάσινγκτον Τάιμς» έγραψε χθες ότι (εκτός από αυτούς τους... αγνοούμενους Ισραηλινούς) συνελήφθησαν άλλοι (κρατηθείτε!) εκατόν είκοσι (120!) συμπατριώτες τους που κατηγορούνται για ... κατασκοπεία!!!

ΑΠΟ ΤΑ στοιχεία που ως τώρα συγκεντρώθηκαν προκύπτουν τα εξής:

- Οι συλλήψεις έγιναν σε πολλές πόλεις της Αμερικής, άρχισαν αρχές του χρόνου και είναι άγνωστο πότε ολοκληρώθηκαν.

- Κάποιοι από τους συλληφθέντες απελάθηκαν.

- Σχεδόν όλοι οι συλληφθέντες ήταν (ή εμφανίζονταν ότι ήταν) φοιτητές σε Πανεπιστήμια και Σχολές Καλών Τεχνών!

- Οι περισσότεροι είναι γόνοι καλών οικογενειών του Ισραήλ (ή και της ομογένειας;) και μεταξύ τους, ο γιος ενός γνωστού Ισραηλινού στρατηγού.

- Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε σ' αυτούς που πιάστηκαν κοντά σε μια βάση AWACS στην Οκλαχόμα! ΕΙΝΑΙ άγνωστο:

1. Γιατί δεν δόθηκε έκταση στο γεγονός αυτό που - αφήσαμε το καλό στο τέλος - επιβεβαιώθηκε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ!

2. Πώς αντέδρασε το Ισραήλ και πόσοι κρατούνται σήμερα στις ΗΠΑ!...

ΔΕΝ είναι καταπληκτικά όλα αυτά;

Αναδημοσίευση από το «ΠΟΝΤΙΚΙ» της 27/6/02

Προσφυγή κατά τῆς Τουρκίας

Ἡ «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ» (ΕΛ.ΕΝ.), νομίμως αναγνωρισμένο πολιτικό κόμμα (τό ὁποῖο δέν ἔχει ἀναπτύξει κομματική δραστηριότητα), ἔχει καταθέσει στόν Ὅργανισμό Ἡνωμένων Ἐθνῶν (γραφεῖα Ἀθηνῶν) μήνυση κατά πολιτικῶν καί στρατιωτικῶν προσωπικοτήτων τῆς Ἀγκυρας καί τοῦ ψευδοκράτους τοῦ Ντενκτάς γιά συγκεκριμένα ἐγκλήματα.

Ἡ προσφυγή θυροκολλήθηκε στήν εἴσοδο τῶν γραφείων τοῦ Ο.Η.Ε. τόν Αὐγούστο τοῦ 1999, ὑπό δικαστικοῦ κλητῆρος καί ἀπευθύνεται στό Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο Ἐγκλημάτων Πολέμου τῆς Χάγης.

Ἡ ἐγκληση ἀσκήθηκε γιά συγκεκριμένα κακουργήματα κατά τῆς ἀνθρωπότητας, τῶν μηνυ-

μένων, ὅλα αὐτά τά χρόνια ἀπό τήν παράνομη εἰσβολή τῶν Τουρκικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, Γκρίζων Λύκων καί ἄλλων ἐγκληματιῶν στήν Κύπρο.

Συγκεκριμένα ἡ ΕΛ.ΕΝ. ζητεῖ τήν τιμωρία τῶν ἐνόχων γιά τίς δολοφονίες χιλιάδων ἀμάχων, τούς διασμούς, τήν αἰχμαλωσία καί ἐξαφάνιση Ἑλληνοκυπρίων, τήν προσφυγοποίηση περίπου 200.000 κατοίκων τῆς Νήσου καί τήν συνέχιση τῆς παράνομης κατοχῆς ἀπό τό 1974.

Ὡς μάρτυρες κατηγορίας προτείνονται γνωστοί πολιτικοί, ἱεράρχες, διπλωμάτες καί δημοσιογράφοι. Γιά ἄλλη μιὰ φορά, σ' ἓνα τόσο σημαντικό διεθνές θέμα ἡ ἰδιωτική πρωτοβουλία προσπαθεῖ νά ὑποκαταστήσει τό ἔλλειμματικό κράτος.

Θ.Μ.

Ἡ θέση τῆς Διαρκοῦς Ἰ. Συνόδου γιά τόν Ἀπελευθερωτικό Ἀγῶνα τῆς Κύπρου

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος ἐκφράζει τήν ἀνησυχία της καί τή δυσάρεστη ἐκπληξή της, σχετικά μέ ὀρισμένες θέσεις, οἱ ὁποῖες περιέχονται στό βιβλίο «Ἱστορία τοῦ Νεωτέρου καί Συγχρόνου Κόσμου», τό ὁποῖο θά διδαχθεῖ στήν Γ' Λυκείου ἀπό τόν Σεπτέμβριο τοῦ τρέχοντος ἔτους καί τό ὁποῖο χαρακτηρίζει τόν Ἀπελευθερωτικό Ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων Κυπρίων κατά τήν περίοδο 1955-1959 ὡς προῖόν «συντηρητικοῦ ἔθνικισμοῦ» καί γενικῶς ἀναφέρεται μέ μειωτικό τρόπο στήν ἐνδοξη αὐτή σελίδα τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ.

Ὡς πρὸς τόν Ἀγῶνα τῶν Κυπρίων γιά τήν ἐλευθερία καί τήν ἔνωση μέ τήν Μητέρα Ἑλλάδα ἡ Ἐκκλησία μας πιστεύει ὅτι πρέπει νά προβάλλεται ὡς καύχημα ὅλων τῶν Ἑλλήνων καί οἱ πολλοί ἥρωες πού ἔχυσαν τό αἷμα τους νά παρουσιάζονται στούς νέους μας ὡς πρότυπα Ἡρώων. Σέ μιὰ ἐποχή, κατά τήν ὁποία ὅλοι μας παραδεχόμεθα τήν ἔλλειψη προτύπων γιά τήν νεολαία, ὁ Αὐξεντίου, ὁ Καραολῆς, ὁ Μάτσης, ὁ Παλληκαρίδης καί τά ἄλλα παλληκάρια τῆς ΕΟΚΑ ἐκφράζουν μέ τήν θυσία τους αἰώνια πρότυπα ἀρετῆς καί ἀγῶνος ὑπέρ εὐγενῶν ἰδανικῶν. Οἱ δυσμενεῖς καί ἀνακριβεῖς χαρακτηρισμοί τοῦ σχολικοῦ βιβλίου δέν ἀμαυρώνουν μόνον τήν μνήμη τῶν ἡρωϊκῶν νεκρῶν, ἀλλά προσβάλλουν καί τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ἡ ὁποία ἀνέλαβε τήν πνευματική προετοιμασία τοῦ Ἀγῶνος κατά τῆς Ἀποικιοκρατίας καί ὡς Ἐθναρχοῦσα Ἐκκλησία εἶχε τήν μεγαλύτερη εὐθύνη γιά τήν πολιτική πτυχή τοῦ ἐγχειρήματος. Σύσσωμος ὁ Κυπριακός Ἑλληνισμός συμμετεῖχε μέ διαφόρους τρόπους στόν Ἀγῶνα τοῦ 1955-1959 ἐμπνεόμενος ἀπό

τήν ἐλληνική καί ὀρθόδοξη παράδοση τῆς Μεγαλονήσου καί ὅλος ὁ ἀπανταχοῦ Ἑλληνισμός στάθηκε στό πλευρό τῶν ἀγωνιζομένων Κυπρίων ἀνεξαρτήτως κομματικῆς ἢ ἰδεολογικῆς κατευθύνσεως.

Σχετικά μέ τό συγκεκριμένο βιβλίο ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος, κατά τήν Συνεδρία τῆς Παρασκευῆς 31ης Μαΐου ἐξ ἀπεφάσισε νά ζητήσει τήν ἀπόσυρση καί τήν ἀντικατάστασή του καί ἐξέφρασε τά συγχαρητήριά της πρὸς τόν Ὑπουργό Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων κ. Πέτρο Εὐθυμίου, γιά τήν δήλωσή του σχετικά μέ τήν ἀπαράδεκτη θέση τοῦ βιβλίου γιά τόν Ἀπελευθερωτικό Ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων Κυπρίων καθώς καί τήν ἐπιδοκιμασία της γιά τήν δέσμευσή του, ὅτι ἡ συγκεκριμένη παράγραφος δέν θά διδαχθεῖ. Ἐξέφρασε ὡσαύτως τά συγχαρητήριά της πρὸς τόν Ὑπουργό Παιδείας τῆς Κύπρου κ. Οὐράνιο Ἰωαννίδη καί πρὸς τούς Κυπρίους ἐκπαιδευτικούς γιά τήν ἀμεση ἀντίδρασή τους.

Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Δρ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΧΙΛΛ. ΛΑΖΑΡΟΥ

**ΟΡΘΟΠΕΔΙΚΟΣ ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ
ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΑΘΗΝΩΝ**

Κοιμήσεως Θεοτόκου 26-30
Ἅγιος Στέφανος
(Ἀνωθεν Ταχυδρομείου)

Τηλ.: 010 81.45.898
fax: 010 81.45.899
Κιν.: 097 41.98.222

ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΣΚΟΠΙΑ: 7 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ

Τόν Σεπτέμβριο συμπληρώνονται επτά χρόνια από την υπογραφή της «Ενδιάμεσης Συμφωνίας» μεταξύ Ελλάδος και Σκοπίων και τότε ακριβώς λήγει η ισχύς αυτής της αμερικανόπνευστης συμφωνίας. Τόν ίδιο μήνα προβλέπεται να διεξαχθούν στα Σκόπια βουλευτικές εκλογές εν μέσω της συνεχιζόμενης έντασης μεταξύ Άλβανών και Σλάβων. Η ρευστότητα που επικρατεί ακόμη στο Κοσσυφοπέδιο και τά ευνόεις ή έμμέσως όμολογούμενα σχέδια για τήν Μεγάλη Άλβανία και τήν Μεγάλη Βουλγαρία διαμορφώνουν ένα σκηνικό άνησυχητικής άσταθείας. Φυσικά για τήν συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων παραμένει κύριο μέλημα ή άποφυγή τής άναγνώρισεως εκ μέρους μας του Σκοπιανού κράτους με τό όνομα «Μακεδονία».

Σία τήν καλύτερη εκτίμηση τής καταστάσεως καλόν είναι να έπισημόνουμε τίς κυριώτερες παραμέτρους του προβλήματος.

1) Ποιός όφελήθηκε από τήν Ένδιάμεση Συμφωνία. Η Συμφωνία αυτή δέσμευε τά Σκόπια να παύσουν τήν χρησιμοποίηση του Ηλίου τής Βεργίνας καθώς και κάθε άλυτρωτική προπαγάνδα εις βάρος τής Ελλάδος. Ζητούσε επίσης από τήν Ελλάδα να άρει τό έμπορικό έμπάργκο και να άποκαταστήσει σχέσεις έμπιστοσύνης στηρίζοντας τό γειτονικό κράτος στον οικονομικό και πολιτιστικό τομέα. Η άλήθεια είναι ότι ή Ελλάδα έτήρησε πλήρως τίς δεσμεύσεις της, ενώ τό κράτος των ψευδομακεδόνων συνέχισε με όλα τά μέσα να προπαγανδίζει τήν Μεγάλη Μακεδονία, να διεκδικεί τήν Θεσσαλονίκη και τήν «Μακεδονία του Αιγαίου» και να άνακαλύπτει τήν άνύπαρκτη «Μακεδονική» μειονότητα στην Ελλάδα. Όποιος άμφιβάλλει άς διαβάσει τά σχολικά βιβλία των Σκοπίων καθώς και τίς ιστοσελίδες κρατικών ή κρατικοδίαιτων Όργανισμών στο Διαδίκτυο. Άκόμη και ό -θεωρητικώς άποσυρθείς- Ήλιος τής Βεργίνας χρησιμοποιείται στο Διαδίκτυο από τό Υπουργείο των Σκοπίων.

Τό ενδιαφέρον είναι ότι τά όποια ελληνικά κέρδη (π.χ. επενδύσεις, παρουσία ελληνικών στρατευμάτων) δέν δλάπτουν αλλά αντίθετως όφελουν και στηρίζουν τό κράτος των Σκοπίων, ενώ τά κέρδη τής άλλης πλευράς (προπαγάνδα, διδασκαλία του άλυτρωτισμού, διεθνής χρήση του όνόματος Μακεδονία) προσβάλλουν σαφέστατα τήν άξιοπρέπεια και τήν έθνική ταυτότητα των Ελλήνων. Επί πλέον, παρά τήν ύποστήριξη τής έπίσημου Ελλάδος προς τήν Σλαβική άρχουσα τάξη κατά τήν ένοπλη εξέγερση των Άλβανών, ή άχαριστία εξέδηλώθη με πολλούς τρόπους. Θυμίζουμε τίς επανειλημμένες έπι-

θέσεις νεαρών Σλάβων κατά του Έλληνικού Γραφείου Τύπου και κατά τής Σημαίας μας, όπως έπίσης και τον συνεχή διωγμό κατά των Σκοπιανών ύπηκόων που δηλώνουν τήν ελληνική καταγωγή και συνειδησή τους. Για μία ακόμη φορά στην πρόσφατη Ιστορία μας, ή Έλληνική Έξωτερική Πολιτική έδωσε πολλά και έλαβε μηδαμινά ανταλλάγματα.

2) Οί συνέπειες τής άλβανικής εξέγερσεως. Από τήν άνοιξη μέχρι τίς 13 Αυγούστου του 2001 τό άλβανικό στοιχείο, τό όποιο άποτελεί περίπου τό ένα τρίτο του Σκοπιανού πληθυσμού, έλαβε τά όπλα και άπειλήσε να καταλύσει τήν ένότητα του Σκοπιανού μορφώματος. Σήμερα είναι βέβαιο ότι τά περισσότερα άλβανικά όπλα δέν έχουν παραδοθεί, αλλά θά χρησιμοποιηθούν τήν κατάλληλη στιγμή για τήν ανακήρυξη τής αυτόνομης Ίλλυρίας. Οί όπλαρχηγοί τής περσινής εξέγερσεως κατεβαίνουν στις εκλογές με δικό τους κόμμα, όπως δήλωσε ό πασίγνωστος πλέον Άχμέτι. Οί ήγέτες του Σλαβικού στοιχείου δέχθηκαν μερικές άλλαγές ύπέρ των Άλβανών στο Σύνταγμα του κράτους, αλλά στην πράξη ή διχοτόμηση παγιώνεται. Στίς δυτικές επαρχίες και κυρίως στις περιοχές του Τετόδου και τής Στρούγκας ό κρατικός έλεγχος είναι άνύπαρκτος και ή αυτόνόμηση των Άλβανών θέτει τίς βάσεις για τό έπόμενο άποσχιστικό βήμα. Για τίς συνέπειες τής άλβανικής εξέγερσεως ό Μακεδών δημοσιογράφος Νίκος Μέρτζος έπεσήμανε σε όμιλία του (Ήμερίδα τής Όμάδας 21 στην Θεσσαλονίκη, 24/2/2002) ότι έτοι ήλθε ή σειρά των Δυτικών να εκπλαγούν διότι:

«...Έξαναγκάστηκαν να άναγνωρίσουν ότι δέν ήταν διόλου δημοκρατικό τό σύνταγμα των Σκοπίων που αυτοί οι ίδιοι, έννέα χρόνια νωρίτερα, είχαν άναγνωρίσει σαν «έξαιρετικά δημοκρατικό».

“Όμως η ελληνική πλευρά δεν έχει κανένα λόγο να παραχωρήσει όνομα, ιστορία, πολιτισμό και έθνική αξιοπρέπεια σε ένα τεχνητό μόρφωμα, τό όποιο σε λίγο μπορεί και να διαλυθεί.

Και επειδή η ιστορία τρώει την εκδίκησή της κρύα, υποχρεώθηκαν να αποστείλουν προς εκδημοκρατισμό τον ίδιο εκείνο Γάλλο καθηγητή και πολιτικό Μπαντεντέρ, ο οποίος άλλαξε καταναγκαστικά όλα τα πιστοποιητικά του!

... Έλαβαν επίσημο υπόμνημα της Ακαδημίας Επιστημών των Σκοπίων, υπάτου θεματοφύλακος και διδασκάλου του κρατικού ιδεολογήματος περί Ένιαίας Μακεδονίας, που πρότεινε απερίφραστα ανταλλαγή εδαφών μεταξύ Σλάβων-Άλβανών, διαμελισμό του “έθνικού κράτους του μακεδονικού έθνους” και άρπαγή ελληνικών εδαφών από τους ακριτικούς νομούς Καστοριάς, Φλωρίνης, Πέλλης, Κιλκίς, Σερρών και Δράμας. Υπενθυμίζεται ότι οι Νομοί Σερρών και Δράμας συνορεύουν αποκλειστικά με την Βουλγαρία!...».

3) **Η κρίση έχει μέλλον.** Είναι αφέλεια να πιστέψουμε ότι η άλβανική εξέγερση σταματά εδώ. Τα διαλυτικά φαινόμενα είναι έγγενη στο κράτος των Σκοπίων και θά συνεχισθούν. “Ας μίν ξεχνούμε ότι η Βουλγαρία θεωρεί τους Σλάβους των Σκοπίων προέκταση του βουλγαρικού έθνους. “Ας μίν λημονούμε επίσης ότι τό 1920 Άλβανοί και Βούλγαροι έθνικιστές υπέγραψαν τόν χάρτη διχοτομώσεως τής περιοχής, τότε σερβικής έπαρχίας του Βαρδάρη, και ότι τό 1941 οι δυνάμεις του “Αξονος χώρισαν τήν περιοχή αυτή σε άλβανική και σε βουλγαρική ζώνη. Οι Άλβανοί πήραν ακριβώς αυτές τίς δυτικές έπαρχίες, στίς όποιες σήμερα έχουν επιβάλει τήν δική τους ένοπλη Αυτόδιοίκηση και απαγορεύουν τήν είσοδο των Σλάβων Υπουργών ή Αστυνομικών! Τά νεώτερα στοιχεία τής άλβανικής αναταραχής συνοψίζονται ως εξής:

“Ήδη από τόν Μάιο εφέτος άρχισαν οπιοραδικές ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ Άλβανών και Σλάβων.

Οι Άλβανοί του Κοσσυφοπεδίου για να στηρίξουν τά όράματα τής Μεγάλης Άλβανίας ανακοίνωσαν ότι δέν αναγνωρίζουν τά σύνορα Κοσσυφοπεδίου-Σκοπίων. Τό ρευστό σύνορο έπιταχύνει τήν ένοποίηση των δύο έξεγεργμένων άλβανικών κοινοτήτων.

Οι Άλβανοί, υπήκοοι των Σκοπίων άρνούνται να στρατευθούν για να μίν υπηρετήσουν υπό τίς διαταγές των Σλάβων αξιωματικών. Στην τελευταία κατάταξη, τόν μήνα Μάιο του 2002, οι Άλβανοί νεοσύλλεκτοι ήσαν μόνο τό 2,5% των παρουσιασθέντων,

ένω τό ποσοστό των Άλβανών στον συνολικό πληθυσμό είναι τουλάχιστον δεκαπλάσιο.

Η πολιτική ήγεσία των Άλβανών, παρά τήν κατάρτησή της σε διάφορα κόμματα, ζητεί έπισήμως τήν άλλαγή τής κρατικής σημαίας με τήν δικαιολογία ότι τό σημερινό έμβλημα εκφράζει μόνον τους Σλάβους.

Και βέβαια δέν πρέπει να λημονούμε τό μεγάλο πλεονέκτημα των Άλβανών, μέσω του όποιου ουσιαστικά άλβανοποίησαν και τό πάλα ποτέ σερβικό Κοσσυφοπέδιο: Τό δημογραφικό όπλο. Ο δείκτης γεννητικότητας Άλβανών προς Σλάβους είναι 3,5 προς 1.

Τό πιο ενδιαφέρον στοιχείο τής υποθέσεως κατεγράφη σε έρευνα που διενέργησε τόν Μάιο του 2002 τό Υπουργείο Έξωτερικών των Η.Π.Α. Η έρευνα αυτή του Στέιτ Ντιπάρτμεντ καταδεικνύει ότι τό 48% των Άλβανών υπηκόων των Σκοπίων προτιμά σαφώς να ζήσει σε μία Μεγάλη Άλβανία και όχι να συγκατοικήσει με Σλάβους «Μακεδόνες». Μόνο τό 39% δήλωσε ότι μπορεί να συνυπάξει με άλλες εθνότητες σε ένα έναίο «μακεδονικό» κράτος (ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 12/6/2002).

4) **Τό ζήτημα του ονόματος.** Η Ένδιάμεση Συμφωνία προέβλεπε τήν λύση του προβλήματος περί τήν ονομασία του κράτους μέχρι τήν λήξη τής Συμφωνίας. Παρά τίς έπταετείς διαπραγματεύσεις ουδε-

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ι. ΧΟΛΕΒΑ

Έκκλησία και Έλληνική Διάρκεια

Δοκίμια για τήν Όρθοδοξία, τήν Όστορία και τήν Παράδοση

ΕΛΛΟΠΙΑ
ΑΘ. ΣΤΑΜΟΥΔΗ

μία πρόοδος έπετεύχθη. Όμως ή έλληνική πλευρά δέν έχει κανένα λόγο νά παραχωρήσει όνομα, ιστορία, πολιτισμό και έθνική αξιοπρέπεια σέ ένα τεχνητό μόρφωμα, τό οποίο σέ λίγο μπορεί και νά διαλυθεί. Τά διαλυτικά φαινόμενα και ό άλβανικός κίνδυνος ώθούν σημαντικούς παράγοντες τής Σλαβικής κοινότητας νά λαμβάνουν μετριοπαθή θέση ως προς τό όνομα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ή Σχισματική «Αυτόκέφαλη Έκκλησία τής Μακεδονίας». Καίτοι έδρασε από τό 1967 ως προπύργιο του «μακεδονισμού» ή θρησκευτική αυτή κοινότητα έρχεται διά τών Μητροπολιτών τής και δηλώνει ότι έπιθυμεί νά επανέλθει στην κανονική τάξη μέσω Σερβικής Όρθοδόξου Έκκλησίας και αποδέχεται τό όνομα «Αρχιεπισκοπή Αχρίδος» ή «Αρχιεπισκοπή Αχρίδων και Σκοπίων». Όπως ανέμενετο έπεσαν επάνω τους οι έθνικιστές πολιτικοί και τούς ανάγκασαν προσωρινά νά ανακαλέσουν τήν πρόταση. Τό γεγονός, όμως, ήδη

έχει καταγραφεί. Πρώην στηρίγματα του ψευδομακεδονισμού ζητούν προσέγγιση μέ τήν Ελλάδα και δέχονται νά διαγράψουν τό κλοπιμαίο όνομα «Μακεδονία» από τόν τίτλο τους.

Ός προς τό ζήτημα του ονόματος αξίζει νά υπενθυμίσουμε προς κάθε άμφισβητία ότι ναι, κάλλιστα ένα κράτος σήμερα μπορεί νά αλλάξει τό συνταγματικό του όνομα και μάλιστα μέ έξωθεν προτροπή. Συγκεκριμένα ό υπεύθυνος Έξωτερικής Πολιτικής τής Εύρ. Ένώσεως Χαβιέ Σολάνα χρειάστηκε μόνο λίγες ώρες για νά πείσει τούς έπικεφαλής τής Πουγκκοσλαβίας νά μετονομάσουν τό κράτος τους σέ «Σερβία και Μαυροβούνιο». Μπορούμε, λοιπόν, νά κερδίσουμε τήν μάχη του ονόματος άρκει νά πιέσουμε τό γειτονικό μας κράτος που άποσυντίθεται. Έπιτέλους άς παύσουμε νά υποχωρούμε σέ όλα!

Κωνσταντίνος Χολέβας
Πολιτικός Έπιστήμων

Σέ μία Εύρώπη άνιστόρητη

Βεβαίως και δέν ήτο «κεραυνός εν αιθρία» ή έκδοσις τής «Ιστορίας τής Εύρώπης» τών κυρίων Ρομάνο Πρόντι, προέδρου τής Κομισιόν, και Γκι Φερχόφστατ, Βέλγου πρωθυπουργού από τίς σελίδες τής οποίας άπουσιάζει ή αρχαία και ή βυζαντινή Έλλάς. Ούτε, βεβαίως, πρόκειται περί λάθους. Διότι λάθος επαναλαμβανόμενον παύει νά είναι λάθος. Αν ένθυμησθε και παλαιότερον ό κ. Ντί Ροζέλ συνέγραψε μίαν Εύρωπαϊκήν Ιστορίαν, ή οποία όλως κατά τύχην και αυτή, ήρχιζεν από τήν Ρωμαϊκήν αυτοκρατορίαν και είχεν έλαχίστους αναφοράς διά τήν Μεσαιωνικήν μας αυτοκρατορίαν. Ένώ μόλις και μετά βίας, και κατόπιν πολιτικών πιέσεων, έγιναν δεκτά εις τό Μουσείον Εύρωπαϊκής Τέχνης αντιπροσωπευτικά δείγματα του αρχαιοελληνικού πολιτισμού.

Και αν εις τās δύο τελευταίας περιπτώσεις (Ντί Ροζέλ και Μουσείον Εύρωπαϊκής Τέχνης) έξεσηκώθη θύελλα διαμαρτυριών διά τίς άνόσιες και άνιστόρητες θέσεις τών έμπνευστών τής είναι προφανές ότι τό πόνημα τών δύο αυτών πολιτικών άνδρων ουδόλως σήμεραν θά μάς ένοχλήση. Είτε διότι έθισθήκαμε εις τήν ιδέαν ότι οι Εύρωπαίοι δέν θεωρούν τόν έλληνικόν πολιτισμόν ως άπαρχή τής πολιτιστικής των κληρονομίας, είτε διότι ή πολιτική βούλησις τής Εύρωπαϊκής Ένώσεως αντιλαμβανόμεθα ότι είναι νά δέχεται τήν Ρωμαϊκήν Αυτοκρατορίαν ως σημείον εκκινήσεως τής ιστορικής πορείας τής γηραιάς ήπείρου. Και ό,τι αυτό συνεπάγεται.

Είναι ήλιου φαινότερον ότι ως προς τήν συγγραφήν τής εν λόγω ιστορίας κυριαρχεί ή σκοπιμότης. Η Εύρωπαϊκή Ένωσις ως σύγχρονον πολιτικόν μόρφωμα έχει ανάγκην από κάποιο ιδεο-

λόγημα τό οποίο, αν μή τι άλλο, θά λειτουργή ως συνδετικός κρίκος μεταξύ τών έτεροκλήτων, και μέχρι πρό τιнос άντιμαχομένων λαών τής. Και άφου εν προκειμένω εις τούς λαούς τής Εύρώπης δέν είναι δυνατόν νά ισχύση ό,τι γράφει ό Ηρόδοτος περί τών κατακερματισμένων εις πόλεις-κράτη Έλλήνων αναφορικώς μέ τήν καταγωγήν, είναι λογικόν νά αναζητηται ό μύθος τής κοινής πολιτιστικής των κληρονομίας. Έτσι, όταν ή σκοπιμότης επενδύεται τήν πολιτικήν βούλησιν, δημιουργείται μιά έκτρωματική παραπληροφόρησις και μιά άνευ προηγουμένου παραχάραξις τής ιστορίας.

Όστόσο παραμένει, πάντοτε, άπορίας άξια ή τοιαύτη άποστροφή και άπαξία τών συγχρόνων Εύρωπαίων ιστορικών σχετικώς μέ τόν αρχαίον και βυζαντινόν πολιτισμόν. Γνωρίζουν, και πολύ καλά μάλιστα, ότι οι ρίζες του Εύρωπαϊκού πολιτισμού είναι Έλληνικαί. Τό έδιδάχθησαν εις τά σχολεία και τά πανεπιστήμια. Τό είδαν ίδίους όμμασιν εδώ και παντού. Διατί άρνούνται, τάχα, νά γράψουν ιστορικοί και πολιτικοί τήν άλήθεια; Τι άκριδώς φοβούνται;

Είναι προφανές ότι οι έταίροι μας, μετά από αιώνες σεβασμού εις τήν κλασσικήν αρχαιότητα και τά έλληνικά γράμματα, θέλουν νά άποδείξουν τήν δικήν των ιστορικήν και πολιτιστικήν άυθυπαρξίαν. Ζητώντας ν' άπογαλακτισθούν από τήν τροφόν τών μεγάλων και τών ύψηλών. Και μέ τούς άκοιμψους τρόπους νεοπλούτων αναζητούν έναγωνίως προγονικούς τίτλους τούς οποίους δέν διαθέτουν. Άλλά μπορούν νά άγοράσουν. Η νά δημιουργήσουν διά τής επανασυγγραφής, διάβαζε πλαστογραφήσεως, τής ιστορίας. Άσκέτως, πάντως, αν πρέπει κάποτε νά άπαντήσουν εις εαυτούς πόθεν

τό Λάτιον ἐδανείσθη τόν πολιτισμόν διά νά γίνη, σὺν τῷ χρόνῳ, Ρώμη.

Ἀντιλαμβανόμεθα τὴν σφοδρὰν αὐτὴν ἐπιθυμίαν τῶν Δυτικοευρωπαίων ἐταίρων μας νά ἀνασκευάσουν τὰ μέχρι σήμερον πιστευόμενα ἱστορικῶς ὀρθὰ ὡς μιά προσπάθεια συσσωματώσεως ὅλων ἐκείνων τῶν κοινῶν πολιτιστικῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα τοὺς ἐνώνουν καὶ τοὺς κάνουν κοινωνοὺς τῶν αὐτῶν ἀξιών ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐδράζεται ἡ σύγχρονος ὀργάνωσις τῆς κοινωνίας. Καί, σίγουρα, ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία χωροχρονικὰ εἶναι πλησιέστερα πρὸς αὐτοὺς ἀφοῦ ὁ ἐκπολιτισμός τῆς Δύσεως ἤρχισεν ἀπὸ τοὺς κατακτητικούς πολέμους τῶν Ρωμαίων καὶ ἐντεῦθεν καὶ ὄχι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος. Ἀσχέτως, θεδαίως, τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ Ρωμαῖοι τοὺς μετέφερον τόν Ἑλληνικόν πολιτισμόν αὐτούσιον ἂν καὶ κάπως ἐκχυδαϊσμένον καὶ χωρὶς τὴν ἐννοίαν τοῦ μέτρου.

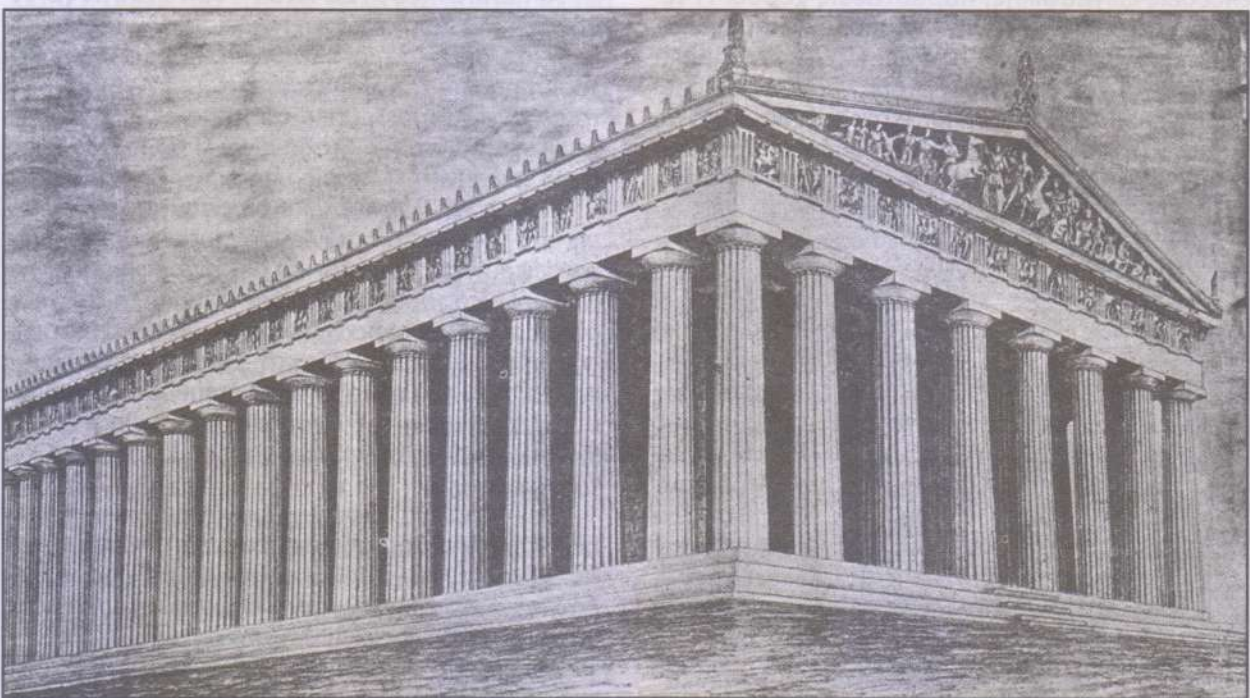
Τὸ Βυζάντιον, πάλι, εἰς τοὺς σκοτεινοὺς αἰῶνας τῆς Δυτικῆς ἱστορίας ἀλλὰ καὶ ἀργότερον, ἐστάθη μιά πρόκλησις διὰ τοὺς προγόνους τῶν σημερινῶν Εὐρωπαίων (Φράγκους, Ἀλαμαννοὺς, Γότθους, Βανδάλους κ.λπ.). Καὶ αἱ προσπάθειαι τῶν διαχρονικῶς ἐπεκεντρῶνοντο εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὴν διάλυσιν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Πράγμα τὸ ὁποῖον ἐπέτυχον τὸ 1204 διὰ τῆς Δ' Σταυροφορίας. Ἐνῶ ἐπεχείρησαν νά τὴν ὑποτάξουν καὶ πνευματικῶς μετὰ τὴν διαβόητον σύνοδον τῆς Φερράρας-Φλωρεντίας. Ἡ ἀδυναμία τῶν νά ἐκλατινίσουν θρησκευτικῶς τὸ ἐξελληνισμένον ἀνατολικόν ρωμαϊκόν κράτος εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα ὄχι μόνον νά τὸ θεωρήσουν ὡς ξένον σῶμα εἰς τὴν

Εὐρώπην ἀλλὰ καὶ νά ἀφήσουν νά κατακτηθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἀσχέτως τοῦ ὅτι ἤνοιγαν δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τοὺς «ἀσκούς τοῦ Αἰόλου» σχετικῶς μετὰ τὴν τύχη τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ Δύσις ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀναγέννησιν χάρις εἰς τὴν φυγὴν τῶν Ἑλλήνων λογίων τῆς Βασιλεύουσας καὶ εἰς τὴν ἐκεῖ ἄφιξίν των.

Εἶναι προφανές, ἐκτὸς ἀπροόπτου τινός, ὅτι οἱ ἐταῖροί μας δι' ὅλους τοὺς προαναφερθέντας λόγους συνεχῶς θά ὀλισθαίνουν εἰς ἀνάλογα ἱστορικά ἀτοπήματα. Καὶ δὲν γνωρίζω κατὰ πόσον θά ἦτο τελέσφορος καὶ χρήσιμος ἡ ἐθνικὴ μας πολιτιστικὴ προπαγάνδα προκειμένου ν' ἀποδειχθῇ τὸ αὐτονόητον ἦτοι τὸ ἱστορικόν ἀληθές. Καί, κυρίως, ἀπὸ τὴν στιγμήν καθ' ἣν ἡ εὐθύνη τῆς συγγραφῆς τῆς εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας ξέφυγεν ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας καὶ πέρασεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν πολιτικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπιζητοῦν σκοπίμως νά διαμορφώσουν τὴν συλλογικὴν περὶ τῆς ἱστορίας ἀντίληψιν κατὰ τρόπον συγκυριακόν ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀρκετὴν δόσιν ὀπισθοβουλίας.

Εἶναι, λοιπόν, μετὰ ταῦτα ἄβολος ἡ θέσις τῆς χώρας μέσα εἰς μίαν Εὐρωπαϊκὴν Ἐνωσην, ἡ ὁποία ἐκ τῶν πραγμάτων τὴν ἀπορρίπτει καὶ κατ' οὐσίαν ἀκυρώνει τὴν προσφορὰν τῆς εἰς τὸ Εὐρωπαϊκόν γίνεσθαι. Γι' αὐτὸ, ἴσως, θά ἦτο καλόν νά γίνωμεν περισσότερο εὐαίσθητοι ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων καὶ νά πάψωμεν νά ἐξισιώνωμεν τὰ διάφορα «πακέτα Ντελόρ» μετὰ τὰς ἐθνικὰς προσβολὰς καὶ ταπεινώσεις. Ἐπὶ τέλους, δυνάμεθα νά ζήσωμεν καὶ μετὰ ὀλιγώτερα εὐρώ. Ὁχι, ὅμως, χωρὶς ἀξιοπρέπειαν...

Γιώργος Πετρόπουλος
Ἱστορικός Συγγραφέας

Προοπτικὴ ἀναπαράστασις τοῦ Παρθενῶνος ἀπὸ Β.Δ.

Η Βουλή των Εφήβων

Η ζωή μας ουσιαστικοποιείται και αξιοποιείται στον βαθμό που αναλύεται σε αγώνα για προάσπιση αξιών και ιδεών. Η ανθρώπινη προσωπικότης καταξιώνεται μέσα από την διαρκή πάλη για τον αυτοκαθορισμό της, και την επικράτησι των αξιών αι όποιαι συνθέτουν τό φάσμα του πολιτισμού μας. Όμως, ό όποιος καταξιωμένος αγώνας αποκτά ιδιαίτεραν όμορφιάν και σημαντική διάστασι όταν γίνεται από την νεολαία μας. Για όλα τά θέματα - προβλήματα τά όποια ταλανίζουν τον πολύπλεγκτον τόπο μας τίς τελευταίες δεκαετίες, τό δημογραφικόν, τό γλωσσικόν, την έθνική μας άκεραιότητα και όλοκληρωσι, τό έθνος μας μάχεται διεθνώς, σιωπηλώς, αλλά γόνιμα «τόν αγώνα του καλού», παρά τά εμπόδια και τίς άναστολές που όρδάνουν οι φορείς και τά πρόσωπα τά όποια θά έπρεπε έξ όρισμού νά είναι οι Ήρακλείς των αγώνων του λαού μας. Ιδιαίτερας προσοχής, φροντίδος και εξάρσεως πρέπει νά τύχη ό αγώνας για την διάδοσι ιδεών και αξιών των νέων μας. Νά βοηθήσουμε τά παιδιά μας νά προσθέσουν την δύναμι του ένθουσιασμού της νότης τους στην πείρα των μεγάλων.

Η ΕΛΛΟΠΙΑ ως έλαχίστη συμβολή στον αγώνα της νεολαίας μας για την ανάδειξι και επίλυσι των σοβαρών έθνικων μας θεμάτων δημοσιεύει άποσπάσματα από τά πρακτικά των συνεδριάσεων της ΣΤ' συνόδου της Βουλής των Εφήβων, του τμήματος Μορφωτικων Υποδέσεων.

Η «ΕΛΛΟΠΙΑ» δέν προβαίνει σε κανένα σχόλιο όμως θά θεωρούσαμε εύπρόσδεκτα τά σχόλια των άναγκωστων μας.

ΠΟΛΥΞΕΝΗ ΓΑΡΓΑΛΗ (Α' Αθήνας): (...) εμείς οι Έλληνες δεν εκτιμούμε τον πολιτισμό και τις παραδόσεις μας. Δεν μαθαίνουμε την ιστορία μας, δεν επισκεπτόμαστε τα μουσεία μας.

(...) Τα παιδιά φορτώνονται από μικρά με πολλές υποχρεώσεις και χάνουν την παιδικότητά τους. Ο ελεύθερος χρόνος, όμως, είναι απαραίτητος, για ξεκούραση, ψυχαγωγία και ανθρώπινη επικοινωνία. (...) Η ανυπαρξία ελεύθερου χρόνου δε μας επιτρέπει λοιπόν να ασχοληθούμε με τις ιδιαίτερες κλίσεις μας και με άλλες εκδηλώσεις που πιθανότατα μας κεντρίζουν το ενδιαφέρον, όπως συναυλίες, εκθέσεις ζωγραφικής, παραστάσεις χορού. Η τέχνη έχει εξοριστεί από το σχολείο. Δεν υπάρχει αισθητική αγωγή επί της ουσίας. (...) Τα νέα παιδιά ψυχαγωγούνται με ξενόφερτους τρόπους διασκέδασης σνομπάροντας ή πολλές φορές ντρέπονται να πουν ότι τους αρέσει η παραδοσιακή μας μουσική. Κατ' αυτό τον τρόπο δεν προάγεται η αυθεντική τέχνη αλλά τα επαναλαμβανόμενα κακής ποιότητας προϊόντα της πολιτιστικής βιομηχανίας.

Προτείνω λοιπόν να γίνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις σε όλη την Ελλάδα και να διοργανώνονται φεστιβάλ, τα οποία μπορούν να γίνονται είτε από τους πολιτιστικούς φορείς κάθε νομού ή κάθε περιφέρειας είτε και από τα σχολεία τα ίδια και άλλους συλλόγους, τα οποία θα γίνονται τους καλοκαιρινούς μήνες που οι τουριστικές περιοχές σφύζουν από επισκέπτες, ντόπιους και ξένους, που ενδιαφέρονται ιδιαίτερα να παρακολουθήσουν τα πολιτιστικά δρώμενα. Τα φεστιβάλ θα μπορούν να έχουν σαν περιεχόμενο χορευτικές εκδηλώσεις με συνοδεία παραδοσιακών οργάνων, με απώτερο σκοπό την αναβίωση και την υπενθύμιση των παραδόσεών μας. (...)

Προτείνω ακόμα να φυλάσσονται οι αρχαιολογικοί χώροι από άτομα έμπειρα και εξειδικευμένα σε θέματα αρχαιολογίας, και έτσι «με ένα συμπάρο

χτυπάμε πολλά τρυγόνια», δηλαδή επιτυγχάνεται η φύλαξη των αρχαιολογικών χώρων και δαμάζεται το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλείας. Ταυτόχρονα, απορροφώνται στην αγορά εργασίας απόφοιτοι της Αρχαιολογίας και υπάρχουν ξεναγοί ενημερωμένοι σε θέματα σχετικά. Η πρόταση μπορεί να γίνει πιο σαφής αν λάβουμε υπόψη μας προγράμματα που μπορούν να οργανωθούν από το Υπουργείο Νέας Γενιάς κατά τους καλοκαιρινούς μήνες με κάποια επιδότηση για φοιτητές ή αποφοίτους της Αρχαιολογικής Σχολής και άλλων σχετικών σχολών. Ευχαριστώ πολύ. (...)

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΥ - ΑΡΓΥΡΑΚΗ (Β' Αθήνας): (...) Χωρίς σωστή παιδεία δεν υπάρχει πολιτισμός, δημοκρατία, ελευθερία. Κυριαρχεί ο σκοταδισμός, και η πνευματική βία. (...) Αν πράγματι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι ικανοποιητικό, τότε γιατί η Ελλάδα είναι η μοναδική χώρα της Ευρώπης, στην οποία υπάρχουν φροντιστήρια; (...) Αντί να βρίσκει ο καθένας τον εαυτό του μέσα από την σωστή εκπαίδευση, προσπαθούν να μετατρέψουν τα άτομα σε μια ομοιόμορφη μάζα.

(...) Η διαφορετικότητα δεν είναι απλά αναγκαίοτητα, αλλά και ανθρώπινο δικαίωμα και η καταπίεσή του είναι απαράδεκτη. Πρέπει να βάλουμε φρένο σε αυτήν την απόπειρα ισοπέδωσής μας, να σταματήσει αυτή η «ομογενοποίηση» ανθρώπων και ιδεών και να καταργηθούν επιτέλους, οι μύθοι και τα στερεότυπα.

Θα ήθελα ένα σύστημα πραγματικά ανοιχτών οριζόντων που θα μας επιτρέψει να γίνουμε αυτοί που είμαστε, να γνωρίζουμε τον εαυτό μας, να λάβουμε σωστό επαγγελματικό προσανατολισμό μέσα από την αυτογνωσία. (...)

(...) Θα ήθελα να τονίσω ότι δεν είμαστε η γενιά της παρακμής, αλλά μια γενιά δυνατή, με στόχους, με όνειρα και με προοπτικές, μας αξίζουν πολλά.

(...) Αρνούμαι, λοιπόν, να γίνει η γενιά μου άλλη μια γενιά που θα την καταπιεί το σύστημα. (...) είμαι πεπεισμένη ότι, αν δώσουν στον καθένα από εμάς την ευκαιρία να ανακαλύψει τον εαυτό του, εμείς δε θα προχωρήσουμε απλά μπροστά. Εμείς θα εκτοξεύσουμε την Ελλάδα κατακόρυφα προς τα επάνω. Είναι στο χέρι μας.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΝΑΣΣΗΣ (Νομός Αρκαδίας): (...) Μέσα στους σκοπούς μου δεν είναι να σχολιάσω το εκπαιδευτικό σύστημα παίρνοντας το μέρος της κυβέρνησης ή της αντιπολίτευσης. Έχοντας επίγνωση της ηλικίας μου και της σαφώς μειονεκτικής μου θέσης στον τομέα της αντικειμενικής παρατήρησης, σκοπεύω να μιλήσω για έναν τομέα που, τουλάχιστον, γνωρίζω.

(...) Λαμβάνοντας όμως υπόψη ότι η παιδεία είναι η ευρύτερη καλλιέργεια του πνεύματος, η βιοθεωρία με την οποία ζούμε είναι αμερικανοποιημένη ή, τουλάχιστον, μια βιοθεωρία μιας χώρας διαφορετικής από την Ελλάδα και αρκετά μακριά από την ελληνική παράδοση. Πιστεύω ακράδαντα ότι μέσα στην εκπαίδευση είναι και η ανάδειξη εθνικής συνείδησης. (...) Η συμβατικότητα μας με τους ισχυρούς και τα συμβατικά συλλυπητήρια δεν αξίζουν και πρέπει να στηριζόμαστε στην ιστορία και τις ρίζες μας για να έχουμε γνώση. Η γνώση θα ρίξει τις μάσκες στο θέατρο του παραλόγου, που ονομάζουμε ελληνική κοινωνία. Τελικά, πρέπει οι Έλληνες να γίνουμε Έλληνες και όχι ετεροκίνητα όντα.

(...) Είμαστε σε ένα σύστημα, που έχει ξεχάσει εντελώς την ελληνική παράδοση και κινδυνεύουμε να απομακρυνθούμε από τους ίδιους μας τους εαυτούς. Ένα φαινόμενο θλιβερό, το οποίο θα μας παύσει ως έθνος. (...) Ή θα αναπτύξουμε την εθνική μας συνείδηση και θα εισάγουμε στην ελληνική παιδεία πραγματικά ελληνικά και εμπεριστατωμένα θέματα ή απλώς θα γίνουμε άλλο ένα υποχείριο, μια δεύτερη χώρα για την Αμερική ή για κάποια άλλη μεγάλη χώρα.

(...) Δεν έχουμε περιθώρια να δίνουμε άτομα να σπουδάζουν στο εξωτερικό και να μην επιστρέφουν στην Ελλάδα, ούτε όμως και να μην αξιοποιούμε τα μεγάλα μυαλά, που γεννιούνται στην Ελλάδα.

ΑΘΗΝΑ ΚΑΡΑΠΑΛΗ (Α΄ Θεσσαλονίκης): (...) Το σχολείο στο οποίο φοιτώ στο κέντρο της Θεσσαλονίκης είναι ένα τιμμεντικό κλουβί, με γκρίζους και βρώμικους τοίχους που μοιάζει με φυλακή. Τα σχολικά κτήρια είναι κτισμένα για το παρελθόν. Εγκυμονούν κινδύνους για την υγεία μας. Στους χώρους τους αναπτύσσονται μικρόβια και υπάρχει πρόσφατο θανατηφόρο επεισόδιο μηνιγγίτιδας.

Προτείνω τη δημιουργία πιο οργανωμένων σχολικών εγκαταστάσεων, οι οποίες να είναι ευήλιες, ευάερες και να έχουν πράσινο. (...)

ΜΑΡΙΑ ΝΤΕΛΑΚΗ (Νομός Ηρακλείου): Για τους αρχαίους προγόνους μας το παιδεύειν παρέπεμπε σε ένα ευρύ φάσμα εννοιών: Στο φιλοκαλείν, στο φιλοσοφείν, στο αθλείσθαι, στο ειδέναι, αλλά πάνω απ' όλα στην αρετή. Επομένως, τότε η παιδεία δεν στόχευε μόνο στην μόρφωση, αλλά κυρίως στην ηθική καλλιέργεια και στην αγωγή της ψυχής

και του πνεύματος. Αυτός ο απαράμιλλος συνδυασμός σώματος και πνεύματος ήταν γνωστό στους αρχαίους Έλληνες ότι είχε τη δυνατότητα να δημιουργήσει δραστήριους ανθρώπους, ικανούς να συμμετέχουν στα κοινά και να οδηγήσουν το ανθρωπινό πνεύμα σε νέες κατακτήσεις.

Για τους σύγχρονους, όμως, πατέρες ημών το παιδεύειν παραπέμπει στην κοινή, λαϊκή του σημασία που έχει να κάνει με την ταλαιπωρία. Απόδειξη είναι ότι όλα τα μέχρι στιγμής εκπαιδευτικά συστήματα που έχουν εφαρμοσθεί επάνω μας, έχουν ως στόχο τους να μας βασανίζουν. (...)

(...) Αυτό που χρειάζεται είναι ο επαναπροσανατολισμός του κύριου σκοπού της παιδείας, δηλαδή, η ανάπτυξη πολυμερούς προσωπικότητας με άποψη για τα τεκταινόμενα και ικανότητα συμμετοχής στα σχολικά και κοινωνικά πλαίσια. Η παιδεία δεν είναι απλή αποθήκευση γνώσεων και θαυμασμός της προγονικής αρετής. Σήμερα υπάρχει ανάγκη δημιουργίας ανθρώπων και ύστερα επαγγελματιών και επιστημόνων. Πού είναι η τέχνη και ο αθλητισμός; Ο μονόχρωτος τρόπος ζωής στο σχολείο σβήνει κάθε δίψα για μάθηση, για ξεγνοιασιά που πηγάζει από τη διονυσιακή μέθη της ηλικίας του εφήβου. Απομακρύνει τον έφηβο από την κοινωνία, τον αναγκάζει να βιώσει το άγχος του, τον απομακρύνει από την γνώση, τον αναγκάζει να κυνηγήσει τον βαθμό και δεν προωθεί την ευγενή άμιλλα. Καλύπτει όμως αυτό το σύστημα την αξιολόγηση μιας προσωπικότητας που αποτελείται από διαφορετικές παραμέτρους;

Καιρός είναι η πολιτική εξουσία να βάλει στην άκρη τις αντιδικίες, προβαίνοντας σε μέτρα υπέρ της παιδείας. Μια παιδεία, όμως, που θα δίνει τη δυνατότητα στο νέο να αναπτύξει κάθε πτυχή της προσωπικότητάς του. Τι καλύτερο από το να μας οδηγούν τα όνειρά μας και να καθοδηγούμε εμείς οι ίδιοι τους στόχους μας. Τι καλύτερο από το να συνδυάζουμε γνώση, πολιτισμό, τέχνη, κοινωνικοποίηση κ.λπ., Δεν είμαστε μηχανές γνώσεων, είμαστε άνθρωποι γεμάτοι ενέργεια και οράματα. Δώστε μας το χρόνο, όχι μόνο για να διαβάσουμε, αλλά και για

Περίπου 5.000 θεατές παρακολούθησαν την μουσικοχορευτική εκδήλωση «θέλει αρετή και τόλμη η ελευθερία» προς τιμήν των «Εφήθων Βουλευτών», στο Θέατρο Ηρώδου του Αττικού.

να ονειρευτούμε, να ερωτευθούμε, να δώσουμε διέξοδο στις δεξιότητές μας, να νιώσουμε χαρά.

ΜΑΡΗ ΕΛΕΝΗ (Ν. Ηρακλείου): (...) Φορείς παιδείας είναι οι θεσμοί, όπως η οικογένεια, το σχολείο, τα Μ.Μ.Ε. και ο πολιτισμός. Στον πολιτισμό περικλείονται, οι βαρυσήμαντοι όροι μουσική, θέατρο, λογοτεχνία, ποίηση, εικαστικές τέχνες, χορός. Οι νέοι πρέπει να έρχονται σε επαφή με την τέχνη, τον πολιτισμό, όχι μόνο για να μπορούν να κρίνουν, τί είναι όμορφο, καλοδοουλεμένο και τί όχι, αλλά και για να δουλέψουν ένα μέρος του να το κάνουν δικό τους και, ίσως, μ' αυτόν τον τρόπο να πάρουν κάποια θετικά στοιχεία από αυτό.

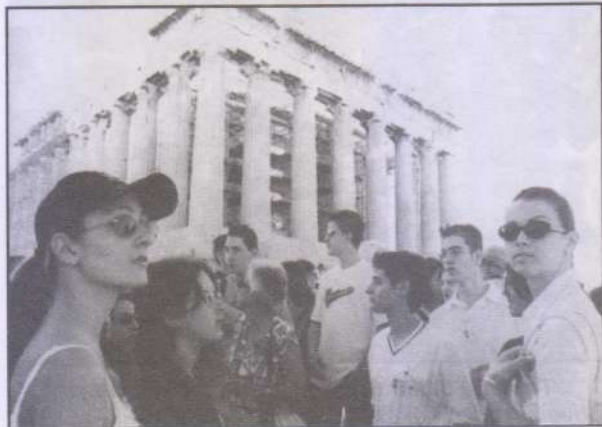
Στο Ηράκλειο, όμως, δεν υπάρχει δημοτικό θέατρο, λυρική σκηνή, μουσείο μοντέρνας τέχνης. Βέβαια, υπάρχει η Δεκελαία Βιβλιοθήκη και η Πινακοθήκη, αλλά και εδώ υπάρχει πρόβλημα. Οι χώροι αυτοί δεν προσελκύουν το νεανικό κοινό, αντιθέτως, το απωθούν. (...).

(...) Αν και το Αρχαιολογικό Μουσείο του Ηρακλείου είναι το δεύτερο μεγαλύτερο από αυτό της Αθήνας, η εικόνα του είναι κάθε άλλο παρά «πολιτιστική». Τα δείγματα Μινωικού Πολιτισμού είναι εξαιρετικά. Οι καρτέλες που εξηγούν το κάθε έκθεμα είναι τραγικές. (...) Δεν υπάρχει κάποιο ενημερωτικό φυλλάδιο που να παρουσιάζει εν συντομία το Μινωικό Πολιτισμό, την ιστορία του Μουσείου και να προτείνει και άλλα μουσεία ή αρχαιολογικές τοποθεσίες.

(...) Στη Δεκελαία Βιβλιοθήκη δεν υπάρχει διαθέσιμο λεξικό για το κοινό.

(...) μία συνάδελφος από τη Θεσσαλονίκη μίλησε για σχολεία «σαν φυλακή». Το σχολείο στο οποίο φοιτώ, στεγάζει πέντε σχολεία. Ήταν σχεδιασμένο για φυλακή! Κάνουμε μάλιστα μάθημα στο κελί της απομόνωσης, που εμείς το έχουμε ονομάσει «Κελί 33».

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΟΥ (Β' Αθήνας): (...) Θα ξεκινήσω το λόγο μου, αναφέροντας μία πολύ χαρακτηριστική φράση του Γκαίτε: «Καμία μεγαλοφυΐα δεν έχει αξία, χωρίς αρετή». Αναμφισβήτητα ο σύγχρονος επιστήμονας πέρα από άριστος γνώστης του αντικείμενου του, πρέπει να είναι και άνθρωπος. Αυτό, γιατί μία γνώση τυπική, στεγνή και μηχανιστική, που δε συνοδεύεται από τις απαραίτητες ηθικές αξίες είναι επικίνδυνη. Ο άνθρωπος που βλέπει τη

«Εφηβοί βουλευτές» ξεναγούνται στα μνημεία της Ακρόπολης

γνώση ως αυτοσκοπό και υποδουλώνεται σ' αυτό, χωρίς ηθικές αντιστάσεις, καταντάει θύμα της γνώσης του. Γίνεται ένας ψυχρός υπολογιστής, που βλέπει τη γνώση μόνο ως μέσο υλικής προαγωγής και όχι ηθικής ανύψωσης και βελτίωσης.

Με τον τρόπο αυτό, όμως, η επιστήμη αποκλίνει από το σωστό προορισμό της και γίνεται μονομερής και μονόπλευρη. Όλο το ενδιαφέρον της εντοπίζεται μόνο στην ικανοποίηση των υλικών αναγκών και όχι των ηθικών, που είναι κι ο πραγματικός της στόχος. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, η επιστήμη να φέρνει τη δυστυχία και την αλλοτρίωση. Ο βασικός στόχος της επιστήμης γίνεται μία χίμαιρα. Επίσης, η επιστήμη παίρνει ένα καθαρά συμφεροντολογικό χαρακτήρα και η γνώση γίνεται όργανο ικανοποίησης προσωπικών συμφερόντων, όπως είναι η απόκτηση πλούτου και η κατάληψη υψηλών θέσεων. Ο συνάνθρωπος χάνει πια την έννοιά του ως ανθρώπινο ον και ξεπέφτει σε αντικείμενο εκμετάλλευσης, αισχροκερδίας, εκβιασμού και καταπίεσης. Εκτός από όλα αυτά, η έλλειψη ηθικότητας δημιουργεί ένα μεγάλο κενό. Το μεγαλύτερο, ίσως, που θα μπορούσε να υπάρξει στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας, ειδικά για έναν επιστήμονα. Έτσι, αυτός γίνεται ασυνείδητος, ανεύθυνος, απαθής και σκληρός. Όλα αυτά έχουν άμεσα δυσμενή αντίκτυπο στην κοινωνία. Το πιο σημαντικό όμως από όλα είναι ότι η επιστήμη, χωρίς ιδανικά, μπορεί να γίνει αιτία ανυπολόγιστου κακού. Σήμερα, μάλιστα, που έχει στο αποθεματικό της τεράστιες δυνάμεις και εξοντωτικά μέσα, όπως η ραδιενέργεια, οι ακτίνες λέιζερ κ.λπ., αν, λοιπόν, για μια στιγμή της λείψει η φρόνηση και η ευθύνη, μπορεί να προκαλέσει ανεπανόρθωτη καταστροφή σε όλο τον πλανήτη μας. Δυστυχώς, αυτό επιβεβαιώνεται καθημερινά και όχι μόνο σε ανίσχυρα κράτη, αλλά και σε υπερδυνάμεις του πλανήτη. Αντίθετα, όταν η γνώση συνοδεύεται από την ψυχική καλλιέργεια, κάνει τον κάτοχό της ανθρωπιστή, αφού αυτός υποτάσσεται σε ένα υψηλό ανθρωπιστικό στόχο και στοχεύει στη βελτίωση της κοινωνίας.

Σήμερα, που έχουμε φθάσει σε ένα ανώτερο επίπεδο μάθησης και έρευνας, μόνο η παιδεία έχει τη δύναμη να αναχαιτίσει στο μέλλον την ορμή της αμειλικτής προόδου που δεν γνωρίζει ηθικούς φραγμούς.

Μετά από όλα αυτά, πώς είναι δυνατόν οι πολιτικοί και πνευματικοί ηγέτες να αγνοούν ή να εθελουφλούν και να κατευθύνουν την παιδεία μας σε καθαρά τεχνοκρατικούς προσανατολισμούς, παραμελώντας το ανθρωπιστικό περιεχόμενό της;

Ο ρόλος της ηθικής στην επιστημονική γνώση έχει αξία ανυπολόγιστη. Δεν θα εξυψώσει τον άνθρωπο η στεγνή και ωφελμιστική μάθηση, αλλά ο πραγματικός εξανθρωπισμός του.

Η πρότασή μου είναι ο συνδυασμός επιστήμης και ηθικής. Όχι στείρα επιστήμη, ούτε άγονη ηθική. Μία σωστή μόρφωση δεν πρέπει να έχει σκοπό τη δημιουργία μηχανικών, αλλά ευγενικών εγκεφάλων. Μακάρι, αυτή η σωστή μόρφωση να είναι πάντα η καλύτερη εγγύηση για ένα καλύτερο μέλλον και όχι η αιτία της αυτοκαταστροφής μας.

ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ:

Οι ΝΑΤΟϊκοί βομβαρδισμοί στη Γιουγκοσλαβία, το απεμπλουτισμένο ουράνιο και οι επιπτώσεις στους ηλαούς των Βαλκανίων

Του Νίκου Κατσαρού*

Η Επιστημονική Επιτροπή του ΝΑΤΟ πριν από δυο χρόνια επίσημα δήλωνε ότι δεν υπάρχει σχέση ανάμεσα στο απεμπλουτισμένο ουράνιο και τα κρούσματα καρκίνου που εμφάνισαν βετεράνοι στον πόλεμο του Ιράκ και των Βαλκανίων. Παράλληλα, πριν από ένα χρόνο «επιτροπή σοφών» της Ευρωπαϊκής Ένωσης έκανε παρόμοια δήλωση. Συγχρόνως, στρατευμένοι επιστήμονες προβάλλοντας πομπώδεις τίτλους επεσήμαναν ότι το απεμπλουτισμένο ουράνιο δεν προκαλεί καρκίνο ή άλλες επιπτώσεις στην υγεία. Έρχονται όμως τα πραγματικά γεγονότα να τους διαψεύσουν. Ο θάνατος ενός ακόμη Ιταλού βετεράνου του πολέμου της Βοσνίας ανέβασε τα θύματα καρκίνου μεταξύ των Ιταλών βετεράνων στους 134 και οδήγησε την επιστημονική επιτροπή του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας της Ιταλίας να ανακαλέσει ομόφωνα την απόφαση που είχε ανακοινώσει πριν από ένα χρόνο και να δηλώσει ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στο απεμπλουτισμένο ουράνιο και την καρκινογένεση. Μεταξύ άλλων, το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας της Ιταλίας είχε δώσει παραπλανητικά στοιχεία στην επιτροπή όπως π.χ. στα δείγματα στρατιωτών περιλαμβανόνταν και στρατιώτες που υπηρέτησαν μόνο για 48 ώρες στην Βοσνία.

Έχει λεχθεί ότι οι πρόσφατοι πόλεμοι και αυτοί που θα ακολουθήσουν θα έχουν περισσότερα θύματα μεταξύ των αμάχων και μεγαλύτερες επιπτώσεις στο περιβάλλον από ό,τι μεταξύ των οπλιτών. Τον 20ο αιώνα η αναλογία πολιτών στα θύματα πολέμου αυξήθηκε δραματικά από 14% το Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο σε 67% στον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και σε 90% στην δεκαετία του 1990. Οι επιπτώσεις αυτές στην υγεία θα είναι μακράς διάρκειας και θα εμφανίζονται για πολλά χρόνια μετά. Έτσι, σήμερα εμφανίζονται τα πρώτα κρούσματα καρκινογένεσης στην Βοσνία, τα οποία αναμένεται να αυξηθούν τα επόμενα 15 χρόνια. Στην Βοσνία, στην διάρκεια του πολέμου 1994-95, χρησιμοποιήθηκαν 11000 βλήματα απεμπλουτισμένου ουρανού που αντιστοιχούν σε 4 περίπου τόννους απεμπλουτισμένου ουρανού, που έχουν διασκορπιστεί υπό μορφή λεπτής σκόνης σε ευρύτερες περιοχές της Βοσνίας και αυτή την μολυσμένη ραδιενεργό σκόνη θα αναπνέουν οι πολίτες της Βοσνίας για πολλά χρόνια. Υπενθυμίζω ότι το απεμπλουτισμένο ουράνιο εκπέμπει ραδιενέργεια για περισσότερο από 4,5 δισεκατομμύρια χρόνια και είναι αυτό καθαυτό εξαιρετικά τοξική ουσία. Παρά το γεγονός ότι το ΝΑΤΟ παραδέχτηκε έστω και με καθυστέρηση τεσσα-

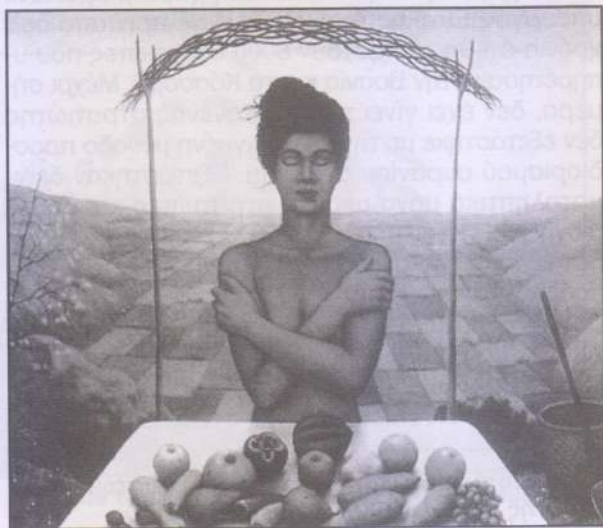
ρων ετών ότι χρησιμοποίησε βλήματα απεμπλουτισμένου ουρανού στην Βοσνία και υπέδειξε στους χάρτες τις περιοχές που είχαν πέσει τέτοια βλήματα, εντούτοις καμία μελέτη δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα από κανένα διεθνή οργανισμό για τις επιπτώσεις στην υγεία του πληθυσμού της Βοσνίας. Ο επικεφαλής του προγράμματος Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών κ. Τόπφλερ είχε δηλώσει πριν από δυο χρόνια ότι θα γίνουν μελέτες για τις επιπτώσεις στο περιβάλλον, τα νερά και την τροφική αλυσίδα για ενδεχόμενη μόλυνση από ραδιενέργεια. Μέχρι σήμερα, δεν έχει γίνει τίποτα. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας είχε δηλώσει πριν από δυο χρόνια ότι θα μετέβαινε στη Βοσνία όπου θα πραγματοποιούσε επιδημιολογικές μελέτες στον πληθυσμό των μολυσμένων με ραδιενέργεια περιοχών. Μέχρι σήμερα, δεν έχει γίνει τίποτα. Συγχρόνως, επιδημιολογικές μελέτες από Βόσνιους επιστήμονες επισημαίνουν ότι στις μολυσμένες περιοχές οι περιπτώσεις καρκίνων έχουν αυξηθεί κατά 30% και οι τερατογενέσεις κατά 10%. Όλες οι μέχρι σήμερα επιστημονικές επιτροπές που δήλωναν ότι δεν υπάρχει σχέση μεταξύ Α.Ο. (απεμπλουτισμένου ουρανού) και επιπτώσεων στην υγεία επεσήμαιναν παράλληλα ότι οι μελέτες έπρεπε να συνεχιστούν. Καμία μελέτη δεν έχει ξεκινήσει μέχρι σήμερα στην Βοσνία από διεθνή οργανισμό. Πολλές χώρες του ΝΑΤΟ που μετείχαν στον πόλεμο της Βοσνίας και του Κοσσυφοπεδίου μετά την επιδείνωση των πρώτων κρουσμάτων καρκίνου στην Ιταλία δήλωναν ότι θα εξετάσουν όλους τους στρατιώτες που υπηρέτησαν στην Βοσνία και το Κόσσοβο. Μεταξύ των άλλων χωρών του ΝΑΤΟ και στη χώρα μας ο τότε υπουργός Εθνικής Άμυνας δήλωνε πριν από δυο χρόνια ότι θα εξεταστούν 6000 στρατιώτες που υπηρέτησαν στην Βοσνία και το Κόσσοβο. Μέχρι σήμερα, δεν έχει γίνει τίποτα. Κανένας στρατιώτης δεν εξετάστηκε με την ενδεχόμενη μέθοδο προσδιορισμού ουρανού στο αίμα. Εξετάστηκαν δειγματοληπτικά μόνο μερικοί στρατιώτες και δημοσιογράφοι. Ήταν προφανείς οι λόγοι που δεν έγιναν ποτέ αναλύσεις στους στρατιώτες. **Πρώτον**, θα αποδεικνυόταν ότι υπάρχουν επιπτώσεις στην υγεία άρα το ουράνιο δεν είναι αθώο και **δεύτερον** οι βετεράνοι θα έκαναν αγωγές αποζημιώσεων για βλάβες στην υγεία τους. Για παρόμοιες σκοπιμότητες δεν έχουν γίνει επιδημιολογικές μελέτες μέχρι σή-

* Γραμματέας Βαλκανικών Χημικών Ενώσεων, Διευθυντής Ερευνών ΕΚΕΦΕ «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

μερα στον πληθυσμό του Κοσσόβου ούτε στους στρατιώτες που υπηρέτησαν στο Κόσσοβο ώστε να παρακολουθήσουν στατιστικά την εξέλιξη του τραγικού φαινομένου. Οι λαοί της Βοσνίας και του Κοσσόβου θα ζουν για πολλά χρόνια σε ένα περιβάλλον μολυσμένο με ραδιενέργεια.

Στη διάρκεια του πολέμου βομβαρδίστηκαν αηλεώς και οι βιομηχανικές εγκαταστάσεις και τα διυλιστήρια στο Πάντσεβο, το Νόβισαντ, το Κραγκούγιεβατς, τη Νις και το Μπορ. Από τους βομβαρδισμούς στις περιοχές αυτές εκλύθηκαν τοξικά αέρια που μόλυναν τις ευρύτερες περιοχές και τα νερά του Δούναβη και των παραποτάμων του. Από τα τοξικά αέρια που εκλύθηκαν υπήρχε και μια κατηγορία που ονομάζεται persistent organic compounds (POCs), ήτοι οργανικές ενώσεις μακράς διάρκειας, όπως είναι οι διοξίνες, τα κλοφέν και οι πολυαρωματικοί υδρογονάνθρακες. Οι ενώσεις αυτές είναι εξαιρετικά τοξικές, προκαλούν καρκινογενέσεις, τερατογενέσεις και βλάβες στο αμυντικό σύστημα του οργανισμού. Συγχρόνως παραμένουν στο περιβάλλον για μεγάλο χρονικό διάστημα, περίπου 20 χρόνια. Στο διάστημα αυτό, μολύνουν τον αέρα που εισπνέουν οι κάτοικοι των περιοχών, τον υδροφόρο ορίζοντα και την τροφική αλυσίδα. Τον Σεπτέμβριο του 2001 στην Παγκόσμια Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης αποφασίστηκε η απαγόρευση της παραγωγής, χρήσης και έκλυσης στο περιβάλλον 20 τοξικών ουσιών μεταξύ των οποίων οι διοξίνες και τα κλοφέν. Την σύμβαση αυτή υπέγραψαν 134 χώρες.

Στον πόλεμο του Κόλπου, οι Αμερικανοί χρησιμοποίησαν 942000 βλήματα απεμπλουτισμένου ουρανίου που αντιστοιχούν σε 300 τόννους απεμπλουτισμένου ουρανίου. 200000 βετεράνοι του πολέμου του Κόλπου εμφάνισαν καρκινογενέσεις, βλάβες στο αμυντικό σύστημα του οργανισμού, στο συκώτι και τα νεφρά. Πολλοί από τους Αμερικανούς και Άγγλους βετεράνους ζήτησαν αποζημιώσεις για μόνιμες βλάβες στην υγεία τους αλλά τα υπουργεία Εθνικής Άμυνας των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας παρότι αναγνώρισαν τις βλάβες στην υγεία των βετεράνων, ουδέποτε παραδέχτηκαν

ότι αυτές προήλθαν από το Α.Ο. Οι συγκλονιστικές μαρτυρίες του Αμερικανού ταγματάρχη Υγειονομικού Douglas Rokke που ήταν επιφορτισμένος με την απομόλυνση της περιοχής του Κόλπου από τα βλήματα Α.Ο. αποτελούν την τραγικότερη άποψη του πολέμου. Από τους 90 στρατιώτες που αποτελούσαν το συνεργείο, οι 70 πέθαναν και οι υπόλοιποι 20 που επιβιώνουν έχουν σοβαρότατες μόνιμες βλάβες στην υγεία τους.

Τον περασμένο Αύγουστο επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών αποδέχτηκε ψήφισμα σύμφωνα με το οποίο τα οπλικά συστήματα Α.Ο. δεν είναι συμβατικά όπλα αλλά όπλα μαζικής καταστροφής. Παρά το γεγονός ότι από τον Αύγουστο του 2000 ο ΟΗΕ ανακοίνωσε ότι η επιτροπή του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας θα πήγαινε στο Ιράκ να εξετάσει τις επιπτώσεις στον πληθυσμό της χώρας αυτής από το Α.Ο., μέχρι σήμερα τίποτα δεν έχει γίνει. Καμία επιτροπή διεθνούς οργανισμού δεν έχει μεταβεί μέχρι σήμερα στο Ιράκ, δέκα χρόνια μετά το τέλος του πολέμου. Αντίθετα, κάτω από το ανελέητο εμπάργκο που επέβαλαν οι Αμερικανοί 600.000 παιδιά έχουν πεθάνει από ασθένειες που μπορούσαν με φάρμακα να θεραπευτούν. Το εμπάργκο που κάποια στιγμή χαλάρωσε με τα λεγόμενα «έξυπνα μέτρα» όπου το Ιράκ μπορούσε να ανταλλάξει ορισμένες ποσότητες πετρελαίου έναντι φαρμάκων, μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, η πολιτική αυτή ανετράπη. Έτσι, ένας ολόκληρος λαός ζει στην ουσία χωρίς φάρμακα και χωρίς δυνατότητες απολύμανσης του νερού γιατί και το χλώριο ακόμα περιλαμβάνεται ανάμεσα στα απαγορευμένα χημικά. Όλοι γνωρίζουν ότι απαγόρευσαν ακόμα και την εισαγωγή μολυβιών γιατί ο γραφίτης που περιέχουν θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την κατασκευή πυρηνικών όπλων!

Το εμπάργκο στο Ιράκ έχει φτάσει σήμερα στο αποκορύφωμά του αφού με οδηγία που εξέδωσαν οι ΗΠΑ απαγορεύεται στους Ιρακοαμερικανούς να στέλνουν δέματα στο Ιράκ που ζυγίζουν περισσότερο από 360 gr!

Στη Γιουγκοσλαβία, το εμπάργκο με την διακοπή ενός χρόνου κράτησε περίπου 10 χρόνια. Και εκεί καύσιμα, φάρμακα, επιστημονικά περιοδικά και άλλα βασικά είδη ήταν απαγορευμένα. Σε κάθε χώρα που επεκράτησαν οι Αμερικανοί θέτουν υπό ομηρία εκατομμύρια ανθρώπους για πολλά χρόνια μετά, με τα προσχήματα του εμπάργκο όπου αποκλειστικά αυτοί μεθοδεύουν και ελέγχουν. Κανείς δεν μπορεί να αποτιμήσει τις επιπτώσεις του πολέμου στην υγεία του πληθυσμού εξαιτίας των εμπάργκο. Είναι η χειρότερη μορφή καταπίεσης των λαών στην εποχή της παγκοσμιοποίησης.

Στον πόλεμο του Βιετνάμ οι Αμερικανοί στρατιώτες χρησιμοποίησαν μια χημική ουσία, το «Agent Orange» τον «πορτοκαλί παράγοντα» που προκαλούσε αποφύλλωση των δέντρων. Από το 1962 μέχρι το 1971 οι Αμερικανικές δυνάμεις έριξαν 50 εκατομμύρια λίτρα «πορτοκαλί παράγοντα» στα δάση του Βιετνάμ. Ο «πορτοκαλί παράγοντας» είχε προσμείξεις διοξινών, ώστε 150 λίτρα διοξι-

νών σκορπίστηκαν στα δάση του Βιετνάμ. Η κυβέρνηση του Βιετνάμ σε επίσημη ανακοίνωση αναφέρει ότι τα θύματα από τον «πορτοκαλί παράγοντα» ανέρχονται σε 1000000 μεταξύ αυτών και οι βετεράνοι του πολέμου. Ένας Αμερικανός ερευνητής, διαπρεπής σε θέματα «πορτοκαλί παράγοντα», ο Arnold Schecter διαπίστωσε ότι οι κάτοικοι του χωριού Bien Hoa έδειξαν υψηλότερες συγκεντρώσεις διοξινών στο αίμα τους 30 χρόνια μετά. Ένα άτομο που γεννήθηκε το 1973 δηλαδή 2 χρόνια μετά την απαγόρευση της χρήσης του «πορτοκαλί παράγοντα» βρέθηκε να έχει στο αίμα του ποσοστό διοξίνης 206 φορές πάνω από το ανώτατο επιτρεπτό όριο. Η κυβέρνηση του Βιετνάμ, λόγω κόστους, δεν μπορεί να απομολύνει την περιοχή του Bien Hoa αλλά ούτε και να μετακινήσει μόνιμα τους 20000 κατοίκους της περιοχής. Στο μεταξύ, η ιστορία επαναλαμβάνεται. Αμερικανοί βετεράνοι του πολέμου στο Βιετνάμ που παρουσίασαν επιπτώσεις στην υγεία τους, καρκινογενέσεις, βλάβες στο αμυντικό σύστημα, τερατογενέσεις στους απογόνους τους κ.ά. Το Αμερικανικό Πεντάγωνο ουδέποτε παραδέχτηκε την σχέση των συμπτωμάτων αυτών με τον «πορτοκαλί παράγοντα». Είναι όμως γεγονός ότι από το 1971 οι ΗΠΑ παραδέχτηκαν ότι ο «πορτοκαλί παράγοντας» είχε προσμείξεις διοξινών και έκτοτε απαγόρευσαν την παραγωγή του, έκλεισαν όλα τα εργοστάσια και κατέστρεψαν όσα αποθέματα υπήρχαν. Πριν ένα μήνα (31 χρόνια μετά!!!), Αμερικανοί και Βιετναμέζοι επίσημοι υπέγραψαν συμφωνία για να μελετήσουν τις επιπτώσεις στην υγεία κατοίκων του Βιετνάμ από τον «πορτοκαλί παράγο-

ντα». Αυτές δε τις ημέρες, πραγματοποιείται στο Βιετνάμ το πρώτο συνέδριο για τις επιπτώσεις στην υγεία από τον αποφυλλωτικό αυτό παράγοντα. Όλα αυτά, 31 χρόνια μετά. Η υποκρισία περισσεύει.

Ο πρόεδρος Μπους προσδιόρισε το «τρίγωνο του κακού», Βόρεια Κορέα - Ιράν - Ιράκ. Το «τρίγωνο του κακού» είναι το οικονομικό διευθυντήριο της Παγκόσμιας Τράπεζας, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Το τρίγωνο που οδηγεί σε ομηρία εκατομμύρια λαών. Αυτό το τρίγωνο επιβάλλει στον κόσμο την δικτατορία της αγοράς, την υπεροχή του ιδιωτικού τομέα, την λατρεία του κέρδους.

Το «τρίγωνο του κακού» είναι το «ιδεολογικό διευθυντήριο» που προσδιορίζεται από το CNN και τα ΜΜΕ που το μιμούνται, τα Ινστιτούτα διεθνούς στρατηγικής και μια σειρά στρατευμένων διανοούμενων που παράγουν μια βιομηχανία πειθούς με σκοπό να πείσει τους κατοίκους του πλανήτη ότι τάχα η φιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση, δηλαδή η αμερικανοποίηση θα φέρει επιτέλους και την παγκόσμια ευτυχία.

Το «τρίγωνο του κακού» είναι το στρατιωτικό διευθυντήριο του Πενταγώνου, του ΝΑΤΟ και του Ευρωστρατού. Ο ρόλος του τριγώνου αυτού είναι να επιβάλουν τις ΗΠΑ ως ένα πρωτότυπο παγκόσμιο κράτος όπου ο ρόλος των υποτελών θα είναι μόνο ένας: να υποκλίνονται. Όλοι οι αντιπρόσωποι, όλοι οι αποστάτες και όλοι οι αντιστασιακοί οφείλουν να γνωρίζουν ότι αυτό το οικονομικό-ιδεολογικό-στρατιωτικό «τρίγωνο του κακού» θα τους επιτεθεί. ΑΝΤΙΣΤΑΘΕΙΤΕ.

Ο πύργος αναμετάδοσης της Κρατικής Τηλεόρασης της Σερβικής Δημοκρατίας, ύψους 130 μέτρων κείται κατεστραμμένος μετά από διπλό νατοϊκό πλήγμα, κατά τους βομβαρδισμούς των Σέρβων της Βοσνίας απ' το ΝΑΤΟ. Στη φωτογραφία, παραταγμένοι μαχητές εθελοντικής σερβικής πολιτοφυλακής της Μαγιεθίτσας, μετά την καταστροφή.

Η ΠΡΟΔΟΣΙΑ ΕΝΟΣ ΠΑΝΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΟΡΑΜΑΤΟΣ

Του Παναγιώτη Καραφωτιά*

Όπως είναι γνωστό, τα Ηνωμένα Έθνη, οι 14 δημοκρατικές χώρες μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, ξεκίνησαν το 1941, με πρωτοβουλία του αείμνηστου ιδεαλιστή Αμερικανού Προέδρου Φράνκλιν Ρούσβελτ, τον ωραίο αλλά δύσκολο αγώνα της αντιμετώπισης της ναζιστικής-φασιστικής απειλής, και το 1945, στο τέλος της τραγωδίας και φρίκης του πολέμου, που προκάλεσε δεκάδες εκατομμύρια ανθρώπινα θύματα (πρώτη συγκριτικά η Ελλάδα με περίπου 700.000 αθώα θύματα), ξέχωρα τις άλλες δραματικές επιπτώσεις σε πολλές χώρες, ίδρυσαν τον ΟΗΕ με στόχο την προάσπιση και εδραίωση της διεθνούς ειρήνης και ασφαλείας, την προαγωγή του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη συνεργασία για την ανάπτυξη και πρόοδο όλων των λαών, δίχως κανένα ίχνος κοινωνικού αποκλεισμού.

Είναι δε ενδεικτικό της τάσης των συντακτών του Χάρτη του ΟΗΕ ότι το προοίμιο αρχίζει με τη δημοκρατικότετη σε έννοια και συμβολισμό φράση «**εμείς οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών, αποφασισμένοι να σώσουμε τις ερχόμενες γενιές από τη μάστιγα του πολέμου, που, δύο φορές στα χρόνια μας, έφερε στην ανθρωπότητα ανεπίπτη θλίψη**».

Οι ανωτέρω σπουδαίοι και πανανθρώπινοι σκοποί εξέφραζαν τους πραγματικούς πόθους της πλειονότητας των λαών της οικουμένης, ιδιαίτερα εκείνων που υπήρξαν ακούσια θύματα του ναζιστικού ολοκληρωτισμού και οραματιζόνταν μία γνήσια δημοκρατική κοινωνία θεμελιωμένη στις αρχές του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, που ενστερνίστηκαν σαν το πολιτικό και κοινωνικό ευαγγέλιό τους. Και οπωσδήποτε, εξέφραζαν επίσης, τη θέληση όλων εκείνων των εκατομμυρίων αθώων ψυχών που θυσιάστηκαν για την επικράτηση της ειρήνης και της δημοκρατίας.

Το ωραίο αυτό όραμα έδρασε σαν βάλαμο στις πληγωμένες και απογοητευμένες ψυχές των λαών που αγάλιασαν τον Παγκόσμιο Οργανισμό με αγάπη και σεβασμό προσδοκώντας ότι θα αλλάξει την ανθρώπινη ιστορία, από ιστορία συγκρούσεων, πολέμων, καταστροφών, αδικίας, δυστυχίας και φρίκης, σε ιστορία ειρήνης, ελευθερίας, δικαιοσύνης, ανάπτυξης και προόδου.

Σε ένα βαθμό και τηρουμένων των αναλογιών, τα Ηνωμένα Έθνη, όταν λειτουργούσαν με πραγματικά ενωτικό πνεύμα, ιδιαίτερα σε ζητήματα στα οποία συνέπιπταν τα συμφέροντα των μεγάλων

διαχειριστών των παγκοσμίων υποθέσεων, πέτυχαν στην αποστολή τους στα πλαίσια του Οργανισμού τους, του ΟΗΕ. Σε άλλα, όμως, όπου υπεισέρχονταν στρατηγικά κ.ά. ζωτικά συμφέροντα, τα Ηνωμένα -διηρημένα- Έθνη απέτυχαν στο να ενισχύσουν αποτελεσματικά τον Οργανισμό τους, ο οποίος δεν μπόρεσε να εκπληρώσει πλήρως την αποστολή του ιδιαίτερα στα πολιτικά θέματα. Οπωσδήποτε όμως, η πολύτιμη συνεισφορά του στην επίλυση οικονομικών και κοινωνικών θεμάτων, στα πλαίσια των Οργανώσεών του, είναι αναμφισβήτητη.

Η ίδρυση του ΟΗΕ το 1945, μολονότι σηματοδότησε μία ριζική αλλαγή στις διεθνείς σχέσεις και δημιούργησε την ελπίδα για εδραίωση της διεθνούς ειρήνης και ασφαλείας, κατέδειξε συνάμα και τις εγγενείς θεσμικές και πολιτικές του αδυναμίες, οι οποίες τελικά αποδείχθηκαν στην πορεία, μοιραίες. Οι αδυναμίες αυτές (η συγκρότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας, το δικαίωμα αρνησικυρίας, το γνωστό βέτο κ.ά.) για τις οποίες ήταν κυρίως υπεύθυνες οι Μεγάλες Δυνάμεις, χωρίς ωστόσο να είναι άμοιρες των ευθυνών τους και οι άλλες, προκάλεσαν την αναποτελεσματικότητα του Οργανισμού στην επίλυση καίριων πολιτικών προβλημάτων.

Έτσι, εξαιτίας της αβουλίας και των σκοπιμοτήτων, ιδιαίτερα των Μεγάλων Δυνάμεων αλλά και άλλων, ο Οργανισμός άρχισε την πολύ δύσκολη πορεία του με θεσμικές και πολιτικές «αγκυλώσεις», οι οποίες στην ουσία υπονόμειαν τις αγνές προ-

* Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου της Ινδιανάπολης

σπάθειες των ιδεαλιστών ιδρυτών του Οργανισμού, με στόχο τη χρησιμοποίησή του προς ίδιον όφελος. Το θλιβερό αποτέλεσμα ήταν ότι ο Οργανισμός καρκινοβατούσε σε ένα επιβαλλόμενο πλαίσιο διαδικασιών για περίπου σαράντα χρόνια, όσα συντηρήθηκε ο «Ψυχρός Πόλεμος», εξαιτίας των συγκρουόμενων στρατηγικών κ.ά. συμφερόντων των ισχυρών.

Τις τέσσερις αυτές δεκαετίες, οι μηχανισμοί του Οργανισμού για την επίλυση των σοβαρών πολιτικών ζητημάτων σχεδόν παρέλυσαν χωρίς να κατορθώσουν το προσδοκώμενο, ενώ, ωστόσο, όταν και όπου δεν θίγονταν τα συμφέροντα αυτά, υπήρξαν επιτυχίες.

Ξαφνικά, με την αλλαγή του σκηνοικού και την ευτυχή προσέγγιση ΕΣΣΔ-ΗΠΑ τη δεκαετία του 80, τερματίστηκε, τουλάχιστον θεωρητικά, ο Ψυχρός Πόλεμος, και δημιουργήθηκε αισιοδοξία για μία ειρηνική διευθέτηση των διεθνών διενέξεων και την εδραίωση κλίματος ειρήνης και συνεργασίας.

Ωστόσο, η συνέχεια έδειξε ότι ο «Ψυχρός Πόλεμος» μπορεί θεωρητικά να έληξε μεταξύ ορισμένων Δυνάμεων, όμως δεν έληξε μεταξύ άλλων και, ακόμη, δεν συνέβαλε στον τερματισμό περιφερειακών συγκρούσεων, εμφύλιων σπαραγμών και άλλων σοβαρών κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων. Η διεθνής κοινή γνώμη εξακολουθεί να πιστεύει ότι νέες «Γιάλτες» κλπ. έχουν συμφωνηθεί στα παρασκήνια μακριά από τα δημοκρατικά και διαφανή πλαίσια των οργάνων του ΟΗΕ όπου η συντριπτική πλειοψηφία των κρατών-μελών δεν συμφωνεί με τα τεκταινόμενα, αλλά ίσως να μην έχει τη δύναμη ή τη θέληση να αντιδράσει, αγόμενη και φερόμενη από τα κελεύσματα των ισχυρών «φίλων» ή «προστατών» (ή, για να θυμηθούμε και του Βάρναλη το περίφημο: «δειλοί, μοιραίοι κι άβουλοι αντάμα προσμένουμε ίσως κάποιο θάμα»...).

Για μια στιγμή πάντως, όταν το Ιράκ εισέβαλε απρόκλητα και παράνομα στο Κουβέιτ, ο ΟΗΕ έδρασε αποτελεσματικά και αποκατέστησε την έννομη διεθνή τάξη. Κάτι, βέβαια, που θα μπορούσε να πράξει και σε άλλες παρόμοιες περιπτώσεις όπως της Κύπρου, αλλά, όπως έχει επισημανθεί «η

Ο ΟΗΕ θα έπρεπε να έχει μεγαλύτερο ρόλο στη διεθνή καταπολέμηση ακραίων εκδηλώσεων κρατικής ή ιδιωτικής «τρομοκρατίας».

Κύπρος παράγει πορτοκάλια, ενώ το Κουβέιτ πετρέλαια!»... Και αυτή ακόμη η περίπτωση καταδεικνύει σαφώς ότι τίποτα δεν έχει αλλάξει ριζικά στις διεθνείς σχέσεις, όπου πρυτανεύει το «δίκαιο του ισχυρότερου» καθώς και το «ουαί τοις ηττημένοις» και τούτο αποτελεί την πιο τραγική διάψευση των ελπίδων που δημιούργησε ο ΟΗΕ.

Με ό,τι ακολούθησε όμως, από τον πόλεμο του Κόλπου, έως τους παράλογους βομβαρδισμούς στη Γιουγκοσλαβία και τις επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν μετά τη βάρβαρη τρομοκρατική ενέργεια εναντίον των ΗΠΑ, αλλά και στις συνεχιζόμενες κρίσεις στη Μέση Ανατολή, Κύπρο, Κασμίρ κ.λπ., ο ρόλος του ΟΗΕ φαίνεται να έχει περιορισθεί σε ρόλο διαδικαστικό και διεκπεραίωσης εντολών νέων ισχυρών παραγόντων, που τείνουν να τον υποκαταστήσουν. Αυτή η ανακόλουθη στη δημοκρατική ιστορία και τους πανανθρώπινους σκοπούς του ΟΗΕ στάση κάποιων ισχυρών κύκλων σηματοδοτεί μία νέα απρόσμενη και ασυμβίβαστη με το πνεύμα του Χάρτη μεταβολή των διεθνών σχέσεων με οπωσδήποτε δυσμενείς επιπτώσεις για ολόκληρη την ανθρωπότητα.

Γιατί, με την υποβάθμιση του ΟΗΕ, αυτόματα υποβαθμίζεται ο σεβασμός στη δημοκρατική πλειοψηφία των κρατών-μελών του που πιστεύουν στον Οργανισμό, ανατρέπεται ο συσχετισμός δυνάμεων στα πλαίσιά του, υποβαθμίζεται το Διεθνές Δίκαιο και οι Διεθνείς Συνθήκες των οποίων ο ΟΗΕ είναι θεματοφύλακας και ακόμη η Οικουμενική Διακήρυξη για τα δικαιώματα του ανθρώπου.

Ειδικότερα, μετά την εγκληματική τρομοκρατική ενέργεια εναντίον των ΗΠΑ και μολονότι δεν έχουν ακόμη αποσαφηνιστεί όλες οι πτυχές της τραγωδίας, η «ισορροπία του τρόμου» μεταξύ των Υπερδυνάμεων μετατρέπεται σε ανισορροπία της τρομοκρατίας, όπου με την πραγματική απειλή αλλά και το πρόσχημα της απειλής θεσμοθετείται η επιλεκτική επιβολή αντιδημοκρατικών μεθόδων και η παραβίαση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών (προς δόξαν του Όργουελ!) για άλλους ίσως σκοπούς, χωρίς ωστόσο να έχει ακόμη συμφωνηθεί επίσημα στον ΟΗΕ ο όρος τρομοκρατία.

Είναι πλέον προφανές ότι ενώ ο ΟΗΕ, αμέσως μετά την ίδρυσή του αποτελούσε μία παγκόσμια «σταθερή» επίτευξη κάποιων πανανθρώπινων οραμάτων (ειρήνης, δικαιοσύνης, συνεργασίας, ευημερίας και προόδου για ολόκληρη την ανθρωπότητα), οι διεθνείς συγκυρίες, όπως αυτές διαμορφώθηκαν από τα διεθνή οργανωμένα συμφέροντα, ιδιαίτερα εκείνα που συνδέονται κυρίως με τη βιομηχανία και το εμπόριο όπλων και ναρκωτικών, που ως γνωστόν αποφέρουν τεράστια κέρδη (π.χ. ο πόλεμος Ιράκ-Ιράν απέφερε 40 δισ. δολάρια κέρδη σε ορισμένες βιομηχανίες), τείνουν να μετατρέψουν ξανά τη διεθνή σκηνή σε σκηνή συνεχών περιφερειακών, τοπικών και εμφύλιων πολεμικών και άλλων συγκρούσεων υπονομεύοντας το ρόλο και υποβαθμίζοντας το κύρος και την αξιοπιστία του ΟΗΕ και ανοίγοντας έτσι τους «ασκούς του

Ο Πρόεδρος Κληρίδης και ο Τουρκοκύπριος ηγέτης Ντενκτάς μαζί με τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ Κόφι Ανάν, ο οποίος ευτέλισε την αποστολή του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

Αιόλου» μιας άναρχης παγκόσμιας τάξης, όπου κάποιος θα επενδύουν στην αναρχία ποικιλοτρόπως...

Ο ΟΗΕ είναι ο μόνος και μοναδικός παγκόσμιος Οργανισμός, που δημιουργήθηκε μέσα στη φρίκη και τη δυστυχία του πολέμου και που κατόρθωσε να επιβιώσει μισό περίπου αιώνα έχοντας στο ενεργητικό του κάποιες επιτυχίες στον πολιτικό τομέα, αλλά σημαντικές σε άλλους τομείς. Είναι βέβαια γνωστό ότι ο ΟΗΕ δεν αποτελεί υπερκράτος και δεν έχει εκτελεστική εξουσία εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπει ο Χάρτης για το Συμβούλιο Ασφαλείας. Ο ΟΗΕ είναι ό,τι τα κράτη-μέλη του θέλουν να είναι. Και όπως είπε πολύ σοφά ο πρ. Γ.Γ. κ. Μπούτρος Μπούτρος-Γκάλι: «ο ΟΗΕ έχει σαν σκοπό να υπηρετεί τα κράτη-μέλη του. Όμως, σε καμία περίπτωση δεν τα υποκαθιστά».

Προφανώς, με την πάροδο των ετών, η αλαζονεία εξαιτίας της εξουσίας των ισχυρών παραγόντων μετατράπηκε σε φανατισμό και ο φανατισμός αποτελεί την πιο επικίνδυνη ανθρώπινη ασθένεια η οποία δρα σαν θρυαλλίδα στις πολύ εύφλεκτες ανθρώπινες διαπροσωπικές και διεθνείς σχέσεις όταν μάλιστα μεταδίδεται σε εθνικό επίπεδο, προκαλώντας ανταγωνισμό και συγκρούσεις. Και ακριβώς αυτόν τον απάνθρωπο και απανθρωπίζοντα φαύλο κύκλο αλαζονείας-εξουσίας-φανατισμού-ανταγωνισμού-συγκρούσεων, καλλιεργούν τεχνηέντως και διαιωνίζουν συγκεκριμένοι διεθνείς μηχανισμοί, που επενδύουν τα αντικοινωνικά τους συμφέροντα σ' αυτόν στον οποίον το μοναδικό αντίδοτο είναι οι αρχές του ΟΗΕ και οι δημοκρατικοί και διαφανείς θεσμικοί του μηχανισμοί.

Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο τα διεθνή σκοτεινά πολεμοκάπηλα, κρυπτοφασιστικά κυκλώματα προσπαθούν να υπονομεύσουν και να εξουδετερώσουν τον ΟΗΕ. Τούτο όμως θα ισοδυναμούσε με προδοσία των ίδιων των δημοκρατικών τους θεσμών, πέραν από την προδοσία του ωραίου οικουμενικού οράματος που ο ΟΗΕ αντιπροσωπεύει για τη συντριπτική πλειοψηφία των λαών της Γης και των μελλοντικών γενιών τους καθώς και των δεκάδων

εκατομμυρίων αθώων ψυχών που θυσιάστηκαν για την επιτυχία του.

Τα ίδια αντικοινωνικά, φιλοπόλεμα, αντιδημοκρατικά κυκλώματα έχουν καλλιεργήσει μία φυγόκεντρη σε σχέση με τον ΟΗΕ τάση, υποβαθμίζοντας τον Οργανισμό προς όφελος άλλων που εξυπηρετούν οργανωμένα συμφέροντα, ενώ θα 'πρεπε, τιμώντας τις υπογραφές των προκατόχων κυβερνήσεών τους και το σύνολο των λαών που αντιπροσώπευαν, αλλά και των προγόνων τους που θυσιάστηκαν για τα Ενωμένα Έθνη και τον Οργανισμό τους, να ενισχύσουν τον ΟΗΕ για να μπορεί να φέρει σε πέρας την ιερή αποστολή του. Διαθέτει ένα ικανό θεσμικό πλαίσιο (που επιδέχεται βελτίωση), μία άρτια διοικητική, τεχνική κ.λπ. υποδομή και 30 οργανώσεις με σημαντικό έργο. Απομένει η πολιτική βούληση, που είναι εφικτή. **Γιατί, πώς είναι δυνατόν να δημιουργούνται αερογέφυρες από τη μίαν άκρη του κόσμου στην άλλη, σε λίγες μέρες, για πολεμικούς, ανθρωποκτόνους σκοπούς, και δεν είναι δυνατόν να δημιουργούνται για την πρόληψη ή καταστολή συγκρούσεων, τη μεταφορά ειδών πρώτης ανάγκης, φαρμάκων, τεχνογνωσίας κ.λπ., για την εξάλειψη της πείνας και της φτώχειας, τη σωτηρία του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη, την ευημερία και πρόοδο;**

Ίσως, η -σε αντιδιαστολή με την αρχική φράση «**εμείς οι λαοί**» στο προοίμιο- κατάληξη «**οι κυβερνήσεις μας**» να ενείχε από την αρχή κάποια ιδιαίτερη συμβολική σημασία. Και ποιος εγγυάται ότι οι κυβερνήσεις κάποιων χωρών σήμερα αντιπροσωπεύουν πραγματικά τη γνήσια θέληση των λαών τους και υπηρετούν τα γνήσια συμφέροντά τους;

Εναπόκειται συνεπώς στις γνήσιες δημοκρατικές κυβερνήσεις και στους λαούς τους να στηρίξουν τον Οργανισμό και να μη συμμετέχουν στη συνωμοσία προδοσίας του γιατί αυτό θα σημαίνει προδοσία της ίδιας της φιλειρηνικής, δημοκρατικής και έννομης εθνικής και διεθνούς υπόστασής τους. Η προδοσία του πανανθρώπινου αυτού οράματος σημαίνει και προδοσία της ίδιας της ανθρώπινης ζωής και αξιοπρέπειας. Τέλος, σημαίνει ηθική αυτοχειρία!

Πορθμός
βιβλία, χαρτικά κ.ά.

Αβάντων & Κριεζή 17 Χαλκίδα, τηλ. 02210 62626

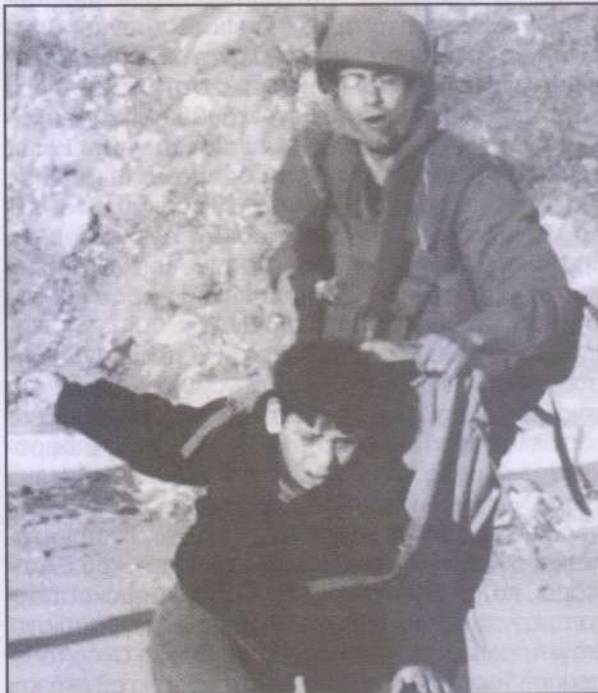
ΚΥΠΡΟΣ - ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ, ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ

Του Αντρέα Φρυδά*

Το μεσανατολικό πρόβλημα στη σημερινή του διάσταση αρχίζει από τον 19ο αιώνα, από τότε που ο Θ. Χερτζλ διατυπώνει το παλιό όνειρο του Σιωνιστικού Κινήματος για τη δημιουργία του μεγάλου εβραϊκού κράτους (μέρος του οποίου θεωρείται διαχρονικά και η Κύπρος, από τους Εβραίους). Με την απόφαση των Ηνωμένων Εθνών του 1947 που προέβλεπε τη διχοτόμηση της Παλαιστίνης σε δύο κράτη (ένα παλαιστινιακό και ένα εβραϊκό), οι Άγγλοι -στην ουσία- εγκατέστησαν στη Μ. Ανατολή τον τρόμο, το μίσος, τον πόλεμο, που έκτοτε μέχρι και σήμερα, λειτουργούν σαν μια καλοαδωμένη ιμπεριαλιστική μηχανή σε βάρος των νόμιμων δικαιούχων της γης των Παλαιστινίων και σε βάρος παγκόσμιων αρχών και αξιών.

Από την ανακήρυξη του κράτους του Ισραήλ το 1948 έγιναν τέσσερις αραβοϊσραηλινοί πόλεμοι. Το 1973 -κατά τη διάρκεια του πολέμου του Κιπούρ- απειλήθηκε και πυρηνική σύγκρουση ανάμεσα στις ΗΠΑ και στη Σ. Ένωση, όταν τα ισραηλινά στρατεύματα, αιφνιτώντας τις διαδοχικές αποφάσεις του Σ. Ασφαλείας, συνέχιζαν την προέλασή τους σε αιγυπτιακό έδαφος.

Ο πόλεμος των «6 ημερών» όμως (5-10 Ιουνίου 1967) ήταν εκείνος που επέφερε τη ριζική αλλαγή και διαφοροποίησε τον γεωπολιτικό χάρτη της Μ. Ανατολής. Η τελική έκβαση εκείνου του πολέμου βρήκε το Ισραήλ να κατέχει έδαφος τρεις φορές μεγαλύτερο από το δικό του, αφού είχε θέσει υπό τον έλεγχό του τη Δυτική Όχθη, τη Λωρίδα της Γάζας, το Σινά και τα υψώματα Γκολάν.

Ένοπλος Ισραηλινός στρατιώτης συλλαμβάνει μικρό Παλαιστίνιο.

Εκτός από την κατοχή εδάφους, το Ισραήλ προχώρησε και σ' ένα γιγαντιαίο πρόγραμμα εποίκισμού αραβικών εδαφών, ανεγείροντας εβραϊκούς συνοικισμούς, οξύνοντας έτσι το πρόβλημα της επιστροφής των Παλαιστινίων προσφύγων στα πατρίδα τους. Σήμερα, ο αριθμός των προσφύγων αυτών αυξήθηκε στα 3.800.000. Αλλά 42 χρόνια μετά το ψήφισμα 194 του Σ. Ασφαλείας, το 1948, όπου το ιερό δικαίωμα της επιστροφής των Παλαιστινίων επικυρώθηκε, αυτό εξακολουθεί να δονεί τους μαχητές και το λαό της ιντιφάτα, και να αποτελεί για τους ιμπεριαλιστές του Ισραήλ και της Δύσης έναν εφιάλτη.

Παρ' όλες τις διαπραγματευτικές διαδικασίες που είχαν αρχίσει με τη σύνοδο της Μαδρίτης το 1991, τις συμφωνίες του Καμπ Ντέβιντ, τη συνάντηση της Τάμπα το 2001 αλλά και αυτής της πολυθρύλητης συμφωνίας του Όσλο που υπεγράφη στην Ουάσιγκτον στις 13 Σεπτεμβρίου 1993, το καθεστώς των Σιωνιστών και ειδικότερα ο σφαγέας στη Σάμπρα και Σιατίλα, Σαρόν, με τις σκληρές θέσεις τους, πυροδότησαν το σύνθετο μείγμα της νέας εκρηκτικής κατάστασης στη Μ. Ανατολή. Ποτέ δεν αναγνωρίστηκαν οι συμφωνίες του Όσλο. Ποτέ δεν έγινε αποδεκτή οποιαδήποτε κατεδάφιση των παράνομων εβραϊκών συνοικισμών. Και ποτέ δεν διανοήθηκαν οι σιωνιστές του Ισραήλ, να παραχωρήσουν στους Παλαιστίνιους εκείνα που είχαν από το 1948 και εντεύθεν κατακτήσει με τα σιωνιστικά τους όπλα. Διότι η ιμπεριαλιστική προσγείωσή τους στην παλαιστινιακή γη, δεν έγινε για να τα μαζέψουν κάποια στιγμή και να φύγουν. Στόχος του Αγγλοαμερικανικού άξονα του κακού στην περιοχή -με την τεχνητή διαδικασία του Ισραήλ- ήταν για να παραμείνουν, με την κατοχή χωρίς ημερομηνία λήξης. Μόνο που οι Παλαιστίνιοι, υπήρξαν θύματα της ίδια τους της αφέλειας και της ευπιστίας τους στους μεσολαβητές - φορείς της παγκοσμιοποίησης του τρόμου, της κρατικής τρομοκρατίας.

Σε σχετικό άρθρο ο Θέμος Τσοφορόπουλος αναφέρει χαρακτηριστικά: «Μετά τη μεγάλη τους ώρα στη Βηρυτό το καλοκαίρι του 1982, και αφού συγκλόνισαν με την ιντιφάτα, οι Παλαιστίνιοι υφίστανται σήμερα τις όλο και αρνητικότερες συνέπειες μιας οφθαλμοφανούς λανθασμένης επιλογής τους η οποία ήδη καθορίζεται από τη σιωπή αλλοτριωμένων Αράβων με νοοτροπία ρεαλιστικού τεμενά που θέλει να μην βλέπει ποια εκδοχή του σιωνισμού επικρατεί ανεξαρτήτως κομμάτων στο εβραϊκό κράτος, ούτε και ποια σχέση το συνδέει με την αυτοκρατορία του κακού, τις ΗΠΑ. Πίστεψε η παλαιστινιακή ηγεσία πως οι Αμερικάνοι θα εκτιμούσαν την άκρα συμβιβαστικότητά της και θα κατηύθυναν τους Ισραη-

* Πρόεδρος Προσφυγικού Σωματείου «Ελεύθερο Μόρφου» Τ.Θ. 28191 - Λευκωσία 2091 - Τηλ. 02-498400, 02-803414

**Ειρήνη χωρίς ελευθερία, αποτελεί
χειρίστη μορφή δουλείας και
υποταγής**

λινούς να δεχτούν στοιχειώδη έστω δίκαιο διακανο-
νισμό. Τα όσα επακολούθησαν και μέχρι στιγμής,
συνιστούν πικρή δικαίωση των όσων είδαν τότε –με
τη συμφωνία του Όσλο– πως επρόκειτο για μια καλά
στημένη μεθόδευση πλήρους υποταγής.

Οργανωμένος εποικισμός, κατεδάφιση ιερών και
οσίων, σφαγιασμοί, ισοπεδώσεις καταυλισμών και
οργανωμένων στοιχείων κρατικής οντότητας του πα-
λαιστινιακού κράτους, οριστική προσάρτηση σημα-
ντικών περιοχών στα κατεχόμενα από τις εβραϊκές
ορδές και συνεχής εκπατρισμός, το αντίτιμο της εν-
δοτικότητας.

Επειδή συνειδητοποιήσαν ήδη οι Παλαιστίνιοι αυ-
τή την αλήθεια, αγωνίζονται και πάλι για ελευθερία
και αξιοπρέπεια...». Αλήθεια, ποιος μπορεί ν' αδια-
φορήσει σ' αυτές τις αλήθειες;

Μπορεί –ίσως– η στρατιωτική υπεροπλία του Ισ-
ραήλ να του εξασφαλίζει την πρόσκαιρη επικράτη-
ση, την ταπεινώση των Παλαιστίνιων και του Αρα-
φάτ. Αλλά, πρόκειται για μια πύρρειο νίκη. Γιατί κά-
θε πράξη βίας και κρατικής τρομοκρατίας από μέ-
ρους του Ισραήλ (προκειμένου να επιτύχει αυτό
που θέλει), θα δημιουργεί και νέα εκούσια θύματα
και νέους αυτόχειρες. Και όσοι σήμερα βρίσκονται
πίσω από τους Εβραίους σιδηρόφραχτους εισβο-
λείς, παραμένουν οι κύριοι υπαίτιοι για την ακύρω-
ση κάθε ελπίδας για ένα ειρηνικό μέλλον στην πε-
ριοχή. Γιατί, ένα το αξίωμα είναι: ειρήνη χωρίς ε-
λευθερία, αποτελεί χειρίστη μορφή δουλείας και υ-
ποταγής. Και ενώ η σιωπούσα σήμερα Ευρώπη συγ-
χύζει αντισιμιτισμό και αντισιωνισμό και φοβάται
ν' αντικρίσει τις ιστορικές της ευθύνες, το βαθύ
σκοτάδι του μεσονυκτίου θα καλύπτει τους ποτα-
μούς αίματος των λαών της περιοχής.

Και πάλιν αναφορά στον Στοφορόπουλο: στο τέ-
λος του άρθρου του, ο φίλος Θέμος καταλήγει, αλ-
λά και διερωτάται: «Παρά τις ευδιάκριτες διαφορές,
όμοιο κατά βάθος είναι και το δικό μας πρόβλημα ε-
δώ, και στην Κύπρο, καθώς πέρασαν ήδη εικοσιοκτώ

Ο άοπλος Ελληνοκύπριος Τάσος Ισαάκ δολοφονείται
άγρια από μέλη των τουρκικών δυνάμεων και από
μέλη της τρομοκρατικής οργάνωσης «Γκρίζοι Λύκο».

χρόνια από την τουρκική εισβολή και κατοχή. Πότε
–λέτε– να ξεκινήσει να οργανώνεται αντίσταση του
Ελληνισμού, ενάντια στο συνδικάτο του κακού»;

Για μένα κάτι τέτοιο δεν θα γίνει ποτέ! Γιατί ήδη
τα διάφορα και ευδιάκριτα εθνοκατεστημένα έχουν
μετατραπεί αν όχι μέρος, σίγουρα βαποράκια του
συνδικάτου του κακού. Και μ' αυτό το συνδικάτο
συστρατεύτηκαν, παγκοσμιοποιήθηκαν, για να κα-
ταπολεμήσουν την τρομοκρατία. Της τρομοκρατίας
που –όσο δηλαδή υπάρχει– αποτελεί παράγωγο
της πνευματικής και κοινωνικής εξαθλίωσης, της
πεινας και της παγκόσμιας δυστυχίας που έσπει-
ραν και που συντηρούν αυτοί που σήμερα ισοπε-
δώνουν πολιτείες, ξεκοιλιάζουν άμαχους, καταρ-
γούν τα σύνορα εθνών και επιβάλλουν τη δική τους
ελευθερία και το δικό τους κώδικα ύπαρξης πάνω
στο δύσμοιρο πλανήτη μας.

Και η Κύπρος; Τι τάχατες να είμαστε! Πόσο μοι-
άζουμε και πόσο διαφέρουμε από τα γεγονότα της
διπλανής πόρτας; Εγώ θέλω να καταθέσω πως οι
ευδιάκριτες διαφορές μας είναι ελάχιστες. Και α-
νάγονται στους τρόπους σχεδιασμού και της φιλο-
σοφίας των στόχων! Άλλωστε, ο στρατιωτικός βα-
σικά άξονας που έχει οικοδομηθεί μεταξύ Ισραήλ
και Τουρκίας που συνεχώς εμπλουτίζεται και που
συνδέει τους δυο διαφορετικούς θεωρητικά γεω-
χώρους Ανατολ. Μεσογείου και Μ. Ανατολής, απο-
καλύπτουν πόσο ενιαίο τον θεωρούν και τον έχουν
ήδη «πολιτογραφήσει» οι δύο περιφερειακοί άξο-
νες του κακού, τόσο σε βάρος των λαών της Πα-
λαιστίνης και της Κύπρου, όσο και σε βάρος του
Ελληνισμού γενικότερα.

Αλλά, για να μιλήσω πιο ωμά. Στην Κύπρο έ-
χουμε μετατραπεί στα αποσπάρια του πανεθني-
κού ενδοτισμού. Με μια ισχυρή δόση υποψίας ότι η
Κύπρος έχει ήδη εκχωρηθεί στη γεωστρατηγική ε-
πιρροή της Τουρκίας, για χάρη δυστυχώς μιας ου-
τοπιστικής –για τα προσεχή εκατό χρόνια– θεω-
ρίας για οικοδόμηση μιας ελληνοτουρκικής λεγό-
μενης φιλίας και με την Τουρκία στην Ευρώπη για
την οποία πολύ μοχθούν οι ενταύθα. Αλλά φευ! Ε-
φόσον υπάρχει Θράκη και Αιγαίο και νησιά και υ-
φαλοκρηπίδες ελληνικές, το όραμα είναι φενάκη.
Γιατί το διαχρονικό όραμα του Τούρκου είναι άλ-
λο. Τα Ίμια όφειλαν να εδίδασκαν. Αντ' αυτού, τα
Ίμια ακολούθησαν τα Στροβίλια της Αμμοχώστου, υ-
πό τα όμματα του ενιαίου αμυντικού χώρου και του
σχετικού δόγματος που το διανθίζει.

Θα δώσω όμως και το σημερινό μας στίγμα. Ύ-
στερα από δεκάδες «γύρους συνομιλιών» με τον κα-
τακτητή και τις διάφορες πατριωτικές κορώνες για το
«ουκ ελάττω τη πατρίδα παραδώσω» ή τις σώφρο-
νες πανεθνικές διαβεβαιώσεις μας πως είμαστε έ-
τοιμοι για ένα «έντιμο συμβιβασμό» που δεν θα α-
πεμπολήσει όμως τα απαράγραπτα εθνικά, κυριαρχι-
κά και ανθρώπινα δικαιώματα του κυπριακού Ελλη-
νισμού και της Κυπριακής λεγόμενης Δημοκρατίας,
τα πράγματα είναι αλλιώς. Έχουμε ευθυγραμμιστεί
στην τροχιά της Άγκυρας. Έχουμε ήδη ανοιχτά α-
πεμπολήσει πολλά από τα απαράγραπτα εθνικά και
ανθρώπινα δικαιώματα. Συζητούμε –για παράδειγ-
μα– τη διάλυση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Έ-

χουμε απεμπολήσει τα δικαιώματα του προσφυγικού κόσμου. Έχουμε διαγράψει το ενιαίο του κράτους. Έχουμε αυτοχρισθεί σε κοινότητα, που συζητά με τους εκπρόσωπους των εποίκων και της Άγκυρας, το πόσα δικαιώματα –κατά χάριν τελικά– θα έχουμε στο συνεταιρισμό μας με το ψευδοκρατίδιο (που το «ψεύδο» σε λίγο θα εκλείψει). Ουδέποτε διεκδικήσαμε κατάργησή του, αλλ' αντίθετα συναλλάσσομαστε με αυτό μέσω πολλών καναλιών λαθρεμπορίας που έχει ανακηρυχθεί σε νόμιμο εμπόριο. Αποδεχθήκαμε αβίαστα σαν εθνικό στόχο τη Διζωνική - Δικοινοτική διευθέτηση, που ολίγον διαφέρει από τη Συνομοσπονδοποίηση. Το κυπριακό το έχουμε αποδιεθνοποιήσει: δεν καταγγέλλουμε την κατοχή, τον εποικισμό ή τα παράγωγά τους ή τον πολιτιστικό βιασμό και τις δημογραφικές αλλοιώσεις που επιφέρει ο Τούρκος. Τα κόμματα σίγησαν στην Κύπρο. Περί άλλων τυρβάζουν. Δίδουν μάλιστα την εντύπωση πως έχουν συμβιβαστεί με τα τετελεσμένα της κατοχής, και πως ήδη εργάζονται για την ευημερία και την επιρροή τους, εν κατοχή και εποικισμό. Άμοιρη η Ελλάδα, σ' αυτή την κατρακύλα; Όχι.

Για μέχρι τέλος του χρόνου, μας ανακοινώθηκε ότι οι κ.κ. Σημίτης και Κληρίδης εξέτασαν «7 σενάρια εργασίας», κατά το πρόσφατο ταξίδι του Κυπρίου προέδρου στην Αθήνα, σε σχέση με τις αναμενόμενες εξελίξεις. Αλλά υπήρξαν εξελίξεις που τους διέφυγαν τα τελευταία χρόνια και που έχουν δημιουργήσει अपαράδεκτα τετελεσμένα και στο χώρο της Ευρώπης και σε πολλούς άλλους Οργανισμούς, που έχουν προωθήσει τις τουρκικές θέσεις και στα ελλαδοτουρκικά και στο κυπριακό.

Καταθέτω ότι στα 28 στα χρόνια εισβολής και κατοχής και δικοινοτικών λεγομένων συνομιλιών, η Τουρκία έφτασε στα πρόθυρα του να επιτύχει όλους τους στόχους της στην Κύπρο, ακόμα και την οιοική αναγνώριση κρατιδίου. Αλλοίωσε το δημογραφικό χαρακτήρα των κατεχομένων, εκποίησε στους πάντες τις ελληνικές περιουσίες, επέβαλε αποδοχή της αυτοδιοίκησης στα κατεχόμενα χωρίς –λέει– η κεντρική αρχή να δικαιούται να επεμβαίνει στις υποθέσεις τους (των δύο πολιτειών) και αυτά τα δήλωσε επίσημα ο ίδιος ο κ. Κληρίδης σε συνέντευξή του στο CNN TURK δύο μέρες προτού καταφθάσει στην Κύπρο ο Γ.Γ. του ΟΗΕ στα μέσα του Μάη.

Των πάντων εγκαταλειφθέντων, εφευρέθη και το πατριωτικό σύνθημα πως διεξάγεται εκ του συστάδην, η μάχη για την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε., και πως η μάχη αυτή φαίνεται πως θα κερδηθεί. Και όταν κερδηθεί, όλα τα δεινά μας, οι δοσιλογίες και τα μνημεία των πανεθνικών υποχωρήσεών μας, θα εξαλειφθούν. Πανάκεια δηλαδή η ένταξη μας στην Ε.Ε. Οποίον διάτρητο άλλοθι, αλήθεια!

Διάτρητο το άλλοθι: διότι όσα δώσαμε στον Τούρκο, δεν πρόκειται να ανακτηθούν. Ούτε το έδαφος, ούτε η κυριαρχία, ούτε η ταυτότητά μας, ούτε τα δικαιώματα του κυπριακού Ελληνισμού και των προσφύγων. Αλλ' εκείνο που πιθανόν να επιτύχουμε, με την γκρίζα προς το παρόν πορεία ένταξής μας στην Ε.Ε., είναι και η αναπροσαρμοσμένη –σαν κεκτημένο πια– ευρωκατοχή, ο ευρωεποικισμός, η ευρωδιχοτόμηση, αν πρόκειται έτσι να ικανοποιη-

θεί ο τουρκικός επεκτατισμός. Κι αυτό δύσκολο. Γιατί η Άγκυρα επιδιώκει να πετύχει μεν τα πιο πάνω, αλλά χωρίς ένταξη ούτε της μισής Κύπρου. Η Τουρκία επιδιώκει ένα αδύναμο καθεστώς, το οποίο θα ελέγχει και το οποίο ανά πάσα στιγμή θα μπορεί να προσαρτήσει. Η Αλεξανδρέττα βοά.

Σήμερα, με τις τεχνητές κρίσεις που προκαλεί η Άγκυρα, φαίνεται να καθοδηγεί ταυτόχρονα και να διαμορφώνει και τις εξελίξεις του αύριο. Ήδη, υπό τη σκιά των απειλών της Τουρκίας και του συνεχιζόμενου «διαλόγου κωφών» στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, οι Αμερικάνοι και οι Άγγλοι σχεδιάζουν τρόπους δράσης για να διατηρήσουν υπό έλεγχο την κατάσταση. Ο διεθνής παράγοντας, αντί να συνετίσει την Άγκυρα, της στρώνει το χαλί για ν' αποτρέψει –ή να αναβάλει– την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. Λαθροβίωση λοιπόν ενός άκαρπου και επικίνδυνου διαλόγου, σαν αντάλλαγμα για μη κρίση, στην κρίση που μεθοδεύει η Άγκυρα.

Ο Τούρκος αντιπρόεδρος Μεσουήτ Γιλμάζ, πριν από λίγες μέρες, επεσήμανε πως: «η ένταξη της νότιας Κύπρου είναι παράνομη και αποτελεί παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου. Ως εκ τούτου είναι γνωστό και το πού μπορούν και πού όχι να γίνουν υποχωρήσεις στο κυπριακό. Και υπό το φως αυτών των δεδομένων θα πρέπει να είμαστε διαλλακτικοί, για ν' αποτρέψουμε την ένταξη της νότιας Κύπρου στην Ε.Ε. Διότι οδεύουμε προς κρίση». Οι Τούρκοι δηλαδή, το παραγωγικό –γι αυτούς– τροπάρι. Κι εμείς; Με ασπίδα τις άκριτες «πραγματοκοπίες» μας, επιμένουμε σε παρωχημένα τοπία που δεν πείθουν, αφού αυτό που αποδεδειγμένα γίνεται είναι πως τίποτε δεν ζητούμε από κανένα, ενώ την ίδια στιγμή νομιμοποιούμε τους πάντες να τα ζητούν από μας όλα.

Οι προδιαγραφόμενες λοιπόν εξελίξεις, η επιθετικότητα της Τουρκίας, ο επαμφοτερίζων ευρωπαϊκός παράγοντας (όρα δηλώσεις Σολάνα), η εχθρότητα του αγγλοαμερικανικού ιμπεριαλιστικού παράγοντα, **η επαπειλούμενη πακετοποίηση των εθνικών μας θεμάτων** με το θέμα του ευρωστρατού και άλλες μείζονες εξελίξεις που μεθοδεύονται, **θα θέσουν ξανά επί τάπητος την αξιοπιστία του έθνους και των ηγεσιών του** στη Κύπρο, αλλά και στην Ελλάδα. Και είναι απόλυτα αναγκαία πια η επικύρωση της αξιοπιστίας του έθνους (που έχει τρωθεί), ο πατριωτισμός των ταγών του έθνους, καθώς και η αξιοπρεπής εθνική ιστορική μας πορεία.

Κι αυτά τα λέγω επειδή μου έχει δημιουργηθεί η εύλογη υποψία πως όλοι οι πρωταγωνιστές διεθνείς θεατρίνοι και «γλεντηστάδες» σε βάρος του Ελλη-

Το κυπριακό το έχουμε αποδιεθνοποιήσει' δεν καταγγέλλουμε τη κατοχή, τον εποικισμό, ή τα παράγωγά τους, ή τον πολιτιστικό βιασμό και τις δημογραφικές αλλοιώσεις που επιφέρει ο Τούρκος.

Ο Ισραηλινός στρατός αφήνει χαλάσματα στα Κατεχόμενα

νισμού, άρχισαν δειλά - δειλά να υπερηφανεύονται πως ήδη πέτυχαν να εξουδετερώσουν την πολιτική των γενναίων και να την αντικαταστήσουν με την πολιτική του στρουθοκαμήλου.

Ιδού λοιπόν. Για μια ακόμα φορά μπαίνει επί τάπητος η ανάγκη αποτροπής των επικείμενων κρίσεων με την άκαμπτη και πειστική αποφασιστικότητα του έθνους, να μην υποκύψουν στην πολιτική των τούρκικων τελεσιγράφων. Διότι, αν οι ΗΠΑ, η Ε.Ε. ή ο ΟΗΕ αντιληφθούν πως η Ελλάδα διστάζει να ενεργοποιήσει το casus belli, τότε θα αδιαφορήσουν και σε μια ενδεχόμενη τουρκική απειλή κατά της Κύπρου, που θα αφεθεί να εξελιχθεί είτε σε «θερμό επεισόδιο», είτε σε μια ελεγχόμενη πολεμική κρίση, που θα λήξει με... τη λύση του κυπριακού ζητήματος. Αυτό άραγε είναι το ζητούμενο της από δεκαετιών πολιτικής του έθνους που είτε υποχωρεί, είτε αναδιπλούται συνεχώς χάνοντας μάχες και εθνικά εδάφη;

Προσωπικά, παραμένω επιεικώς, στα πεδία του προβληματισμού· αλλά και αυτό πρέπει να έχει ήδη υπερφαλαγγιστεί από τα γεγονότα. **Και τα γεγονότα μας επιβάλλουν** -όπως τονίστηκε- **να είμαστε προετοιμασμένοι** ακόμα και την ύστατη, **για ένα μακροχρόνιο αγώνα κρατικής και εθνικής επιβίωσης**, απαλλαγμένοι από αφελείς, ευσεβοποιτισμούς, ή τάσεις άκρατου ενδοτισμού.

Οι στρατηγικοί σχεδιασμοί των Αγγλοαμερικάνων και του δυτικού μιλιταριστικού παράγοντα, για τον γεωπολιτικό και στρατιωτικό έλεγχο των περιοχών της Ανατολικής Μεσογείου και της Μ. Ανατολής, παρήγαγε και την ανάγκη δημιουργίας των περιφερειακών σιδηρόφραχτων χωροφυλάκων για τη διασφάλιση των στρατηγικών συμφερόντων τους.

Αυτό το ρόλο διαδραματίζει ανέκαθεν και σήμερα το τεχνητό κρατίδιο του Ισραήλ που δρα ασύδοτα σε βάρος και των Παλαιστινίων και του συνόλου του αραβικού κόσμου. Τον ίδιο δε και προεκταμένο ρόλο, διαδραματίζει και το φασιστικό καθεστώς των στρατηγών της Άγκυρας στην Ανατολική Μεσόγειο, σε βάρος και του κυπριακού λαού και του ελληνικού ευρύτερα έθνους, απειλώντας και διεκδικώντας γην και ύδωρ στο Αιγαίο, στη Θράκη, στην Κύπρο. Με πολλούς δυστυχώς να τείνουν ευήκοοι ουσ!

Η Παλαιστίνη και η Κύπρος καταδυναστεύονται σήμερα από τον διπολικό αυτό άξονα του κακού. Και δεν προβλέπεται ότι θα απαλλαγούν σύντομα

και καθολικά από την ιμπεριαλιστική καταπίεση. **Η πάλη θα είναι σκληρή και αέναη.** Και είναι η πάλη δύο κόσμων. Είναι η πάλη και η αντίσταση των λαών -όχι μόνο της περιοχής- για ειρήνη, ευημερία, ελευθερία, ενάντια στην παγκοσμιοποιημένη ήδη κρατική τρομοκρατία και ενάντια στην παγκοσμιοποιημένη κοινωνική και οικονομική εξαθλίωση και εκμετάλλευση που επεβλήθη στους λαούς της γης, ειδικότερα μετά την 11η Σεπτεμβρίου του 2001.

Εφόσον όμως η αντίσταση ενάντια στη βία και την τρομοκρατία των σήμερα ισχυρών της γης θα είναι μακροχρόνια και αιματηρή, **καθήκον των λαών αποτελεί και η δημιουργία παγκοσμιοποιημένων μηχανισμών αυτοάμυνας**, αυτοπροστασίας, διαφύλαξης και διεκδίκησης όλων των αναφαίρετων ανθρωπίνων και εθνικών μας δικαιωμάτων. Φτάνει να συνειδητοποιήσουμε πως κανένας δεν μπορεί ν' ανέβει στη πλάτη μας, αν δεν σκύψουμε πρώτα εμείς.

Εν πάση όμως περιπτώσει, η συνολική αναθεώρηση και επανατοποθέτηση των θέσεων του έθνους έναντι της κατοχής, του εποικισμού και της ασταμάτητης τουρκικής επιθετικότητας ενάντια στον Ελληνισμό και στην Κύπρο, εξακολουθεί να ισχύει σαν πρόταση και σαν ανάγκη προοπτικής. Και σαν κίνηση απεγκλωβισμού μας από τ' αδιέξοδα που οδήγησε η ίδια η ακατανόητη πολιτική του «φέξε μου αγά μου να γλιστρήσω»!

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΠΟΙΚΙΛΙΑΣ ΕΙΔΩΝ

«ΚΟΚΚΙΝΗ ΜΗΛΙΑ»

25ης Μαρτίου 1 και Αναστάσεως
155 61 Χολαργός, τηλ. 65.19.728

Τά προβαλλόμενα καί διαφημιζόμενα βιβλία στο παρόν περιοδικό διατίθενται από τό κατάστημά μας ή αποστέλλονται ταχυδρομικώς στήν τιμή του έκδοτικού οίκου.

Εθνική ελληνική ή ευρωπαϊκή ταυτότητα; Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

Του Γρηγόρη Γκιζέλη*

Για μια περίοδο, η οποία σε διάρκεια υπερέβη τα σαράντα χρόνια, οι κοινωνικοί επιστήμονες που ασχολούνταν με τις πολιτικές συγκρούσεις είχαν ως σημείο αναφοράς τον κομμουνισμό και τον καπιταλισμό. Μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού στη Σοβιετική Ένωση και γενικά στην ανατολική Ευρώπη το 1989, οι λαοί των περιοχών αυτών άρχισαν να υιοθετούν νέες μορφές ταυτοτήτων, εθνικές, θρησκευτικές και εθνοκρατικές για να καλύψουν το κενό της κομμουνιστικής ταυτότητας που ένωνε ή φαινόταν ότι τους συνέδεε.

Οι επιστήμονες και άλλοι ειδικοί αναλυτές αντιμετώπισαν δύο δύσκολα προβλήματα: I) της ερμηνείας του φαινομένου της επιστροφής λαών με κοινή επί δεκαετίες διεθνοιστική ιδεολογία σε κοινωνικές ενότητες που έχουν ως συνδετικό στοιχείο την κοινότητα του έθνους ή της θρησκείας, καθώς και II) της ενάρξεως πολιτικών αλλά και πολεμικών συγκρούσεων μεταξύ τους.

Τα φαινόμενα αυτά υποχρέωσαν τους κοινωνικούς επιστήμονες να στρέψουν το ενδιαφέρον τους στη μελέτη της έννοιας της ταυτότητας, στον τρόπο αποκτήσεώς της και στο ρόλο τον οποίο αυτή διαδραματίζει στη μεταξύ ατόμων και ομάδων σχέση και συμπεριφορά.

Με την ταυτότητα, το άτομο και η ομάδα αποκτούν συνείδηση της υπάρξεώς τους. Χωρίς αυτήν ο άνθρωπος, στην ατομική και τη συλλογική του λειτουργία, είναι σαν τον ασθενή που πάσχει από αμνησία. Τελευταία, η ταυτότητα απέκτησε επιστημονική, και όχι μόνον, επικαιρότητα μολονότι ο μηχανισμός και οι συνθήκες δημιουργίας της, τόσον της προσωπικής όσον και της κοινωνικής, είχαν απασχολήσει τους κοινωνιολόγους, τους ανθρωπολόγους και τους κοινωνικούς ψυχολόγους στο παρελθόν, τους οποίους όμως δεν είχε απασχολήσει ιδιαίτερα, όπως συμβαίνει με τους σημερινούς συναδέλφους τους, η πολιτική της διάσταση. Όπως έχει υποστηριχτεί, η έννοια της ταυτότητας σήμερα ενδιαφέ-

ρει «από θεωρητικής σκοπιάς και ως διαφιλονικούμενο γεγονός της σύγχρονης πολιτικής ζωής».⁽¹⁾

Από τη μελέτη της ανθρώπινης ιστορίας εύκολα διαπιστώνεται ότι οι άνθρωποι οργανώνονται σε ποικίλες ομάδες με τις ιδιαίτερες πολιτισμικές ταυτότητες που είναι ανοικτές σε συνεχείς και σταθερές αλλαγές.⁽²⁾

Σήμερα είναι αποδεκτό ότι το ανθρώπινο μυαλό έχει ενσωματωμένους μηχανισμούς αναλύσεως και οργάνωσης των εισερχομένων πληροφοριών κατά συγκεκριμένους τρόπους. Όπως πρόσφατα ο Lawrence Hirschfeld⁽³⁾ έπειτα από μια διαπολιτισμική έρευνα υποστήριξε, οι άνθρωποι που ανήκουν σε μια κοινωνική ομάδα έχουν την προδιάθεση να λαμβάνουν μια επιστημολογική στάση έναντι άλλων κοινωνικών ομάδων, η οποία χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι συνδέουν κάποια εμφανή χαρακτηριστικά με έμφυτες ιδιότητες. Με αυτό τον τρόπο ομοιογενοποιούν και καθιστούν φυσικές τις διαφορές ανάμεσα στις ανθρώπινες ομάδες χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αποδέχονται ευθέως και καθορίζουν ειδικές έννοιες για ουσιώδεις ανθρώπινες κατηγορίες, αλλά ότι διευκολύνουν έναν τρόπο αντιλήψεως διαφορών, π.χ. φυλετικών, που ερμηνεύει γιατί σε διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα δημιουργούνται παρόμοιες εθνο- ή κοινωνικο-ταξινομήσεις.

Όπως η γνωστική ψυχολογία και η γνωστική ανθρωπολογία μας ενημερώνουν, αυτή η ταξινόμηση οφείλεται στο γνωστικό και αντιληπτικό σύστημα των ανθρώπων, το οποίο είναι αποτέλεσμα ορισμένων λειτουργιών του ανθρώπινου μυαλού. Επιπλέον, η λειτουργία αυτής της ταξινομήσεως διευκολύνει τη διαδικασία δημιουργίας ταυτοτήτων, η οποία χρησιμοποιεί το μηχανισμό της συγκαταριθμήσεως και του αποκλεισμού(inclusion-exclusion).

Η κατασκευή κοινωνικής ταυτότητας είναι ένας ψυχολογικός μηχανισμός που διευκολύνει την εσωτερική συσχέτιση των αξιών των κοινωνικών ομάδων. Οι ταυτότητες κτίζονται από άτομα, οργανισμούς και κοινωνικές ομάδες. Τα πιο γνωστά είδη ταυτότητας στα οποία το άτομο δεν διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ή καθόλου στην κατασκευή τους, είναι η εθνική, η κοινωνική, η πολιτισμική, η φυλετική, η ταξική, η οικογενειακή, του φύλου.

* Διευθυντής του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Κοινωνίας της Ακαδημίας Αθηνών

Θεωρήσεις για το έθνος

Οι προσωπικές ταυτότητες είναι παράγωγα αυτών των αλληλοσχετιζόμενων ταυτοτήτων.

Οι περισσότεροι επιστήμονες σήμερα αποδέχονται ότι η εθνική ταυτότητα κατασκευάζεται και ανακατασκευάζεται υπό την επίδραση παραγόντων, όπως η οικογένεια, η παιδεία, οι παραδόσεις, το κράτος κ.λπ.

Η μελέτη των ανθρώπινων κοινωνιών οδηγεί στο αναμφισβήτητο συμπέρασμα ότι το εθνικό είναι το πιο χαρακτηριστικό στοιχείο διαφοροποίησης όλων των κοινωνιών. Αντιθέσεις υπάρχουν στο πώς αυτή η διαφοροποίηση γίνεται αντιληπτή και στο βαθμό σπουδαιότητας που αποδίδεται στο χαρακτηριστικό αυτό κατά την πάροδο του χρόνου γιατί τα στοιχεία που το ορίζουν αλλάζουν συνεχώς σπουδαιότητα από κοινωνία σε κοινωνία.

Γι' αυτό η εθνική ταυτότητα έχει αποδειχθεί η πιο ολοκληρωτική σε σχέση με τις άλλες, αφού το στοιχείο της εθνικότητας μπορεί να αντικαταστήσει άλλα χαρακτηριστικά που αποτελούν τη βάση μιας ταυτότητας. Η εθνική, περισσότερο ίσως από άλλες ταυτότητες, χρησιμοποιεί τη διαλεκτική της «συγκαταριθμήσεως-αποκλεισμού» γιατί η βάση αυτής της ομάδας είναι η ιστορία της, οι μύθοι και οι παραδόσεις της, που είναι τα συνδεδεκά στοιχεία των μελών της.

Το εθνικό κράτος, με καθορισμένα σύνορα, υπήρξε η κυρίαρχη πολιτική οντότητα κατά το μεγαλύτερο διάστημα του 20ου αιώνα. Πολλοί απορρίπτουν την έννοια της εθνικής ταυτότητας που βασίζεται στο εθνικό κράτος το οποίο θεωρούν ότι είναι μια παρωχημένης εποχής κοινωνική οντότητα στο σύγχρονο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης. Το επιστημονικό-πολιτικό πλαίσιο στο οποίο κινείται η κριτική κατά του εθνικού κράτους και της εθνικής ταυτότητας στηρίζεται αφενός μεν στο ότι είναι αιτία των εθνικών συγκρούσεων και της αναπτύξεως ξενοφοβικών φαινομένων, αφετέρου δε στο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης των αγορών το οποίο θεωρείται ότι λειτουργεί περισσότερο αποτελεσματικά με την κατάρρευση των ε-

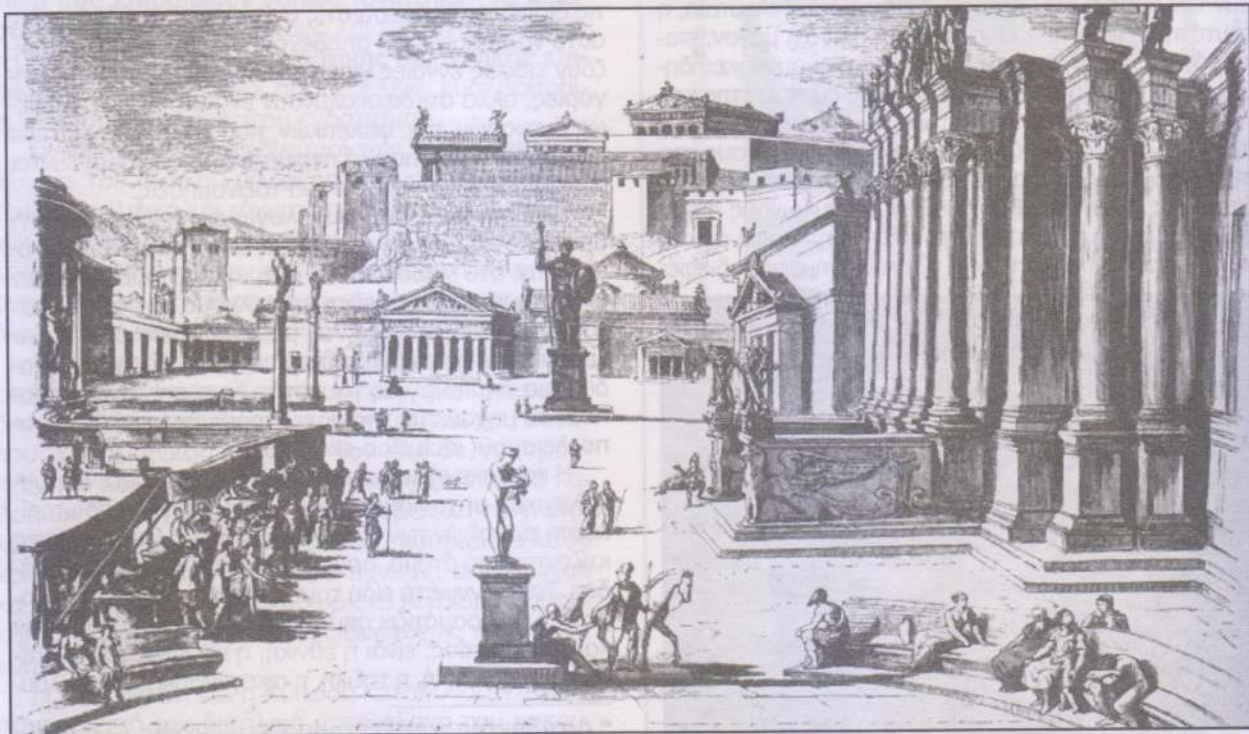
θνικών συνόρων, την κατάργηση των εθνικών κρατών, και την αποσύνδεση του ατόμου από το εθνικό του σύνολο.

Ο κυρίαρχος ρόλος της εθνικής ταυτότητας ίσως είναι ο κύριος και βασικός λόγος που πολλοί επιστήμονες αποδίδουν τις ποικίλες εθνικές και φυλετικές συγκρούσεις, οι οποίες σημειώθηκαν πρόσφατα, στην αναβίωση των εθνικών ταυτοτήτων σε λαούς που είχε θεωρηθεί ότι τις είχαν αντικαταστήσει με άλλο στοιχείο, ιδεολογικής και όχι φυλετικής ή εθνικής υφής. Αυτή όμως είναι μια επιφανειακή και όπως έχει αποδειχθεί σε πολλές περιπτώσεις εσφαλμένη εκτίμηση και ερμηνεία, αφού, όπως πολλές σύγχρονες μελέτες έχουν αποδείξει, τα βαθύτερα αίτια των συγκρούσεων αυτών είναι άλλα.⁽⁴⁾

Έχει υποστηριχθεί ότι οι πόλεμοι στη Νέα Γουινέα ανάμεσα στις διάφορες ομάδες οφείλονται στην είσοδο των χοίρων της μιας ομάδας στα χωράφια της άλλης. Όπως επίσης έχει επισημανθεί, σε πολλές περιπτώσεις οι χοίροι μιας ομάδας εισήλθαν στα χωράφια της άλλης χωρίς να γίνει πόλεμος. Οι υποστηρίζοντες ότι οι εθνικές διαφοροποιήσεις οδηγούν αναπόφευκτα σε συγκρούσεις λησμονούν να αναφέρουν τις πολυάριθμες περιπτώσεις ειρηνικής συνυπαρξέως λαών διαφορετικής εθνικής, φυλετικής ή θρησκευτικής προελεύσεως.

Πολιτικοί και ΜΜΕ συνήθως αποδίδουν τη βία σε αρχαία φυλετικά μίσση, ενώ αγνοούν τις σύγχρονες αιτίες των συγκρούσεων. Οι συγκρούσεις έχουν αρκετές παραμέτρους. Η επιμονή των φορέων αυτών σε ένα μόνον παράγοντα, εκτός από το γεγονός ότι επιστημονικά και πολιτικά είναι μια λανθασμένη εκτίμηση, προκαλεί κακό παρά καλό, στο θέμα της επιλύσεως αυτών των συγκρούσεων.

Πάρα πολλοί αντικειμενικοί μελετητές της ιστορίας έχουν εκφράσει ιδέες παρόμοιες με εκείνες που διατύπωσε ο Παναγιώτης Κονδύλης: «πόλεμοι γίνονταν και προ της δημιουργίας των εθνών, και καμιά στατιστική δεν στηρίζει τη θέση ότι η εμφάνιση του εθνικισμού πολλαπλα-

Μερική άποψη του κέντρου της αρχαίας Σπάρτης.

οίασε τους πολέμους. Όπως μέχρι σήμερα έγιναν συχνότατα πόλεμοι εντός των εθνών, δηλ. εμφύλιοι πόλεμοι, έτσι και τότε δεν αποκλείει τους πολέμους στους κόλπους μιας ενιαίας ανθρωπότητας μετά από μια υποθετική κατάργηση των εθνών». (5)

Μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου το 1989, και την εν συνεχεία κατάρρευση της Σοβιετικής Ενώσεως, η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας κατέστησε τα πολιτικά σύνορα λιγότερο σημαντικά. Στρατηγικές συμμαχίες που θα ήταν αδύνατο να υπάρξουν κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου αναπτύχθηκαν, για να επιτρέψουν περισσότερες οικονομικές και πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις. Όπως ο Ronald M. Bosrock έχει επισημάνει «ενώ η παγκοσμιοποίηση έχει επιτρέψει σε πολιτισμικές διαφορές, που συχνά ευρίσκονται κάτω από την επιφάνεια, να έλθουν με ορμή στην κορυφή, πολιτισμικές διαφορές που κάποτε ήταν καταπιεσμένες ή δευτερεύουσες για τους γεωπολιτικούς σκοπούς μιας κυβερνήσεως τώρα αποκτούν ένα πρωτεύοντα ρόλο στη ζωή των ανθρώπων». (6)

Ο Roland Robertson (7) ίσως είναι ο πρώτος κοινωνιολόγος, ο οποίος επειδή είδε το θέμα της παγκοσμιοποίησης σφαιρικά και όχι στενά οικονομικά, μπόρεσε να διαπιστώσει την συνύπαρξη δύο αντίθετων αλλά συμπληρωματικών διαδικασιών: από τη μια πλευρά μιας συνεχώς αυξανόμενης παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, της πολιτικής και του πολιτισμικού συστήματος, και από την άλλη πλευρά, μιας αναγεννήσεως της μερικότητας, (particularization) όπως οι εθνικισμοί, οι τοπικισμοί, κ.λπ.

Η ίδια η παγκοσμιοποίηση δημιουργεί εθνικισμούς, τοπικισμούς, συγκρούσεις εθνικών και εθνοτικών ομάδων κ.λπ. και προβάλλει με τη βοήθεια των ΜΜΕ τη μερικευτικότητα. Οι αγωνιζόμενοι για την κατάργηση του εθνικού κράτους στηρίζουν τα επιχειρήματά τους στο γεγονός ότι οι κοινωνίες που αποτελούν αυτές τις μορφές συνόλων είναι φαντασιακές κοινότητες. (Για τους πολέμους του εθνικού κράτους, το βιβλίο του Benedict Anderson για τις Imagined Societies έχει γίνει Ευαγγέλιο). Όμως, η προσπάθεια να δημιουργηθεί μια άλλη ευρύτερη κοινότητα, η ευρωπαϊκή, της οποίας η ταυτότητα θα αντικαταστήσει εκείνη των επιμέρους εθνικών κρατών που, ως επί το πλείστον, συνθέτουν την Ευρωπαϊκή Ένωση στηρίζεται και χρησιμοποιεί τους ίδιους μηχανισμούς κατασκευής μιας νέας «αρχαιολογίας». Επομένως, και αυτή θα είναι μια φαντασιακή κοινότητα.

Η έννοια «του παγκόσμιου χωριού» την οποία ανέπτυξε ο γνωστός επικοινωνιολόγος Marshall McLuhan είχε θεωρητική μόνο σημασία και είχε πηγή εμπνεύσεως την καθολική εκκλησία της οποίας ήταν μέλος. Έμφαση στη σημασία του όρου έδωσαν οι διαφημιστές με σκοπό να πείσουν τους διαφημιζόμενους επιχειρηματίες ότι όλα τα άτομα αυτής της νέας κοινωνίας αντιδρούν το ίδιο στα διαφημιστικά μηνύματα και επομένως επηρεάζονται από το περιεχόμενό τους προς όφελος των κατασκευαστών των διαφημιζόμενων προϊόντων. Βεβαίως εσφαλμένα χρησιμοποίησαν στους ανθρώπους τη μέθοδο του Παυλώφ για τους σκύλους γνωστή ως «ερέθισμα-ανταπόκριση» χωρίς να λαμβάνουν υπόψη ότι η επιτυχία της επιδράσεως του μηνύματος εξαρτάται από μια σειρά παραγόντων μεταξύ των οποίων ο πιο βασικός είναι ο πολιτισμικός.

Η παγκοσμιοποίηση όμως δίνει σε εθνικές και θρησκευτικές ομάδες βήμα να προβάλλουν τις ιδιαίτερες

τές τους, έστω και αν αυτές οι ιδιαιτερότητες παρουσιάζονται μέσα από το πρίσμα των ελεγχόντων τα διεθνή ΜΜΕ. Ο Samuel Huntington υποθέτει ότι εφόσον η παγκοσμιοποίηση συνεχίζει να αναπτύσσεται, και εξ αντιθέτου, η σημασία των πολιτικών συνόρων μειώνεται, οι άνθρωποι θα ταυτίζονται με πολιτισμικούς παράγοντες, όπως εθνικές ή θρησκευτικές ομάδες. Ως προς την άποψη αυτή, δεν υπάρχουν πολλές αντιρρήσεις, οι οποίες επικεντρώνονται στη συμπερασματική άποψη ότι αυτό θα οδηγήσει σε σύγκρουση πολιτισμών.

Τα διεθνή ΜΜΕ διευκολύνουν με την εξάπλωση της παγκοσμιοποίησης των αγορών δεν μετατρέπουν όμως τους κατοίκους του Παγκόσμιου Χωριού σε άβουλα όντα, αλλά τους δίνουν τη δυνατότητα και την ευκαιρία να προβάλλουν στην οικουμένη τις ιδιαιτερότητές τους και την αξία του τοπικού τους πολιτισμού.

Ενώ με την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού εμφανίστηκαν στην Ανατολική Ευρώπη προβλήματα εθνικότητας και μειονοτικά, τα εθνικά κράτη της Δυτικής Ευρώπης κινήθηκαν προς οικονομική, πολιτική και πιθανόν πολιτισμική ολοκλήρωση. Και εδώ όμως δημιουργήθηκαν προβλήματα από τη διαφορετική τοποθέτηση δύο κυρίως ομάδων διαφορετικών τάσεων και αντιλήψεων.

Η πρώτη αντιμετωπίζει αρνητικά την πιθανότητα κατασκευής μιας ενιαίας ευρωπαϊκής ταυτότητας. Στην ομάδα αυτή υπάρχει η επιθυμία να διατηρηθεί η εθνική κυριαρχία των κρατών-μελών της Ενώσεως και να αποτραπεί η απειλή της πολιτισμικής ομοιογενοποίησης των λαών με κύρια έμφαση στη διατήρηση της εθνοκρατικής ταυτότητας. **Η δεύτερη** εκφράζει το φόβο ότι η ισχύς των κρατικών και εθνικών ταυτήτων θα προβάλλει εμπόδια στη διαδικασία προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Η τάση αυτή θεωρείται από πολλούς ότι εμποδίζει τη δημιουργία δημοκρατικών ομοσπονδιακών θεσμών που μπορούν να επιτευχθούν με την κατασκευή μιας ενιαίας ευρωπαϊκής ταυτότητας, η οποία θα χρησιμοποιήσει το κοινόν παρελθόν των κρατών για να επιτύχει τη νομιμοποίησή της. «Αρχαιολογίες» ικανές να τονίσουν ενότητα, ανεξάρτητα από τους όρους της αρχής, της διαδικασίας ή μοιραζόμενης ιστορίας, αναπόδραστα θα οδηγήσουν στην υποστήριξη αυτών των ιδεολογιών. Μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν να υποστηρίξουν διεκδικήσεις μιας «βασικής» ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Η τάση αυτή εκπροσωπείται αφενός μεν από οικονομικο-πολιτικούς παράγοντες που επιδιώκουν τη διεύρυνση των ορίων των εθνικών ταυτήτων, αφετέρου δε και κυρίως από την παντοδύναμη γραφειοκρατία, σε μια προσπάθεια να νομιμοποιήσει τον εαυτόν της. Το θέμα αυτό εκφράζεται πολύ χαρακτηριστικά σ' ένα φυλλάδιο που εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επί Jacques Delors το 1993. (8)

Μια τρίτη τάση ολιγώτερον ισχυρή, που πρόσφατα καλλιεργείται στο πλαίσιο των νέων κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών καταστάσεων που δημιουργεί η είσοδος μεταναστών μη ευρωπαϊκής καταγωγής, προβάλλει έναν τύπο Ευρωπαϊκής Ενώσεως με την ύπαρξη πολλών πολιτισμικών ταυτήτων οι οποίες προϋποθέ-

Η επιδιωκόμενη μεταβολή της κυρίαρχης εθνικής ταυτότητας στη χώρα μας έχει πολιτικό περιεχόμενο...

Θεωρήσεις για το έθνος

τους την προώθηση νέων μύθων, αρχαιολογιών κ.λπ. για να εμφανίσουν πολιτισμικές, ιστορικές, φυλετικές συγγένειες και ταυτισμούς. Η σύγκρουση όμως, κυρίως εντοπίζεται μεταξύ των υποστηρικτών των δύο πρώτων τάσεων.

Το κρίσιμο πρόβλημα της κατασκευής μιας πολιτικής ενώσεως και μιας έννοιας ευρωπαϊού πολίτη που κρατούν τα μέλη της κοινότητας μαζί χωρίς να απειλούνται με ομοιογενοποίηση, απώλεια κυριαρχίας ή έλλειψη δημοκρατικών ομοσπονδιακών θεσμών απασχολεί και τη χώρα μας στην οποία εκφράζεται με την έντονη διαμάχη που έχει αναπτυχθεί ανάμεσα στους υποστηρικτές της διατηρήσεως της ελληνικής εθνικής ταυτότητας και εκείνους που προωθούν την ενιαία ευρωπαϊκή ταυτότητα.

Οι Έλληνες ως ανήκοντες σε ένα εθνικό κράτος έχουν κυρίαρχη εθνική ταυτότητα την ελληνική. Τελευταία όμως επιδιώκεται η αλλαγή της από τους οπαδούς της σύγχρονης παγκοσμιοποίησης που δίνουν έμφαση στο άτομο σε βάρος των εθνικών ομαδοποιήσεων αλλά και από οπαδούς της αντικαταστάσεως της ελληνικής με την ευρωπαϊκή. Αυτές οι δύο ομάδες ανήκουν στην πραγματικότητα σε αντίπαλα στρατόπεδα, έστω και αν δεν έχουν πάντοτε συνειδηση του γεγονότος, επειδή αυτό-κατατάσσονται στο εκσυγχρονιστικό στρατόπεδο.

Αυτή όμως η ενιαία ευρωπαϊκή ταυτότητα όπως την αντιλαμβάνονται οι γραφειοκράτες της κοινότητας κατασκευάζεται με τη χρησιμοποίηση νέων «αρχαιολογιών», νέων μύθων, κ.λπ. που δεν περιλαμβάνουν το ελληνικό παρελθόν, αφού η απαρχή αυτής της νέας ενιαίας Ευρώπης είναι τότε η Ρώμη, τότε η εποχή του Καρλομάγνου. Όμως, οι Έλληνες υποστηρικτές της ενιαίας ευρωπαϊκής ταυτότητας φαίνεται ότι δεν συνειδητοποιούν τη βαρύτητα του γεγονότος αυτής της μάλλον εσκεμμένης παραλείψεως, όπως δεν αντιλαμβάνονται ότι και αυτή η κατασκευαζόμενη νέα κοινότητα είναι κατεξοχήν φαντασική.

Στο σημείο αυτό είναι χρήσιμο να προσεχθούν οι θεωρητικές απόψεις του Manuel Castells⁽⁹⁾ σχετικά με την κατασκευή της ταυτότητας στο σύγχρονο περιβάλλον το οποίο ονομάζει «δίκτυο κοινωνίας». Κατά τον Castells υπάρχουν τρεις αρχές κατασκευής ταυτότητας «η νομιμοποιημένη», «η ανθιστάμενη», και «η προβαλλόμενη». Η πρώτη εισάγεται από τους κυρίαρχους θεσμούς μιας κοινωνίας, κυβέρνησης, ΜΜΕ, κ.λπ. για να επεκτείνουν και να δικαιολογήσουν την κυριαρχία τους πάνω στους κοινωνικούς παράγοντες. Η ανθιστάμενη προβάλλει την αντίστασή της στην προσπάθεια αλλοίωσής της από τους κυρίαρχους θεσμούς, ενώ η τρίτη υποδηλώνει την επανατοποθέτηση των κοινωνικών παραγόντων στην κοινωνία και την αναζήτηση του μετασχηματισμού της κοινωνικής δομής.

Η προσπάθεια μεταβολής της εθνικής ταυτότητας γίνεται με τη χρησιμοποίηση μέσω των ΜΜΕ μηχανισμών ενσωμάτωσεως στους κοινωνικούς παράγοντες,

Εξάλλου, κανένα κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν επιθυμεί ούτε επιδιώκει, όπως συμβαίνει στη χώρα μας, την πλήρη εξαφάνιση της δικής του εθνικής ταυτότητας και την αντικατάστασή της από μια άλλη

στην προκειμένη περίπτωση στους Έλληνες, μιας αρνητικής εικόνας για τον εαυτό τους. Με άλλα λόγια, γίνεται προσπάθεια να αφομοιώσουν οι Έλληνες μια στιγματισμένη στερεοτυπική ταυτότητα για να εξαναγκαστούν να υιοθετήσουν την κατασκευαζόμενη της ενιαίας Ευρώπης, που προβάλλεται ως κυρίαρχη.

Η επιδιωκόμενη μεταβολή της κυρίαρχης εθνικής ταυτότητας στη χώρα μας έχει πολιτικό περιεχόμενο και γι' αυτό προκαλεί την έντονη αντίδραση δεδομένου ότι βάζεται το κυρίαρχο ελληνικό χαρακτηριστικό της, του οποίου επιζητείται η απαξίωση. **Τον αγώνα για τη διατήρησή της, έχει αναλάβει κυρίως η Εκκλησία**, που έχει μεγαλύτερη δύναμη από τα μεμονωμένα άτομα ή ομάδες χωρίς πρόσβαση στα μεγάλα ΜΜΕ, μολονότι η φιλοσοφία της αλλά και η λειτουργία της ως οικουμενικού θεσμού την κατατάσσουν στο στρατόπεδο των αρνητών των εθνικών κρατών. Βεβαίως επί εκατονταετίες ο χριστιανισμός ήταν βασικό στοιχείο της ταυτότητας των Ελλήνων και αυτό υπερασπίζεται η Εκκλησία, αφού η αποσύνθεσή της και η δημιουργία νέας χωρίς αυτά τα συστατικά στοιχεία θα έχει άμεση επίδραση και στην ελληνοχριστιανική θρησκεία ως θεσμού στη χώρα μας.

Η προσπάθεια δημιουργίας από τους κυρίαρχους ελληνικούς θεσμούς μιας νέας ταυτότητας που θα στηρίζεται στην απαξίωση τόσο του ελληνικού χαρακτηριστικού όσο και του χριστιανικού μπορεί να επιτύχει μόνον όταν οι κοινωνικοί παράγοντες εσωτερικεύσουν αυτά τα χαρακτηριστικά ως αρνητικά στερεότυπα. Όπως φαίνεται το εγχείρημα πολύ δύσκολα θα επιτευχθεί γιατί το πολιτισμικό σύστημα ως μηχανισμός άμυνας αντιστέκεται σθεναρά μολονότι επιχειρείται η αλλοίωσή του στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης.

Εξάλλου, κανένα κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν επιθυμεί ούτε επιδιώκει, όπως συμβαίνει στη χώρα μας, την πλήρη εξαφάνιση της δικής του εθνικής ταυτότητας και την αντικατάστασή της από μια άλλη που θα περιέχει και στοιχεία από τη δική του. Στην περίπτωση της Ελλάδος, η επιχειρούμενη αντικατάσταση της εθνικής ταυτότητας από την υπό κατασκευή της ενιαίας Ευρώπης είναι περισσότερο εκτεθειμένη στην κριτική γιατί ο ελληνικός πολιτισμός φαίνεται ότι δεν αποτελεί βασικό στοιχείο αυτής της νέας ταυτότητας.

Σημειώσεις

1. Paul Gilroy, «Diaspora and the Detours of Identity», στο Kathryn Woodward (ed.) *Identity and Difference*, London: Sage/Open university, 1977, σ.301.
2. David Morley and Kevin Robins, *Space of Identity*, London: Routledge, 1995, σ.122.
3. *Race in the making, Cognition, Culture, and the Child's Construction of Human Kinds*, Cambridge: MIT Press, 1996.
4. Beverly Crawford and Ronnie D. Lipschutz, (eds) *The Myth of Ethnic Conflict: Politics, Economics, and «cultural Violence»*, Berkeley: University of California, 1998.
5. Από τον 20ό στον 21ο Αιώνα: Τομείς στην Πλανητική Πολιτική περί το 2000, Θεμέλιο, 1998, σ.94.
6. «As Political Borders Fade, Cultural Differences Re-emerge», *Star Tribune*, April 26, 1999.
7. *Globalization, Social Theory and Global Culture*, London: Sage, 1992.
8. *European Union, Europe on the Move*, European Commission Directorate-General for information, communication, culture and audiovisual media, Brussels/Luxembourg.
9. «The Information Age: Economy, Society and Culture», vol.2 *The Power of Identity*, Oxford: Blackwell, 1997.

ΟΙ ΛΑΟΙ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ

Του Μιχάλη Χαραλαμπίδη*

Στη δική μας ιστορική περιοχή της Μικράς Ασίας και της Μεσοποταμίας διαμορφώθηκε το έπος του Σουμέριου βασιλιά Γκιλγκαμές. Αυτό που επαναλαμβάνει αργότερα η βίβλος. Το έπος του Ομήρου. Εδώ έγινε το πέρασμα από το μύθο στο λόγο. Από τη μυθολογία στην Ιστορία. Εδώ γεννήθηκε και έγραψε ο πατέρας της Ιστορίας, ο Ηρόδοτος. Η Ιστορία όμως είναι απύσασα από αυτή την περιοχή.

Αυτή η περιοχή αποτέλεσε τόπο της μνήμης των Μουσών. Σήμερα όμως υπάρχει κενό μνήμης. Είναι τόπος Αμνησίας. Ο Όμηρος θα έλεγε, νίκησαν οι Σειρήνες. Σε καμία άλλη περιοχή του κόσμου δεν υπήρξαν οι παραχαράξεις της Ιστορίας που παρατηρούνται εδώ. Κανείς στο Μεξικό είτε στη Νότια Αμερική δεν θα έλεγε ότι ένας μεγάλος ποιητής των Ασδέκων ή των Ίνκας ήταν Γάλλος ή Ισπανός. Στην περιοχή μας, υπάρχει μια επίσημη εκδοχή της Ιστορίας, που με μεγάλο θράσος και κυνισμό υποστηρίζει ότι ο Όμηρος ήταν Τούρκος. Οι ήρωες του Όργουελ προϋπήρξαν στη Μικρά Ασία και τη Μεσοποταμία.

Οι παραχαράξεις, οι δυσμορφίες, οι παθολογίες και οι εκτροπές από μια φυσιολογική λίγο ή πολύ ιστορική εξέλιξη είναι πολλές.

Η περιοχή αυτή υπήρξε ιστορικά ως ένας τόπος των πολλών λαών, των πολλών θρησκειών, των πολλών γλωσσών. Της πολυχρωμίας, όχι της μονοχρωμίας, της ετερογένειας και όχι της ομοιογένειας. Του πληθυντικού, των πολλών ονομάτων. Εδώ και αιώνες, αλλά ειδικά τις τελευταίες δεκαετίες μεταβάλλεται σε τόπο του ενικού, του ενός. Ένας γνωστός διανοούμενος αυτής της χώρας που μας φιλοξενεί θα έλεγε μονοδιάστατος. Η συρρίκνωση, η εξαφάνιση των λαών και των πολιτισμών είναι μεγαλύτερη και ταχύτερη από αυτήν των ψαριών του Βοσπόρου και του Μαρμαρά. Παράλληλες διαδικασίες.

Σε άλλες περιοχές του κόσμου ένας άνθρωπος, ένας άνδρας ή γυναίκα γεννιέται, μεγαλώνει και πεθαίνει στον τόπο του. Εδώ γεννιούνται στο Βαν, στη Σμύρνη, στην Τραπεζούντα, στην Αδριανούπολη,

Παιδιά σε χωριό της περιοχής της Τραπεζούντας

στο Ντιάρμπακιρ, στην Αντιόχεια και πεθαίνουν στο Μπουένος Άιρες, στη Μασσαλία, στη Νέα Υόρκη, στον Πειραιά, στο Ντίσελντορφ, στο Βερολίνο.

Σε άλλες περιοχές του κόσμου το πέρασμα από τη φεουδαρχία στον καπιταλισμό, από τον απολυταρχισμό στη Δημοκρατία εξελίχθηκε δια μέσου μιας πολιτικής διαλεκτικής, έστω και βίαιας. Έτσι οι λαοί, τα έθνη, οι τάξεις, οι άνθρωποι πέρασαν στο κράτος-έθνος, στον αστικό κόσμο, στην αστική Δημοκρατία, έγιναν πολίτες. Εδώ εξαφανίσθηκαν δια μέσου της φυσικής, βιολογικής σφαγής ιστορικοί λαοί, ιστορικά έθνη, Αρμένιοι, Έλληνες, Ασσύριοι, Αραμαίοι. Εξαφανίσθηκαν βίαια αστικές τάξεις, άνθρωποι. Δεν ήρθε ποτέ η Δημοκρατία, δεν ήρθαν οι πολίτες. Επανήλθε ο ολοκληρωτισμός και έμειναν υπήκοοι.

Αυτή είναι η κοινωνική και πολιτική διάσταση των γενοκτονιών, των πρώτων γενοκτονιών αυτού του ιδιαίτερα τραγικού για τους λαούς της περιοχής 20ού αιώνα. Στην Ευρώπη, ο 20ός αιώνας είχε παρενθέσεις βίας, στην περιοχή μας καλύφθηκε ολοκληρωτικά, όλα τα εκατό του χρόνια από αυτήν. Η βία δίνει τη σκυτάλη στον 21ο, στην 3η χιλιετία.

Στις αρχές του 20ού αιώνα, το 1902 άρχισε να γεννιέται -η κυοφορία ήταν μεγαλύτερη- το «αυγό του φιδιού», η «μήτρα» που γέννησε ρατσισμό θα έλεγε ο Μπρεχτ και εξαφάνισε τους ιστορικούς λαούς.

Μια άλλη, ιδιαίτερα χαρακτηριστική των γενοκτονιών της Ανατολίας, της Μικράς Ασίας, της Μεσοποταμίας, είναι ότι έχουν ως θύματα κύρια τις γυναίκες και τα παιδιά. Γι' αυτό τις ονομάσαμε γυναικοκτονίες.

Αυτές οι άγριες, βίαιες, ανώμαλες διαδρομές της ιστορίας γέμισαν την περιοχή εκατόμβες και ολοκαυτώματα. Το μέσον ήταν τα «Αουσβιτς, τα Μαουτχάουζεν εν ροή», οι πορείες του θανάτου. Οι λαοί, όσοι επέζησαν, ονομάστηκαν λαοί χωρίς πατρίδα, λαοί της διασποράς, λαοί προσφύγων. Ο τελευταίος λαός προσφύγων είναι οι Κούρδοι που η ευρωπαϊκή και τουρκική διπλωματική γλώσσα ονομάζει μετανάστες. Τέσσερις χιλιάδες χωριά, εγώ τα ονομάζω τέσσερις χιλιάδες Γκουέρνικες, εκκένώθηκαν με τον σεισμό, τον κατακλυσμό που προκάλεσαν τα κεμαλικά Ες Ες. Οι λαοί δεν πήγαν αυτή τη φορά στο Αραράτ. Πήγαν στη Σμύρνη, στην Κωνσταντινούπολη, στο Βερολίνο, στο Άμστερνταμ. Γι' αυτό το σεισμό δεν μίλησε κανείς.

Τη φυσική εξόντωση των λαών διαδέχθηκε ο πνευματικός ακρωτηριασμός, η αφαίρεση της μνήμης τους, της φωνής τους. Γεωπολιτικά δόγματα, κρατικές λογικές λειτούργησαν συστηματικά για να σκεπάσουν, να περάσουν στη λήθη τα εγκλήματα.

* *Ιδρυτής της «Δημοκρατικής Περιφερειακής Ένωσης».*

Να μεταβάλουν αυτούς τους τραγικούς λαούς σε λαούς της σιωπής. Στην Ελλάδα το «Νατοϊκό δόγμα της ακεραιότητας της Τουρκίας» και της «συμμαχικής αλληλεγγύης» αφαίρεσε επί δεκαετίες τη μνήμη στους Ποντίους, στους Ίωνες, στους Καππαδόκες, στους Θρακιώτες. Επί δεκαετίες απαγορεύονταν όχι μόνο τα βιβλία της Αριστεράς, αλλά και τα βιβλία για τις ιστορικές αυτές περιοχές. Έτσι, το όνομα και η διάσταση της Ιωνίας στην Ελλάδα περιορίστηκε σε δύο ποδοσφαιρικές ομάδες, τον Πανιώνιο και τον Ιωνικό. Ο Ηρόκλητος, ο Ηρόδοτος, ο Θαλής ο Μιλήσιος, όπως και ο πρώτος πολεοδόμος, ο Ιππόδαμος, δεν θα είναι ιδιαίτερα ευτυχείς. Δεν είναι όμως ζήτημα των Ελλήνων. Αφορά όλη την ανθρωπότητα. Ο παγκόσμιος πολιτισμός, η φιλοσοφία, η αρχιτεκτονική, φτωχαίνει πολύ όταν αφαιρούμε από αυτήν την διάσταση της Ιωνίας.

Μία διαφορά ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία είναι ότι στην Ελλάδα το κράτος είναι ενάντια στο έθνος, ενώ στην Τουρκία ένα ολοκληρωτικό ρατσιστικό κράτος θέλει να δημιουργήσει βίαια έθνος, εξαφανίζοντας τους άλλους λαούς, τους πολιτισμούς, τους τόπους, τις γεωγραφίες τους.

Τα τελευταία χρόνια, και αφού έχασαν το ραντεβού της Νυρεμβέργης, **οι λαοί της σιωπής** βγαίνουν από τους τάφους και διεκδικούν να έχουν μνήμη και φωνή. Επιστρέφουν στην Ιστορία, στη Γεωγραφία, στην Πολιτική. Η φωνή τους είναι κραυγή ύπαρξης, αίτημα δικαίωσης, αναζήτησης διαλόγου.

Αυτή η κραυγή, η φωνή, η πολιτική έκκληση, το πολιτικό μήνυμα είναι απελευθερωτικό για τους ανθρώπους, τους άνδρες και τις γυναίκες, τις τάξεις, τους λαούς, τα έθνη, τα κράτη. Για τους θύτες και τα θύματα.

Το αίτημα της μνήμης είναι μια έκκληση προς την ανθρωπότητα για να ξέρουμε ως άνθρωποι ποιοι είμαστε, από πού ερχόμαστε και πού πάμε. Ποιες είναι οι γενετικές τάσεις μας. Κατευθύνονται προς τον άνθρωπο ή την βαρβαρότητα;

Μόνο επάνω στο σεβασμό της μνήμης του άλλου, μόνο επάνω στη μνήμη μπορεί να θεμελιωθεί η ζωή, η ανθρωπινή ζωή, η Δημοκρατία στην περιοχή. Η μνήμη δημιουργεί έναν ανθρώπινο εσωτερικό και εξωτερικό κόσμο. Η αφαίρεση και η παραχάραξη της δημιουργεί έναν ανθρώπινο εσωτερικό κόσμο σε διαρκή ένταση και σύγκρουση με την Ιστορία, το κοινωνικό περιβάλλον, τους άλλους λαούς, την φυσικότητα, το φυσιολογικό. Εκεί, βρίσκονται οι

Οι ένοχοι είναι εκεί από τον Κεμάλ, τον Εβρέν, τον Ετζεβίτ, τον Καρανταγί, τον Κιβρίκογλου έως το κουτοπόνηρο ηδύμπεν μάτι του Τζεμ. Η παιδεία, ο πολιτισμός του θανάτου που αυτοί εκφράζουν δεν μπορεί να μένει ατιμώρητος.

παθολογίες όχι μόνο του κράτους αλλά και της τουρκικής κοινωνίας. Χθες οι Ασσύριοι, σήμερα οι Κούρδοι, τα όμορφα αγιοποιημένα πρόσωπα των απεργών πείνας στα κεμαλικά γκουλάκ.

Χωρίς τη μνήμη η Μικρά Ασία, η Ανατολία, η Μεσοποταμία είναι νεκρές. Η λήθη είναι θάνατος. Τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν και διαπράττονται στην περιοχή δεν αναγνωρίστηκαν από τους θεσμούς ή αναγνωρίζονται με μεγάλα εμπόδια και ολιγωρία. Έμειναν ατιμώρητα, γι αυτό επαναλαμβάνονται στο άπειρο. Αν συνεχίσουν και το νέο αιώνα θα λέμε εις τους αιώνες των αιώνων. Γι' αυτό η κοινή φωνή αυτών των λαών είναι μια φωνή ενάντια στην ατιμωρησία. Γιατί η ατιμωρησία τροφοδοτεί τον εκβαρβαρισμό, την απώλεια της ανθρωπίνης φύσης αυτών των κοινωνιών και των θυμάτων και των θυτών. Η ατιμωρησία κρατεί στάσιμη την τουρκική κοινωνία, στον Μεσαίωνα όταν η ανθρωπινή ζωή δεν είχε καμία αξία. Το τέλος της Ατιμωρησίας είναι η αρχή του εκδημοκρατισμού και του εκσυγχρονισμού της τουρκικής κοινωνίας με την αναγνώριση της αξίας της ανθρωπίνης ζωής, των ατόμων, των συλλογικών ομάδων, των λαών, των Αρμενίων χθες, των Κούρδων και των φυλακισμένων σήμερα.

Οι Έλληνες συνταγματάρχες πράκτορες της CIA τιμωρήθηκαν από τους εθνικούς νόμους και όσοι ζουν βρίσκονται στη φυλακή για τα εγκλήματά τους. Αν αξιολογήσουμε το δικό τους επίπεδο βίας και το συγκρίνουμε με αυτό των κεμαλικών στρατηγών, θα λέγαμε ότι οι πρώτοι είναι πρόσκοποι μπροστά στους δεύτερους.

Οι στρατηγοί, οι συνταγματάρχες της Νότιας Αμερικής με τους επιτηρητές τους από τον Πινοσέτ μέχρι τον Κίσιγκκερ και τους Αργεντινούς των 30.000 αγνοούμενων, desaparecidos, windabun, kayıplar, αντιμετωπίζουν ένα τεράστιο κίνημα ενάντια στην Ατιμωρησία. Οι πρωταγωνιστές και οι πρωταγωνίστριες αυτού του κινήματος είναι πολλοί. Είναι η Νοτιοαμερικανική κοινωνία πολιτών, είναι η παγκόσμια κοινωνία πολιτών, είναι ο νομικός κόσμος της Ευρώπης.

Το Διαρκές Διεθνές Δικαστήριο των Λαών, που αποτελεί μια συγγενική παράλληλη δομή της Διεθνούς Ένωσης για τα Δικαιώματα και την Απελευθέρωση των Λαών, σε έναν κύκλο συνεδριάσεών του σε πολλές Λατινοαμερικάνικες πρωτεύουσες εξέτασε τα αδικήματα της Ατιμωρησίας.

Οι ανθρωπίνιοι νόμοι, οι νόμοι της Διεθνούς Κοινότητας σταμάτησαν στα σύνορα της τουρκικής επικράτειας και πρέπει να τα διαβούν. Οι ένοχοι είναι εκεί από τον Κεμάλ, τον Εβρέν, τον Ετζεβίτ, τον Καρανταγί, τον Κιβρίκογλου έως το κουτοπόνηρο λούμπεν μάτι του Τζεμ. Η παιδεία, ο πολιτισμός του θανάτου που αυτοί εκφράζουν δεν μπορεί να μένει ατιμώρητος. Οι λαοί ζητούν, εκφράζουν την νίκη του πολιτισμού, της ζωής επί αυτού του θανάτου.

Πριν από λίγους μήνες άκουσα, με έκπληξη πρέπει να πω στην ιταλική δημόσια τηλεόραση –στην Ελλάδα αυτό απαγορεύεται– σε μια εκπομπή για τα κεμαλικά τουρκικά γκουλάκ, την Carla del Ponte

να αναγνωρίζει μπροστά στη φρίκη την ανάγκη ενός Διεθνούς Δικαστηρίου για την Τουρκία. Κατά την γνώμη μου, η συγκρότηση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου θα αποτελέσει μια μεγάλη νίκη του δικαίου των λαών, των ανθρώπων, της ζωής επί του θανάτου.

Η επιστροφή της φωνής των ιστορικών λαών της περιοχής σημαίνει την αναζήτηση, τον εντοπισμό και την ανάλυση εκείνων των ιδεολογιών και των δομών που επιτρέπουν τη διαρκή αύξηση και επέκταση της καμπίλης της βίας στην περιοχή. Η καμπίλη, οι χειρονομίες του θανάτου, αρχίζουν από τους Σουλτάνους και συστηματοποιούνται από τους Νεότουρκους και τον Κεμάλ. Ως γνωστόν, ορισμένοι από αυτούς τους λαούς, ειδικά ο ελληνικός, γνώρισαν το ρατσισμό ως ιδεολογία του θανάτου με τον Ναζισμό. Στην Ελλάδα υπήρξε ένα από τα μεγαλύτερα κινήματα αντίστασης ενάντια στο Ναζισμό. Ο ίδιος ο λαός όμως γνώρισε την ρατσιστική ιδεολογία του θανάτου με τον κεμαλισμό. Αυτό στην Ελλάδα αποσιωπάται. Ένα διεθνές συμπόσιο με θέμα «Ομοιότητες ανάμεσα στο ναζισμό και τον κεμαλισμό ως ρατσιστικές ολοκληρωτικές ιδεολογίες» θα έχει μια απελευθερωτική και λυτρωτική για όλους τους λαούς συμβολή. Θα βάλει τέλος στην ειδωλολατρεία του Κεμάλ που αυτοκαταστρέφει, αλλοτριώνει και νεκρώνει την ίδια την τουρκική κοινωνία.

Η επιστροφή στην ιστορία των ιστορικών αυτοχθόνων λαών της περιοχής σημαίνει αποκάλυψη της υποκρισίας και της συνενοχής στα εγκλήματα αυτού που ονομάζεται Δύση. Η Ιστορία λέει, ότι οι λαοί αυτής της περιοχής πλήρωσαν τόσο τις Σταυροφορίες όσο και τους Ιερούς Πολέμους. Ότι οι Σουλτάνοι και ο Κεμάλ χειραγωγούμενοι από τους ξένους εμπόδισαν μια φυσιολογική εξέλιξη στην περιοχή. Στο παρελθόν η Δύση, περισσότερο ως Αυτοκράτορες παρά ως Πόντιοι Πιλάτοι επέβαλαν εξ ονόματός τους την κεμαλική τάξη. Οι λαοί ξέρουν τι σήμαινε αυτό. Η σημερινή νεοκεμαλική τάξη στο όνομα των ΗΠΑ και την αδράνεια της Ευρώπης σημαίνει νέους τάφους και γκουλάκ. Μπορούμε να καλέσουμε φυλακισμένους στα σοβιετικά και κεμαλικά γκουλάκ και να κάνουμε συγκρίσεις.

Αυτή η επανάληψη της βίας και του θανάτου αποτελεί μια ύβρη απέναντι στον παγκόσμιο πολιτισμό. Η Ευρώπη και οι ΗΠΑ δεν εγκατέλειψαν μόνο αυτούς τους ιστορικούς λαούς, χωρίς τους οποίους θα ήταν πολύ φτωχοί. Αλλά συνεργάστηκαν, χρησιμοποίησαν και χρησιμοποιούν τον κεμαλικό ρατσισμό ενάντια στους λαούς της περιοχής. Αυτή είναι η ιστορική αλήθεια. **Η ύβρις άρχισε από το 1204.**

Στο Νέο Ανατολικό Ζήτημα το λόγο πρέπει να έχουν οι ίδιοι οι λαοί, οι πολιτισμοί της ζωής και όχι του θανάτου. Στην ίδια την Ευρώπη υπάρχουν παραδείγματα που δείχνουν τους νέους δρόμους της Ιστορίας. Γιατί το Ντιάρμπακιρ (το Άμεντ), η Τραπεζούντα, η Αντιόχεια να μην έχουν την τύχη του Σαν Σεμπαστιάν, του Ντονόστι κατά το βασκικό του όνομα, της Βαρκελώνης της Καταλωνίας στα

**Οι μικροί αυτοί μαθητές
τρομοκρατούνται, δέρονται όταν
στα διαλείμματα των μαθημάτων
τους ομιλούν μεταξύ τους την
πλησιέστερη προς την αρχαία
ελληνική ομιλούμενη σήμερα
γλώσσα, την ποντιακή.**

πλαίσια μιας νέας κρατικής αρχιτεκτονικής που θα σέβεται τους λαούς, τους πολιτισμούς, τις θρησκείες, τις εθνικές, περιφερειακές ταυτότητες; Γιατί να παρατηρούμε, να θαυμάζουμε τους λαούς αύριο νεκρούς στα Μουσεία της Ιωνίας, της Τραπεζούντας, του Άμεντ, του Καρς και όχι ως ζώντες πολιτισμούς; Γιατί αυτή η ιστορική περιοχή να μην διακρίνεται, όπως στο παρελθόν, από τις πολλές και πλούσιες πολιτισμικές της πρωτεύουσες, αλλά από τις πρωτεύουσες των φυλακών του Μπαϊράμπασα, της Σμύρνης, του Άμεντ;

Η πολυχρωμία των λαών και των πολιτισμών αποτελεί τα εφόδια της αντίστασής τους στις ολοκληρωτικές μορφές ομοιογενοποίησης που επιβάλλουν οι διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης από τα πάνω. Χωρίς την πολυχρωμία αυτή η περιοχή δεν μπορεί να σταθεί ισότιμα στην παγκοσμιοποίηση. Η κεμαλική ολοκληρωτικού τύπου ομοιογενοποίηση είναι ο Δούρειος Ίππος, ο προθάλαμος των ολοκληρωτικών μορφών παγκοσμιοποίησης που θα δώσουν το τελικό χτύπημα στις ιστορικές ταυτότητες της περιοχής...

Το πεδίο όμως της άνθησης αντί του θανάτου των εθνικών ταυτοτήτων δεν βρίσκεται μόνο στην Ανατολία. Βρίσκεται στην ίδια την Ευρώπη, τη Γερμανία, στο Βερολίνο. Η Ε.Ε. αντί να υποκρίνεται, να αναγνωρίσει η ίδια τις διαφορετικές εθνικές ταυτότητες αυτών των λαών της διασποράς, των προσφύγων που ζουν στην επικράτειά της. Πριν από λίγα χρόνια ένας Πόντιος Χότζας, σε μια γλώσσα κοινή με αυτήν του Διογένη και του Στράβωνα, μου είπε «θέλω τα παιδιά να μαθάνε σ' εμέτερον την

Ποντιακός χορός στον Πόντο σήμερα.

γλώσσαν». Ποιος άθεος ή ποιος Χριστιανός ή Μουσουλμάνος μπορεί να του το απαγορεύσει;

Από εδώ σήμερα, θα έκανα έκκληση προς τους θεσμούς αυτής της πόλης, απευθυνόμενος προς τις δημοκρατικές παραδόσεις της, να ανοίξουν σχολεία όπου θα καλλιεργείται και θα εκφράζεται η ταυτότητα, η γλώσσα αυτών των ιστορικών λαών. Θα αποτελεί γι' αυτή την πόλη μεγάλη τιμή. **Θα πρόκειται τα ελληνικά σχολεία στην Ευρώπη να δέχονται τα Ποντιόπουλα των Μουσουλμάνων Ποντίων που ζούνε σ' αυτήν.** Δεν ανέφερα το όνομα της γερμανικής πόλης όπου συνάντησα τον Πόντιο Χότζα. Ναι, γιατί αυτοί οι πληθυσμοί, στην καρδιά της Δημοκρατικής Ευρώπης, υφίστανται την τρομοκρατία του τουρκικού κράτους.

Το μεγαλείο αυτών των λαών είναι ότι, παρ' όλη τη βία που υπέστησαν και υφίστανται, δεν ενέδωσαν σε λογικές, στην ανηθικότητα της αντεκδίκησης του οφθαλμόν αντί οφθαλμού. Γιατί έτσι θα τυφλωθούμε όλοι, όπως γίνεται στους Αγίους Τόπους.

Οι λαοί αυτοί επέμεναν στις αξίες της ειρήνης, της αγάπης, της αλληλοαναγνώρισης και του αλληλοσεβασμού των λαών. Πρέπει να ομολογήσω ότι αισθάνομαι ιδιαίτερα υπερήφανος γι' αυτό που ονομάζω ελληνική ηθικότητα και αθωότητα. Αυτή όμως η ηθικότητα και αθωότητα πληγώθηκε βαθιά από μια ομάδα μικρών ανθρώπων και ανάξιων κυβερνητών στην περίπτωση του Αμπντουλλάχ Οτζαλάν, που βρίσκεται φυλακισμένος στο Ίμραλι. Ο ελ-

ληνικός λαός ετοίμαζε την αποπομπή τους αλλά ήρθαν οι βόμβες στο Κοσσυφοπέδιο για να τους σώσουν. Η αποπομπή τους σήμερα από την κυβέρνηση θα αποκαταστήσει την ηθικότητα του ελληνικού προσώπου και το κύρος της χώρας. Είμαι όμως υπερήφανος γιατί προχθές, όταν γίνονταν οι σφαγές στον Πόντο, την Ιωνία, οι βιαιότητες στην Καπαδοκία, την Θράκη, τα πογκρόμ της Πόλης, της Ίμβρου, της Τενέδου, δεν υπήρξε στην Ελλάδα καμία αντεκδίκηση προς τους μουσουλμανικούς πληθυσμούς.

Όπως και σήμερα οι Πόντιοι της Θράκης πληροφορούνται για τις βαρβαρότητες που διαπράττονται στα σχολεία του Πόντου, της Τραπεζούντας, της Κωνσταντινουπόλεως εις βάρος των Ποντίων μαθητών. Οι μικροί αυτοί μαθητές τρομοκρατούνται, δέρονται όταν στα διαλείμματα των μαθημάτων τους ομιλούν μεταξύ τους την πλησιέστερη προς την αρχαία ελληνική ομιλούμενη σήμερα γλώσσα, την ποντιακή. Πληροφορούνται για τις διώξεις και την τρομοκρατία των διανοουμένων και των ελάχιστων φοιτητών που φοιτούν στα ελληνικά Πανεπιστήμια. Κατά το κεμαλικό κράτος οι Καζάκοι, οι Κιργίζιοι, οι Τσετσένοι μπορούν να φοιτούν στα Πανεπιστήμια της Άγκυρας, της Πόλης. Οι Πόντιοι δεν έχουν δικαίωμα να φοιτούν στην Αθήνα, αλλά ούτε το δικαίωμα της ελεύθερης διακίνησης. Παρ' όλα αυτά οι Πόντιοι της Θράκης δεν πέφτουν στην αντεκδίκηση προς τους Τούρκους της Θράκης. Όλοι οι λαοί έχουν δικαίωμα στο δικό τους πολιτισμό και τη γλώσσα τους· και οι Τούρκοι και οι Πόντιοι.

Πρέπει να πούμε ότι εμάς, τους λαούς της Σιωπής, μας διαπερνούν τα ανώτερα, τα πλέον ευγενικά συναισθήματα που μπορεί να εκφράσει ο άνθρωπος, όταν τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε ότι εμφανίζονται στην τουρκική κοινωνία ειλικρινείς και έντιμοι συνομιλητές ενός κοινού με εμάς οράματος για ένα δημοκρατικό μέλλον της περιοχής. Αναδεικνύονται και εκεί, οι λάτρεις της ζωής ενάντια στους λάτρεις του θανάτου. Όλοι οι λαοί έχουν δικαίωμα στην ύπαρξη, την ταυτότητα, την πατρίδα, χωρίς εθνικούς ναρκισσισμούς που μεταβάλλονται σε βία.

Αναδεικνύεται ένας νέος ειρηνισμός, ένας νέος ανθρωπισμός που στηρίζεται σε καθολικές και όχι μερικές αξίες. Είμαστε για την ειρήνη και τη φιλία όλων των λαών και όχι των Ελλήνων και των Τούρκων ενάντια στους άλλους...

Τι προτείνουν όλοι οι άνθρωποι καλής θέλησης σ' αυτή την περιοχή; Τι προτείνουν όλοι αυτοί οι λαοί που γνώρισαν τη βία; Από τη σιωπή να φθάσουμε στο λόγο, τη φωνή της αδελφοσύνης και της ελευθερίας. Προτείνουμε όμως κάτι περισσότερο, που ταιριάζει στην αντίληψη για τη ζωή των λαών μας. Να κοιταχτούμε μεταξύ μας με καθαρά μάτια, να γράψουμε την Ιστορία με τα μάτια μας.

ΔΩΔΕΚΑ ΩΡΕΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΡΗΣΗ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ

**ΑΠΟΡΡΗΤΟ
ΣΗΜΑ**

προειδοποιούσε για χτύπημα

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η οργάνωση της 17 Νοέμβρη, θεωρώντας προφανώς ότι η μεταπολίτευση του 1974 δεν έλυσε το πρόβλημα της εθνικής απελευθέρωσης και της αποκατάστασης της λαϊκής κυριαρχίας στην Ελλάδα, ούτε εξαφάνισε τα δεσμά που χάλκευε στην «εργατική τάξη» (και όχι μόνο) ο αμερικανικός ιμπεριαλισμός, μια «ξενόδοουλη αστική τάξη» (ή οι κύριοι εκπρόσωποί της), και πως η Δημοκρατία που εγκαταστάθηκε ήταν καλοχτενισμένη φενάκη που κάλυπτε ένα αυταρχικό κράτος το οποίο ήταν στην υπηρεσία όλων αυτών των συμφερόντων, έκρινε ως ματαιοπονία την ενσωμάτωσή της στο πολιτικό παιχνίδι, αυτό που κινείται στα όρια της δημοκρατικής νομιμότητας –ή ορθότερα της δημοκρατικής νομιμοφάνειας– και επέλεξε την τρομοκρατία, δηλαδή από την αρχή τέθηκε εκτός κανόνων παιχνιδιού και τοποθετήθηκε στην παρανομία.

**Η ΒΟΜΒΑ
ΕΣΚΑΣΕ
ΟΤΑΝ ΟΛΑ
ΗΤΑΝ
ΕΤΟΙΜΑ ΓΙΑ
ΣΥΛΛΗΨΕΙΣ!**

ΑΝΑΦΕΡΕΙ ΒΡΕΤΑΝΟΣ ΕΙΔΙΚΟΣ

**Η «17 Νοέμβρη» ήθελε να
απαλλαγεί από περिटτά όπλα**

Τρομοκρατία - Μια πρώτη αποτίμηση

του Στέλιου Παπαθεμελή*

Είχαμε επισημάνει επιμόνως και κατ' επανάληψη ότι η καταπολέμηση και ο έλεγχος της τρομοκρατίας επιβάλλει: **α)** οξεία και ενεργό πολιτική βούληση. **β)** Αναγωγή του στόχου σε απόλυτη εθνική προτεραιότητα με όλα όσα αυτή συνεπάγεται. **γ)** Συνέχεια και συνέπεια αντιτρομοκρατικής πολιτικής. **δ)** Κοινωνική εγρήγορση και συμμετοχή καθώς και ένα *minimum* ανοχής της όχλησης που προκαλούν οι διωκτικές ενέργειες.

Οι προϋποθέσεις αυτές μόνο σε ελάχιστα χρονικά διαλείμματα συνυπήρξαν. Η αναποτελεσματικότητα του κράτους ήταν κατά συνέπεια αυτονόγητη. Η κατάσταση αυτή μπορούσε να ανατραπεί από τρεις λόγους. **α)** Από **τυχαίο περιστατικό**, δηλαδή κάποιο μοιραίο λάθος των τρομοκρατών. **β)** Από **αυτόβουλη κίνηση της τρομοκρατικής οργάνωσης**, το οποίο θα υπέκυπτε στον πειρασμό του αντιτίμου των επικηρύξεων, ελληνικής 2 δισ. δρχ. αμερικανικής, αγγλικής, γερμανικής όχι ευκαταφρόνητων, αλλά επίσης και των ρυθμίσεων του νέου νόμου που εξασφαλίζει επεικική ποινική μεταχείριση μέχρι και το ακαταδίωκτο για κείνους που θα παράσχουν στοιχεία στις αρχές ικανά να οδηγήσουν στην εξάρθρωση της τρομοκρατίας. Υπάρχει και μια εκδοχή, η **διείσδυση στην οργάνωση** κυρίως με προσεταιρισμό μέλους της. Εδώ μπαίνει σε κίνηση το παιχνίδι της διεθνούς κατασκοπείας και είναι γνωστή η αποκαλυπτική και εν τούτοις ρεαλιστική δήλωση του πρεσβυτέρου κ. Μπους μετά την 11/9, κατά τον οποίο «*οι ΗΠΑ χρησιμοποιούν μέλη τρομοκρατικών οργανώσεων ανά τον κόσμο προκειμένου να κατευθύνουν μέσω αυτών τις αποφάσεις των οργανώσεων στην εξυπηρέτηση των αμερικανικών συμφερόντων*».

Την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές αυτές (9/7) παρά την καταιγίδα πληροφοριών με τις οποίες κατακλύζουν τους πολίτες τόσο οι Αρχές όσο και τα ΜΜΕ, επειδή πολλές είναι αντιφατικές, άλλες, ελλειπείς και άλλες αμφίβολης εγκυρότητας είναι πρόωρο να σχηματίσει κανείς μια τελική εικόνα για το πόσον τα συμβαίνοντα είναι εξάρθρωση ή παράδοση, ή εν μέρει το ένα και εν μέρει το άλλο και ποιο είναι το αληθινό ιστορικό της οργάνωσης. Πάντως, ασχέτως περί τίνος πρόκειται στο «*επειδή*», το «*διά ταύτα*» είναι κοινό, ο παρανομασπής είναι κοινός και **σημαίνει τη διάλυση της συγκεκριμένης οργάνωσης**. Αλλά, ως το ξέρουμε κι αυτό, η διάλυση μιας οργάνωσης δεν σημαίνει το τέλος της τρομοκρατίας που διεθνώς λειτουργεί ως Λερναία Ύδρα.

Η «17N» άντεξε στο χρόνο και **λόγω των εγγενών αδυναμιών του ελληνικού πολιτικού συστήματος να επικεντρώσει τις προτεραιότητές του στον στόχο της καταπολέμησής της και λόγω της ιδικής της επιλογής να παραμείνει μια κλειστή, σχεδόν οικογενειακή, ολιγομελής οργάνωση σπανιότατα και με το σταγονόμετρο διευρυνόμενη**. Η 17N επέμεινε να αρνείται το σύστημα και την πολιτική

αντιπαράθεση με αυτό, επιλέγοντας το έγκλημα και δη το τέλειον έγκλημα εναντίον προσώπων που θεωρούσε εκφραστές του συστήματος.

Επειδή τις ημέρες αυτές πολλά γράφονται και περισσότερα λέγονται, είναι, νομίζουμε, χρήσιμο να υπογραμμισθούν τα ακόλουθα:

Πρώτον: η συνεργασία με τις αμερικανικές υπηρεσίες τουλάχιστον στη δεκαετία του '90 υπήρξε στενή, όμως δεν οδήγησε σε αποτέλεσμα. Η Σκότλαντ Γιारнт μπήκε τελευταία. Η έλευσή της συμπίπτει με το αποτέλεσμα, η συμβολή της βέβαια σ' αυτό θα εκτιμηθεί όταν υπάρξει πλήρες ιστορικό.

Δεύτερον: Το 1994 κατεβλήθη μια εργώδης και συστηματική προσπάθεια **αναζήτησης στοιχείων «όπου γης»** (Κα Γκε Μπε, CIA, Μοσσάντ, Συρία, Ιράν, Stasi, Βρετανία, κ.λ.π. κ.λ.π.). Η προσπάθεια εκείνη ανεκόπη, τουλάχιστον με την ένταση και τον τρόπο που ξεκίνησε, μετά τον εξαναγκασμό σε παράτηση του υπογράφοντος.

Τρίτον: Από το 1990 και εδώ, οι Υπουργοί Δημοσίας Τάξεως άλλαξαν σαν τα πουκάμισα. Μετρήστε: Βασιλειάδης, Αναγνωστόπουλος, Γκέλεστάθης, Παπαθεμελής, Βαλυράκης, Γείτονας, Ρωμαίος, Πετσάλνικος, Χρυσοχοϊδης. Ελπίζω να μην ξεχνώ κάποιον.

Τέταρτον: Η κοινή γνώμη στην Ελλάδα δεν αγίχτηκε σοβαρά απ' το φαινόμενο. Στην αρχή οι εκτελέσεις αφορούσαν ξένους πράκτορες και βασανιστές της Δικτατορίας και αυτό δημιούργησε και μία ανακούφιση. Αργότερα οι στόχοι άλλαξαν, αλλά ο τύπος είχε δημιουργήσει ήδη κλίμα «εμμενούς αδιαφορίας».

Εμείς κάναμε τότε απεγνωσμένες εκκλήσεις στα ΜΜΕ για αποηρωοποίηση των τρομοκρατών και ηθική καταδίκη τους ως στυγνών και ανανδρών δολοφόνων. Βέβαια δεν εισακουστήκαμε. Συμμετοχή της κοινωνίας και δη ενεργός, δεν υπήρξε. Ούτε «ψυχική», ούτε πρακτική. Και ανοχή της κοινωνίας σε μέτρα που κάπως ενοχλούσαν, δεν υπήρξε. Έχουμε παραδείγματα.

Πέμπτον: Η εκδίκαση των υποθέσεων τρομοκρατίας ήταν επίμονη θέση μας να γίνεται από αμιγώς συντεθειμένα από τακτικούς δικαστές δικαστήρια. Η ανάγκη αυτή ήταν προφανής αφού η εικόνα στα μεικτά ορκωτά ήταν 4 αθωωτικές ψήφοι (των ενόρκων) κατά 3 καταδικαστικών (των τακτικών δικαστών). Δείγμα ότι οι ένορκοι εκφοβίζονται εύκολα, ενώ οι επαγγελματίες δικαστές δύσκολα.

Συναφές με το θέμα της σύνθεσης είναι η προστασία δικαστών και μαρτύρων και η παροχή κινητρών (ελαφρυντικά ως άρση του ενόχου στους τρομοκράτες που αποκαλύπτουν). Αυτά ρυθμίστηκαν με μεγάλη καθυστέρηση, εσχάτως.

* *Βουλευτής, πρώην υπουργός, ιδρυτής του «ΟΜΙΛΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ»*

Έκτον: Η αλήθεια, ολόκληρη η αλήθεια προέχει από την οποιαδήποτε και οποθενδήποτε επικοινωνιακή αξιοποίηση των γεγονότων. Προέχουν τα γεγονότα από την αξιοποίησή τους. Αυτά δεν τα ξέρουμε ακόμη. Και είναι εύλογες οι απορίες που διατυπώνονται. Παράδειγμα αυτές του Γ. Δελαστίκ (Πριν/Ελευθεροτυπία 8/7): «Καλά, εδώ σε διαδήλωση πηγαίνει κανείς και πέρα από την ταυτότητά του δεν παίρνει μαζί του ούτε το πορτοφόλι του, από φόβο μήπως το χάσει, αν η αστυνομία χτυπήσει τους διαδηλωτές και χρειαστεί να τρέξει. Αυτός ο "τρομερός τρομοκράτης", ο "επιχειρησιακός αρχηγός της 17N", ο οποίος παρεμπιπτόντως αποδείχτηκε τόσο ατζαμής ώστε να σκάσει πάνω του το βαρελότο που μετέφερε, κουβαλούσε πάνω του δύο βόμβες, δύο χειροβομβίδες, ένα πατενταρισμένο περίστροφο δολοφονημένου αστυνομικού, πιστωτική κάρτα και τα κλειδιά της "κεντρικής γιάφκας" της

Η 17N επέμεινε να αρνείται το σύστημα και την πολιτική αντιπαράθεση με αυτό, επιλέγοντας το έγκλημα και δη το τέλειον έγκλημα εναντίον προσώπων που θεωρούσε εκφραστές του συστήματος.

"17N" και όλα αυτά για να βάλει μια τρακατρούκα σε ένα τσίγκινο κιόσκι που πουλάει εισιτήρια!!!».

«Πολύ περισσότερο με... τελετή παράδοσης μαγαζιού που κλείνει μοιάζει αυτή η υπόθεση παρά με συντριπτικό πλήγμα κατά της τρομοκρατίας». Δεν ξεχνάμε άλλωστε ότι οι συλλήψεις είχαν προαναγγελθεί.

Έβδομον: Είναι περιττό, αλλά δεν είναι αυτονόητο, ότι το μαχαίρι πρέπει να φτάσει στο κόκκαλο. Ταύτα επί του παρόντος.

Ως γνωστόν ο κ. Στ. Παπαθεμελής δημιούργησε τον «ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΟΜΙΛΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ», την διακήρυξη του οποίου από τον Ιούνιο του 2001 μέχρι σήμερα έχουν υπογράψει χιλιάδες διακεκριμένοι και απλοί Έλληνες. Οι δεκάδες εκδηλώσεις του «ΟΜΙΛΟΥ» που διοργανώθηκαν σε Θεσσαλονίκη και Αθήνα πλαισιώθηκαν από γνωστούς πολιτικούς, πανεπιστημιακούς, επιχειρηματίες, ενεργούς πολίτες του ευρύτερου δημοκρατικού χώρου.

Σε συνέντευξη στον διακεκριμένο δημοσιογράφο κ. Γιάννη Ε. Διακογιάννη («ΤΑ ΝΕΑ», 10/5/2002), ο κ. Παπαθεμελής απαντάει μεταξύ των άλλων και για τους λόγους που τον ώθησαν στην ίδρυση του «ΟΜΙΛΟΥ»:

«Πώς σκεφτήκατε να ιδρύσετε τον Πολιτικό Όμιλο για την Δημοκρατία και την Πατρίδα;

Για να στηρίξουμε τις αξίες της δημοκρατίας και της πατρίδας, αλλού αυτονόητες, εδώ ενοχοποιημένες. Για να αναδείξουμε τις ελληνικές αξίες της ζωής.

Σε ποιους είχε περισσότερη ανταπόκριση μέχρι τώρα;

Σε πολύ περισσότερους απ' ό,τι φανταζόμασταν. Κυρίως στους νέους.

Άμεσος στόχος του Ομίλου σας;

Να συσπειρώσουμε τους ενεργούς πολίτες. Να σηκώσουμε από τον καναπέ τους (τηλε)θεατές των γεγονότων. Να επαναφέρουμε την πολιτική στην πολιτική ζωή.

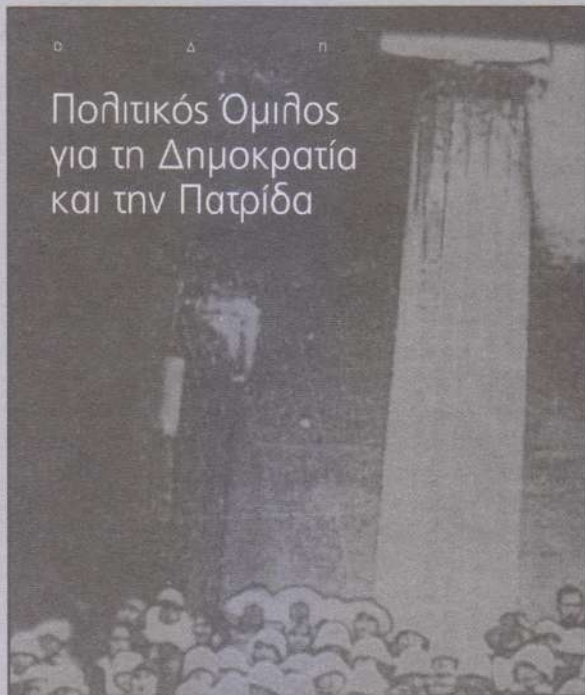
Οργανώνετε πανελλαδικά και πώς;

Έχουμε προσκλήσεις απ' όλα τα μέρη της Ελλάδας και τη Διασπορά. Το πρόβλημά μας είναι πώς θα ανταποκριθούμε.

Τι θα λέγατε για τον Όμιλό σας, πού τοποθετείτε ιδεολογικά;

Στην δημοκρατική παράδοση της χώρας.»

Πολιτικός Όμιλος για τη Δημοκρατία και την Πατρίδα

Όποιος θέλει να λάβει γνώση του πλήρους κειμένου της Διακήρυξης του Πολιτικού Ομίλου για την Δημοκρατία και την Πατρίδα μπορεί να αποτανθεί στις παρακάτω διευθύνσεις:

Αθήνα: Φιλελλήνων και Νικοδήμου 2, τ.κ. 105 57
τηλ. και τέλεφαξ: 010 33.14.314
Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλους 26, τ.κ. 546 23
τηλ. 0310 268.333, 263.997, τέλεφαξ: 262.830

Θα συμπληρώναμε εμείς με ένα απόσπασμα από την διακήρυξη: «Το πολιτικό σύστημα είναι απόλυτα χρεωκοπημένο και βαθιά αντιδραστικό.

Η Ορθοδοξία είναι άρρηκτα συνυφασμένη με την Ιστορία και τον Πολιτισμό της σύγχρονης Ελλάδας. Περιθωριοποίηση της Ορθοδοξίας θα σημαίνει πολιτιστικό ακρωτηριασμό της κοινωνίας μας...».

ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Του Γιώργου Καραμπελιά*

Πίσω από τον ορυμαγδό της πρακτορολογίας, της φημολογίας και των αποκαλύψεων γύρω από τις συνταρακτικές εξελίξεις στο ζήτημα της 17N, αναδεικνύονται ζητήματα που πραγματικά πρέπει να απασχολήσουν αυτή την χώρα, τόσο την πολιτική της ηγεσία όσο -και κυρίως- τον λαό, την κοινωνία. Βέβαια, τα ζητήματα αυτά, δεν βρίσκονται σήμερα στο επίκεντρο της επικαιρότητας. Γιατί η πλειονότητα των δημοσιογράφων του τηλεοπτικού μας κόσμου έχουν απόλυτα ταυτιστεί με τον ρόλο του δημόσιου ανακριτή, διαμορφώνοντας από τους δέκτες τρομοκρατημένες συνειδήσεις. Τα ζητήματα αυτά αφορούν εν τέλει την ποιότητα της δημοκρατίας και τον βαθμό της ανεξαρτησίας της χώρας μας.

Η 17 Νοέμβρη αποτελεί ουσιαστικώς μια ετεροχρονισμένη επιβίωση, που συνδέεται στρεβλά με την «ηρωική» και αντιμπερλιστική κουλτούρα της δεκαετίας του 1970, η οποία διαπερνούσε το σύνολο σχεδόν του πολιτικού φάσματος. Η υποχώρηση της ελληνικής κοινωνίας σε μια «προσαρμογή» με το πνεύμα της εποχής, της νέας τάξης, του καταναλωτισμού, του καναπέ, του ατομικισμού, άφησε ουσιαστικώς έκθετη την οργάνωση και χωρίς πραγματική λαϊκή υποστήριξη. Τα υπολείμματα συμπάθειας που εκφραζόταν σποραδικά για την ύπαρξη ενός «Ζορρό-εκδικητή» αποτελούσαν μάλλον την έκφραση των ενοχών που διαπερνούσαν το συλλογικό υποσυνείδητο για την εγκατάλειψη της ενεργού πολιτικής δράσης. Η επιμονή σε ένα υποκατάστατο «ένοπλης αντιπαράθεσης», τροφοδοτούσε έναν αδιέξοδο κύκλο βίας του οποίου τα «καύσιμα» είχαν προ πολλού εξαπληθεί. Ιδιαίτερα σε συνθήκες ευθυγράμμισης της πλειοψηφίας των πολιτικών δυνάμεων με την αντιτρομοκρατική υστερία των Αμερικανών και της έλλειψης ενός ισχυρού λαϊκού κινήματος, οι ούτως ή

άλλως αποδυναμωμένες και σποραδικές ένοπλες ενέργειες μεταβάλλονταν σε μπουόμερανγκ.

Η κυβέρνηση από την πλευρά της, με τα μνημόνια συνεργασίας των μυστικών υπηρεσιών που υπέγραψε, τον τρομονόμο που πρότεινε και ψήφισε στη Βουλή, αλλά και γενικότερα, με την πολιτική δουλοπρέπεια που εκφράζει απέναντι στις εκκλήσεις των Η.Π.Α. για την συντριβή της τρομοκρατίας -αλλά και του αντιαμερικανικού κλίματος που επικρατεί στην ελληνική κοινωνία- έχει πλήξει μόνιμα και καιρία την δημοκρατία και την ανεξαρτησία της χώρας. Είναι γνωστό πώς ο τρομονόμος συστήνει ένα ευέλικτο νομικό πλαίσιο που κινείται στα όρια της συνταγματικότητας και προσβάλλει αρχές όπως της ελευθερίας της έκφρασης, της ισηγορίας κ.λπ. δημιουργώντας κινδύνους ποινικοποίησης της ελληνικής πολιτικής και κοινωνικής ζωής. Είναι γνωστός, επίσης, ο τρόπος με τον οποίον έχει αποφασίσει η κυβέρνηση να θωρακίσει τη χώρα ενόψει της διοργάνωσης των Ολυμπιακών αγώνων του 2004 αλλά και της

Ο Άλντο Μόρο όμηρος στα χέρια των Ερυθρών Ταξιαρχιών.

Δεν πρέπει να ξεχνούμε πως τα μείζονα ζητήματα της Ελλάδας αυτή τη στιγμή παραμένουν τα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα του λαού, το Κυπριακό, ο Ευρωστρατός, και η απομάκρυνση του λαού από τα πολιτικά δρώμενα

* Εκδότης του Περιοδικού «ΑΡΔΗΝ».

διεξαγωγής της πανευρωπαϊκής συνόδου κορυφής στη Θεσσαλονίκη το 2003, θυσιάζοντας κυριαρχικά δικαιώματα και συνταγματικά κατοχυρωμένες ελευθερίες στο βωμό της ολοκληρωτικής συστράτευσης με τη σταυροφορία ενάντια στον «άξονα του κακού» του πάνοπλου και ολιγαρχικού δυτικού μπλοκ.

Οι Αμερικάνοι ταυτίζουν οποιαδήποτε εκδήλωση αντίστασης του ελληνικού λαού, κάθε διεκδίκηση ταυτότητας με την τρομοκρατία, πιέζουν την κυβέρνηση σε όλα τα εξωτερικά μέτωπα, ενώ εξαπολύονται επικοινωνιακές επιθέσεις, που συμβάλλουν στην αποδοχή από πλευράς της ελληνικής κοινωνίας μιας κουλτούρας υποταγής και απάθειας και ευνοούν την πάρα πέρα συντηρητικοποίηση της κοινωνίας μας.

Γι' αυτούς τους λόγους επανειλημμένα έχουμε καλέσει τα τελευταία χρόνια όλους όσους επιμένουν σε μια εξηγημένη στρατηγική να κλείσουν μόνοι τους την ετεροχρονισμένη αδιέξοδη πρακτική τους. Φαίνεται όμως πως οι εξελίξεις ακολουθούν τη χειρότερη εκδοχή.

Η χαρακτηριστική έλλειψη αντίδρασης της κοινωνίας ακόμα και σε παραβιάσεις των στοιχειωδέστερων δικαιωμάτων -ο Σάββας Ξηρός έχει μεταβληθεί σε πειραματόζωο και παραβιάζονται συστηματικά τα δικαιώματά του, άσχετα από την οποιαδήποτε εμπλοκή του- και η νομιμοποίηση των Αμερικανικών παρεμβάσεων αποδεικνύουν ήδη πόσο βάσιμοι είναι οι φόβοι μας. Ακόμα και η αντίσταση κατά της δικτατορίας τείνει να ενοχοποιηθεί και να θεωρηθεί «προθάλαμος» της τρομοκρατίας, ενώ σπιλώνονται υπολήψεις και αγώνες μέσα από μια

Η τρομοκράτης Ουλρίκε Μάινχοφ.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ

στο κοίλον της ιστορίας

ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ατροπος 9

ανεξέλεγκτη φημολογία. Ανεξάρτητα από την έκβαση των επιχειρήσεων των διωκτικών αρχών, η διόγκωση του φαινομένου της τρομοκρατίας και η υστερία που κυριαρχεί στο τηλεοπτικό τοπίο, πλήττει και θα πλήξει εκ των πραγμάτων, τον βαθμό της ανεξαρτησίας και την ποιότητα της δημοκρατίας στη χώρα. Είναι πολύ πιθανό, κάτι τέτοιο να επαληθευθεί σύντομα, όταν την κινητοποίηση για τον εντοπισμό και την σύλληψη των υπόπτων θα διαδεχθεί η αντίδραση ενάντια σε κάθε φωνή αμφισβήτησης, σε κάθε φωνή αντίστασης ενάντια στην πλανητική και εγχώρια νέα τάξη.

Γι' αυτό, καλούμε την ελληνική κοινωνία, τους Έλληνες πολίτες, αλλά και κόμματα και θεσμούς να κινητοποιηθούν έτσι ώστε αυτή η σύγκρουση να μη μεταβληθεί σε όχημα απομείωσης των δημοκρατικών ελευθεριών και πάρα πέρα υποθήκευσης της εθνικής μας ανεξαρτησίας. Και επί τέλους, δεν πρέπει να ξεχνούμε πως τα μείζονα ζητήματα της Ελλάδας αυτή τη στιγμή παραμένουν τα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα του λαού, το Κυπριακό, ο Ευρωστρατός, και η απομάκρυνση του λαού από τα πολιτικά δρώμενα -όπως οι δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές- και δεν θα πρέπει να αποπροσανατολιστούμε. Το κλείσιμο της ιστορικής υποθήκης της τρομοκρατίας δεν πρέπει να μεταβληθεί σε κατατρομοκράτηση των πολιτών και σικοφάντηση ιδεολογιών και αγώνων.

ΤΟ ΑΠΟ-ΜΥΘΕΥΜΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Του Νεοκλή Σαρρή*

Μια μικρή απόπειρα διάρρηξης του νέου παραπετάσματος που ξεδιπλώνεται τις τελευταίες μέρες, περισσότερο με τη φρενήρη συνέργια της δημοσιογραφικής μέριμνας και λιγότερο με τη ροή των όντως εντυπωσιακών γεγονότων και που τείνει να καταλάβει την έκταση την οποία κάλυπτε μόλις μέχρι πριν μερικές μέρες το φάντασμα της 17 Νοέμβρη, στηρίζεται στις ξεκάθαρες και μη αμφισβητούμενες διαπιστώσεις: όλα δείχνουν –και με ειλικρίνεια εύχομαι να διαψευστώ– ότι οι όποιες αποκαλύψεις, όσο συνταρακτικές και αν είναι, δεν πρόκειται να διαλύσουν μύθους που 27 χρόνια τώρα κτίστηκαν λιθαράκι στο λιθαράκι, τόσο από την ίδια την επικαιρότητα και τους διαμορφωτές της κοινής γνώμης, όσο και από την αμφισβήτηση των όσων προσφέρονται προς πληροφόρηση εντός και εκτός της χώρας.

Η πολιτική πράξη ως προέκταση της ηθικής, όμοια προς αυτήν, κρίνεται από το αποτέλεσμα. Οι ενδιάθετες προθέσεις, αλλά και οι διακηρυγμένες θέσεις ενός πολιτικού ή μιας πολιτικής παράταξης, δεν επηρεάζουν την τελική εκτίμηση της βιωμένης ιστορικής πραγματικότητας. Δεν είναι απολύτως ορθό ο αφορισμός που συνήθως επαναλαμβάνεται, δίχως συνείδηση των προεκτάσεων που ενδέχεται να έχει, ότι «πολιτική είναι η τέχνη του εφικτού». Η διαφορότροπη ερμηνεία που μπορεί να δώσει κανείς στο τι είναι το εφικτό κατά τη δεδομένη ιστορική συγκυρία, οφείλεται στις διαφορετικές οπτικές κάτω από τις οποίες αντιμετωπίζεται η συγκυρία αυτή. Ωστόσο, η επικαιρότητα αποτελεί προϊόν ενός παρελθόντος, μιας αλυσίδας από γεγονότα που συχνά τελούν σε σχέση αιτιότητας.

Μια μικρή απόπειρα διάρρηξης του νέου παραπετάσματος που ξεδιπλώνεται τις τελευταίες μέρες, περισσότερο με τη φρενήρη συνέργια της δημοσιογραφικής μέριμνας και λιγότερο με τη ροή των όντως εντυπωσιακών γεγονότων και που τείνει να καταλάβει την έκταση την οποία κάλυπτε μόλις μέχρι πριν μερικές μέρες το φάντασμα της 17 Νοέμβρη, στηρίζεται στις ξεκάθαρες και μη αμφισβητούμενες διαπιστώσεις: όλα δείχνουν –και με ειλικρίνεια εύχομαι να διαψευστώ– ότι οι όποιες αποκαλύψεις, όσο συνταρακτικές και αν είναι, δεν πρόκειται να διαλύσουν μύθους που 27 χρόνια τώρα κτίστηκαν λιθαράκι στο λιθαράκι, τόσο από την ίδια την επικαιρότητα και τους διαμορφωτές της κοινής γνώμης, όσο και από την αμφισβήτηση των όσων προσφέρονται προς πληροφόρηση εντός και εκτός της χώρας.

Η τελική κρίση θα έχει σχέση περισσότερο με την πολιτική ιδεολογία και την τοποθέτηση του κα-

θενός, παρά με την ίδια την αλήθεια, ακόμη και στην περίπτωση που αυτή θα έρθει μέχρι της τελευταίας λεπτομέρειάς της στο φως. Γι' αυτό, το πρωτεύον είναι η αναζήτηση των στοιχείων από τα οποία συγκροτείται το πλήρες ιστορικό της οργάνωσης, η οποία επέλεξε την τρομοκρατία ως μέσο πολιτικής δράσης προκειμένου να πετύχει τους στόχους της, ενώ τα βιογραφήματα των μελών και της ηγεσίας της, είναι δευτερεύοντα στοιχεία. Εδώ που έχει φθάσει η υπόθεση είναι σα να εξαντλούμε το ενδιαφέρον μας στα κατορθώματα των ηρώων του «Big Brother» ή του «Bar» και να παρορούμε τα ίδια τα τηλεοπτικά θεάματα, με τις επιπτώσεις τους στη συμπεριφορά μας και τη συμβολή τους στη διαμόρφωση του πνευματικού και συναισθηματικού μας κόσμου. Αντιστεκόμενος λοιπόν στην προσπάθεια που γίνεται για υποκατάσταση των δύο αυτών πολυσυζητημένων τηλεοπτικών σειρών από την τηλεοπτική και γενικότερα την ειδησεογραφική πραγμάτευση της επικαιρότητας που σχετίζεται με την τρομοκρατία και την 17 Νοέμβρη και τα αναπτυσσόμενα σενάρια γύρω απ' αυτό το θέμα, θα προσαθήσω να εκθέσω σε γενικές γραμμές εκείνα τα όψη που συνήθως δεν τονίζονται, αντιθέτως μάλιστα αποσιωποούνται ή παραβλέπονται, θα έλεγα συνειδητά, με αποτέλεσμα να επέρχεται μια αποπροσανατολιστική σύγχυση. Και αυτό γιατί η υπερβολή των περιττών γνώσεων συνυπάρχει με την έλλειψη των ουσιαστών αναγκαίων.

Η οργάνωση της 17 Νοέμβρη, θεωρώντας προφανώς ότι η μεταπολίτευση του 1974 δεν έλυσε το πρόβλημα της εθνικής απελευθέρωσης και της αποκατάστασης της λαϊκής κυριαρχίας στην Ελλά-

* Καθηγητής Κοινωνιολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

δα, ούτε εξαφάνισε τα δεσμά που χάλκευε στην «εργατική τάξη» (και όχι μόνο) ο αμερικανικός ιμπεριαλισμός, μια «ξενόδουλη αστική τάξη» (ή οι κύριοι εκπρόσωποί της), και πως η Δημοκρατία που εγκαταστάθηκε ήταν καλοχτενισμένη φενάκη που κάλυπτε ένα αυταρχικό κράτος το οποίο ήταν στην υπηρεσία όλων αυτών των συμφερόντων, έκρινε ως ματαιοπονία την ενσωμάτωσή της στο πολιτικό παιχνίδι, αυτό που κινείται στα όρια της δημοκρατικής νομιμότητας –ή ορθότερα της δημοκρατικής νομιμοφάνειας– και επέλεξε την τρομοκρατία, δηλαδή από την αρχή τέθηκε εκτός κανόνων παιχνιδιού και τοποθετήθηκε στην παρανομία.

Αναντίρρητα σε ό,τι αφορά τα άτομα που συγκροτούν τις τρομοκρατικές ομάδες, είναι ευδιάκριτα στην προσωπικότητά τους τα όρια της ψυχοπαθολογίας διαποτισμένης από μεσσιανική και γι' αυτό δογματική σκέψη η οποία συγκρούεται με την κοινή λογική, αυτή τέλος πάντων που συνάγεται στατιστικά από την εποχή που ο Quetlet ανακάλυψε τον «μέσο κοινωνικό άνθρωπο», αυτόν που δεν είναι ούτε ψηλός, ούτε κοντός, ούτε πολύ ευφυής, ούτε πολύ χαζός. Τον έστω δίχως ειδική ποιότητα μέσο πολίτη, ο οποίος δεν είναι εντελώς μια αφαίρεση, εφόσον το άθροισμά του στην «αστική Δημοκρατία» που έχουμε, δίνει κυβερνήσεις (με τη βοήθεια βέβαια και των εκλογικών συστημάτων και άλλων τινών, αλλά δεν έχει σημασία, γιατί και αυτά εννοούνται εντός των πλαισίων των κανόνων του παιχνιδιού στα οποία αναφέρθηκα). Από τον μέσο αυτόν πολίτη προκύπτει και η κοινή λογική, η οποία δεν περιορίζεται μόνο στο δικονομικό πασιδηλο, αλλά περιλαμβάνει και συμπεράσματα και στοιχεία της ιστορικής, όσο και καθημερινής εμπειρίας που προκύπτουν από μια ρεαλιστική εκτίμηση των απτών δεδομένων και συγκυριών τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε διεθνές. Η κοινή λογική ως λογική του μέσου κοινωνικού ανθρώπου δεν είναι βέβαια το ζητούμενο για έναν προικισμένο πολιτικό, για τον οποίο αναζητείται κάτι περισσότερο. Αποκαλύπτεται όμως ότι άτομα όπως αυτά στα οποία αναφερόμαστε, ήταν στερημένα και από αυτή ακόμη την κοινή λογική.

Μπορεί πρωτεύων στόχος της πολιτικής να μην είναι η άμεση κατάληψη της εξουσίας, αλλά δεν παύει η ίδια να αποτελεί το στόχαστρο με προοπτική τον βέλτιστο τρόπο ενάσκησής της προς όφελος της κοινωνίας ή έστω μιας συγκεκριμένης κοινωνικής τάξης ή τάξεων ή και κοινωνικών στρωμάτων. Αναντίρρητα, η επανάσταση αποτελεί μια πολιτική πράξη που προϋποθέτει μια πλατιά λαϊκή βάση που την αποδέχεται ή την προκρίνει ως λύση του προβλήματος. Οι τρομοκράτες όμως από τη φύση τους δεν διαθέτουν κοινωνική βάση. Αλλά και στο κεφάλαιο της επαναστατικής πρόβασης, όπως όμως αποδεικνύεται, η τρομοκρατία δεν δίνει λύση. Αποτελεί από μόνη της ένα πρόβλημα που προστίθεται στα υπάρχοντα. Έτσι, όπως η δικτατορία, η τρομοκρατία έχει μεν είσοδο, αλλά δεν έχει έξοδο, γιατί παριστά το αδιέξοδο στην πολιτική. Όταν δεν υπάρχουν οι αντικειμενικές συνθήκες για

**Με το πρόσχημα του «εθνικισμού»
διώκεται ο «πατριωτισμός», έννοια
που ως γνωστό αποτέλεσε το
κίνητρο και ταυτόχρονα το
σύνθημα των πατέρων της
Αμερικανικής Ανεξαρτησίας και
των αρχών που την εξέθρεψαν!!**

μια επανάσταση, δεν την επιταχύνεις με την τρομοκρατία, την επιβραδύνεις αν δεν τη ματαιώνεις οριστικά.

Από την άλλη πλευρά, ο εγωιστικός ναρκισσισμός του τρομοκράτη τον κάνει να βλέπει τον εαυτό του σε κάτοπτρο αλαζονείας, υποτιμά τους πολλούς και τους οικτρίζει, στο μέτρο που αποστρέφεται τις πλατιές λαϊκές πλειοψηφίες ή τα μέτωπα, αυτοανακηρύσσεται σε πρώτο επαναστάτη και λειτουργώντας σε συνωμοτικές ομάδες ξεκομμένες από τον κοινωνικό περίγυρο, χρησιμοποιεί τις γνώσεις και την πληροφόρησή του κατά πως ο ίδιος και οι ολιγάριθμοι συνεργάτες του εκτιμούν. Αφαιρεί περιουσιακά αγαθά από το κράτος ή τους πολίτες πιστεύοντας ότι έχει το δικαίωμα «απαλλοτριώσής» των στο όνομα της δικής του επανάστασης. Δικάζει, καταδικάζει ερήμην των ιδίων πολιτών και τους εκτελεί θεωρώντας τους εκ των προτέρων ενόχους, δηλαδή τους δολοφονεί εν ψυχρώ «επαναστατική αδεία». Το κριτήριο δεν είναι ο βαθμός «ενοχής» των θυμάτων, αλλά συνάρτηση κυρίως της ευχέρειας που θα έχει η «επιχειρησιακή» φάση της εκτέλεσης ή ο εντυπωσιασμός από το «τρομοκρατικό χτύπημα». Η ανθρώπινη ζωή όχι μόνο δεν αναγνωρίζεται ως ατάξιος στόχος, αλλά θεωρείται ότι έχει μηδενική αξία. Ο τρομοκράτης εφαρμόζει αντεστραμμένη την εγγελιανή ρήση κατά την οποία, «αν στην πορεία του κράτους βρεθεί ένα λουλούδι, το κράτος οφείλει να το συντρίψει ποδοπατώντας το. Ο τρομοκράτης έχει υποκαταστήσει το κράτος της εγγελιανής πρότασης με την «επανάσταση». Ενώ όμως το «κράτος» διαθέτει υπό-

Έτσι, όπως η δικτατορία, η τρομοκρατία έχει μεν είσοδο, αλλά δεν έχει έξοδο, γιατί παριστά το αδιέξοδο στην πολιτική.

σταση, δηλαδή είναι μια σαφής και υπαρκτή οντότητα, η δια της τρομοκρατίας επιχειρούμενη «επανάσταση» όχι μόνο είναι ασαφής, αλλά και αδύνατη. Έτσι, λειτουργεί ως εκφορτιστής επιθετικότητας και ως εκδικητής, αλλά, όπως έχω ήδη επισημάνει, ο αυταρχισμός της όχι μόνο δεν είναι αναιρετικός της αυταρχικότητας του κράτους, αλλά είναι υποστηρικτικός και ενισχυτικός των μηχανισμών καταστολής του.

Τη λειτουργία αυτή οι τρομοκράτες δεν είναι ανάγκη να την εκτελούν συνειδητά. Πράττουν έτσι λόγω της δομής σκέψης, απότοκος της δομής της προσωπικότητάς τους. Γιατί στην τρέχουσα πολιτική λειτουργικά παρόμοια φαινόμενα, δίχως όμως τη διάσταση του εγκλήματος, οφείλονται στην ίδια ή σε παρεμφερή δομή της προσωπικότητας ατόμων ή ομάδων που αυτά συγκροτούν, όταν ενεργούν πολιτικά, σε τρόπο ώστε η Ιστορία να βρίθει από σχετικά παραδείγματα.

Σε εθνικό επίπεδο είναι πρόσφατη η εμπειρία εκείνης της σεχταριστικής ομάδας του ΠΑΣΟΚ που όντας αντίθετη με την σημερινή ηγετική φατρία, αρνήθηκε την εκλογική της σύμπραξη με ομοειδή πολιτικό σχηματισμό, ενώ ήταν δεδομένος ο εκλογικός νόμος και η στοιχειώδης ρεαλιστική αντιμετώπιση της κατάστασης βούυσε για το τι θα επακολουθούσε. Το αποτέλεσμα ήταν να μείνει οριακά εκτός κοινοβουλίου ο πολιτικός σχηματισμός που ανέμενε τη σύμπραξη με την ανένδοτη σε συνεργασία ομοειδή προς αυτόν ομάδα, και μαζί του και η τελευταία, ενώ ήταν σχεδόν βέβαιο πως αυτή θα εξέλεγε και τον ηγέτη της. Παράλληλα με τη συμπεριφορά αυτή στην κυβέρνηση στερεύθηκαν εκείνες οι δυνάμεις που η καταπολέμησή τους είχε οδηγήσει τις προαναφερθείσες ομάδες σε απόσχιση από το ΠΑΣΟΚ!

Μάλιστα, το φαινόμενο δεν αφορά μόνο άτομα με συγκεκριμένη ιδεολογική τοποθέτηση. Ενδέχεται

Ανάμεσα στα ευρήματα και η «σημαία» της 17 Ν.

να ανήκουν σε εκ διαμέτρου διαφορετικούς ιδεολογικούς και πολιτικούς χώρους και η πρακτική τους, η λειτουργία της σκέψης τους –άρα και το αποτέλεσμα της πράξης ή των πράξεών τους– να είναι εξ αντικειμένου ομοιότροπη. Προφανώς, ο γνωστός Ιωαννίδης επεδίωκε την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Ωστόσο, το αποτέλεσμα είναι επίσης γνωστό, όπως και οι παράγοντες ενδογενείς και εξωγενείς που συντέλεσαν σ' αυτό, διαχειριζόμενοι κατάλληλα την «παραφροσύνη» του προσώπου και της ομάδας του.

Μπορεί να υποστηριχτεί ότι επειδή ένας παρόμοιος τρόπος σκέψης οδηγεί σχεδόν πάντα σε ένα αντίστροφο από τον επιδιωκόμενο –ή το επίσημα διακηρυγμένο– σκοπό, η τρομοκρατία ενισχύεται από εκείνες τις δυνάμεις που αυτή φέρεται να καταπολεμεί. Και γι' αυτό είναι πάντα δυνατή η ποδηγέτησή της προς συγκεκριμένη κατεύθυνση με τη λανθάνουσα ή δήλη διείσδυση στους ήδη σκοτεινούς της οργανωτικούς ατραπούς, σκοτεινότερων υπηρεσιών, μυστικών και ανομολόγητων, πάσης φύσης και εθνικότητας. Και το τιμολόγιο το εξοφλεί σε τελική ανάλυση ο ελεύθερος λόγος και σκέψη, τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι απλοί δημοκρατικοί πολίτες, η ίδια η κοινωνία.

Αφετηρία λοιπόν για μια παρόμοια εξέλιξη είναι η εδραιωμένη πεποίθηση των ανθρώπων που στελέχωσαν την τρομοκρατία στη χώρα μας (και αυτό δεν αναφέρεται μόνο στην 17 Νοέμβρη) ότι οι ίδιοι διέφευγαν από τον κανόνα του «μέσου πολίτη». Ο τελευταίος χαρακτηρισμός ασφαλώς και θα αποτελούσε γι' αυτούς ύβρη. Συνεπώς, με ελιτίστικη συνείδηση – εξ ου και ο μεσσιανισμός τους– την οποία μαρξιστικά έκριναν ως «πιο καθαρή» και από αυτήν της «εργατικής τάξης», με την οποία πίστεψαν ότι ήταν οι γνήσιοι πατέρες και αυθεντικοί ερμηνευτές ταυτόχρονα της θεωρίας πραγμάτωσης της σωτήριας «επανάστασης» που ανέμενε ο Ελληνικός λαός, τουλάχιστον από τα σκότια χρόνια της Τουρκοκρατίας! Αρνήθηκαν με βδελυγμία να συσσωματωθούν στο πολιτικό σκηνικό, όπως πιθανόν να έπραξαν κάποιοι παλιοί σύντροφοι και φίλοι τους. Αν το είχαν πράξει, πολύ πιθανόν και εκτίμησής θα έχαιραν πολλής και χρήματα πολλά θα είχαν αποκομίσει, έχοντας αναδεχτεί σημαντικά αξιώματα. Αυτό πιθανολογείται σφόδρα.

Σαφώς «αυταρχικές» προσωπικότητες με το περιεχόμενο που έχει δώσει στον όρο ο Adorno, δεν μπορούν να δεχτούν καν κριτική στις θέσεις, απόψεις και εκτιμήσεις τους, δεν την αντέχουν, πιστεύοντας ότι όντας προικισμένοι από το αλάθητο, το εκφράζουν με σοβαροφάνεια όχι αμιγή από φιλοπαίγμονα διάθεση και πάντα με μεγαλοστομία και κατά παραληρηματικό τρόπο.

Ας επιχειρήσουμε όμως μια αντιπαράθεση των διακηρυγμένων στόχων τους με τα αποτελέσματα που είχε η γνωστή δράση των ατόμων αυτών κατά την 27χρονη τους δραστηριότητα. Προς επίρρωση των όσων έχω αναφέρει θα τολμήσω έναν σύντομο απολογισμό όσων συνέβησαν και μια πιθανολόγηση των όσων ενδέχεται να συμβούν.

Πρώτον: Οι τρομοκράτες εμφανίστηκαν ως αμύητοι της λαϊκής κυριαρχίας, συνεπώς φοβεροί αντίπαλοι της ξενικής επέμβασης στα πολιτικά δρώμενα της χώρας μας. Η ίδια η δραστηριότητά τους υπήρξε ένα επί πλέον άλλοθι για την αύξηση της εξάρτησης της χώρας μας και των πολιτικών της δυνάμεων (αυτών που έχουν ως αυτοσκοπό την ανάρρησή τους στην εξουσία ως άτομα ή -υπό την αρχαιοελληνική της έννοια- ως «συμμορίες»). Ήταν κάτι που συνέφερε και τον «πωλητή» προστασίας και τον αγοράζοντα. Έτσι, βαθμιαία η εξάρτηση αυξήθηκε και η τρομοκρατία ως πρόσχημα μετατράπηκε σε δυνατότητα ξενικών δυνάμεων όχι μόνο να ασκούν έλεγχο στα πολιτικά δρώμενα και να προκρίνουν σε μεγάλο βαθμό τις πολιτικές εξελίξεις, αλλά και να εγκαθίστανται και στις υπηρεσίες ασφάλειας της χώρας κατά τρόπο ώστε να δικαιούνται να έχουν πρόσβαση και σ' αυτά ακόμη τα προσωπικά δεδομένα οποιουδήποτε δημοκρατικού πολίτη.

Δεύτερον: Οι τρομοκράτες εμφανίστηκαν ως οι διαπρύσιοι κήρυκες της εθνικής ανεξαρτησίας. Το αποτέλεσμα της δράσης τους όμως ήταν ακριβώς ότι κινήθηκε προς την αντίθετη κατεύθυνση. Γιατί η δράση των τρομοκρατών λειτούργησε ως ο πολιορκητικός κριός προς εκπόρθηση της εξωτερικής πολιτικής της χώρας μας, ως άσκηση κλιμακούμενων πιέσεων με αντικείμενο υποχωρήσεις σε μέγιστα εθνικά θέματα.

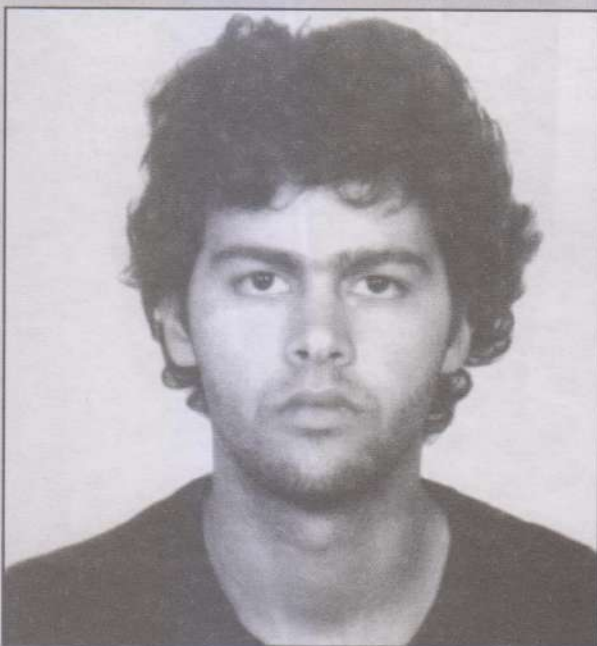
Τρίτον: Οι τρομοκράτες εμφανίστηκαν εξ αρχής ενάντιοι στο κατεστημένο του τύπου και της οικονομικής ολιγαρχίας. Ωστόσο, η δράση τους -αν λάβει υπόψη κανείς και τις επιλεκτικές δολοφονίες συγκεκριμένων ατόμων- είχε ως αποτέλεσμα να συμβούν αλλαγές στο ιδιοκτησιακό καθεστώς του τύπου (ιδιαίτερα αυτό που στήριζε τη συντηρητική παράταξη) και γενικά ενίσχυσε την τάση διαμόρφωσης μιας κοινωνικής νέων «επιχειρηματιών» και ανάδειξής τους σε παραστάτες της πολιτικής. Η παρέμβαση της τρομοκρατίας στον οικονομικό βίο της χώρας ήταν πολύ πιο σημαντική, απ' όσο πιθανόν να φαίνεται από πρώτη άποψη. Σχετικά, νομίζω ότι θα ήταν αφέλεια να πιστεύει κανείς ότι πηγή χρηματοδότησης μιας οργάνωσης όπως αυτή της 17 Νοέμβρη ήταν το προϊόν ληστειών από τράπεζες ή κρατικούς οργανισμούς.

Τέταρτον: Οι τρομοκράτες δήλωναν ιδιαίτερα ευαίσθητοι, σε θέματα διαχείρισης του δημόσιου πλούτου. Ωστόσο, η δράση τους έγινε αιτία για διασπάθιση του χρήματος των φορολογουμένων πολιτών με τη διάθεση τεράστιων κονδυλίων στην οργάνωση ειδικών υπηρεσιών και με αυτή την ευκαιρία άνοιξαν ευρύ πεδίο σε καταχρήσεις που από τη φύση του αντικειμένου είναι ανεξέλεγκτες.

Πέμπτον: Οι τρομοκράτες, στις χαρακτηριζόμενες από ιδιοπαθή λογόρροια τους ή των συντακτών τους αναλύσεις των προκηρύξεών τους, που αφορούσαν όλους τους τομείς του πολιτικού και οικονομικού βίου και οι οποίες εφόσον συνοδεύονταν από μια εντυπωσιακή εγκληματική ενέργεια, δημοσιεύονταν ευχαρίστως από τα Μ. Μ. Ε., έδειχναν ότι πρόθεσή τους ήταν να αφυπνίσουν και να

κινητοποιήσουν την κοινή γνώμη και να την καταστήσουν ευαίσθητη σε συγκεκριμένα θέματα. Ωστόσο, όμως, η ίδια η δραστηριότητα των τρομοκρατών ενώ καθιστούσε πάντοτε ύποπτα τα διαλαμβανόμενα στις προκηρύξεις τους στοιχεία και κατ' επέκταση ανενεργείς τις προτάσεις ή τα συμπεράσματα που προέκυπταν από την τρέχουσα επικαιρότητα, προσέδιδε σ' αυτά τον χαρακτηρισμό του «επικίνδυνα γραφικού». Αρκεί δηλαδή η 17 Νοέμβρη ή άλλη συναφής οργάνωση να ανέφερε μια κοινή αλήθεια, προκειμένου αυτή να ακυρωθεί. Όταν λοιπόν συντελούσης και της τρομοκρατίας απονευρώθηκε ή αναισθητοποιήθηκε σε συγκεκριμένους τομείς η κοινή γνώμη, η καταστολή ήλθε ως κορωνίδα να καλύψει ό,τι τα τρέχοντα γεγονότα αποκάλυπταν.

Δεν θα αποφύγω ολοσχερώς τη σαγήνη των υποθέσεων. Ανάμεσα στα σενάρια που κυκλοφόρησαν το πιο εφιαλτικό είναι εκείνο που περιγράφεται σε μεγάλη κυκλοφορίας και κατά τεκμήριο έγκυρη εφημερίδα: την οργάνωση κατέδωσε ο «κλειδοκράτορας» της, του οποίου η «συμφωνία του με τις αρχές επισφραγίστηκε με την ένταξή του σε ειδικό πρόγραμμα προστασίας μαρτύρων, τη διαχείριση του οποίου ανέλαβαν κυρίως οι ΗΠΑ μετά και την υπογραφή της συμφωνίας αντιτρομοκρατικής συνεργασίας των δύο χωρών». Κάτι το οποίο σημαίνει, ότι μπορεί και να έχει αναχωρήσει το άτομο αυτό στην μεγάλη υπερατλαντική συμπολιτεία, όπου μπορεί να αρχίσει μια νέα ζωή με άλλο όνομα. Η είδηση και μόνο δεν συνιστά μέγιστο πολιτικό σκάνδαλο, αλλά εκθέτει ανεπανόρθωτα και τις ίδιες τις ΗΠΑ. Γιατί, είναι προφανές, ότι ένα παρόμοιο ενδεχόμενο μπορεί να τροφοδοτήσει ένα άλλο σενάριο, ότι δηλαδή στην οργάνωση αυτή είχαν διεισδύσει άτομα με συγκεκριμένη αποστολή από συγκεκριμένες υπηρεσίες, την οποία μόλις τα άτομα αυτά έφεραν σε πέρας, οι ίδιες, έσπευσαν να τους

Ο τραυματίας τρομοκράτης, Σαββας Ξηρός

Τρομοκρατία

αποσύρουν! Παρανοϊκό στη σύλληψη, αλλά υπαρκτό ως συζητούμενη ή τουλάχιστον προτεινόμενη «εκδοχή».

Αναμφίβολα οι επιτυχίες στην εξάρθρωση (;) της τρομοκρατίας δεν οφείλονται σε τυχαίο συμβάν, της έκρηξης δηλαδή της κροτίδας στο χέρι του γνωστού προσώπου. Το έχει ομολογήσει, άλλωστε, και ο ίδιος ο πρωθυπουργός, Κώστας Σημίτης. Ίσως μάλιστα το μη τυχαίο να συνυπήρξε με το τυχαίο. Είναι όμως εκπληκτική η χρονική συγκυρία που συνέβη η έκρηξη: η σύμπτωσή της με τη Συνδιάσκεψη του ΠΑΣΟΚ (που συγκλήθηκε με σηματοδομένα χονδροειδώς τα χαρτιά του παιγνιδιού, από δίκην κομπάρσων τους χιλιάδες έμμεσα ή άμεσα κρατικοδίαιτους στην πλειοψηφία συμμετέχοντες σ' αυτήν). Λειτουργήσε ως πυροτέχνημα-σωσίβιο για την καταρρέουσα στις δημοσκοπήσεις κυβερνητική παράταξη. Και φαίνεται να έδωσε σ' αυτήν μια πνοή ζωής.

Η τρομοκρατία έδωσε ό,τι είχε να δώσει, αλλά έπρεπε να κλείσει ο κύκλος της. Όχι μόνο γιατί τα χρονικά περιθώρια στενεύουν και το 2004 οσημέραι πλησιάζει. Το μήνυμα είχε ληφθεί στην Αθήνα. Αν δεν «εξαρθρωνόταν» η τρομοκρατία, ο Άγιος Φραγκίσκος ήταν η πόλη που μπορούσε να φιλοξενήσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Είχε εξεταστεί και αυτό το ενδεχόμενο. Παράλληλα, η πρόοδος της τεχνολογίας και η συνεργασία με ξένες υπηρεσίες έχει συντελέσει σε μεγάλο βαθμό στην επιτάχυνση των ενεργειών διαλεύκανσης της υπόθεσης.

Μπορεί να προβληθεί ο ισχυρισμός ό,τι η τρομοκρατία έδωσε ό,τι έδωσε, κάτι που τώρα η εξάρθρωσή της καλείται να δώσει. Μετά την 11η του Σεπτεμβρίου ασφαλώς η «διεθνής τρομοκρατία» έ-

Ρουκέτες απ' αυτές που βρέθηκαν σε γιάφκα της 17N.

χει υποκαταστήσει –μέσα σε ίδια δομικά πλαίσια–, τον ψυχροπολεμικό όρο του «διεθνούς κομμουνισμού». Έννοιες εξίσου ασαφείς και επικίνδυνες κατά την εφαρμογή τους. Κάτω από αυτό τον όρο –και άλλους παρεμφερείς, όπως «συνοδοιπορία», «κρυπτοκομμουνισμός»– δεν διώχθηκαν μόνο κομμουνιστές ή απλά αριστεροί, αλλά «κατασκευάστηκαν» αριστεροί και από τους φιλελεύθερους αστούς με κριτήριο την ελεύθερη σκέψη τους, προκειμένου να διωχθούν. Το αποτέλεσμα ήταν μερικοί απ' αυτούς να το πιστέψουν, ώστε τα δομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει και στις μέρες μας η ελληνική αριστερά να οφείλονται σ' αυτή την εξέλιξη. Διώχθηκαν όμως και ως «φιλοκομμουνιστικά» και εθνικιστικά κινήματα ή καθεστώτα, όπως αυτό των στρατοκρατών του Νάσερ στην Αίγυπτο, δηλαδή ό,τι ήταν αντίθετο στα συμφέροντα αυτού που αποκαλείται «Δύση» –η ορθότερα στις κυρίαρχες σ' αυτήν δυνάμεις.

Θα πρέπει να υπογραμμιστεί και μια άλλη ομοιότητα: ο κίνδυνος του «διεθνούς κομμουνισμού» συνυπήρξε με το αντίδοτό του, τον «ελεύθερο κόσμο». Μόνο που κατά την μεταπολεμική εποχή υπήρχε «αντίπαλο δέος» υπαρκτό, η Σοβιετική Ένωση και οι σύμμαχοί της, ένα συγκεκριμένο καθεστώς: ο «υπαρκτός σοσιαλισμός».

Μετά την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού», στις μέρες μας, τον εξίσου ασαφή όρο της «διεθνούς τρομοκρατίας» συνοδεύει η προκλητικά επιλεκτική προστασία των «ανθρωπίνων δικαιωμάτων», των «μειονοτήτων», με στόχο μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία και μια πολυπολιτισμική κοινωνία, που καθορίζονται, δίχως αντίπαλο δέος πλέον, κατά έναν εξίσου ασαφή τρόπο, αλλά με ένα σαφέστατο σκοπό: τη συντήρηση και αναπαραγωγή των συμφερόντων που καλλιεργούν αυτές τις έννοιες, όπως τις καλλιεργούν. Και εδώ ο φαρισαϊσμός και η υποκρισία των κλειδοκρατόρων της «Παγκόσμιας Τάξης» (αυτών που «διαθέτουν το πεπόνι και το μαχαίρι» ταυτοχρόνως, ώστε να κρίνουν με διαφορετικά προκρούστια κριτήρια κάθε φορά «ποιος είναι ο καλός και ποιος είναι ο κακός») έχει ως στόχαστρο την εθνική ανεξαρτησία και βέβαια τον επάρατο «εθνικισμό» –έννοια που και αυτή είναι τόσο διφορούμενη από την εποχή που για τις αποικιοκρατικές χώρες ήταν καταδικαστέα τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα! Είναι άξιο απορίας ότι μαζί με τον «διεθνή κομμουνισμό», όπως θα θυμούνται παλαιότεροι, διώκονταν και οι σοσιαλδημοκρατικές, σοσιαλιστικές ή αριστερές απόψεις, αλλά και αυτός ακόμη ο «ανθρωπισμός». Έτσι, τώρα με το πρόσχημα του «εθνικισμού» διώκεται ο «πατριωτισμός», έννοια που ως γνωστό αποτέλεσε το κίνητρο και ταυτόχρονα το σύνθημα των πατέρων της Αμερικανικής Ανεξαρτησίας και των αρχών που την εξέθρεψαν!

Η διαπίστωση ότι ένας αυταρχικός τρόπος σκέψης οδηγεί την πράξη σε αντίθετο αποτέλεσμα, λειτουργεί και αντίστροφα, δηλαδή υπάρχει μια αμοιβαία και αμφίδρομη αντεπίδραση από μέρους της αυταρχικής εξουσίας. Είναι ολοφάνερο ότι η τρο-

μοκρατία ιδεολογοποιείται και μετατρέπεται σε στέγαστρο όχι μόνο των αφηρημένων αρχών της Παγκόσμιας (διεθνούς) Τάξης, αλλά και ως κατηγορηματικό στο οποίο υπάγονται όλοι όσοι εκφράζουν διαφορετική άποψη και από επιμέρους πολιτικές που εφαρμόζονται στα πλαίσια και σε εξυπηρέτηση της Τάξης αυτής.

Στις 20 Ιουνίου, στην Ουάσιγκτον συνήλθε η Επιτροπή «Ελσίνκι» των ΗΠΑ του «Οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ασφάλειας και Συνεργασίας» (OSCE) στην οποία έχουν προσχωρήσει 55 χώρες. Υπήρξε ακρόαση επί του θέματος της παραβίασης των «ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ελλάδα» στην οποία κατέθεσε κυρίως η κ. Αδαμαντία Πόλλις, ομότιμη καθηγήτρια του Πανεπιστημίου New School της Νέας Υόρκης. Η κ. Πόλλις, μετά ένα καταιγισμό από κατηγορίες που εκτόξευσε για την παραβίαση στοιχειωδών δικαιωμάτων κυρίως θρησκευτικών, εφόσον κατ' αυτήν η θρησκευτική συνείδηση στην Ελλάδα μονοπωλείται από την Ορθόδοξη Εκκλησία, επικέντρωσε το ενδιαφέρον της στον «εθνικισμό» που κυριαρχεί στη χώρα μας (καθοδηγούμενο και από την Εκκλησία), ο οποίος, κατ' αυτήν, από μόνος του αποτελεί μια μορφή τρομοκρατίας. Αφιέρωσε το μεγαλύτερο μέρος της εισήγησής της στην τρομοκρατική οργάνωση 17 Νοέμβρη, την οποία χαρακτήρισε ως «εθνικιστική», κάτι που τη διακρίνει από άλλες ομοειδείς οργανώσεις, όπως τις Ερυθρές Ταξιαρχίες, Μπάιντερ Μαϊνχοφ κ. α. Απόδειξη ότι μεταξύ των κυρίως στόχων της 17 Νοέμβρη ήταν η παρεμπόδιση της προσέγγισης μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, διαπραττόντας γι' αυτό το σκοπό τους φόνους δύο Τούρκων διπλωματών!

(Οποία σύμπτωση απόψεων. Τα πρώτα σχόλια που είδαν το φως της δημοσιότητας μετά την σύλληψη του δράστη στην βομβιστική απόπειρα του Πειραιά, στον ξένο τύπο, όπως της Monde και του Observer κινούνται στην ίδια ευθεία με την κ. Πόλλις. Κρίνοντας από το γεγονός ότι ο δράστης ήταν γιος ιερέα και αγιογράφος το επάγγελμα, υπενόησαν εμμέσως πως η τρομοκρατία στην Ελλάδα έχει τις ρίζες της στην Ορθοδοξία και τον εθνικισμό).

Ο Παναγιώτης Δημητράς, εκπρόσωπος του Ελληνικού Παρατηρητηρίου του Ελσίνκι πάνω στα δικαιώματα των μειονοτήτων στη συνέχεια ήλθε να ενισχύσει την εικόνα που έδωσε η κ. Πόλλις, επικαλούμενος και αυτός, εκτός άλλων και την κατάφωρη καταπάτηση των δικαιωμάτων της τουρκικής μειονότητας από το ελληνικό κράτος!

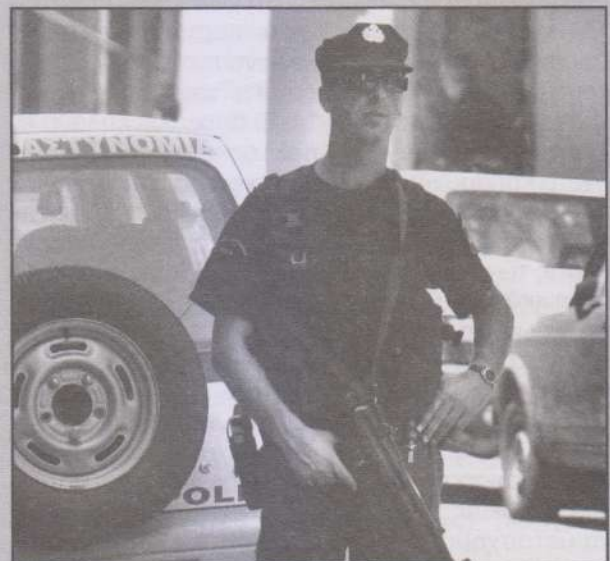
Ο πρόεδρος της επιτροπής, γερουσιαστής Μπεν Ναϊτχόρς Κάμπελλ, αναφέρθηκε στις δραστηριότητες της 17 Νοέμβρη για να εκφράσει την ελπίδα του ότι η ελληνική κυβέρνηση, σύντομα θα εξαρθρώσει την οργάνωση, ενόψει μάλιστα της τέλεσης το 2004 των Ολυμπιακών αγώνων. Και πριν αλέκτωρ φωνήσει τρεις, η ευχή του Ινδιάνου την καταγωγή γερουσιαστή έγινε πραγματικότητα!

Το ιδεολογικό συγκείμενο της «αντιτρομοκρατικής» ιδεολογίας για την Ελλάδα όπως την εκφράζει η κ. Πόλλις συμφωνεί λίγο πολύ με το αντίστοιχο ομοφρόνων προς αυτήν ατόμων στην Ελ-

λάδα. Ερευνώντας την παρεχόμενη βιβλιογραφία σχετική με το επίμαχο θέμα, κατάπληκτος διαπίστωσα ότι στα 18 κρινόμενα ως σημαντικότερα άρθρα που έχουν δει το φως της δημοσιότητας στον ελληνικό τύπο τα 7, δηλαδή το 39% ανήκουν στον κ. Ριχάρδο Σωμερίτη, του οποίου και επί άλλων θεμάτων απόψεις, δεν είναι τόσο διαφορετικές από εκείνες της κυρίας Πόλλις.

Αναντίρρητα η βίαιη αφαίρεση κάθε ζωής πόσο μάλλον ανθρώπινης είναι αποτρόπαιη και εγκληματική πράξη και σε κάθε περίπτωση καταδικαστέα. Δε νομίζω ότι θα διαφωνούσε κανείς εχέφρων άνθρωπος. Η δραστηριότητα της τρομοκρατίας στη χώρα μας και προς αυτήν την κατεύθυνση είναι δίχως καμιά αμφιβολία και ασυζητητή καταδικαστέα. Ωστόσο θα έχω σχετικά δύο παρατηρήσεις: πρώτον τα θύματα της τρομοκρατίας στην Ελλάδα είναι αριθμητικά λιγότερα από ό,τι σε άλλες χώρες οι οποίες όμως δεν τέθηκαν όπως η Ελλάδα στο διεθνές στόχαστρο (σε 27 χρόνια 44 δολοφονίες των οποίων το 50% σχεδόν την ευθύνη ανέλαβε η οργάνωση 17 Νοέμβρη). Δεν θα εισέλθω στη λογική ότι η κατ' έτος αναλογία είναι μηδαμινή μπροστά στα τροχαία ατυχήματα ή τους θανάτους από ναρκωτικά, γιατί κάτι τέτοιο είναι και ανήθικο και παράλογο. Αυτό μπορεί να το κάνουν όσοι εμφορούνται από τη λογική που διαθέτουν οι τρομοκράτες. Αλλά διερωτώμαι αν δεν θα έπρεπε να ληφθούν ειδικά νομοθετικά μέτρα και για τη δίωξη της εμπορίας και διακίνησης ναρκωτικών, όπως εκείνα που πάρθηκαν για την πάταξη της τρομοκρατίας. Δεν υπάρχει διεθνής ευαισθησία, τόση όση υπάρχει για την τρομοκρατία; Οι ΗΠΑ που έχουν αναλάβει την κηδεμονία της ανθρωπότητας δεν θεωρούν εξίσου προς την τρομοκρατία σοβαρό τον κίνδυνο που προέρχεται και από αυτήν την κατεύθυνση;

Τα άχρισ ώρας αποτελέσματα των προσφάτων «αποκαλύψεων» είναι όντως «θεαματικά». Με αυτή τη διατύπωση επιδιώκω να καταστήσω σαφές το αυτονόητο των ημερών... Και αυτό δεν είναι τίποτε άλλο από το ότι η τρομοκρατία έχει από θέμα προς συζήτηση μετατραπεί σε θέαμα προς κατα-

Δεν θα έπρεπε να ληφθούν ειδικά νομοθετικά μέτρα και για τη δίωξη της εμπορίας και διακίνησης ναρκωτικών, όπως εκείνα που πάρθηκαν για την πάταξη της τρομοκρατίας; Δεν υπάρχει διεθνής ευαισθησία, τόσο όση υπάρχει για την τρομοκρατία;

νάλωση. Σκιάδιο που καλύπτει την συγκέντρωση προσοχής, γιατί προφυλάσσει από το να δεχτεί άπλετο φως η φιλή κεφαλή των προβλημάτων.

Ποιος έχει προσέξει ότι «αυξάνεται το χρέος κατά 5% του ΑΕΠ» με αποτέλεσμα να τελματώνεται, ανατρεπόμενη πλήρως η οικονομική πολιτική; Ποιος έχει ενδιαφερθεί για την «πτώση του ελικοπτέρου» στην Κύπρο και τον τραγικό θάνατο της ελληνικής στρατιωτικής ηγεσίας στη Μεγαλόνησο – κάτι που προκαλεί κάποια ερωτηματικά αν και κατά πόσον συνέβη κάτι ανάλογο με την πτώση του ελικοπτέρου στα Ίμια. Στα φιλά των εφημερίδων και το αδιέξοδο στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Κυπριακό που επιτείνει η σκηνοθετημένη κυβερνητική κρίση στην Τουρκία. (Θέματα η επίκληση των οπίων από τούδε και στο εξής σύμφωνα προς ό,τι ανέφερα θα εμπίπτει στην κατηγορία των παραϊδεολογημάτων της τρομοκρατίας).

Από τα θέματα αυτά, ασφαλώς και πιο «ενδιαφέρουσες» δημοσκοπικά εκτιμώνται οι ατελεύτητες παρελάσεις δεκαπέντε μέρες τώρα από τα τηλεοπτικά παράθυρα γνωστών και αγνώστων, δημοσιογράφων, πολιτικών, πρώην πρακτόρων και άλλων αδιαβάθμητων ατόμων, που πιέζονται να εκδηλώσουν το αστυνομικό τους δαιμόνιο, απωθημένο φαίνεται από την παιδική ηλικία.

Η τρομοκρατία, πιστεύω, δεν υπήρξε ποτέ το μείζον θέμα που αντιμετώπιζε η χώρα μας, έτσι τουλάχιστον όπως με υστερικό φανατισμό υποστήριζαν εχθροί και φίλοι, προκειμένου να τη διασύρουν και την εκβιάσουν. Όμοια η όλη διαχείριση της καταστολής της από τα Μ. Μ. Ε. προκαλεί εύλογα ερωτηματικά και εγείρει πολλές υποψίες. Είναι άσχετα και ασύνδετα μήπως γεγονότα ότι τη στιγμή που ο τουρκικός Τύπος και τα κανάλια της γειτονικής χώρας έσπευδαν να διατυμπανίσουν διασυνδέσεις των τρομοκρατών στην Ελλάδα με το Ρ.Κ.Κ., ελληνικά κανάλια μετέδωσαν στα πλαίσια των ενεργειών για την εξάρθρωση της 17 Νοέμβρη, ανεξήγητα βίαιη είσοδο των ειδικών δυνάμεων στα γραφεία κουρδικού πολιτιστικού ομίλου στην Πάτρα (όπου συμπτωματικά είναι εγκατεστημένο κλιμάκιο και της ΜΙΤ), ώστε να ενισχυθεί και στην Ελλάδα η επίσημη εξίσωση που προωθεί το καθεστώς της Τουρκίας: 1 Κούρδος = 1 τρομοκράτης, ώστε να μετασχηματισθεί σε εξίσωση 1 Έλληνας υπο-

στηριχτής των δικαιωμάτων του κούρδικου λαού = 1 τρομοκράτης ή υποστηριχτής της τρομοκρατίας. Όλα μπορεί να συμβούν και να υποθέσει κανείς πολλά. Ακόμη και το ότι η κ. Πόλλις επέρριψε την ευθύνη στο ΠΑΣΟΚ, μπορεί να πριονίζει, ότι το «ξήλωμα» της τρομοκρατίας θα ακολουθήσει κυνήγι μαγισσών που θα επεκταθεί και στην κυβερνητική παράταξη. Όχι βέβαια γιατί τα άτομα στα οποία θα πέσει η σκιά της «υποψίας» είχαν ποτέ ή έχουν οποιαδήποτε σχέση με την τρομοκρατία, αλλά «ως συμπαθούντες» θα εκκαθαριστούν, προς ενίσχυση του εκσυγχρονιστικού ρεύματος.

Η μορφολογία της μεταδιδόμενης ειδικά από την τηλεόραση ειδησεογραφίας σχετικής με τα τελευταία συγκλονιστικά γεγονότα προσφέρεται σε ανάλυση περιεχομένου, όχι τόσο κολακευτικό και για το επίπεδο των καναλιών και ορισμένων «δημοσιογράφων», αλλά και για το επίπεδο των τηλεθεατών που παρακολουθούν τα σχετικά προγράμματα.

Σταχυολόγησα τη σπουδαιότερη είδηση των τελευταίων ημερών που μπροστά της μένει άναυδο το πανελλήνιο. Είναι η αποκλειστική είδηση που μεταδίδει με το μικρόφωνο στο χέρι και μια «δημοσιογράφος» με φόντο το σπίτι στο Βαρνάβα Αττικής της πρώτης γυναίκας του τραυματία Ξηρού, φερόμενου ως αυτουργού τρομοκρατικών ενεργειών. Η τόσο κωμική σπουδή και ταυτόχρονα, ο αγωνιώδης και συνάμα προπετής στόμφος της επωάζουσας τα δημοσιογραφικά της αβγά κυρίας, είναι για να ανακοινώσει πως βρήκε το μίτο της τρομοκρατίας στο ότι η αντικειμενική αξία του σπιτιού με βάση την οποία το αγόρασε η πρώην κυρία Ξηρού είναι μεν 19.000.000, αλλά «το δικό μας κανάλι πρώτο θα μάθει την ακριβή του αξία που είναι μεγαλύτερη»!!

Όσο τέρπεται το κοινό από κάτι τέτοια, τόσο τρέπεται προς μια επικίνδυνη ακηδία για τα φλέγοντα πολιτικά ζητήματα. Και ως γεύση διατηρεί την αηδία, ενώ η οργή του μετατρέπεται σε ακράτητο θυμό, για την ελαφρότητα, αν όχι επιπολαιότητα με την οποία γίνεται η διαχείριση ενός τόσο σοβαρού προβλήματος όπως είναι η τρομοκρατία που ταλάνισε την ελληνική κοινωνία και σημάδεψε έτσι και αλλιώς αρνητικά τον πολιτικό μας βίο. Ως εδώ! Είναι καιρός να απομυθευτεί η κατάρα που βάρυνε πάνω από την Ελλάδα. **Και είμαι βέβαιος ότι το απο-μύθευμα της τρομοκρατίας, αν και οπότεν γίνει πράξη, θα αποδειχθεί διακύβευμα για πολλούς και πολλά.**

ΒΑΒΟΥΡΑΚΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΟΣ

ΒΡΥΟΥΛΩΝ 73 & ΚΥΠΡΟΥ - ΝΙΚΑΙΑ

ΤΗΛ. 010 4907286,

ΤΗΛ. ΟΙΚΙΑΣ: 010 4910354

Δέχεται μόνο με ραντεβού

Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΚΑΙ Η ΥΠΕΡΑΞΙΑ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Του Χριστόδουλου Γιαλλουρίδη*

Η υπόθεση της «ανακάλυψης» ή της «αποκάλυψης» της ύπαρξης κοιτασμάτων πετρελαίου, που, όπως φαίνεται, «συγκλονίζει» εσχάτως την κυπριακή δημοσιότητα, παραπέμπει στην παλιά ιστορία της γεωπολιτικής υπεραξίας της Κύπρου, δηλαδή της εξαιρετικά σημαντικής για τη διεθνή πολιτική, γεωγραφικής θέσης της, θέση την οποία δεν μπόρεσε να αξιοποιήσει ούτε η Ελλάδα ούτε η Κύπρος υπέρ της ιστορίας της Μεγαλονήσου και που αντίθετα, αφέθηκε στο έλεος του διεθνούς ανταγωνισμού και των συμφερόντων μεγάλων και περιφερειακών δυνάμεων όπως η Τουρκία.

Από τον Disraeli στον Brzezinski

Η ενδεχόμενη ύπαρξη κοιτασμάτων πετρελαίου έρχεται να προσθέσει έναν κρίκο στην ούτως ή άλλως σημαντική γεωπολιτική αλυσίδα που συνδέει την Κύπρο με την Κεντρική Ασία, την Κασπία, το Αιγαίο και τη νοτιοανατολική Μεσόγειο, τον Περσικό κόλπο, τον Ειρηνικό ωκεανό και την Ιαπωνική θάλασσα. Εκεί λοιπόν που αποτελούμε κόμβο στους δρόμους της ενέργειας, θα είμαστε σε θέση να παράγουμε εμείς οι ίδιοι ενέργεια, προσθέτοντας ένα ακόμα βάρος που θα μπορούσε να γίνει πλεονέκτημα στην ούτως ή άλλως γεωπολιτικά σημαντική, όπως ήδη αναφέραμε και πιο κάτω αναλύουμε, γεωγραφική θέση της Κύπρου. Εκείνο που έχει σημασία είναι να δεχθεί η ηγεσία πως δεν φτάνει η γεωγραφία αλλά χρειάζεται και η πολιτική να είναι σε θέση να αξιοποιήσει υπέρ των συμφερόντων του τόπου την θέση της χώρας και τις δυνατότητές της. Ας δούμε εν συντομία την ανάδειξη της Κύπρου τα τελευταία 150 χρόνια σε σημαντικό γεωπολιτικό κόμβο της διεθνούς πολιτικής.

«Είμαι πεπεισμένος ότι αν η Ρωσία προσαρτήσει ολόκληρη την Αρμενία, η κτήση των Ινδιών θα μείνει ακάλυπτη σ' ένα σοβαρότατο κίνδυνο. Η Βόρεια Περσία θα ακολουθήσει και αν ποτέ πετύχει να εξασφαλίσει την πρόσβαση των πλοίων της μέσα από τα Δαρδανέλλια, τότε οι προσβάσεις μας προς την Ινδία βρίσκονται στο έλεός της είτε πρόκειται για το Σουέζ είτε για τη Μεσοποταμία είτε για την ίδια τη Χεράτ»¹.

Όταν ο Βρετανός πρωθυπουργός Β. Disraeli έκανε τις παραπάνω σκέψεις αντιμετωπίζοντας τον ορατό κίνδυνο της οριστικής κατάρρευσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ίσως και ο ίδιος να μη γνώριζε ότι σφράγιζε κατά δραματικό τρόπο το μέλλον της ελληνικής Μεγαλονήσου. Με τα ρωσικά στρατεύματα να απέχουν δύο μόλις ώρες δρόμο από το κέντρο της Κων/πολης, όλα έδειχναν ότι ο επιθανάτιος ρόγχος του «Μεγάλου Ασθενούς» τελικά θα ολοκληρωνόταν. Η Ρωσία θα διασπούσε το

βρετανικό ανασχετικό δακτύλιο που ήδη από την επαύριο των Ναπολεόντειων Πολέμων επιχειρούσε να προστατέψει τις ινδικές κτήσεις της αυτοκρατορίας θέτοντας υπό τον έλεγχο του βασιλικού ναυτικού όλο τον θαλάσσιο χώρο που βρισκόταν ανάμεσα στο Γιβραλτάρ και τις Ινδικές ακτές. Υπό αυτήν τη λογική, για τη βρετανική στρατηγική τα Στενά των Δαρδανελίων αποτελούσαν την πρώτη γραμμή άμυνας που διέθετε το Λονδίνο στην προσπάθειά του να εμποδίσει τη Ρωσία από το να κατέλθει στις θερμές θάλασσες του Νότου και να εκτοπίσει μέσω της δημιουργίας ενός ισχυρού ναυτικού τη βρετανική αυτοκρατορία από το κέντρο της παραγωγικής της βάσης (Ινδίες), δηλαδή το κέντρο ανεφοδιασμού του αποικιοκρατικού της συστήματος.

Το 1878, η απειλή ενός ταυτόχρονου γιγαντιαίου ρωσικού πλήγματος κατά μήκος της Ευρασίας με το ένα μέτωπο στην Κων/πολη και το δεύτερο στο Κασμίρ αποτελούσε πλέον έναν από κίνδυνο για τη βρετανική αποικιοκρατία. Στο Λονδίνο άρχισε να γίνεται σαφές ότι η διατήρηση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας άρχισε να γίνεται μια ολοένα και προβληματικότερη επένδυση. Η υπεράσπιση των Στενών από μόνη της δεν μπορούσε πλέον να αποτρέψει τον ρωσικό κίνδυνο, ιδίως αν η μητροπολιτική Ελλάδα συμμαχούσε έστω και σε τακτική (ad hoc) βάση με τη ρωσική πολιτική στα Βαλκάνια για να υλοποιήσει μερικώς την εθνικοαπελευθερωτική της στρατηγική στην Ήπειρο, τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία. Το Λονδίνο χρειαζόταν μια ισχυρή ναυτική βάση για να εποπτεύει τις ρωσικές κινήσεις στον Καύκασο. Ένα στρατηγικό εφελτήριο από το οποίο θα μπορούσε ανά πάσα στιγμή να παρέμβει στην οθωμανική τότε Μέση Ανατολή και να ανακόψει τη ρωσική προώθηση προς τον Περσικό Κόλπο. Το καλοκαίρι του 1878 μετά την οριστική κατάρρευση της

* Αναπλ. Καθηγητής Διεθνούς Πολιτικής Παντείου Πανεπιστημίου.

συνθήκης του Αγίου Στεφάνου (Πρωτόκολλο Salisbury-Chivallof Μάιος 1878) η Βρετανία θα ανακοινώσει στη βάση αυτής της **γεωπολιτικής διασύνδεσης του Καυκάσου με τη Μέση Ανατολή και την Κύπρο**, την ουσιαστική προσάρτηση της Μεγαλονήσου. Ο χαμένος κρίκος είχε βρεθεί³.

Μετά το 1918 η σχεδόν ταυτόχρονη κατάρρευση της τσαρικής και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μπορεί να υποχρέωσαν την κομμουνιστική πια Ρωσία σε μια στρατηγική αναδίπλωση, αλλά από την άλλη πλευρά γιγάντωσαν τη βρετανική κυριαρχία στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής που πλέον –με τη μόνη εξαίρεση της Συρίας και του Λιβάνου– περιήλθε σε βρετανικά χέρια. Επίκεντρο της βρετανικής σφαίρας επιρροής αποτελούσαν οι πετρελαιοφόρες περιοχές του Περσικού Κόλπου και του πρώην βιαλετίου της Μοσούλης που κατακυρώθηκε στη βρετανική εντολή με απόφαση της Κοινωνίας των Εθνών το 1926. **Η Κύπρος ήταν επόμενο να λάβει το ρόλο του στρατηγικού προγεφυρώματος.** Μπορεί πλέον να μην ήταν το προκεχωρημένο φυλάκιο της Βρετανίας στην προσπάθεια της τελευταίας να ανασχέσει την ρωσική κάθοδο στον Περσικό Κόλπο προσαρτώντας τη Βορειοανατολική Ανατολία και τη Βόρεια Περσία, αλλά αποτελούσε το κρίσιμο προγεφύρωμα των Βρετανών σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή. Η διατήρησή της υπό βρετανικό έλεγχο αποτελούσε προϋπόθεση εκ των ων ουκ άνευ για τη διατήρηση της ίδιας της αυτοκρατορίας και τη διαφύλαξη της σημαντικότερης εσωτερικής γραμμής επικοινωνίας για το αποικιοκρατικό σύστημα της Βρετανίας που είχε ως κεφαλή το Λονδίνο και καρδιά τις Ινδίες. Η ανεξαρτητοποίηση των Ινδιών (1947) και η γιγάντωση της ρωσικής ισχύος σε όλο το νότιο ευρασιατικό τόξο που εκφράστηκε μέσα από τις αξιώσεις του Στάλιν για την εγκατάσταση στρατιωτικών βάσεων στο Βόσπορο, τη Ρόδο, και το Σουέζ (1946) προσέδωσαν στην Κύπρο μια νέα στρατηγική βαρύτητα.

Λίγο πριν από το ξέσπασμα του αγώνα της ΕΟΚΑ, η Κύπρος –γεωστρατηγικά– δεν αποτελούσε απλώς και μόνο το βρετανικό προγεφύρωμα σε μια Μέση Ανατολή που απελευθερωνόταν με ταχύτατους ρυθμούς από τη βρετανική αποικιοκρατία αλλά το σπουδαιότερο **η Μεγαλόνησος θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως ο κεντρικός πυλώνας για την αναδιοργάνωση του αντισοβιετικού συνασπισμού που οραματίζονταν ο βασικός αρχιτέκτονας της αμερικανικής ανασχετικής στρατηγικής, J.F.Dulles.** Αυτός ο συνασπισμός που θα δημιουργείτο την επαύριο της αποχώρησης των Βρετανών από την περιοχή, θα στερούσε τη δυνατότητα από την ΕΣΣΔ να εκμεταλλευτεί το κενό εξουσίας (power vacuum) που θα άφηνε η βρετανική αποχώρηση. Το κρίσιμο ζητούμενο για την Ουάσινγκτον εντοπιζόταν στο γεγονός ότι η ανάληψη των ιστορικών υποχρεώσεων της Βρετανίας στην περιοχή της Μέσης Ανατολής δεν μπορούσε να ήταν αυτόματη και πολύ περισσότερο ανώδυνη, ιδίως όταν η μισητή αποικιοκρατική «αυτοκρατορία» αποτελούσε έναν από τους στρατηγικούς εταίρους των ΗΠΑ στην περιοχή. Έως και

τα τέλη της δεκαετίας του 1950 καμία στρατιωτική επιχείρηση των Αμερικανών στην περιοχή δε θα ήταν δυνατή χωρίς την υπάρχουσα βρετανική υποδομή που είχε επίκεντρό της τις δύο αγγλικές βάσεις στην Επισκοπή και τη Δεκέλεια.

Δυστυχώς για τις τύχες του Ελληνισμού, η χρονική συγκυρία που επελέγη για την έναρξη του εθνοκοαπελευθερωτικού αγώνα δεν μπορούσε να είναι χειρότερη από πλευράς στρατηγικού timing καθώς δεν έλαβε σε καμία περίπτωση υπόψιν τις ευαίσθητες γεωπολιτικές ισορροπίες που διαμόρφωναν τη στρατηγική αντίληψη των δυτικών δυνάμεων. Τη στιγμή που η αμερικανική πολιτική επεδίωκε τη μέγιστη δυνατή ομαλότητα στην αναπόφευκτη μετάβαση του πολιτικού ελέγχου της περιοχής ξέσπασε ο ηρωικός αγώνας της ΕΟΚΑ, μόλις δύο χρόνια μετά την εξαιρετικά ριψοκίνδυνη ανατροπή του φιλοσοβιετικού ιρακικού καθεστώτος (Μοσαντέκ) το 1953 και ενώ κορυφωνόταν ο αμερικανο-σοβιετικός ανταγωνισμός γύρω από το φράγμα του Ασουάν. Ενδεικτικό της εντύπωσης που έκανε ήταν ότι η έναρξη του αντιποικιοκρατικού αγώνα σχεδόν συνέπεσε χρονικά με την ίδρυση του Συμφώνου της Βαγδάτης το 1955. **Αντί ο αγώνας των Ελλήνων της Κύπρου να συνταυπιστεί πλήρως με τα στρατηγικά συμφέροντα των ΗΠΑ στην περιοχή –που μακροπρόθεσμα επεδίωκαν την αποχώρηση των Αγγλογάλλων από τη Μέση Ανατολή⁴– αντιμετωπίστηκε ως απειλή για τη βιωσιμότητα του αρχικού πυρήνα (Σύμφωνο Βαγδάτης) των κρατών (Τουρκία/ Ιράκ/ Ιράν/ Βακιδάν/ Βρετανία), που αργότερα θα μετεξελιχθεί στο μεσανατολικό «πυλώνα» του NATO.**

Η οριστική αποχώρηση των Αγγλογάλλων από την περιοχή μετά το φιάσκο του Σουέζ (1956) σηματοδότησε την κρισιμότερη καμπή αυτής της ευαίσθητης περιόδου μετάβασης από τη βρετανική στην αμερικανική πρωτοκαθεδρία. Το αμερικανικό φιάσκο της παρέμβασης στο Λίβανο και η φιλοσοβιετική τροχιά της Αιγύπτου κατέστησαν απαραίτητη τη μετεξέλιξη του συμφώνου της Βαγδάτης στο NATO της Μέσης Ανατολής (CENTO-1959) την ίδια περίπου περίοδο που οι συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου ναρκοθετούσαν την οποιαδήποτε δυναμική βιώσιμη διευθέτησης του Κυπριακού Ζητήματος. Με δεδομένο το ρήγμα στις σχέσεις Ουάσινγκτον-Λονδίνου-Παρισίων σε συνδυασμό με την παταγώδη αποτυχία της αμερικανικής παρέμβασης στο Λίβανο (1957), την φιλοκομμουνιστική αποσκίρτηση του Ιράκ (1959-1963) και την υπό νασερικό έλεγχο σύσταση της ένωσης Συρίας-Αιγύπτου (1958-61), ενδεχόμενη ανάλογη συμπεριφορά της Τουρκίας ή περαιτέρω δυσσέσκεια της Αγγλίας ίσως είχε τραγικές συνέπειες για τη βιωσιμότητα του CENTO.

Μετά την κατάρρευση της σοβιετικής αυτοκρατορίας η αμερικανική στρατηγική αναπροσαρμόστηκε εκ νέου ασπαζόμενη για άλλη μια φορά τη βρετανική ιστορική εμπειρία, που βασιζόταν αφενός στην περαιτέρω προς βορρά απώθηση της ρωσικής ισχύος και αφετέρου στη διασφάλιση των στρατηγικών αποθεμάτων πετρελαίου του ευρύτερου μεσανατολικού χώρου και συγκεκριμένα της

Κασπίας Θάλασσας⁷. Πέραν όμως από την οικονομική διάσταση, η γεωστρατηγική αξία της περιοχής υπαγορεύει στο αμερικανικό συμφέρον μια πολιτική στάση υποστήριξης του τουρκικού επεκτατισμού από τη στιγμή που η Ουάσινγκτον έχει υποθέσει στην τραγική υπερεκτίμηση της αξίας της γείτονος, χωρίς να συνειδητοποιεί ότι η Τουρκία στην προσπάθειά της να καταστεί περιφερειακή υπερδύναμη θα αποτύχει συμπαρασύροντας μαζί της τα αμερικανικά συμφέροντα. Όλη η φιλοτουρκική φρενίτιδα της αμερικανικής πολιτικής μεταψυχροπολεμικά βασίζεται στην υπόθεση ότι η Τουρκία, όπως η Οθωμανική Αυτοκρατορία για τους Βρετανούς το 19ο αιώνα, θα μπορέσει να εκτοπίσει τη ρωσική κυριαρχία από την Κασπιανή λεκάνη, διασφαλίζοντας τη ροή του κασπιανού μαύρου χρυσού προς τη Δύση μέσα από εδάφη που δε θα ελέγχονται πολιτικά από τη Μόσχα.

Το περίφημο σχέδιο του αγωγού Baku-Ceyhan, που είχε ως βασικό του απολογητή τον Ζ. Brezinski⁸, ανέσυρε στην επιφάνεια τη γεωπολιτική διασύνδεση της Μεγαλονήσου με τον Καύκασο, που εντοπίσαμε στον προβληματισμό του Disraeli, καθώς το τερματικό του σημείο δε βρίσκεται παρά μόνο μερικά χιλιόμετρα από τα κατεχόμενα εδάφη της βορείου Κύπρου. Ένας από τους βασικούς λόγους της αμερικανικής αντίθεσης στο ζήτημα των πυραύλων S-300 εντοπίστηκε στην εξωφρενική φοβία –που έντεχνα καλλιεργήθηκε από το τουρκικό lobby– ότι το πυραυλικό σύστημα θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως επιθετικό όπλο⁹ κατά του τερματικού ενός πετρελαιοαγωγού που, εξαιτίας του αστρονομικού του κόστους κατασκευής, της έλλειψης διεθνούς χρηματοδότησης και της ρωσικής ε-

πικυριαρχίας στην Αρμενία και τη Γεωργία, είναι εξαιρετικά απίθανο να κατασκευαστεί τουλάχιστον για την επόμενη πενταετία-επταετία. Η εξελισσόμενη επαναπροσέγγιση ΗΠΑ-Ιράν, όσο αργόσυρτη και αν είναι, αποτελεί μια γεωπολιτική δυναμική που ο Ελληνισμός πρέπει να ενισχύσει με κάθε μέσο και το συντομότερο δυνατόν, εντάσσοντας σε αυτό το πλαίσιο τριγωνικής διπλωματίας τόσο το Ισραήλ όσο και τους παραδοσιακούς Άραβες συμμάχους μας. **Δεν πρέπει να ξεχάσουμε ποτέ ότι, όσο παραμένει ζωντανό το ΕΑΔ (Ενιαίο Αμυντικό Δόγμα), η Ελλάς είναι σε θέση να ελέγξει τη ζωτική γραμμή επικοινωνίας του Ισραήλ με την Ευρώπη.**

Σε περίπτωση όμως που αυτό το σενάριο επαληθευθεί, χωρίς από την άλλη πλευρά να κατασκευασθεί ο ελληνοβουλγαρικός αγωγός Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολης ή να επαναδιεθνοποιηθούν τα Στενά, οι επιπτώσεις για το σύνολο του Ελληνισμού θα είναι εφιαλτικές, δεδομένου ότι κάτι τέτοιο θα συνεπάγεται την de facto ανάδειξη της Τουρκίας στην περιφερειακή Υπερδύναμη της ευρύτερης περιοχής από την Αδριατική ως τα ρωσοκινεζικά σύνορα στην Κεντρική Ασία. Πέραν από την κορύφωση της έντασης στο Αιγαίο και της ενδεχόμενης αποσταθεροποίησης της Θράκης, οι άμεσες επιπτώσεις για το Κυπριακό θα είναι ακόμη δυσμενέστερες από την άποψη ότι οποιαδήποτε προσπάθεια «άρσης των τετελεσμένων» θα βαπτιζόταν από την Άγκυρα ως «παράγοντας αποσταθεροποίησης» της κρίσιμης πετρελαϊκής αρτηρίας της Δύσεως, ενώ τα στρατεύματα κατοχής θα «νομιμοποιούνταν» διεθνώς, ως απαραίτητη ασπίδα προστασίας του πετρελαιοαγωγού Baku-Ceyhan.

ΚΥΠΡΟΣ: ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΕΡΧΟΝΤΑΙ

Του Σταύρου Γ. Καρκαλέτση*

Έπρεπε να φτάσουμε στην τελική ευθεία της ενταξιακής πορείας της Κύπρου, για να τερματιστούν οι ψευδαισθήσεις που, καιρό τώρα, καλλιεργούσαν κυβερνητικοί κύκλοι των Αθηνών. Ψευδαισθήσεις που ήθελαν περίπου σίγουρη και εύκολη την πορεία αυτή, επιχαίροντας προκαταβολικά και κατηγορώντας τους σκεπτικιστές και διαστρεβλώνοντας τις επιφυλάξεις τους.

Η ελληνική εξωτερική πολιτική, ταλαιπωρούμενη από ψευδοδίλημματα, αυτό και μόνο κατόρθωσε να αναπαράγει: ψευδαισθήσεις. Προτάσσοντας το τεχνητό δίλημμα «ειρήνη ή πόλεμος», παραγνωρίζει η πολιτική αυτή (και ο εμπνευστής της Γιώργος Παπανδρέου) ότι για την ειρήνη χρειάζονται δύο, ενώ για τον πόλεμο αρκεί η επιλογή του ενός, που θα θελήσει να διαβεί την πόρτα του φρενοκομείου, για να θυμηθούμε και λίγο από Γεώργιο Παπανδρέου της δεκαετίας του 1960. Αλήθεια, πόσο διαφορετική η πολιτική στο κυπριακό από αυτήν του εγγονού του!

Ο Γεώργιος Παπανδρέου, προβαίνοντας σε ορθή διάγνωση, αντιλήφθηκε το υπαρκτό δίλημμα, που βεβαίως δεν ήταν «ειρήνη ή πόλεμος» αλλά «αποτροπή ή πόλεμος». Και εφαρμόζοντας στρατηγική αποτροπής, απέστειλε στην Κύπρο την περίφημη μεραρχία, που όταν συμπληρώθηκε τον Σεπτέμβριο του 1964, αριθμούσε 8.500 άνδρες, θωρακίζοντας την μεγαλόνησο.

Αντίθετα, ο νυν υπουργός εξωτερικών, υλοποιώντας μια ιδιότυπη και «προσωπική» εξωτερική πολιτική μοιάζει να κινείται σε ιδεαλιστικά ως ιδεοληπτικά πρότυπα. Δεν αντιμετωπίζει την Τουρκία όπως πράγματι αυτή είναι, αλλά όπως θα θέλαμε εμείς να είναι. Αυτή η πολιτική, του κατευνασμού και των υποχωρήσεων, οδήγησε σε αποθράσυνση της Άγκυρας, που δια στόματος Ισμαήλ Τζεμ (του... προσωπικού φίλου του υπουργού μας εξωτερικών! Σκεφτείτε να μην ήταν κιάλας) μας απειλεί με «απεριόριστη αντίδραση», εάν ενταχθεί η Κύπρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

• Η πορεία προς την ένταξη έχει εισέλθει στην τελική –και δύσκολη– ευθεία. Τον Οκτώβριο του 2002

θα υποβληθεί η τελική έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πρόοδο των υποψηφίων κρατών. Εκεί θα διαφανούν οι πιθανές αμφισβητήσεις από συγκεκριμένες ευρωπαϊκές χώρες, σε βάρος της κυπριακής υποψηφιότητας. Τον Δεκέμβριο, στη σύνοδο κορυφής της Κοπεγχάγης, αναμένεται η επιτυχής ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων και τότε θα εκδηλωθεί η αντίδραση της Τουρκίας, αν στην Άγκυρα υπερισχύουν τα συγκρουσιακά σενάρια. Τον Μάρτιο του 2003 και επί ελληνικής προεδρίας, αναμένεται η υπογραφή της συνθήκης προσχώρησης της Κύπρου, με δεδομένη τη θέση του ελληνικού κοινοβουλίου περί μη κύρωσης της συνθήκης, εάν δεν συμπεριλαμβάνεται η μεγαλόνησος. Αυτά όλα προκαλούν αλλεργία στην Άγκυρα και φόβο απώλειας του επί της Κύπρου ελέγχου της. Και επειδή οι Τούρκοι δεν μένουν στα λόγια, ήρθε η επίσημη, δια στόματος Ντενκτάς, εκδήλωση πρόθεσης επέκτασης των «χωρικών υδάτων» του ψευδοκράτους στα 12 ναυτικά μίλια, στις 28.05.2002. Είναι όμως μόνο ο Τζεμ «σκληρός»; Είναι ο Ντενκτάς μόνο «κακός»; Η πολιτική που εκφράζουν είναι στο περιθώριο;

Κάθε άλλο! Μια ενδελεχής μελέτη των κινήσεων του τουρκικού συγκροτήματος εξουσίας (στρατιωτικού, πολιτικού, διπλωματικού) καταδεικνύει ότι οι θιασώτες της «σκληρής γραμμής» έναντι της Ελλάδας και της Κύπρου, εξακολουθούν να κινούν τα νήματα στην Άγκυρα. Καθ' όλο το Μάιο και Ιούνιο του 2002, υπήρξαν δηλώσεις που καταδεικνύουν τον παραπάνω ισχυρισμό, μη αφήνοντας περιθώρια αισιοδοξίας. Ο Ντενκτάς, από την Άγκυρα όπου βρισκόταν για επαφές, δήλωσε τα εξής χαρακτηριστικά, στις 18.05.2002: «Υπερασπίζομαι την κυπριακή υπόθεση, προστατεύω και τα συμφέροντα της Τουρκίας. Ετοιμάσαμε ένα πρόγραμμα, μαζί με την τουρκική κυβέρνηση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ας προβεί σε μια ορθή διάγνωση του προβλήματος, ας σταματήσει να θεωρεί τους Ελληνοκυπρίους ως τη μοναδική κυβέρνηση της Κύπρου. Εμείς είμαστε έτοιμοι για έναν συνεταιρισμό, όπου η μία πλευρά δεν θα κυβερνά την άλλη». Την ίδια μέρα, ανακοίνωση του Γραφείου του πρωθυπουργού Μπουλέντ Ετσεβίτ, κάλυψε πλήρως τον Ντενκτάς, εκτοξεύοντας τις συνήθεις απειλές: «Αν οι Ελληνοκύπριοι συνεχίσουν έτσι, οι Τουρκοκύπριοι

* Ιστορικός - Συγγραφέας

Το ζητούμενο είναι υψηλή στρατηγική ανάλυση του τουρκικού αναθεωρητισμού, σε Αιγαίο και Κύπρο. Το κτίσιμο ουσιαστικού ενιαίου αμυντικού χώρου Ελλάδας-Κύπρου με έργα και όχι στα χαρτιά.

θα πάρουν τον δρόμο τους. Απώλεια των Τουρκοκυπρίων ισοδυναμεί με απώλεια της Τουρκίας. Η Τουρκία το γνωρίζει και σε αρνητική εξέλιξη, θα ενεργήσει ανάλογα».

Οι αλαζονικές δηλώσεις όμως των Τούρκων ιθυνόντων, πλήρεις προκλητικότητας, δεν έχουν σταματημό. Θα μπορούσαν, μόνο οι πρόσφατες, να γεμίσουν δεκάδες σελίδες. Είναι χαρακτηριστικά τα λόγια του υπουργού άμυνας Χουσαμετίν Τσακμάκογλου («Κιμπρίς Ποστασί» 12.05.2002), για τον τρόπο που ενεργεί η Άγκυρα στην κατεχόμενη κυπριακή γη: «Στην Τουρκία δεν ταιριάζουν τα κοστούμια που μας ράβουν οι Ευρωπαίοι... Ναι, υπάρχουν κάποιοι Τουρκοκύπριοι, που μεταναστεύουν, πιστεύοντας σε ψεύτικες υποσχέσεις. Και λοιπόν; Υπάρχουν άλλα 70 εκατομμύρια Τούρκοι, που περιμένουν για να πάρουν την θέση τους».

Τα παραπάνω, αφόρητα κομπαστικά, δείχνουν απλά αυτό που εύγλωττα έγραψε ο δημοσιογράφος Σενέρ Λεβέντ στην αντιπολιτευόμενη στον Ντενκτάς τουρκοκυπριακή εφημερίδα «Αφρίκα», στις 17.05.2002: «Το 1983, ανακηρύξατε κύριε Ντενκτάς το κράτος σας. Γεμίσατε ψευδαισθήσεις, πως αυτοδιοικείστε. Μερικά χρόνια αργότερα, και σεις ο ίδιος παραδέχεστε ότι η Τουρκία κάνει κουμάντο στο έκτρωμα που δημιούργησε εδώ. Έχουμε γίνει ο 82ος νομός της Τουρκίας. Η αστυνομία, οι τράπεζες, οι αερογραμμές, τα πάντα διοικούνται από Τούρκους, ενώ οι έποικοί μας έχουν ξεπεράσει προ πολλού. Πόσοι μείναμε; 60 ή 70.000; Αποκλείεται να είμαστε περισσότεροι».

Πλάι στις δηλώσεις αυτές, έλαβαν χώρα ποικίλες προκλήσεις, που συνεχίζονται: Από 1 ως 3 Ιουνίου, μεταφέρθηκαν στην κατεχόμενη Κύπρο άλλοι 5.750 στρατιώτες, πάσης φύσης υλικό και δυσανάλογα

μεγάλος αριθμός κινητών χειρουργείων, που παραπέμπουν σαφώς σε επικείμενη σύγκρουση.

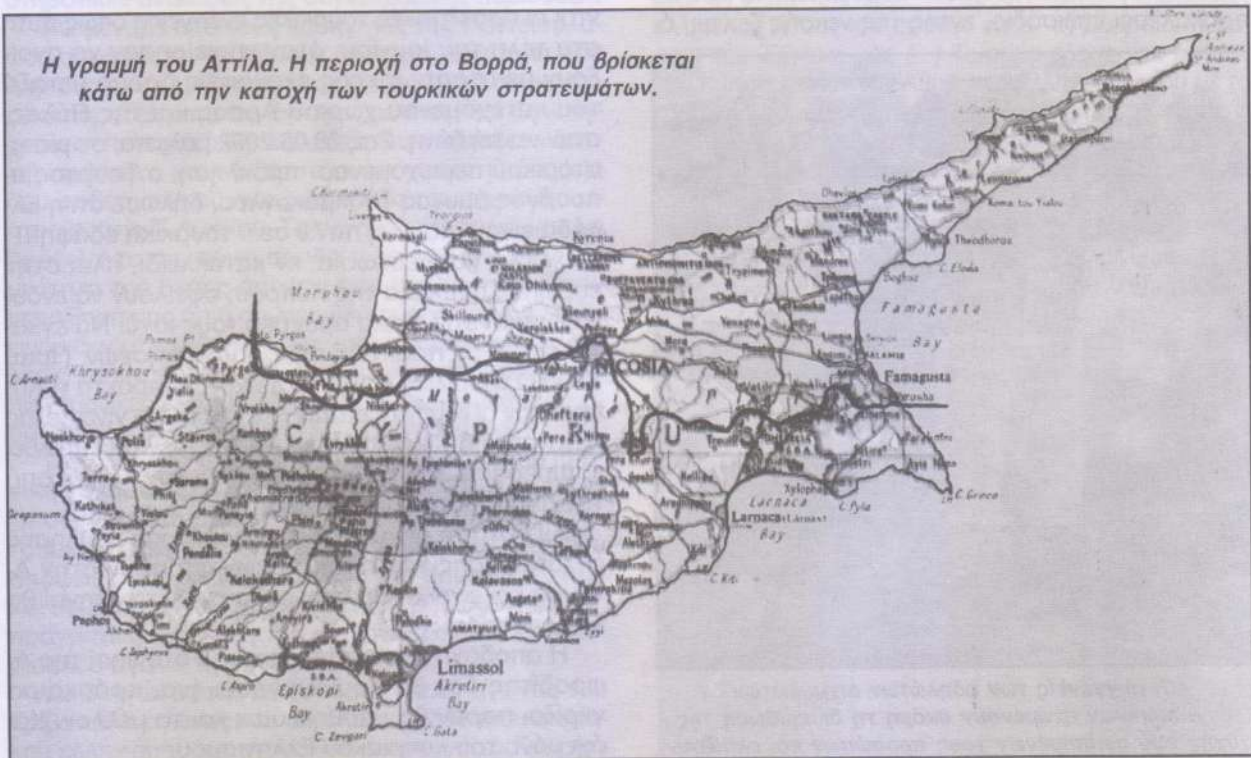
Το «επεισόδιο» που σχεδιάζουν οι Τούρκοι στρατηγοί, θα είναι τέτοιας έντασης, που ακόμη και αυτή η Ελλάδα των Ιμίων, των S300 και των υποχωρήσεων, δε θα μπορέσει να το αντέξει, αναγκαζόμενη πιθανώς να απαντήσει, για να μην εξευτελιστεί! Έτσι, η Άγκυρα θα στείλει στις Βρυξέλλες το μήνυμα: Ιδού, στην Κύπρο υπάρχει ένταση και πρόβλημα, ας ματαιωθεί επί του παρόντος η ένταση.

Οι φωνές της λογικής, που τάσσονται υπέρ μίας «εντιμότερης» λύσης (με βάση την τουρκική πάντα οπτική) και αμοιβαίων παραχωρήσεων, δεν έλειψαν τις προηγούμενες εβδομάδες στην Άγκυρα. Τυχάνουν όμως σκληρής κριτικής ή και συκοφάντησης από την πλειονότητα της τουρκικής κοινωνίας, που φαίνεται να στηρίζει τις επιλογές του κεμαλισμού.

Ο γνωστότερος εκφραστής του δημοσιογραφικού κατεστημένου, ο Μεχμέτ Αλί Μπιράντ, έγραψε στην «Χουρριέτ» της 16.05.2002: «Άκουσα τον Γλαύκο Κληρίδη. Μου φάνηκε ένας λογικός ηγέτης. Απεκόμισα την εντύπωση ότι θέλει να ικανοποιήσει ένα σημαντικό μέρος των προσδοκιών των Τουρκοκυπρίων. Δεν αναφέρθηκε σε βάθος στο προσφυγικό και το εδαφικό, αλλά η θέση του είναι ότι, όσο περισσότεροι Ελληνοκύπριοι πρόσφυγες επιστρέψουν, τόσο πιο εύκολα θα μπορέσει να περάσει την συμφωνία σε δημοψήφισμα. Αμέσως μετά, είδα τον Ντενκτάς. Για να πω την αλήθεια με μπέρδεψε και πάλι, με πήγε στα παλιά. Είπε πως δεν θα δεχθούμε Ελληνοκυπρίους πρόσφυγες. Δεν θα δημιουργήσουμε μια νέα Παλαιστίνη. Το εδαφικό, κατά τον Ντενκτάς, θα λυθεί με ανταλλαγή περιουσιών».

Πιο τολμηρή, η δημοσιογράφος Φεράι Τιντς, καταθέτει την δική της εκδοχή («Σημερινή», 19.05.2002): «Είναι ορατός ο κίνδυνος η Τουρκία να

Η γραμμή του Αττίλα. Η περιοχή στο Βορρά, που βρίσκεται κάτω από την κατοχή των τουρκικών στρατευμάτων.

ταυτιστεί μόνιμα με τη φτώχεια, να δημιουργηθούν προβλήματα στην εθνική ενότητα, να διαιωνιστούν τα αδιέξοδα στο κυπριακό. Η Κύπρος είναι το βασικό σημείο ρήξης. Φοβούμαστε, δικαιολογημένα, ότι η Ευρώπη θα μετατρέψει με το ζόρι την Κύπρο, σε ελληνικό νησί. Μήπως όμως, η σημερινή κατάσταση προστατεύει τα συμφέροντά μας; Με την πολιτική που ακολουθούμε, ούτε σε χίλια χρόνια δεν θα επιτευχθεί λύση. Η Κύπρος θα συνεχίσει να αποτελεί πρόβλημα για την Τουρκία».

Τους παραπάνω προβληματισμούς του τουρκικού δημοσιογραφικού κόσμου, σε πολιτικό επίπεδο φαίνεται να ενστερνίζεται μόνο ο ηγέτης του κόμματος της «Μητέρας Πατρίδας», Μεσούτ Γιλμάζ, προφανώς επηρεασμένος από την ιδιότητά του ως υπεύθυνος των θεμάτων Ευρωπαϊκής Ένωσης στην τουρκική κυβέρνηση. Ο Γιλμάζ δήλωσε τα εξής (Χουριέττ, 17.05.2002): «Οι προτάσεις Ντενκτάς είναι ανεπαρκείς. Πρέπει να γίνει πιο διαλλακτικός, αν θέλει να βοηθήσει την Τουρκία. Πρέπει να ετοιμάσουμε προτάσεις για το κυπριακό, που να μπορούν να γίνουν αποδεκτές από την Ευρώπη και να είναι εναρμονισμένες με τα διεθνή πλαίσια. Αν χάσουμε το τρένο της Ευρώπης, μπορεί να τεθεί σε κίνδυνο ακόμη και η εθνική μας ενότητα. Σε 10 χρόνια θα μας ξεπεράσουν σε κατά κεφαλήν εισόδημα η Βουλγαρία και η Ρουμανία. Σε 10 χρόνια, ο αριθμός των στρατιωτών μας στην Κύπρο, θα ξεπερνά τον αριθμό των Τουρκοκυπρίων».

Τονίζεται ότι τέτοιες προσεγγίσεις, μειοψηφούν στην Τουρκία, όπου το Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας έχει αποφασίσει συνέχιση της αδιαλλαξίας και εν ανάγκη, ακόμη και πρόκληση θερμού επεισοδίου. Έτσι, το μήνυμα που θα περάσει στην Ευρώπη, μαζί με τον εξευτελισμό της Ελλάδας, θα είναι του τύπου «ορίστε, τα βλέπετε; υπάρχει ένταση! Μην βάζετε στην οικογένειά σας μια θρυαλλίδα σαν την Κύπρο».

Η Άγκυρα έχει σχεδιάσει λεπτομερώς το πού θα προκαλέσει επεισόδιο, εντός της νεκρής ζώνης, ό-

Οι συγγενείς των αηλώντων αιχμαλώτων αγνοουμένων αναμένουν ακόμη τη διακρίβωση της τύχης των αγαπημένων τους προσώπων και ελπίζουν.

που βρίσκονται ελληνοκυπριακά χωριά και οικισμοί, μπροστά από τα φυλάκια της Εθνικής Φρουράς. Η κυπριακή κυβέρνηση και το Γ.Ε.Ε.Φ. είναι ενήμεροι, ενδεικτική δε είναι και η δήλωση του υπουργού άμυνας Σωκράτη Χάσικου περί «πλήρους ανάπτυξης και ανάληψης δράσης εκ μέρους της Εθνικής Φρουράς σε τέτοια περίπτωση, εντός μιας ώρας» (23.05.2002).

Θα υπάρξει όμως αξιόπιστη πολιτική στήριξη της Λευκωσίας από την Αθήνα, σε τέτοιες κρίσιμες ώρες; Το αυτοαποκαλούμενο Εθνικό Κέντρο οφείλει επιτέλους να αντιληφθεί ότι ο τουρκικός επεκτατισμός είναι εγγενής, μόνιμος και διαχρονικός. Ως εκ τούτου, δεν κατευνάζεται, δεν ξορκίζεται, δεν εξευμενίζεται. ANTIMETΩΠΙΖΕΤΑΙ.

Και δεν αντιμετωπίζεται με εφ' όλης της ύλης μυστικές και θολού τύπου διαπραγματεύσεις, ούτε με ψεύτικους εναγκαλισμούς και ζειμπέκικα που σε κάποια στιγμή θα καταλήξουν σε χορό του Ζαλόγγου.

Το ζητούμενο είναι υψηλή στρατηγική ανάλυση του τουρκικού αναθεωρητισμού, σε Αιγαίο και Κύπρο. Σαφώς και είναι απαραίτητη η ευρωπαϊκή προοπτική της Κύπρου και η διασφάλιση της πορείας αυτής. Απαιτείται όμως και δεύτερος πυλώνας, που παραμένει ημιτελής. Το κτίσιμο ουσιαστικού ενιαίου αμυντικού χώρου Ελλάδας-Κύπρου με έργα και όχι στα χαρτιά. Ο αντίπαλος σε υπολογίζει διαπραγματευτικά, μόνο όταν κι εσύ συζητάς από θέση, ισότιμης έστω, ισχύος. Όχι όταν είσαι απογυμνωμένος αμυντικά.

Δυστυχώς, στο πεδίο του στρατιωτικού (αν)ισοζυγίου, τα κενά παραμένουν. Η μόνη σημαντική ενέργεια των Αθηνών κατά τους μήνες που παρήλθαν, ήταν η σταδιακή μεταφορά στην μεγαλόνησο αριθμού αρμάτων μάχης M48 AS MOLF, τα οποία αναπτύχθηκαν αμέσως στον νοτιοανατολικό της Λευκωσίας ευαίσθητο αμυντικό τομέα, όπου εντείνονται οι προκλητικές τουρκικές ενέργειες όπως αυτή στα τέλη του Ιουνίου, όταν επιχειρήσαν να ανοίξουν με στρατιωτικούς εκσκαφείς δρόμο μεταξύ του κατεχόμενου χωριού Άρσος και της Πύλας, στην νεκρή ζώνη. Στις 28.06.2002 μάλιστα, σε μία «ιστορικού περιεχομένου» πρόκληση, ο Τούρκος υπουργός άμυνας Τσακμάκογλου, δήλωσε ότι η Ελλάδα είναι χτισμένη πάνω σε... τουρκικά εδάφη!!!

Αθήνα και Λευκωσία, εν κατακλείδι, πλάι στην ευρωπαϊκή πορεία της Κύπρου, οφείλουν να ενδυναμώσουν την ενιαία αμυντική τους ισχύ. Να εγκαταλειφθεί η πρακτική των υποχωρήσεων (Ιμια, S300, Στροβίλια) και να στηριχθεί έμπρακτα η Κύπρος, αν η Τουρκία φτάσει στα άκρα. Να γίνει τέλος κατανοητό ότι κανείς Ευρωστρατός δεν θα κατέλθει να υπερασπιστεί το Αιγαίο μας και την Κύπρο από τον αποθρασυνθέντα Αττίλα.

Αν αυτά τα μηνύματα αποτροπής και βούλησης ανταπόδοσης των προκλήσεων φτάσουν στην Άγκυρα και είναι αξιόπιστα, οι Τούρκοι στρατηγοί θα λογικευτούν.

Η αποδοχή νέων τετελεσμένων στο νησί της Αφροδίτης δεν θα δημιουργήσει ένα, πρόσκαιρα γκρίζο, παρόν θα υποθηκεύσει και το μέλλον. Και όχι μόνο του κυπριακού Ελληνισμού.

Μια ιστορικά τεκμηριωμένη απάντηση προς την Πάντειο Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΕΟΚΑ ΥΠΗΡΞΕ ΑΓΩΝΑΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΑΠΟΙΚΙΑΚΟΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΑΓΩΝΑ ΕΟΚΑ 1955-1959

Το Συμβούλιο Ιστορικής Μνήμης Αγώνα ΕΟΚΑ 1955-1959 διαπιστώνει με λύπη του ότι τον τελευταίο καιρό είμαστε αντιμέτωποι με μια απροκάλυπτη επίθεση από μερίδα του επιστημονικού κόσμου της Ελλάδας κατά του εθνικοαπελευθερωτικού Αγώνα της ΕΟΚΑ. Παραφράζοντας το μεγάλο Έλληνα ποιητή Γιώργο Σεφέρη θα λέγαμε ότι δεν είναι η Ελλάδα που μας πληγώνει αλλά κάποιος, από τους αδελφούς Έλληνες του Μητροπολιτικού Κέντρου. Στην ουσία της, η επίθεση αυτή δεν στρέφεται μόνο κατά του αγώνα της ΕΟΚΑ αλλά κατά του Κυπριακού Ελληνισμού, ο οποίος σύσσωμος επί μία τετραετία διεξήγαγε τον επικό Απελευθερωτικό Αγώνα του 1955-1959.

Αφορμή για αυτή την ανιστόρητη και απροκάλυπτη επίθεση κατά του αγώνα της ΕΟΚΑ έδωσε, ως γνωστό, η έκδοση από το Υπουργείο Παιδείας της Ελλάδας του νέου βιβλίου της Ιστορίας για την Γ' Λυκείου. Με λύπη, αλλά και με αγανάκτηση, είδαμε ακόμη και το Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου να συνταυτίζεται με τις ανιστόρητες θέσεις που διατυπώνονται στο εν λόγω βιβλίο. Στην ανακοίνωση της Παντείου υπογραμμίζεται ότι η επίμαχη διατύπωση, «*την εποχή που ο τρίτος κόσμος συγκλονιζόταν από ριζοσπαστικά αντιαποικιακά κινήματα παν έδιναν προτεραιότητα όχι μόνο στην εθνική απελευθέρωση αλλά και στην κοινωνική πρόοδο, στην Κύπρο η ΕΟΚΑ του στρατηγού Γρίβα πρόβαλε έναν κοινωνικά υπεραυτηρητικό εθνικισμό, ανταποκρίνεται στις πιο έγκυρες μελέτες και σύγχρονες επιστημονικές αναλύσεις της συγκεκριμένης περιόδου.*»

Αναμέναμε από τους καθηγητές της Παντείου, αφού αποφάσισαν να πάρουν θέση για το ζήτημα που δημιουργήθηκε, να μας τεκμηριώσουν με συγκεκριμένα παραδείγματα τις «έγκυρες μελέτες» και τις «σύγχρονες επιστημονικές αναλύσεις» που καταδεικνύουν την ορθότητα και την επιστημονικότητα της άποψης που υιοθέτησε η συγγραφική ομάδα του εγχειριδίου Ιστορίας της Γ' Λυκείου. Το γεγονός ότι απέφυγαν να πράξουν το πιο πάνω αποδεικνύει την ιστορική γυμνότητα της θέσης-άποψης που υιοθέτησαν. Είναι, πεποίθησή μας ότι η συγγραφική ομάδα του κ. Γ. Κόκκινου δεν στηρίχθηκε σε «έγκυρες επιστημονικές μελέτες και αναλύσεις» αλλά σε κακόγουστες και αντιεπιστημονικές ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ συρράψεις που είδαν τελευταία το φως της δημοσιότητας.

Για αποκατάσταση της ιστορικής και επιστημονικής αλήθειας, η οποία τόσο διαστρεβλώθηκε από τη συγγραφική ομάδα του κ. Γ. Κόκκινου, παραθέτουμε μια σειρά ιστορικών ντοκουμέντων, αλλά και απόψεων ιστορικών, ιδιαίτερα της αριστεράς, που καταδεικνύουν το χαρακτήρα, το μεγαλείο και την πραγματική διάσταση του αντιαποικιακού απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ.

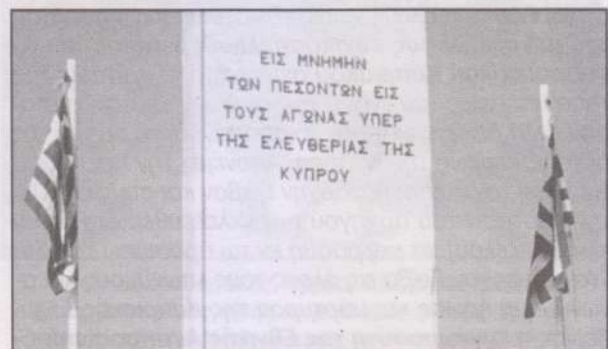
Α. Ο Αγώνας της ΕΟΚΑ δεν υπήρξε αγώνας του Γρίβα αλλά αγώνας του συνόλου σχεδόν του κυπριακού ελληνισμού, με στρατιωτικό αρχηγό το Γεώργιο

Γρίβα Διγενή και πολιτικό ηγέτη τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο. Το ανώτατο επιστημονικό ίδρυμα, του ελληνικού κράτους, η Ακαδημία Αθηνών αναγνωρίζοντας την καθολικότητα του Αγώνα της ΕΟΚΑ και τη συμβολή του ελληνικού Κυπριακού λαού στον αγώνα της ελευθερίας της Κύπρου του απένειμε στις 20 Μαρτίου 1957 το χρυσό της μετάλλιο με συνοδευτικό ψήφισμα, το οποίο έλεγε σε πιο απλή γλώσσα τα εξής:

«*Η Ακαδημία Αθηνών αποφάσισε στις 20 Μαρτίου του 1957, ημέρα Πέμπτη, να τιμήσει με το χρυσό της παράσημο τον αθλοφόρο λαό της ελληνικής Κύπρου, ο οποίος επέδειξε μέγα σθένος και πολλά υποφέρει, ο οποίος σηκώνει το βάρος ενός θανατηφόρου, ξακουστού αγώνα για την ελευθερία και ο οποίος με σκληρούς, αλλά ένδοξους άθλους αναδείχθηκε άξιος της Ελλάδος, και να του ευχηθεί γρήγορη και γλυκιά αμμιβή των μόχθων και των κινδύνων, κερδίζοντας λαμπρή νίκη και δόξα.*» Το ψήφισμα υπογράφουν ο πρόεδρος της Ακαδημίας, Παναγιώτης Πουλίτσας, και ο γραμματέας της Α. Κ. Ορλάνδος.

Β. Τον Απρίλιο του 1995 η Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, μέσα στα πλαίσια του Η' Πολιτιστικού Τριμήνου για την Κύπρο τίμησε τα Σαραντά χρόνια από την έναρξη του Απελευθερωτικού Αγώνα της Κύπρου (1955-1959). Στην προσφώνησή του ο τότε Πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Πέτρος Γέμτος τόνισε μεταξύ άλλων και τα εξής:

«*Το εφετινό τριήμερο είναι αφιερωμένο στα 40 χρόνια από την έναρξη του τετράχρονου Απελευθερωτικού Αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. (1955-1959), που συνιστά μίαν από τις σημαντικότερες και αυθεντικότερες εκφράσεις ελληνικού ήθους και αρετής κατά τη μακραίωνη πορεία του Έθνους μας (...) Τιμούμε όλους τους νέους της Κύπρου, όλον τον Κυπριακό Ελληνισμό, που με το αίμα του εσμίλευσε το άφθιτον κλέος της κυπριακής εποποιίας.*» Ο Κοσμήτορας της Φιλοσοφικής Σχολής Ιωάννης Παρασκευόπουλος κλείνοντας τις εργασίες του τριήμερου αφιερώματος τόνισε ότι ο Αγώνας της ΕΟΚΑ «*με την απaráμιλλη λάμψη της προσφοράς και της θυσίας των συντελεστών του, μεγαλάνυμων, επώνυμων και ανώνυμων, έγινε οδοδείκτης λαμπρός του ελληνικού πεπρωμένου, σήμα ανεξίτηλο του ιστορικού μας γίνεσθαι, σημείο αναφοράς για προγόνους και απογόνους*» (βλ. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπι-

στήμιο Αθηνών, Το Πανεπιστήμιο Αθηνών και η Κύπρος, Αθήνα 1998, σσ. 13-14 και 19).

Γ. Ο Αγώνας της ΕΟΚΑ δεν ήταν αγώνας του Γρίβα, όπως ήδη έχουμε αναφέρει, όμως για χάριν της ιστορίας δεν μπορούμε να παραγνωρίσουμε τον καθοριστικό και πρωταγωνιστικό ρόλο που έπαιξε ο Γεώργιος Γρίβας-Διγενής στο σχεδιασμό, στην προετοιμασία και στη διεξαγωγή του επικού αγώνα του 1955-1959.

Ο Γεώργιος Παπανδρέου, με τη γνωστή ευθύτητα που διέκρινε το Γέρο της Δημοκρατίας, τόνισε ενώπιον της Βουλής των Ελλήνων το Φεβρουάριο του 1959 για την συμβολή του Διγενή:

«Αλλά εάν ανήκη μεγάλη τιμή εις την πολιτικήν και την θρησκευτικήν ηγεσίαν του λαού της Κύπρου απειρίριστος είναι ο θαυμασμός του Έθνους προς την στρατιωτικήν ηγεσίαν. Και ο πατριωτισμός και η γενναιότητα του Συνταγματάρχου Γρίβα ήταν έκτοτε γνωστά. (Χειροκροτήματα). Αλλά εκείνο το οποίο απεκαλύφθη εις την Κύπρον υπήρξεν η οργανωτική και η συνωμοτική ικανότης του, η οποία πράγματι έγινε μύθος. Και είμαι βέβαιος, ότι εις τους μύθους της κυπριακής ιστορίας θα αναφέρεται εις το μέλλον, ότι ένας άνθρωπος, μόνος εις την Κύπρον, κατώρθωσε να νικήση μίαν μεγάλην αυτοκρατορίαν. (Χειροκροτήματα)» (βλ. Παύλος Β. Πετρίδης, Ο Γεώργιος Παπανδρέου και το Κυπριακό ζήτημα (1954-1965), Θεσσαλονίκη 1998, σ. 180).

Δ. Ο Γεώργιος Παπανδρέου σε μια άλλη αγόρευση του στην ελληνική Βουλή, στις 10 Απριλίου 1956, προσδιόρισε τη σημασία και την επίδραση που είχε ο Κυπριακός Απελευθερωτικός Αγώνας στην ελλαδική νεολαία:

«Σκληρά είναι η δοκιμασία της Κύπρου η οποία μάχεται και επίσης ολόκληρος η Ελλάς δοκιμάζεται. Αλλ' επιθυμώ να προσθέσω ότι από αυτήν την ψυχικήν δοκιμασίαν έχει αντληθή και μεγάλον ψυχικόν όφελος. Διότι εις μίαν εποχήν πεζήν και υλιστικήν έχει πνεύσει άνεμος ιδεαλισμού εις την ψυχήν της ελληνικής νεότητος. Το θέμα της Κύπρου θερμαίνει σήμερον τας καρδιάς των νέων μας, όπως άλλοτε η μεγάλη ιδέα εθέρμαινεν τας καρδιάς των Ελλήνων. Από την Κύπρον μας ήλθε η πνοή της μεγάλης ιδέας της ελευθερίας. Και είμεθα ευγνώμονες ότι με την ιδέαν αυτήν πάλλεται η καρδιά της νεότητος» (βλ. Βουλή των Ελλήνων, Το Κυπριακό στη Βουλή των Ελλήνων, τόμος Α' 1915-1956, Αθήνα 1994, σ. 143).

Ε. Ο βουλευτής της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς **Ηλίας Ηλιού** μιλώντας στη Βουλή των Ελλήνων στις 18 Μαρτίου 1959, επί του «σχεδίου νόμου δια του οποίου τιμήν ένεκεν ο Αντισυνταγματάρχης πεζικού εν αποστρατεία Γ. Γρίβας, προάγεται εις τον βαθμόν του Αντιστράτηγου», τόνισε τα εξής:

«Η ΕΔΑ τιμά όλους χωρίς εξαίρεσιν τους αγωνιστάς του **μεγαλειώδους εθνικοαπελευθερωτικού και Αντιαποικιακού Κυπριακού αγώνος**, ανεξαρτήτως της τοποθετήσεώς των έναντι των συμφωνιών που ανέκοψαν αλλά δεν ετερμάτισαν το απαράγραπτο αίτημα της αυτοδιαθέσεως της Κύπρου. Απονέμει την πρέπουσα τιμήν εις τον Συνταγματάρχην Γρίβαν και συμφωνεί με την πρότασιν του αρχηγού των Φιλελευθέρων [Σοφοκλή Βενιζέλου] να εκφρασθή εν τω προσώπῳ του Συνταγματάρχου Γρίβα εις όλους τους επωνύμους και ανωνύμους ήρωας και μάρτυρας της Κυπριακής Ελευθερίας η **ευγνωμοσύνη της Εθνικής Αντιπροσωπίας**»

(βλ. Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίασις 18 Μαρτίου 1959, σ. 153).

ΣΤ. Ο αριστερός ιστορικός Γεώργιος Ρούσσος αναφέρει για τον Αγώνα της ΕΟΚΑ:

«Τα ένοπλα μέλη της οργανώσεως [ΕΟΚΑ] ήσαν λίγα σχετικά, μάχονταν όμως με πνεύμα αυτοθυσίας και ηρωισμού που ενέπνευσε τον κυπριακό λαό και ξεσήκωνε ταυτόχρονα τον Ελληνισμό ολόκληρο. Στις μεγάλες πόλεις και ιδιαίτερα στην Αθήνα και Θεσσαλονίκη οι διαδηλώσεις και τα συλλαλητήρια υπέρ του Κυπριακού αγώνα ήσαν αλληπάλληλα, συχνά δε και θεαλλώδη. Μέγαν πατριωτικό, αλλά και αντιαγγλικό δονούσε κάθε Έλληνα, κάθε τάξεως και ηλικίας. Τα κατορθώματα των "Παιδιών της ΕΟΚΑ", προκαλούσαν τον πανελλήνιο θαυμασμό και φλόγιζαν την εθνική ψυχή, σε βαθμό ώστε να θυμίζουν σε έξαρση και πνοή προηγούμενους απελευθερωτικούς αγώνες του Γένους» (βλ. Γεώργιος Ρούσσος, Νεώτερη Ιστορία του Ελληνικού Έθνους 1826-1974, τόμος Ζ, Αθήνα 1975, σ. 528).

Ζ. Ο επίσης αριστερός ιστορικός **Σόλωνας Γρηγοριάδης**, ο οποίος υπήρξε αξιωματικός του Ε.Λ.Α.Σ., σχολιάζοντας τις απόψεις του τότε Γενικού Γραμματέα του ΚΚΕ, Νίκου Ζαχαριάδη, για τον Αγώνα της ΕΟΚΑ τονίζει:

«Οι θέσεις αυτές όμως δεν ήταν ορθές. Εφ' όσον είχε αρχίσει ο **απελευθερωτικός, αντιαποικιακός, αντιιμπεριαλιστικός αγώνας, η αριστερά δεν είχε παρά να τον υποστηρίξει με όλα τα μέσα**» (βλ. Σόλωνας Γρηγοριάδης, Μετά τον Εμφύλιο, Η άνοδος του Παπάγου στην εξουσία, Αθήνα 1979, σ. 189). Ο ίδιος ιστορικός στο βιβλίο του Ελλάδα - Τουρκία - Κύπρος 1830-1979, Αθήνα χ.χ., σημειώνει και τα εξής:

Χωρίς τον αγώνα [της ΕΟΚΑ] δεν θα είχε διεθνοποιηθεί το Κυπριακό. Δεν θα είχε καταστεί γνωστή η Κύπρος σ' όλο τον κόσμο. Δεν θα υπήρχαν εσωτερικές δυνάμεις αντίστασης. Και η Τουρκία πιθανότατα θα πατούσε στο νησί αμέσως μόλις ιδρύθηκε η Κυπριακή Δημοκρατία (...) Η Κύπρος χρωστά πολλά στο παγκόσμιο κοινό αίσθημα που το γέννησε ο απελευθερωτικός αγώνας (σελ. 269-270).

Η. Το Κομμουνιστικό Κόμμα της Ελλάδος, κάτω από την ηγεσία του Νίκου Ζαχαριάδη, όπως είναι γνωστό, τάχθηκε κατά του Κυπριακού Απελευθερωτικού Αγώνα όταν άρχισε τον Απρίλιο του 1955. Μετά όμως από «την καθάρηση του Ζαχαριάδη (1956), το ΚΚΕ άλλαξε γραμμή απέναντι στο ένοπλο κυπριακό κίνημα. Έτσι, σε ένα χαιρετιστήριό του προς τους "πατριώτες αγωνιστές της Κύπρου", το Φεβρουάριο του 1957, τους καλούσε να δυναμώσουν την ενότητά τους και να συνεχίσουν ακλόνητοι τον αγώνα που διευθύνουν οι πατριωτικές οργανώσεις ΑΚΕΛ, Εθναρχία και ΕΟΚΑ» (βλ. Α. Γ. Ξύδης - Σ. Λιναρδάτος - Κ. Χατζηαργύρης, Ο Μακάριος και οι σύμμαχοί του, Δ' έκδοση, Αθήνα χ.χ., σ. 281). Τώρα ποιο αγώνα «διηύθυνε» το ΑΚΕΛ την περίοδο εκείνη δεν είναι του παρόντος για να σχολιαστεί.

Θ. Ο καθηγητής του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης **Δημήτρης Κωνσταντόπουλος** στην ομιλία του κατά την τελετή αναγόρευσης του αρχιεπισκόπου Μακαρίου σε επίτιμο διδάκτορα της Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών στις 11 Μαΐου 1965 τόνισε μεταξύ άλλων:

«Νέον σταθμόν δια την απελευθερωσιν της Κύπρου αποτελεί ο ένοπλος αγών του κυπριακού λαού υπό την ηγεσίαν της μυστικής οργανώσεως ΕΟΚΑ (Εθνικής Ορ-

γανώσεως Κυπρίων Αγωνιστών). Ο Κυπριακός λαός απελπισθείς προ της επιμονού αρνήσεως της Βρετανίας να του αναγνωρίσει το δικαίωμα της ελευθερίας, το οποίο του εδίδετο αφθόνως εις τους λαούς της Ασίας και της Αφρικής, αντέταξε πλέον τον ένοπλον αγώνα εις την ωμήν βίαν του δυνάστου υπό την ηγεσίαν του θρυλικού Διγενή και του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Η επανάστασις αύτη της ελευθερίας, την οποία δεν ηδυνήθη να καταστείλη ο πολυπληθής και άριστα ωπλισμένος αγγλικός στρατός, διήρκεσε επί τέσσερα έτη και έληξε τον Φεβρουάριον του 1959 δια της υπογραφής των Συμφωνιών της Ζυρίχης και του Λονδίνου» (βλ. Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, Η αναγόρευσις της Α. Μ. του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου του Γ', Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας εις επίτιμον διδάκτορα της Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1966, σσ. 14-15).

I. Ο πρόεδρος της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς **Ιωάννης Πασαλιδής** σε ομιλία του στο Α' Πανελλήνιο Συνέδριο της ΕΔΑ, το Νοέμβριο του 1959, είχε τονίσει μεταξύ άλλων και τα εξής:

«Αναλογιζόμεστε ακόμα με αγανάκτηση τις συνέπειες που είχε η πολιτική της υποτέλειας στο μεγάλο εθνικό πρόβλημα, που αντιμετώπισε ο λαός μας στα τελευταία χρόνια, στο πρόβλημα της αυτοδιαθέσεως του ηρωικού κυπριακού λαού. Η πολιτική της υποτέλειας καταπρόδωσε τον **ηρωικό αντιαποικιακό αγώνα του κυπριακού λαού**. Απαρνήθηκε το αναφαίρετο δημοκρατικό δικαίωμα της αυτοδιαθέσεως και οδήγησε στις επαίσχυντες συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου» (βλ. Σάββας Παύλου - Λάκης Πίγγουρας - Βάσος Φτωχόπουλος, Για την Εθνική Ολοκλήρωση την Αυτοδιάθεση - Ένωση, Λευκωσία 1983, σ. 109).

ΙΑ. Ο Κυπριακός Απελευθερωτικός Αγώνας του 1955-1959 είχε προηγηθεί πολλών άλλων αντιαποικιακών-απελευθερωτικών κινημάτων και αποτέλεσε πρότυπο για την τακτική της διεξαγωγής των. Θα αναφερθούμε στη χαρακτηριστική περίπτωση του ηγέτη της Κούβα Φιντέλ Κάστρο, ο οποίος σε επιστολή του προς την αείμνηστη σύζυγο του Διγενή, Κική Γρίβα, ανέφερε ότι «εφάρμοσε κατά τον απελευθερωτικό αγώνα της χώρας του τα αντάρτικα σχέδια, που είχε χρησιμοποιήσει ο στρατηγός Γρίβας Διγενής κατά τον απελευθερωτικό Αγώνα της ΕΟΚΑ 1955-1959» (βλ. εφημ. «Μακεδονία» της Θεσσαλονίκης, 29.1.1984). Δεν πρέπει, επίσης, να μας διαφεύγει ότι ο Αμερικανός δημοσιογράφος **Ρόμπερτ Τάιμπερ** στο βιβλίο του «θεωρία και πρακτική του ανταρτοπόλεμου (Ο πόλεμος του ψύλλου)» χαρακτηρίζει τον αγώνα της ΕΟΚΑ ως ένα από τα σημαντικότερα επαναστατικά κινήματα του 20ού αιώνα. Ένα από τα έντεκα κεφάλαια του βιβλίου του Τάιμπερ φέρει τον τίτλο «Ο Γρίβας μιλάει για τον ανταρτοπόλεμο στην Κύπρο. Οι πολιτικές χρήσεις της τρομοκρατίας. Λάθη της βρετανικής στρατηγικής».

ΙΒ. Ο Αγώνας της ΕΟΚΑ άσκησε σημαντική επίδραση στην ιδεολογική συγκρότηση των Ελλαδικών αριστερών της δεκαετίας του 1950 σύμφωνα, με ομολογία των ιδίων. Ένα τέτοιο παράδειγμα καταγράφεται από το Ρ. Ολύμπιο στο άρθρο του «Επιδράσεις του Κυπριακού πάνω στη σκέψη των αγωνιστών της αριστεράς», το οποίο δημοσιεύθηκε στο περιοδικό «Τετράδια» των Αθηνών, αρ. 1, Φθινόπωρο 1980, σσ. 5-6. «Τα κατορθώματα των αγωνιστών της ΕΟΚΑ, γράφει ο Ρ. Ολύμπιος, μας συναρπάζανε και το μίσος μας ενάντια

στους Άγγλους αποικιοκράτες - ιμπεριαλιστές φούντωνε. Οι αγώνες της δεκαετίας του 1940 δενόντουσαν ζωντανά, καθημερινά με τον αγώνα για την απελευθέρωση της Κύπρου από τα ίδια με τα δικά μας δεσμά. Ο **εθνοκοσπελευθερωτικός αγώνας της Κύπρου δεν επέδρασε μόνο πάνω σε μένα, αλλά και σε χιλιάδες συνομηλικούς. Μας πολιτικοποίησε με ένα τρόπο άμεσο -όχι με βάση διηγήσεις για το παρελθόν του τόπου και των κομμάτων του- εντυπωσιακό και βαθύ».**

ΙΓ. Ο αντιαποικιακός, απελευθερωτικός χαρακτήρας του Αγώνα της ΕΟΚΑ τονίζεται και από τον τύπο της τότε Σοβιετικής Ένωσης. Μια ενδιαφέρουσα μελέτη για τη στάση που κράτησε ο σοβιετικός τύπος έναντι του Αγώνα της ΕΟΚΑ δημοσιεύθηκε στο τεύχος 93 του «**Νέου Δημοκράτη**» (Μάρτης-Απρίλης 1987), του πολιτικού-θεωρητικού οργάνου της Κ.Ε. ΑΚΕΛ. Η μελέτη είναι της Θάλειας Χριστοφόρου και έχει τίτλο «**Ο αγώνας του κυπριακού λαού για ελευθερία στο Σοβιετικό περιοδικό Τύπο (1955-1959)**». Στο κείμενο αυτό σκιαγραφείται ως εξής ο χαρακτήρας του Αγώνα της ΕΟΚΑ:

«**Ο αγώνας του κυπριακού λαού για ελευθερία ήταν αγώνας κατά των Άγγλων αποικιοκρατών που υπεράσπιζαν τα συμφέροντα του παγκόσμιου ιμπεριαλισμού. Τους πόθους και επιδιώξεις των λαϊκών μαζών για ελευθερία και κοινωνική πρόοδο προσπάθησαν να καταπνίξουν οι αποικιστές, προκαλώντας ενδοκοινοτικές συγκρούσεις, στηριζόμενοι σ' ένα μέρος της αστικής τάξης της Κύπρου. Όμως παρ' όλα τα τεχνάσματα αυτός ο αγώνας, πλάτυνε**» (σελ. 26). Η συντάκτρια της μελέτης αφού κάνει αναφορές σε κείμενα του σοβιετικού τύπου από την περίοδο 1955-59 καταλήγει στο εξής συμπέρασμα:

«**Κάνοντας απολογισμό του υλικού του σοβιετικού περιοδικού τύπου 1955-1959 για τον απελευθερωτικό αγώνα του κυπριακού λαού, πρέπει να σημειώσουμε ότι υπήρχε μεγάλο και συνεχές ενδιαφέρον. Αυτό ήταν και μια μορφή εκδήλωσης της αλληλεγγύης του σοβιετικού λαού προς τον δίκαιο αγώνα του κυπριακού λαού**» (σελ. 29).

Μιας και αναφερόμαστε στη Σοβιετική Ένωση θα πρέπει να υπομνήσουμε τη θετική στάση που κράτησε η χώρα αυτή και οι άλλες χώρες του Ανατολικού συνασπισμού έναντι του αντιαποικιακού αγώνα του κυπριακού λαού, κατά τις συζητήσεις του κυπριακού προβλήματος στον ΟΗΕ. Η στάση αυτή «ήταν σχεδόν όμοια με αυτήν της Ελλάδος, αν και φυσικά τα ελατήρια διέφεραν» (βλ. Πανταζή Τερλέξη, Διπλωματία και πολιτική του Κυπριακού, Ανατομία ενός λάθους, Β' έκδοσης, Αθήναι 1971, σσ. 195-396).

Οι αποικιοκράτες Άγγλοι συλλαμβάνουν Ελληνοκυπρίους προς εκφοβισμό, ελπίζοντας να κοπιάσει ο απελευθερωτικός αγώνας της ΕΟΚΑ.

ΙΔ. Οι Πανεπιστημιακοί της Παντείου υποστήριξαν με θέρμη ως «επιστημονική» άποψη το περιεχόμενο του νέου σχολικού εγχειριδίου που ετοίμασε η συγγραφική ομάδα του κ. Γ. Κόκκινου. Το προηγούμενο, όμως, βιβλίο ιστορίας της Γ' Λυκείου, το οποίο ήλθε να αντικαταστήσει το νέο εγχειρίδιο περιείχε την εξής αναφορά για τον Αγώνα της ΕΟΚΑ:

«Στα 1950 οι Ελληνοκύπριοι κάτω από την εμπνευσμένη καθοδήγηση του αρχιεπίσκοπου Κύπρου Μακαρίου Β', κηρύσσονται, με δημοψήφισμα, υπέρ της ένωσης του νησιού με την Ελλάδα (96% των ψήφων). Ωστόσο η βρετανική κυβέρνηση αρνείται να δεχτεί τη θέληση του κυπριακού λαού και μπροστά στην άρνηση αυτή, η κυπριακή επαναστατική οργάνωση Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών (ΕΟΚΑ), με στρατιωτικό συντονιστή το στρατηγό Γεώργιο Γρίβα (Διγενή), εξαπολύει ένοπλο αγώνα. Οι Άγγλοι αντιδρούν λυσσαλέα, εξορίζουν τον αρχιεπίσκοπο Μακάριο στις Σε-ύχελλες, βασανίζουν και εκτελούν αγωνιστές, πυρπολούν χωριά. **Στην Κύπρο ζωντανεύουν οι ηρωικές στιγμές των θυσιών των μορφών του 1821** (Γρηγ. Αυξεντίου, Καραολής και Δημήτριου). Τα πλήγματα της ΕΟΚΑ αναγκάζουν τους Άγγλους να υποχωρήσουν. Μετά από διαπραγματεύσεις υπογράφεται η συμφωνία της Ζυρίχης και του Λονδίνου (1959), η οποία αναγνωρίζει την ανεξαρτησία της Κύπρου, αλλά παραχωρούσε στην τουρκική μειονότητα πολλές εξουσίες» (βλ. Β. Σκουλάτος - Ν. Δημακόπουλος - Σ. Κόνδης, Ιστορία νεότερη και σύγχρονη, τόμος Γ', Γ' Λυκείου, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων).

Είναι εύλογη, πιστεύουμε, η απορία μας πώς γίνεται να υπάρχει τόση διαμετρική διαφορά στην ιστορική αξιολόγηση του Αγώνα της ΕΟΚΑ από τα δύο αυτά σχολικά εγχειρίδια;

Μέσα από μια σειρά κειμένων καταξιωμένων επιστημόνων και πολιτικών του ελλαδικού χώρου είδαμε πώς διαγράφεται ο πραγματικός χαρακτήρας του Αγώνα της ΕΟΚΑ και κάθε άλλη άποψη μπορεί να είναι μεν δεκτή αλλά στερείται όμως ιστορικής βάσης και ιστορικής εγκυρότητας.

Αυτό το ίδιο το Κυπριακό Κοινοβούλιο με απόφασή του, το Μάρτιο του 1987, κατά τον πιο επίσημο τρόπο αναγνώρισε τον απελευθερωτικό χαρακτήρα του Αγώνα του 1955-1959 και αναγνώρισε επίσης την εθνική και απελευθερωτική δράση της ΕΟΚΑ (βλ. Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων, Ε' βουλευτική περίοδος - Σύνοδος Α', Συνεδρία 26ης Μαρτίου 1987 σσ. 1937-1948). Στην ίδια συνεδρία μιλώντας ο βου-

Προσκυνητές στον τόπο θυσίας του Ήρωα Γρηγόρη Αυξεντίου.

λευτής του Σοσιαλιστικού Κόμματος ΕΔΕΚ Τάκης Χατζηδημητρίου τόνισε μεταξύ άλλων και τα εξής:

«Την ώρα που κατέρρεαν τα αποικιακά συστήματα και οι αυτοκρατορίες, είχε και η Κύπρος το δικό της μερίδιο σ' αυτό τον παγκόσμιο αγώνα. Ολόκληρος ο κυπριακός λαός στο σύνολό του έδωσε έκφραση και ζωντανία στον εθνικο-απελευθερωτικό αγώνα της Κύπρου και έγινε παγκόσμια πρωτοπορία αγώνων ενάντια στους κατακτητές, **ενάντια στον αποικισμό, και άνοιξε το δρόμο για την ελευθερία των λαών που βρίσκονταν υπό κατοχή. Ήταν εκείνες τις εποχές που το όνομα της Κύπρου ήταν παγκόσμια τιμημένο και ήταν παράδειγμα για Αφρικανούς και για Ασιάτες, για οπουδήποτε γινόταν η αναμέτρηση των ανθρώπων, που αγωνίζονταν για λευτεριά, ενάντια στη σκλαβιά και γραφόταν στην Κύπρο η παγκόσμια ιστορία με τους Κύπριους πρωτοπόρους».**

Η Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση, επίσης με ομόφωνη απόφασή της, συμφωνούντων και των βουλευτών του ΑΚΕΛ, ανακήρυξε στις 31 Μαρτίου 1961:

«Τον Μακαριώτατον Πρόεδρον της Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπον και Εθνάρχην Μακάριον Γ' και τον Στρατηγόν Γεώργιον Γρίβαν-Διγενή υπεραξίους της πατρίδος και της αϊδίου ευγνωμοσύνης του Ελληνικού Κυπριακού Λαού διά τας υπ' αυτών παρασχεθείσας μεγίστας υπηρεσίας ως Αρχηγών του ιερού **απελευθερωτικού Αγώνος** και δια την αυτοθυσίαν και αυταπάρνησιν αυτών εν τη υπερλάμπρω διεξαγωγή αυτού» (βλ. εφημ. «Ελευθερία» 1.4.1961). Πρόεδρος της Κοινοτικής Συνέλευσης ήταν ο δρ Κωνσταντίνος Σπυριδάκης, γνωστή πνευματική και επιστημονική φυσιογνωμία.

Ο ξεκάθαρος εθνικός, απελευθερωτικός και αντιαποικιακός χαρακτήρας του Αγώνα της ΕΟΚΑ διαγράφεται μέσα από τα ίδια τα κείμενα της ΕΟΚΑ. Θα κάνουμε αναφορά, μόνο στην πρώτη προκήρυξη της Οργάνωσης: «**Αναλαμβάνομεν τον αγώνα δια την αποτίναξιν του αγγλικού ζυγού, με σύνθημα εκείνο, το οποίον μας κατέλιπαν οι πρόγονοί μας ως ιεράν παρακαταθήκην "Η ΤΑΝ Ή ΕΠΙ ΤΑΣ"**». Το προσκλητήριο αυτό του Διγενή ήταν προς όλους, «**Εμπρός! Όλοι μαζί για την λευτεριά της Κύπρου μας**». Κάθε αμφισβήτηση του εθνικοαπελευθερωτικού και αντιαποικιακού χαρακτήρα του Αγώνα της ΕΟΚΑ είναι ανιστόρητη και απειπιστημονική και όποιοι επιχειρούν να αλλοιώσουν την ιστορική αυτή πραγματικότητα, να μας επιτραπεί **να αμφισβητήσουμε την επιστημονική και ειδικότερα την ιστορική τους κατάρτιση**.

Είναι πλούσια η βιβλιογραφία στην οποία καταγράφεται η ιστορία του Απελευθερωτικού Κινήματος της ΕΟΚΑ. Εμείς κάναμε μια ενδεικτική επιλογή. Πέραν όμως από τη βιβλιογραφία υπάρχει ακόμη στην Κύπρο η ζωντανή **προφορική ιστορία**, την οποία έχουν να εξιστορήσουν οι χιλιάδες ακόμη ζώντες αγωνιστές της ΕΟΚΑ. Όποιος θέλει να καταγράψει, την αληθινή ιστορία του Αγώνα της ΕΟΚΑ δεν μπορεί να παραβλέψει την ιστορική αυτή πηγή.

Είναι μεγάλη η λύπη και η απογοήτευση που είδαμε το Πάντειο Πανεπιστήμιο, το οποίο ίδρυσε και διηύθυνε (1930-1936) ο Κύπριος ακάματος εθνικός αγωνιστής Γεώργιος Φραγκούδης, να υιοθετεί αυτές τις ανιστόρητες απόψεις. Είμαστε βέβαιοι, ότι, νοερά μαζί μας συνταυτίζεται και ο Γεώργιος Φραγκούδης, ο οποίος τόσους αγώνες έδωσε για να πραγματωθεί το όνειρο της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα.

ΟΙ ΚΡΗΤΙΚΕΣ ΕΠΟΠΟΙΪΕΣ ΩΣ ΥΠΟΘΗΚΕΣ ΕΘΝΙΚΕΣ

Του Άχιλλέα Γ. Λαζάρου*

Η διάσημη καθηγήτρια T. Blawastkaya, τὸ 1975, δημοσιεύει μελέτη με τίτλο «'Απὸ τὴν Κρητικὴ Ἐποποιία τῶν 17ου ἕως 15ου αἰῶνων π.Χ.»! Ὑπαινίσσεται δὲ πολιτισμικὴ ἐποποιία. Ἐξ ἄλλου ὁ ἀρχαῖος ἱστορικός Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἀναγνωρίζει στὴν Κρήτη τὴν ἀπαρχὴ τῆς Εὐρώπης, ἰστορῶντας σαφέστατα καὶ τὰ ἑξῆς: «*Μίνως ὁ Διὸς καὶ Εὐρώπης, βασιλεύων τῆς Κρήτης καὶ μεγάλας δυνάμεις ἔχων πεζὰς τε καὶ ναυτικὰς ἐθαλαττοκράτει καὶ πολλὰς ἀποικίας ἐξαπέστειλεν ἐκ τῆς Κρήτης... διόπερ ἐν ταῖς νήσοις ἅμα καὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσι Κρητῶν λιμένες καὶ Μινῶαι καλούμενα...*». Πρὸ πάντων διακηρύσσει καὶ τὴν πανάρχαια ἑλληνικότητα τῶν Κρητῶν: «*Μίνως πρῶτος Ἑλλήνων ναυτικὴν δύναμιν ἀξιόλογον συστησάμενος ἐθαλασσοκράτησε*»².

Ἡ διαχρονικὰ διαπιστωμένη συνείδηση τῶν Κρητῶν ὡς Ἑλλήνων διατρανώνεται καὶ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς διαβιώσεώς τους ὑπὸ παντοδύναμους δυνάστες. Οἱ Κρητες, ὅπως ἄλλως τε καὶ ὄλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, δὲν ἀναμένουν τὴν ἐμφάνιση τοῦ Διαφωτισμοῦ τῆς Δύσεως, γιὰ νὰ συνειδητοποιήσουν τὴν ἑλληνικὴ σύνθεση καὶ ἐθνότητά τους³.

Ἦδη τὸν 16ο αἰῶνα μ.Χ., ὁ καταγόμενος ἀπὸ τὴν Κρήτη Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγᾶς Α΄ δὲν διδάσκει μόνον τὶς διαδοχικὲς καὶ ἀκόμη ὑφιστάμενες ἐθνωσυμικὲς διαποικίσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, Ρωμαῖοι, Ἕλληνες, Γραικοί, ποὺ χρησιμοποιοῦν ἀπροκατάληπτα σὲ συγγραφῆς λόγιοι κληρικοὶ τῆς ἴδιας ἐποχῆς, ὅπως ὁ Μητροπολίτης Μυρῶν Ματθαῖος⁴, ἀλλὰ καὶ ἀποκαλύπτει τόσο τὴ φυλετικὴ συγγένεια ὅσο καὶ τὴν ἑλληνικότητα τῶν Μακεδόνων. Ἀπευθυνόμενος στοὺς συγχρόνους ὁμογενεῖς ὁ Κρητικὸς Μελέτιος Πηγᾶς βροντοφωνεῖ: «*Ἐσεῖς εἶσθε τὸ γένος ἐκεῖνο τὸ περιφρονημένον τῶν Ρωμαίων, τὸ ὁποῖον ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν οἰκουμένην μετὰ τὴν δύναμιν τῶν ἀρμάτων. Ἡ πρώτη μοναρχία τῶν Περσῶν μετετέθη εἰς Αἴγυπτίους, ἀπὸ τοὺς Αἴγυπτίους εἰς Μακεδόνας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν Ἕλληνες, τὸ γνήσιον γένος σας...*»⁵.

Ἄν τὰ προεπαναστατικὰ κινήματα τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου, κατὰ τὴ μακροαἰωνή τουρκοκρατία, καταπίθουν γιὰ τὴν ἑλληνικότητα καὶ τὴν ἐντονη συνελθὴ ἑλληνικὴ συνείδηση τῶν Ἑλλαδιτῶν, οἱ ἀδιάλειπτες καὶ πολυάριθμες Κρητικὲς ἐξεγέρσεις⁶, 22 κατὰ τῶν Βενετῶν καὶ 6 γενικὲς κατὰ τῶν Τούρκων, ἀληθινὰ ἀλλεπάλληλα ὀλοκαυτώματα, ἐπιμαρτυροῦν τόσο τὸν ἀδιάσπαστο σύνδεσμο Κρητικῶν καὶ ὑπολοίπων Ἑλλήνων ὅσο καὶ τὴν ἀκατάλυτη Κρητικὴ βούληση προβολῆς τῆς ἑλληνικότητάς τους.

Ὁμολογουμένως περίλαμπρα ἀποτυπώνεται στὴν ἀπαράμιλλη καὶ ἐκθαμβωτικὴ τελευταία φάση τῆς Βορειοηπειρωτικῆς Ἐποποιίας, τοῦ ΟΧΙ τοῦ '40. Αὐτοῦ τὸν ἐπίλογο ἀποτελεῖ ἡ Κρητικὴ Ἐποποιία τοῦ '41. Ἀμφότερες δὲ στὸν Ἑλληνισμό ἐστοίχισαν τὸ ὀδυνηρότερο ρεκόρ τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Οἱ Ἕλληνες κατέχουν τὰ πρωτεῖα σὲ θυσίες ἐμφύχου καὶ ὑλικοῦ δυναμικοῦ. Δεύτερη ἔρχεται ἡ Γερμανία, ἡ πρωταίτιος τοῦ πολέμου, καὶ ἔπονται ὄλοι οἱ ἄλλοι⁷.

Εὐγλωττότατα ἀποδεικνύονται τὰ ψυχρὰ στατιστικὰ στοιχεῖα, καταμετρημένα ἀπὸ τὸν ἠλεκτρονικὸ ἐγκέφαλο τοῦ ΟΗΕ καὶ καταχωρημένα στὴν Ἐκθεση τῆς Πολεμικῆς Ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων.

– Ἀπώλειες σὲ νεκροὺς καὶ βαρῖα τραυματισμένους, ἀπὸ 20 Ὀκτωβρίου 1940 ἕως τὸν Μάιο τοῦ 1941, 68.000.

– Συνολικὲς ἀπώλειες σὲ νεκροὺς καὶ τραυματίες στὸ πεδίο τῆς μάχης, σὲ ὅλη τὴν διάρκεια τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, 148.000.

– Οἱ ἀπώλειες ἀπὸ τὸν ἄμαχο πληθυσμὸ, τὴν Ἀντίσταση καὶ ἀπὸ τοὺς θανάτους ἀπὸ τὴν πείνα, ἀνῆλθον σὲ 500.000, στὸ 12% τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἡ δὲ θυσία γίνεται αἰσθητότερη, ὅταν σημειώνεται ὅτι οἱ συνολικὲς ἀπώλειες τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, μετὰ πληθυσμὸ 200 ἐκατομμυρίων, ἦσαν 658.000!

– Καταστροφὴ 409.000 οἰκοδομῶν, τὸ 23% τοῦ συνόλου.

– Καταστροφὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ στόλου κατὰ 1 ἐκατομμύριο 400 χιλιάδες τόνους, δηλαδὴ τὸ 73% τοῦ τότε συνόλου.

– Ὀλοσχερὴς καταστροφὴ τοῦ ἑλληνικοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου.

– Ἀπώλεια τοῦ 60% τῶν ὑπαρχόντων ζώων.

– Μείωση τοῦ γεωργικοῦ πλοῦτου κατὰ 60%.

Ἄπὸ τὶς αἱματηρότατες νίκες καὶ τὶς ἐπάδυνες θυσίες τῶν Ἑλλήνων κατ' ἐξοχὴν εὐεργετήθηκαν πρῶτοι οἱ ὑπαίτιοι τοῦ πολέμου. Διότι, μετὰ τὴν καταστροφικὴν τῆς πολεμικῆς μηχανῆς τοῦ Μουσσολίνι, οἱ Ἴταλοι ἀφυπνίσθησαν ἀπὸ τὴν χεμερία νάρκη τῆς παντοδυναμίας τοῦ φασισμού, ὅπως ὁμολογοῦν ἠγετικὲς μορφές, π.χ. ὁ στρατηγὸς Ἀρμελίνι, ὁ πτέραρχος Πρίκολο, ὁ διπλωμάτης Ντονόσι⁸.

* Δρ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν - ἐντ. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης - Πρόεδρος Ἐπιτροπῆς Ἑνημερώσεως ἐπὶ τῶν Ἐθνικῶν Θεμάτων, ἰδρυμένης ἀπὸ τὸν τ. Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Μ. Στασινόπουλο, Ἀκαδημαϊκός.

Ἐξ ἄλλου ἢ ἀποφασιστικὴ συμμετοχὴ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Ἄξονος ἔσωσε κυριολεκτικὰ μεγάλες ἐμπόλεμες χώρες. Ὁ κρατικὸς ραδιοφωνικὸς σταθμὸς τῆς Μόσχας σὲ διθυραμβικὸ τόνο ἕμνευσε τοὺς Ἕλληνας: «Ἐπολεμήσατε ἀσπλοὶ ἐναντίον πανόπλων καὶ ἐνίκησατε. Ἐπολεμήσατε μικροὶ ἐναντίον μεγάλων καὶ ἐπεκρατήσατε. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ διαφορετικά, διότι εἴσθε Ἕλληνες. Χάρις εἰς τὰς θυσίας ἔκερδίσαμε χρόνον, διὰ νὰ ἀμυνθοῦμε. Ὡς Ρῶσοι καὶ ὡς ἄνθρωποι οἷς εὐγνωμονοῦμεν». Τῶν δὲ Βρετανῶν ἐπίσημων, π.χ. τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Μέσης Ἀνατολῆς Γουέιθελ, τοῦ τότε ὑπουργοῦ Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας Φίλιπ Νόελ Μπαϊκερ, τοῦ τότε ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν καὶ μετέπειτα πρωθυπουργοῦ Ἄ. Ἦντεν, οἱ ἀφειδώλευτοι ἕμνοι ἀφήνουν ἀναυδο καὶ τὸν δυσπιστότερο ἄνθρωπο.

Ὅμως οἱ μὲν Ρῶσοι τὴν εὐγνωμοσύνη τους δὲν ἔσπευσαν νὰ πραγματώσουν μὲ παρέμβαση πρὸς ἀποσόδηση τῶν τεραστίων ζημιῶν, οἱ ὁποῖες προκλήθηκαν εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν περίοδο 1946-1949, ὑπολογιζόμενες φρικτότερες καὶ ἐκείνων τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οὔτε ἔβαλαν διὸ λόγια στὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια⁹, ὥστε νὰ διαγωνίζεται στὴ ρωσικὴ νεότητα ἡ ἀγαθὴ ἀνάμνηση τῆς ἡρωϊκῆς συμβολῆς τῶν Ἑλλήνων στὴν αἴσια, ἐπιτυχητὴ, σωστικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ Ἄξονος. Ἡ δὲ Βρετανία καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς καταπιεστικῆς τετραπλῆς ξενικῆς Κατοχῆς τῶν ἐλληνικῶν ἐδαφῶν ἐπέδειξε ἀνελέητη ἀγνωμοσύνη καὶ πρωτοφανῆ σκληρότητα κωφεύοντας στὶς ἐπίμονες ἐκκλήσεις Ἑλλήνων ἡγετῶν, π.χ. Θ. Σοφοῦλη, Γ. Καφαντάρη, Δ. Μαξίμου, Ἰ. Θεοτόκη κ.ά., γιὰ ἐξασφάλιση τοῦ ἐπισιτισμοῦ τῆς χώρας καὶ γιὰ διάσωση τῶν συλλαμβανομένων ὁμήρων.

Μάλιστα, ἐνῶ ἀκόμη διεξάγεται ἡ μεγαλειώδης καὶ εὐεργετικὴ γιὰ τοὺς Βρεταννοὺς Μάχη τῆς Κρήτης, πράκτορες τῆς πονηρᾶς Ἀλβίωνος, ἡ ὁποία κατὰ καιροὺς προσονομάζεται καὶ Ἀγγλία, σήμερα δὲ στὰ πλαίσια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως Ἠνωμένο Βασίλειο, προπαρασκευάζουν τὴν προσεχῆ-μεταπελευθερωτικὴ-συρρίκνωση τῆς Ἑλλάδος προπαγανδίζοντας τὴν αὐτονομίση τῆς Μεγαλονήσου, μολονότι στὸ πλευρὸ τῶν Κρητικῶν καὶ τῶν λεγομένων «συμμάχων» Βρετανῶν συμπολεμοῦν γενναιοτάτα καὶ ἀγαστότατα ἐθελοντὲς ἀπὸ τὸν ἀπανταχοῦ Ἑλληνισμό, συνάμα μὲ θαυμαστὸ ἐνθουσιασμὸ καὶ νε-

Χανιά Οικία Ἐ. Βενιζέλου στὴ Χαλέπα, φωτο 1920

οσύλλεκτοι ἀνεκπαιδευτοὶ σχολῶν Πελοποννήσου, Χαροφυλακῆς καὶ Εὐελπίδων.

Εὐτυχῶς, καίρια καὶ ἀποτελεσματικὰ ἐξουδετεροῦν τὴν προπαγανδιστικὴ ἀπόπειρα πρωταγωνιστῆς τῆς Κρητικῆς Ἐποποιίας, ἐπώνυμα δὲ ὁ καπετὰν Μανόλης Μπαντουβᾶς¹⁰: «Τ' ἀπόγεμα ἐμείναμε οἱ δύο μας μὲ τὸν Ἑγγλέζο. Πήγαμε σὲ μιὰ στάνη τοῦ Γιώργη τοῦ Μπαντουβᾶ, ὅπου ἐκραθιοῦντανε στοὶ φυλακὲς ἀπὸ τοὶ Γερμανοὺς γιὰ λογαριασμὸ μου, ὅπως ἐκρατοῦντανε καὶ περὶ τοὶ ἑφτακόσους ἐτότες συνεργάτες μου στοὶ ἀγροτικὲς φυλακὲς Χανίων καὶ στοὶ ἀγροτικὲς φυλακὲς Ἡρακλείου.

Μᾶς ἤσφαξε ἓνα -ν- ἀρνὶ ὁ τσομπάνος του, ψήσαμε, ἐφάγαμε καὶ ἐκεῖ μοῦ εἶπε ὁ Ἑγγλέζος.

– Ἐσεῖς, καπετάνιο, θὰ μπορεῖτε νὰ προσφέρετε μεγάλα πράγματα στὴ Κρήτη, διότι σὲ πιστεῖει ὁ λαός. Ἐσεῖς οἱ Κρητικοὶ ἔχετε ἄλλη νεοτροπία ἀπὸ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Καὶ ὅταν λευτερωθεῖ ἡ Κρήτη θὰ μπορεῖς νὰ προσφέρεις πολλὰ πράγματα στὴ Κρήτη.

– Μὲ ποιὸ τρόπο, τοῦ λέω.

– Θὰ σηκώσεις ἀγγλικὰ σημαία νὰ χωρίσετε ἀπ' τὴ λοιπὴ Ἑλλάδα καὶ ἐμεῖς θὰ διώξουμε ἀπὸ δῶ τοὶ ἐχθροὺς σας καὶ θ' ἀναλάβομε τὸ νησι καὶ θὰ τὸ κάμομε διτρίνα τουρισμοῦ, ἐκεῖ ποῦ πάνε οἱ τουρίστες στὴ Γαλλία νὰρχονται ἐδῶ. Νὰ τὸ ἀναλάβομε ὡς ἦτονε καὶ πρῶτα ἡ Κρήτη ἀνεξάρτητη.

Ἄκουσα κάτι νὰ μυρμηδίζει ἀπ' τοὶ φτέρνες μου καὶ νὰ βγαίνει στό κεφάλι. Ἐσυγκρατήθηκα. Καὶ τοῦ λέω.

– Αὐτὸ εἶν' ὠραῖο. Γιὰ ξαναπέ μου το νὰ τὸ καταλάβω καλά.

Ὅταν μοῦ τὸ ἐπανελάβε, τράβηξα τὸ μπιστόλι μου, σηκώθηκα ἀπάνω. Καὶ τοῦ λέω.

– Ἐσύ, δὲν εἶσαι ἀξιωματικὸς Ἄγγλος. Καὶ ἂν εἶσαι ἀξιωματικὸς Ἄγγλος, εἶσαι κατάσκοπος τῶν Γερμανῶν. Δὲν ἐπερίμενα μία τέθιοια πρόταση ἀπὸ ἓναν Ἄγγλο ἀξιωματικὸ καὶ ἀξιωματικό, ὅπως μοῦχες πεῖ, τοῦ Ἐπιτελείου. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ὥρα εἶσαι αἰχμάλωτος. Ἐμεῖς, τοῦ λέω, σκεφτόμαστανε ὅτι θὰ πάρομε καὶ τὴ βόρειο Ἠπειρο, θὰ πάρομε καὶ τὰ Δωδεκάνησα καὶ θὰ πάρομε καὶ τὴ Κύπρο. Καὶ ἐσύ ἦρθες νὰ μᾶς -ε- πεῖς νὰ χωρίσομ' ἀπ' τὴ λοιπὴ Ἑλλάδα, ὅπου μαχομύεστανε αἰῶνες νὰ ἐνωθοῦμε. Ἀπὸ αὐτὴ τὴ στιγμή εἶσαι αἰχμάλωτος. Δὲ σοῦ ἐπὶ τρέπω πλιά νὰ ἐπικοινωνήσεις μὲ κανένα.

Ἀργότερα εἰδοποίησα τὸ Πετρακογιώργη καὶ τοῦ τὸν ἔδωσα, τοῦ ἔδωσα ἐντολὴ νὰ μὴ κινηθεῖ πουθενά καὶ νὰ τηλεγραφήσουνε νᾶρθει ἀντικαταστάτης του». Ὡστόσο ἡ διαβρωτικὴ καταδολίευση τῆς ἐλληνικότητος τῆς Κρήτης ἀναπτύσσεται καὶ μὲ μεταπολεμικὲς μεθοδεύσεις. Τὸ 1978 μὲ χρηματοδοτήσεις τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμικοῦ Ὄργανισμοῦ κ.ά., κυκλοφορεῖται σύγγραμμα, ἐπιγραφόμενο **Ἡ Εὐράπη καὶ οἱ λαοὶ τῆς**, τοῦ ὁποίου τὸ λήμμα «Κρήτες» προφανέστατα συντάσσεται μὲ σκοπιμότητα ἀφελληνιστικῇ¹¹!

Πάντως πολίτες όλων των χωρών, φυσικά πρόσωπα, καθώς και νομικά, σωματεία, σύλλογοι, που έτυχε να λάβουν γνώση της πανελληνίας παλληκαριάς και της πολύτιμης προσφοράς των Πανελλήνων, εν προκειμένω δέ Κρητών, μās τιμούν, μās ἐγκωμιάζουν και μās θαυμάζουν. Χαρακτηριστικό στιγμιότυπο ἀναφέρει Κρητικός ξενιτεμένος στην Αυστραλία, όπου άκουσε Αυστραλούς να διηγούνται ότι «οί Κρητικοί είναι ήρωες...» και να τραγουδούν δακρυραμένοι «πότε θά κάνει ξαστεριά». Ο δέ απόδημος όμογενής μας σέ κρίση μοναδικής ειλικρίνειας όμολογεί: «Θά ήμουν ψεύτης αν σās έλεγα ότι δεν δάκρυσα. Και ακόμα πιο ψεύτης αν σās πώ ότι ήξερα την μάχη της Κρήτης και τους Κρητικούς πριν τους γνωρίσω από τους Αυστραλούς και τὰ βιβλία τους...»¹².

Άσφαλώς απεικονίζουν διώματα αξίων και αγαθών Αυστραλών όσα πληροφορείται στην ξενιτειά ο άδολος απόδημος Κρητικός. Έν τούτοις συνιστούν εξαιρέσεις ή σπάνιες συγκυρίες. Έπομένως απαιτείται πανεθνική ἐργήγορη και έτοιμότητα. Διότι πράγματι στις ήμέρες μας γράφονται και με βαρύγδουπες ύπογραφές βιβλία, όπως από τον περιβόητο καθηγητή Έρικ Χόμπομπαμ, άπαράδεκτα, όταν ανακριβέστατα περιγράφονται, π.χ. ή Βρετανία του 1940-1941 ως ή μόνη χώρα έναντίον του Άξονος, παρά τους πασίγνωστους επάινους βρετανικών προσωποποιήτων για την άπαράμιλλη αντίσταση των Έλλήνων. Έξ ίσου ασύγγνωστη συμπεριφορά έπιδεικνύουν και όλόκληροι όργανισμοί, π.χ. TIME LIFE του Άμστερνταμ της Όλλανδίας. Άνευδοίαστα στη σειρά Βιβλιοθήκη των Έθνών ούτε μία γραμμή δεν διαθέτει για τον ιταλοελληνικό πόλεμο. Άντίθετα δημοσιεύει χάρτη στον τόμο «Ιταλία», όπου περιεργότατα «εμφανίζεται ή Πελοπόννησος να είναι Τουρκία!» Παραδοξότερα ενεργεί τó εκδοτικό συγκρότημα της γαλλικής έφημερίδας Le Monde με δημοσίευμα έπιγραφόμενο «Η ιστορία, μέρα με τη μέρα». Στην περιγραφή του ιταλο-ελληνικού πολέμου, σύμφωνα με καταχωρημένο χάρτη, ή απόκρουση των Ιταλών και ή άντεπιθεση έγινε από... βρετανικές δυνάμεις! Ίδου δημοσιογραφική δεοντολογία, ψευδολογία, ή όποία πάραυτα διαψεύδεται, αναιρεϊται, από Βρεταννό ύπουργό, τον Ρόναλντ Κρός, την 9.12.1940: «Έκείνο που κάμνει την μεγαλύτεραν έντύπωσιν εν προκειμένω είναι ό αξιοθαύμαστος τρόπος, με τον όποιον ή Ελλάς, μία χώρα μικρά εις έκτασιν και στερουμένη πολεμικού έφοδιασμού, απέκρουσε και κατετρόπωσε ένα εισβολέα, ό όποιος επί έτη προετοίμαζε τας κατά ξηράν, θάλασσαν και άέρα δυνάμεις του επί κλίμακος αναλόγου με την της Γαλλίας». Δεν είναι δέ μικρότερης σπουδαιότητας και τὰ λόγια του διαπρεπούς Γάλλου συγγραφέα Ά. Ζιντ, της 31.12.1940: «Ηρωϊκè λαè της Ελλάδος έδωσες και πάλιν, δια της ήρωϊκής άρετής, τó αίσθημα της έμπιστοσύνης προς τον άνθρωπον».

Έν τέλει ως προς την Κρητική Έποποιία ή μικροψυχία των συντακτών του βιβλίου Ιστορίας καθρεφτίζεται στην παράθεση τηλεγραφικής διατυπώσεως: (π.χ. Άπρίλιος 1941: «οί γερμανικές δυνάμεις καταλαμβάνουν την Κρήτη». Πλοτα περισσότερο).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. T. Blawastkaya, «De l' épopée crétoise du XVII au XVe s. af. n.è», *Ziva Antika*, 25, 1975, 355-361. Βλ. και V. Parvan, *La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube*, Bucarest 1923. Άχ. Γ. Λαζάρου, *Τὰ ελληνικά πλοία στον Δούναβι φορείς και υπέρμαχοι πολιτισμού*. Έκδοσις του Ναυτικού Μουσείου της Ελλάδος. Άθήνα 1974.

2. Άχ. Γ. Λαζάρου, *Έθνικά θέματα και κρατική άκηδία*. Έκδόσεις Πελασγός (Άθήνα 2002), 32.

3. B. Forte, *Rome and the Romans as the Greeks saw them*. American Academy in Rome 1972, 95. Στ. Κουρούσης, *Έλληνική παιδεία και έθνική συνείδησις των Έλλήνων από της αρχαιότητος εις τó Βυζάντιον*. Άθήνα 1993, 42.

4. E. Legrand, *Bibliothèque Grecque Vulgaire* II. Paris 1881, στ. 2359, 2361, 2454 (313-328).

5. Γ. Βαλέτας, *Μελέτιος Πηγιάς*. Χρυσοπηγή. Άθήνα 1958, 398. Βλ. και Ά. Ε. Καραθανάσης, «Η πορεία του Γένους κατά την τουρκοκρατία και ή ένότητα του Έλληνισμού. (Φορείς, Ίδεολογία, Θεομοί)», *Ξενία Ιακώβω άρχιεπισκόπω Βορείου και Νοτίου Άμερικής επί τη 25ετηρίδι της άρχιεπισκοπείας αυτού Θεσσαλονίκη* 1985, 562. Έπίσης, Άρ. Vacalopoulos, «Byzantinism and Hellenism, Remarks on the racial origin and the intellectual continuity of the greek nation», *Balkan Studies*, 9, 1968, 120-121.

6. Βλ. και Ν. Β. Τωμαδάκης «Βιβλιογραφία των κρητικών επαναστάσεων», ΔΙΕΕ, 13, 1959.

7. Δήμος Διαμαντίδης, «Τό ΟΧΙ πάνω από διαστρεβλώσεις και ύπεροδουλές σκοπιμότητες. Άνυπολόγηστη ή δύναμη της έθνικής όμοψυχίας και συνοχής», *Η Καθημερινή*, 28.10.1983.

8. Άχ. Γ. Λαζάρου, «Άπόηχοι και απόλογοι της 28ης Όκτωβρίου 1940», *Άκτινες*, 464, 1985, 236-237. Βλ. και πρόσφατη θεώρηση σέ συλλογική εικονογραφημένη συγγραφή: *Ottobre 1940: la campagna di Grecia*, Italia Editrice (Campobasso 1995).

9. Άχ. Γ. Λαζάρου, «Σχολικά έγχειρίδια ιστορίας και διδασκαλίας της ιστορίας στη Μ.Ε.», *Έκθεση για την Έκπαίδευση στην ΕΣΣΔ*, Βέροια 1980, και «Η Ίστορία ως διδακτέα ύλη επίμαχο πρόβλημα παιδείας», *Νέα Παιδεία*, 31, 1984, 148.

10. Βλ. Άντ. Κ. Σανουδάκης, *Καπετάν Μανόλης Μπαντουδās. Ο άρχηγός της Έθνικής Άντίστασης Κρήτης. Τὰ πολεμικά του άπομνημονεύματα*. Έκδόσεις «Κνωσός», Άθήνα 1979, 192.

11. L' Europe et ses populations. Oeuvre collective accomplie sur l' initiative et sous la direction d' Abel et d' Yvonne-Delphée Miroglio... Vues d' ensemble et dictionnaire descriptif. Martinus Nijhoff/La Haye, 1978, 245a. Πβ. αυτ., 240a τó λήμμα Corses.

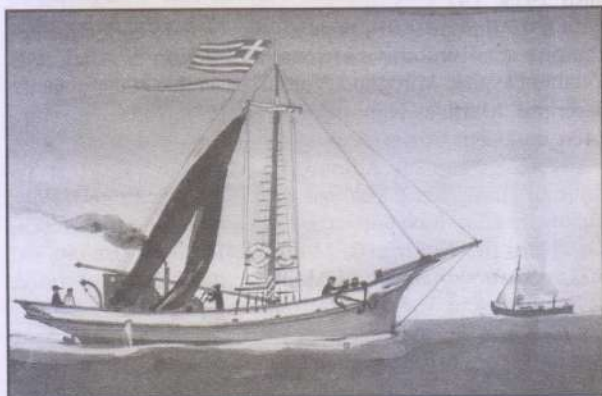
12. Βλ. Άγγελος Καίσαρης, «Μάχη της Κρήτης: Τό Κρητικό Έπος όπως ξεκίνησε από μιá γειτονιά του Ήρακλείου. Έκει που οί βάρβαροι βρήκαν τον μάστορά τους», *Τό Βήμα της Κρήτης*, 6, Μάιος 2002, 2α-6. Έπίσης δλ. *Έλληνοκρανικό Βήμα*, 22 Μαρτίου 2002, 29, όπου σειρά «Flash back από την Έποποιία της Κρήτης».

Έκτενέστερες αναφορές και καιρία σχόλια δλ. Λεάνδρος Δραγώνας, «Ίστορική αλήθεια», *Δυτική Μακεδονία*, 11.12.1998, 4. Π. Ζαχαριάδης, «Ο ελληνοϊταλικός πόλεμος», *Η Καθημερινή*, 30.6.1989, 12. Πάννης Πολυκανδριώτης, «Ένα άπαράδεκτο βιβλίο», *Η Καθημερινή*, 10.7.94, 11.

Το Αρχιπέλαγος

Του Διονύση Μαυρογιαννή*

Ο τίτλος του θέματός μας δεν έχει ανάγκη κανενός επιθετικού ή γεωγραφικού προσδιορισμού για να αντληφθεί ο αναγνώστης ότι πρόκειται για τις θάλασσες ή τα πολυάριθμα επιμέρους πελάγη του Αιγαίου. Και τούτο διότι ο όρος «Αρχιπέλαγος» δημιουργήθηκε και επικράτησε για περισσότερο από μισή χιλιετία με αφορμή το Αιγαίο και για το Αιγαίο⁽¹⁾. Η ορολογία αυτή διαμορφώθηκε στα έργα ναυτικής χαρτογράφησης και καταγραφής που έκαναν κυρίως και σε εκτεταμένη χρονική περίοδο και γλωσσική βάση ναυτικές πολιτείες και κράτη της Δύσης, όπως η Βενετία, η Ιταλία και η Ολλανδία⁽²⁾. Στην εξόρμησή τους προς την Ανατολική Μεσόγειο, το Αιγαίο και τις παράκτιες περιοχές του τότε βυζαντινού κατ' αρχάς και ενετικού - γενοβέζικου και οθωμανικού ακολούθως χώρου (σημερινή Ελλάδα, Μικρασία, Εγγύς Ανατολή και Β. Αφρική), για την ανεύρεση και εκμετάλλευση πρώτων υλών καθώς και για την ανάπτυξη του εμπορίου, το Αιγαίο με τα νησιά του και τον ελληνικό πληθυσμό απετέλεσε αντικείμενο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος. Στα μάτια των Δυτικών ναυτικών, εμπόρων, ταξιδιωτών και κρατών, το Αιγαίο στο σύνολό του (κατοικημένα νησιά, ακατοίκητα, Ξερονήσια, βράχια, Ξέρες, ύφαλοι, φανοί και σηματοδούρες, λιμάνια και όρμοι, θαλάσσιοι διάδρομοι και δίοδοι, γεωφυσική αποτύπωση, σημεία ύδρευσης για τα πλοία, πνέοντες άνεμοι κατά περιοχή και εποχή, ανθρωπογεωγραφική ταυτότητα καθώς και τα εντεύθεν και εκείθεν του Αιγαίου παράλια), αποτελούσε μια πολύπλευρη και λειτουργική ενότητα. Και αυτή η γεωγραφική, οικονομική και ανθρωπολογική ενότητα που τη χαρακτήριζε και μια διαχρονική ελληνική πολιτιστική ταυτότητα, σήμαινε για τους Δυτικούς ότι το ένα ήταν δεμένο με το άλλο στην περιοχή αυτή και ότι το πρώτο μοιραίως οδηγούσε στο επόμενο, με τρόπο που, όσο δεν μπορούσες να προσθέσεις κάτι σ' αυτά (π.χ. άλλο ένα νησί, βράχο, Ξέρα), άλλο τόσο δεν μπορούσες και να αφαιρέσεις. Όσο για τους κατοίκους των νησιών του Αιγαίου και την πρόσληψη της εθνικής τους ταυτότητας από τους Δυτικούς καθώς και της γλωσσικής, θρησκευτικής, ενδυματολογικής, οικονομικής και κοινωνικής τους ιδιαιτερότητας, οι χαρτογραφήσεις και περιγραφές της εποχής

Μηχανότρατα '75, ακουαρέλα, ζωγραφική του Μιχ. Νικολινάκου

(από το μεσαίωνα έως τους τελευταίους αιώνες) δεν άφηναν καμιά αμφιβολία για την ελληνικότητά τους. Οι χάρτες όπως και οι παρατηρήσεις και οι διηγήσεις των Δυτικών ταξιδιωτών **αποδίδουν σε όλον αυτόν** τον αιγαιακό χώρο, με τα νησιά, κατοικημένα και ακατοίκητα, αλλά και με τα ένθεν και εκείθεν ελληνικά παράλια, τον όρο **Αρχιπέλαγος**. Με τις αναφορές τους δε στη διαχρονική ιστορία του Αιγαίου και στον ελληνικό του χαρακτήρα από την αρχαιότητα έως την εποχή τους, έκαναν την πρόσθετη λογική διαπίστωση και ανεγνώριζαν ότι η **θάλασσα** αυτή που έμοιαζε και ταυτιζόταν με **Λίμνη** ήταν, μαζί με το γύρωθεν αυτής ηπειρωτικό χώρο, ανέκαθεν ελληνική, όχι μόνο κατά το παρελθόν αλλά επίσης και καθ' όσο χρόνο Ξένα κράτη και λαοί εισχωρούσαν, διέσχισαν, εμπορευόντουσαν αλλά και κατακτούσαν τμήμα ή τμήματα της ευρύτερης αυτής αιγαιοπελαγίτικης περιοχής⁽³⁾.

Οι πιο πάνω ευρωπαϊκές καταγραφές ακολούθησαν βέβαια τις παλιότερες πτολεμαϊκές, περσικές, βυζαντινές και αραβικές. Και ενέπνευσαν επίσης Μουσουλμάνους Τυνησίους, Τούρκους και Οθωμανούς να ασχοληθούν από πολύ ενωρίς (16ος αι.) με τη χαρτογράφηση της Μεσογείου, του Ευξείνου Πόντου και ακολούθως του Αιγαίου ως Αρχιπελάγους, με κύριο στόχο την κατάκτηση νήσων και θαλασσιών περιοχών τους. Έτσι, ο Οθωμανός Πιρί Ρεΐς (1470-1553), κουρσάρος και ναύαρχος του Σουλτάνου, εκπονεί το **Βιβλίο της Ναυσιπλοΐας**, στα πλαίσια της πολιτικής και οικονομικής αναμέτρησης εκείνης της εποχής ανάμεσα στην Ισλαμική Ανατολή και στη Χριστιανική Δύση, στο οποίο χαρτογραφεί Αιγαίο και Μεσόγειο, παρέχοντας αναλυτικές πληροφορίες για τη ναυτική τέχνη και την ασφαλή ναυσιπλοΐα σ' αυτές τις περιοχές. Το έργο του Πιρί Ρεΐς μεταφράσθηκε από το φιλόλογο Δημήτρη Λούπη και δημοσιεύθηκε πρόσφατα πλήρες, με σχόλια, χάρτες και εκτεταμένες βιβλιογραφικές αναφορές⁽⁴⁾. Ο Π.Ρ. υιοθετεί από οθωμανικής πλευράς τον όρο **Αρχιπέλαγος** για τον Αιγαιακό θαλάσσιο χώρο, μη παραλείποντας βέβαια να αναγνωρίσει ότι η ονομασία **Αρχιπέλαγος** οφείλεται στους «απίστους» (Χριστιανούς) οι οποίοι και κατοικούσαν, κατά τη μαρτυρία του, όλα τα νησιά του αιγαιακού χώρου: «Πρέπει να γνωρίζουμε πως περιγράψαμε όλα τα νησιά που ανήκουν σ' αυτό που οι άπιστοι αποκαλούν **Αρσουπαλούγκα** - Arsur-alugha (Αρχιπέλαγος), το οποίο σημαίνει «ανάμεσα στα νησιά». Σε ορισμένα από τα Δωδεκάνησα, ο Π.Ρ. αφιερώνει αρκετές σχετικά σελίδες - τρεις δε για την Κάλυμνο (Κελεμέζ), με χάρτη με πολλά τοπωνύμια, ταυτόσημα με τα σημερινά. Η Κάλυμνος προσδιορίζεται με αναφορά σε άλλα νησιά, όπως η Ψέριμος (Κετσι), η Κως, η Λέρος. Τη χρήση της ονομασίας **Αρχιπέλαγος** κάνουν και άλλοι μεταγενέστεροι Οθωμανοί (17ος αι.), οι οποίοι συνέχισαν τις ναυτικές καταγραφές για το Αιγαίο και τη Μεσόγειο,

* Καθηγητής Κοινωνιολογίας π. Πρύτανης του Δ.Π.Θ.

ενώ πορτολάνοι και πίνακες - χάρτες του Αρχιπελάγους, οθωμανικής παραγωγής (Γαλατά) επωλούντο σε ευρωπαϊκές δημοπρασίες έργων τέχνης έως πρόσφατα. Επόμενο ήταν οι Οθωμανικές χαρτογραφήσεις, όπως επίσης και κυρίως οι χαρτογραφήσεις των Ευρωπαίων, να αποτελέσουν πηγή πληροφοριών για πολλούς μελετητές καθώς και για λιγιστούς Έλληνες στη συνέχεια.

Παρά την εναλλαγή κατακτητών του Αιγαίου και συνεπώς τη διάσπαση της κυριαρχίας επί αυτού επί βυζαντινής, ενετικής και οθωμανικής περιόδου, διατηρήθηκε ο όρος Αρχιπέλαγος και κατέστη μάλιστα περισσότερο λειτουργικός, λαογραφικός, φιλολογικός και καλλιτεχνικός.

Το Αιγαίο Πέλαγος, ανεξάρτητα και πέρα από τον αρχιπελαγικό του χαρακτήρα, παρέμεινε και παραμένει στη συλλογική συνείδηση και μνήμη ως ένα σύνολο από επιμέρους πελάγη και θάλασσες, και τούτο όχι μόνο στο τέλος του πρώτου ημίσεος του 20ού αιώνα, οπότε το σύνολο σχεδόν των νησιών επανήλθε στους κόλπους του ελληνικού κράτους, αλλά και πολύ πιο πριν κατά τη διάρκεια των προηγούμενων αιώνων που τους χαρακτήριζαν κατακτήσεις, δουλεία και διωγμοί των ελληνικών πληθυσμών. Σε λαϊκά και έντεχνα τραγούδια, σε επαναστατικές διακηρύξεις, σε ιστορικά και φιλολογικά κείμενα, σε τίτλους περιοδικών και ημερησίων εκδόσεων επέζησε η ονομασία **Αρχιπέλαγος**, γύρω και μέσα στο οποίο περικλείεται αλλά και καθρεφτίζεται η κοινή αντίληψη και πεποίθηση για την γεωπολιτική, ανθρωπογεωγραφική και πολιτιστική ενότητα νησιών, νησίδων, θαλασσών και ανθρώπων⁽⁵⁾.

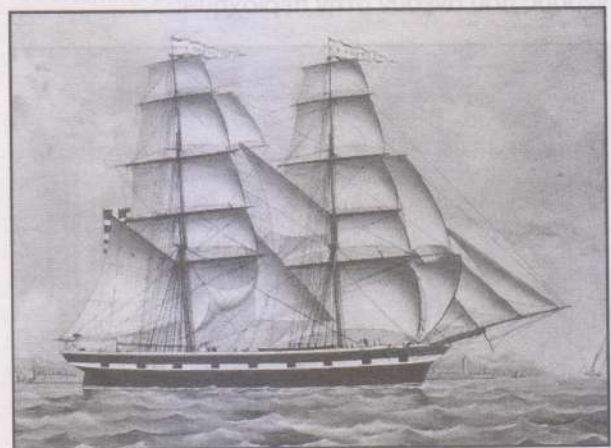
Οι πεποιθήσεις αυτές συνεχίζουν να είναι παρούσες, βιωματικές και έκδηλες και έχουν γίνει αντικείμενο σχετικής έρευνας και μελέτης. Στο επίκεντρο των σύγχρονων αυτών προσεγγίσεων βρίσκονται αφ' ενός το δυνητικό «αρχιπελαγικό» καθεστώς της περιοχής και αφ' ετέρου τα πολιτιστικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν και ενώνουν τον αιγαιακό νησιώτικο πληθυσμό με τους ελληνικούς πληθυσμούς των παρακειμένων θαλασσών, όπως είναι οι Μαυροθαλασσίτες, οι Κρητικοί, οι Κύπριοι και πέρα τούτων, οι κάτοικοι των Ιονίων Νήσων.

Και η μεν πρώτη αναζήτηση⁽⁶⁾, αυτή εστιάζεται στις γεωπολιτικές ιδιαιτερότητες και στον εντεύθεν νομικό προσδιορισμό ορισμένων τουλάχιστον ομάδων νήσων, όπως οι Νότιες Σποράδες ήτοι τα Δωδεκάνησα (sic), η δε δεύτερη στον ανθρώπινο παράγοντα και στην αναπαραγόμενη μέσα από τις εποχές ιστορική ταυτότητα ομοειδών πολιτιστικών προϊόντων των νήσων αυτών (γλώσσα, έθιμα, εθνότητα, οικονομία, ναυσιπλοΐα, επικοινωνία). Σχετικά με την αρχιπελαγική αυτή προσέγγιση του Αιγαίου, γεγονός είναι ότι ένα παρόμοιο καθεστώς, από θεωρητική πλευρά, θα προσέδιδε σε συγκεκριμένα νησιά και στη γύρωθεν θαλάσσια περιοχή, με ό,τι συμπεριλαμβάνει αυτή (νησίδες, βράχους, ξέρες, υφάλους κ.λπ.), μια νομική ενότητα αλληλεξαρτωμένων νησιώτικων τμημάτων μεταξύ κύριου κατοικημένου νησιού και παρεπομένων νησίδων και βράχων. Επιπροσθέτως, ως προς τα έξω, θα εμπεριείχε και την έννοια της εθνικής επικυριαρχίας με το εντεύθεν προερχόμενο τεκμήριο νομιμότητας αφ' όλου του νη-

σιώτικου χώρου, οπωσδήποτε δε επί τη βάσει της συνεχούς και ομοιόμορφης λειτουργικότητας κύριου νησιού και παρεπομένων γύρωθεν νησίδων, βράχων κ.λπ., αν όχι βάσει γραπτών συνθηκών. Η Ελλάδα όμως, όπως είναι γνωστό, δεν εγείρει θέμα αρχιπελαγικού χαρακτηρισμού τμήματος ή όλου του Αιγαίου. Και τούτο για διαφόρους ιστορικούς, πολιτικούς και νομικούς λόγους. Άλλωστε, η Ελλάδα έχει επικυρώσει (1994) τη Διεθνή Σύμβαση θαλάσσης του 1984, η οποία καθορίζει αφ' ενός τις προϋποθέσεις ανακήρυξης νησιωτικών χώρων ως αρχιπελαγικών κρατών και αφ' ετέρου και τους όρους ναυσιπλοΐας διαμέσου αυτών⁽⁷⁾. Και βέβαια, από μια γενικότερη άποψη, ορισμένες νησιώτικες περιοχές της χώρας μας (Ιόνιο, Δωδεκάνησα) θα πληρούσαν τις σχετικές αντικειμενικές προϋποθέσεις συγκρότησής τους ως αρχιπελαγικών κρατών, εξίσου ικανοποιητικά με άλλα υφιστάμενα ήδη στον Ινδικό και Ειρηνικό Ωκεανό. Οι ιστορικές όμως συνθήκες κάτω από τις οποίες οι πιο πάνω ελληνικές περιοχές ενσωματώθηκαν στον πολιτειακό κορμό της χώρας μας δεν ευνοούσαν έναν αρχιπελαγικό προσανατολισμό, και τότε και τώρα. Όπως αποδεικνύει η σύγχρονη πολιτική ιστορία, λαμβανομένων υπ' όψιν και των συνθηκών της εθνογένεσης και εξέλιξης της Ελλάδας καθώς και των γεωτονικών λαών και κρατών, η αρχική συγκεντρωτική μορφή του νεοελληνικού κράτους στο οποίο ενσωματώθηκαν σταδιακά και έως το 1947 γεωγραφικά τμήματα, απετέλεσε παράγοντα σταθεροποίησης και εγγύησης της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας μας αλλά και της ευρύτερης περιοχής.

Τούτων δεδομένων, η δεύτερη προσέγγιση του θέματος της ταυτότητας του αιγαιακού χώρου μέσα από την ενότητα των ποικίλων πολιτιστικών και κοινωνικών παραμέτρων καθώς και της λειτουργικής συνεκτικότητας και αλληλεξάρτησης των επιμέρους νησιωτικών σχηματισμών, αποδεικνύεται ως η σημαντικότερη, αν μη η μόνη, και ορθότερη επιλογή της επιστημονικής, πολιτιστικής και πολιτικής διαχείρισης του εν λόγω αντικειμένου. Προς αυτήν πράγματι την κατεύθυνση στρέφεται και δραστηριοποιείται το σύγχρονο επιστημονικό ενδιαφέρον όσο και αν φαίνεται σποραδικό και ασυντόνιστο.

Κατ' αρχάς, αναγκαίο είναι να υπενθυμίσουμε ότι ήταν συνειδητή και τρέχουσα η έννοια του Αρχιπελάγους για τα επιμέρους πελάγη καθώς και για

Ιστιοφόρο, ελαιογραφία 1876.

τις θάλασσες και τα νησιά σε ιστορικά κείμενα της εθνογένεσης (Χάρτα του Ρήγα Βελεστινλή) καθώς και της οργάνωσης του Επαναστατικού Αγώνα της Παλιγγενεσίας, όπως οι Διακηρύξεις του Αλέξανδρου Υψηλάντη⁽⁸⁾. Αποτελεί δε αξιόλογη προσθήκη στη σχετική βιβλιογραφία το έργο του αείμνηστου Ηλία Π. Γεωργίου, Δρος Νεώτερης Ιστορίας, **Το Αθάνατο 1821. Διπλωματική, θρησκευτική και εμποροναυτική πολιτική των Γαλλικών Κυβερνήσεων 1770-1831, τόμος Β'**, (Αθήνα 1997, 568 σελίδες). Πολλά από τα δημοσιευόμενα γαλλικά έγγραφα αναφέρονται στα νησιά του Αρχιπελάγους, εξεδίδοντο δε και «Δελτία Αρχιπελάγους» από το Γενικό Προξενείο της Γαλλίας στη Σμύρνη. Καθ' όλο δε το 19ο αιώνα, οι Γάλλοι και στη συνέχεια Άγγλοι και Αμερικανοί αργότερα χαρτογραφούσαν τον αιγαιακό χώρο ως ελληνικό **Αρχιπέλαγος**.

Στα Αρχεία του Ε.Λ.Ι.Α. τα οποία συμβουλευθήκαμε με την ευγενική συνδρομή του Μάνου Χαριτάτου, υπάρχουν: 37 γαλλικοί χάρτες από το Dérôt de la Guerre με ονομασίες για το Αρχιπέλαγος (19ος - 20ός αι.), 25 αγγλικοί του Αγγλικού Hydrographic Office, Σειρά Αρχιπελάγους και 18 Χάρτες της Υδρογραφικής Υπηρεσίας της δεκαετίας 1920 - 1932. Από τα μέσα του 19ου αι. έως το 1910, το **Ημερολόγιο του Αρχιπελάγους** το οποίο τυπωνόταν στα ελληνικά και τουρκικά κατέγραφε επιμελώς και πλήρως π.χ. τα Δωδεκάνησα, τα κύρια νησιά, τα μικρά και παρεπόμενα, όπως επίσης και τις ακατοίκητες βραχονησίδες που αποτελούσαν «εξαρτήματά» τους, ενίοτε τα ονόματα των ιδιοκτητών καθώς και τον αριθμό των αιγοπροβάτων σε κάθε νησί. Επί αυτών των τελευταίων υπήρχαν, όπως φαίνεται, και οι σχετικοί τίτλοι ιδιοκτησίας στα αρχεία των Δωδεκανησιακών Δήμων ως την εποχή της ενσωμάτωσής τους στην Ελλάδα το 1947⁽⁹⁾.

Στις αρχές του 20ου αι. (1918) εκδίδεται για τέταρτη φορά στην Ερμούπολη ο **Νέος Λιμενοδείκτης** του Νικολάου Γ. Κοτσοβίλη, με 250 λιμενικούς χάρτες και λεπτομερείς και επακριβείς καταγραφές. Χαρακτηριστικά αναφέρει μεταξύ των 15 περίπου Νησιδίων και Βραχονησιδίων της Καλύμνου, ακόμη και τα Ίμια, ενώ περιγράφει λεπτομερώς τους δύο Βράχους Πόρτες της Πάρου, με τη βοήθεια βυθομέτρησης της θάλασσας και οδηγίες για το διάπλου του σημείου αυτού ανάλογα με τους ανέμους που πνέουν στην περιοχή⁽¹⁰⁾.

Στη συνέχεια, οι Συνθήκες της Λωζάννης (1923) καθώς και οι Διαταγές της Ιταλικής Διοίκησης αλλά και η Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων (1947) προσδιορίζουν επαρκώς και επακριβώς τα νησιά της Δωδεκανήσου και τις νησίδες και βραχονησίδες που συνδέονται ως «εξαρτήματα» μαζί τους από άποψη γεωγραφική, ναυτική, οικονομική (ακόμη και για τα Ίμια γίνεται σχετική μνεία αναφορικά με την Κάλυμνο)⁽¹¹⁾.

Όσον αφορά στην αφύπνιση της ελληνικής επιστήμης, αυτή καθυστέρησε να ασχοληθεί με θέματα των Νήσων του Αιγαίου σχετικά με το διεθνές δίκαιο και τις διεθνείς σχέσεις, περίοδο κατά την οποία οι γείτονες της Μικρασίας είχαν ήδη αρχίσει από την επομένη της Συνθήκης της Λωζάννης να παραπονούνται ότι είχαν στην κατοχή τους δύο μόνο νησιά του Αιγαίου (την Ίμβρο και την Τένεδο). Εστράφησαν δε περαιτέρω στην αξιοποίηση του παλαιότερου υλικού των Οθωμανών θαλασσογράφων τους Χάρτες και τις καταγραφές των οποίων προέβλεπαν δεόντως, προφανώς για θεμελίωση των εγχειρομένων σήμερα διεκδικήσεών τους.

Κατά τη δεκαετία του 1980 όμως αρχίζει η επιστημονική αντίδραση από την ελληνική πλευρά, με την ενημέρωση του ελληνικού αναγνωστικού κοινού για το τι γράφουν και τι υποστηρίζουν για την Ελλάδα οι Τούρκοι, μέσα από το έργο του Παύλου Χιδίρογλου, καθηγητή Πανεπιστημίου και Συμβούλου του ΥΠΕΞ. Το 1981 ο Ιωάννης Μελάς, γνωστός ιστορικός της Ικαρίας και των Νήσων του Αιγαίου, σε επιστημονική του ανακοίνωση στο Ζ' Διεθνές Συμπόσιο του Αιγαίου, (Κως, 1981) θέτει το πρόβλημα της τουρκικής προπαγάνδας τόσο για την παλαιότερη κατάκτηση του Αιγαίου όσο και για τη σύγχρονη αμφισβήτηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας σ' αυτή την περιοχή⁽¹²⁾.

Το 1984 εκδίδεται με πρόλογο του Παύλου Χιδίρογλου το γνωστό έργο του Πιρί Ρεϊς το οποίο χαρακτηρίζεται ως έργο προετοιμασίας της βίαιης κατάκτησης του ελληνικού Αιγαίου κατά το παρελθόν, στα πλαίσια του τουρκικού επεκτατισμού του 16ου αι., διαγράφοντας τα ιστορικά και γεωπολιτικά πλαίσια καθώς και τους σκοπούς του έργου του Π.Ρ. αλλά και τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από ορισμένες διαπιστώσεις, για την ελληνικότητα του Αιγαίου⁽¹³⁾.

Τέλος, το 1995 ο Μιχάλης Σκανδαλίδης, δημοσιεύει τη φροντισμένη μελέτη του για το **Νησιωτικό Μικρόκοσμο του Δωδεκανησιακού Πελάγους** που συνιστά μια συστηματική προσέγγιση των γεωγραφικών, ιστορικών, κοινωνικών και ονοματολογικών παραμέτρων⁽¹⁴⁾.

Οι εκδόσεις και μελέτες των πιο πάνω τριών συγγραφέων, συνεκτιμώμενες και αξιολογούμενες - με την πρόσθετη διεισδυτική και πολύτιμη βιβλιοκρισία του καθ. Νίκου Φοροπούλου - πέραν εκείνων τις οποίες αναφέραμε στη σημείωση 2, προσφέρουν μία βασική, σφαιρική και υπεύθυνη ενημέρωση για το ελληνικό Αρχιπέλαγος, τη διαχρονική ελληνικότητά του καθώς και τα σημεία, αποδεικτικά και θεμελιωτικά, νομικά, πολιτιστικά και γεωφυσικά, υπέρ των υφισταμένων κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας μας.

Το Ελληνικό Αρχιπέλαγος ως διαχρονική και ενιαία πολιτιστική ταυτότητα των νήσων του αιγαιακού χώρου συνεχίζει να επισύρει την προσοχή, ενασχόληση και υποστήριξη τόσο της επιστημονικής και ερευνητικής κοινότητας όσο και της Πολιτείας. Αναφέρονται ενδεικτικά αφ' ενός η ίδρυση το 1997 και δραστηριοποίηση της **Εταιρείας Αρχιπέλαγος**, η οποία ερευνά και μελετά τα ποικίλα πολιτιστικά θέματα του Αιγαίου και αφ' ετέρου η ομιλία του Γιάννη Νικολάου, Γεν. Γραμματέα του Υπουργείου Τύπου στην Έκθεση για τη «Θάλασσα του Αιγαίου» που οργανώθηκε στο Παρίσι τον Νοέμβριο 2000. Ο Γ.Ν. είπε μεταξύ άλλων ότι «το Αρχιπέλαγος υπήρξε επί αιώνες το λίκνο τον ελληνικού πολιτισμού, που ένωνε με τη ναυσιπλοΐα τους λαούς της Μεσογείου, πηγή έμπνευσης για χιλιάδες χρόνια...» (βλέπε **Ελευθεροτυπία** της 9.11.2000, σελ. 27).

Θα περατώσω αυτόν τον περίπατο σε κείμενα, καταγραφές και διακηρύξεις για το ελληνικό **Αρχιπέλαγος** με μια σύντομη αναφορά στο **Ένθετο** της «Ε» της 13.8.1999 το αφιερωμένο στο **Αρχιπέλαγος, το Αιγαίο των Ελλήνων**. Στο 24σέλιδο αυτό τεύχος, συναδέλφου καθηγητές του Πανεπιστημίου του Αιγαίου κάνουν πολύπλευρες θεωρήσεις της περιοχής αυτής διαμέσου μιας πρωθύστερης αλλά και σύγχρονης διεπιστημονικής προσέγγισης. Προβάλλουν εκείνα τα στοιχεία και κριτήρια που αποδεικνύουν ότι το Αιγαιακό Αρχιπέλαγος, για περισσότερο από «50 αιώνες, ζει ελληνικά», πολύ δε περισσότερο αν προσθέσουμε τη νεολιθική εποχή με τους Πρωτοέλληνες. Από τις πιο αθέατες και άγνωστες πλευρές του Αιγαίου και ιδιαίτερα της Δεκατετρανήσου, όπως ορθότατα πρέπει να αποκαλείται η Δωδεκάνησος ή οι Νότιες Σποράδες, είναι, σύμφωνα με τις απόψεις των συναδέλφων του Πανεπιστημίου, η λειτουργική ένταξη των ακατοίκητων νησίδων, βραχονησίδων, βράχων, φάρων και άλλων υπέρ την θάλασσα σημείων, στην καθημερινή ζωή των κατοίκων: στα ξερονήσια αυτά βόσκουν αιγοπρόβατα από τη νεολιθική εποχή, μεταφερόμενα από τα κυρίως νησιά με καΐκια κατά τακτές περιόδους του χρόνου. Στις θάλασσες, στους όρμους και στους βιότοπους γίνεται η παραδοσιακή αλιεία και υπάρχουν διαδρομές των σφουγγαράδων, γνωστές ήδη από τις περιγραφές του Αριστοτέλη στο πολύτομο έργο του για τα ζώα. Οι βραχονησίδες και οι ξέρες που στις διεθνείς συνθήκες προσδιορίζονται ως «εξαρτήματα» των κατοικημένων νησιών, χρησιμεύουν για χιλιάδες χρόνια, κατά γνωστό και στερεότυπο τρόπο, ως σημαδούρες και περάσματα της ναυσιπλοΐας, ελληνικής και διεθνούς, όντας καταχωρημένα σε όλες τις ναυτικές εκδόσεις και τους ναυτικούς Οδηγούς. Το σχετικό άρθρο του συναδέλφου Νίκου Βερνίκου, καθηγητή της Ανθρώπινης Οικολογίας (παλιότερα μιλούσαμε για Ανθρωπογεωγραφία) για τον «Πολιτισμό των Βραχονησίδων [και] τα οχτώ περάσματα του Αιγαίου», μαζί με τα υπόλοιπα για τις «Μουσικές του Αιγαίου» του Λάμπρου Λιάβα, για την «Ιδέα του πολιτισμικού τεχνολογικού πάρκου - δικτύου των Νησιών του Αιγαίου» του καθηγητή Σ. Χτούρη, την «Ιστορία που γράφτηκε στην πέτρα» του Ερευνητή Μάκη Αξιώτη και τα υπόλοιπα του Πρύτανη Θεμ. Δ. Λέκκα, του υπουργού Νίκου Ση-

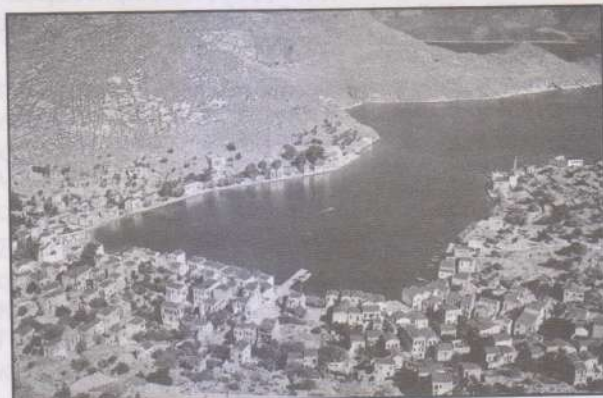
φουνάκη, του καθηγητή Κώστα Καρτάλη και του Στρατή Μπαλάσκα, αποτελούν τεράστια, λόγω των γνωστικών αντικειμένων τους, επιστημονική συμβολή στην «επανεθνίκευση» της ονομασίας, της σημασίας, της έννοιας και του περιεχομένου του Ελληνικού Αρχιπέλαγους.

Το Πανεπιστήμιο συνεπώς του **Αρχιπέλαγους**, όπως ταιριάζει να αποκαλείται, μπορεί να δείξει το δρόμο στους νεώτερους ερευνητές και μελετητές για μια συστηματική και διεπιστημονική (επιστημονική πολυπλοκότητα) προσέγγιση όλων των πλευρών του θέματος, σε τρόπο που να γνωρίσουν και αυτοί που είναι ταγμένοι να κάνουν τις καλλίτερες δυνατότες πολιτικές επιλογές εντός της χώρας και εκείνοι των οποίων οι γνώμες, απόψεις και αποφάσεις έχουν επιπτώσεις στις διεθνείς σχέσεις, την αντικειμενική κατάσταση και ταυτότητα του αιγαιακού χώρου.

Εμείς, υπενθυμίζουμε το αξεπέραστο αρχαιολογικό, ιστορικό και ανθρωπολογικό έργο του Άγγλου George Thomson που ήρθε μεταπολεμικά στην Ελλάδα, μελέτησε την αρχαία ελληνική κοινωνία και το προϊστορικό Αιγαίο και δημοσίευσε το ομώνυμο σύγγραμμα που έβαλε τη σφραγίδα του στην υφιστάμενη βιβλιογραφία για τις θάλασσες και τους Έλληνες του Αιγαίου όπου άνθρωποι και τόποι είναι αδιάκοπα και αδιατάρακτα δεμένοι από τη νεολιθική ήδη εποχή έως και σήμερα⁽¹⁵⁾.

Βιβλιογραφικές παραπομπές και βοηθήματα

1. **Archipel**, (it. Archipelago du grec pelagos = mer. Ensemble l' îles disposées en groupe) (**Αρχιπέλαγος**, στα ιταλικά *arsipelago* από το ελληνικό πέλαγος = θάλασσα), *Petit Laroussé illustré* 1984, σελ. 59 και **Archipel**, ancien nom de la mer Égée (Αρχιπέλαγος, παλαιό όνομα της θάλασσας του Αιγαίου, όπ., αν. σελ. 1123). Στο πιο πάνω λήμμα του γαλλικού λεξικού, η ονομασία **Αρχιπέλαγος** θεωρείται ως **παλαιό όνομα** σήμερα, εποχή κατά την οποία εξεδόθη το *Larousse*. Κατά τη διαχρονική όμως ιστορία του, η αρχαία ονομασία του Αιγαίου (έως τη βυζαντινή περίοδο) ήταν Αιγαίο Πέλαγος, ενώ η ονομασία του ως Αρχιπέλαγος είναι η νεώτερη και σύγχρονη, δεδομένου ότι αυτή γενικεύεται και επικρατεί στις χαρτογραφίες έως και το Μεσοπόλεμο (20ός αι.). Αναλυτική είναι η έκδοση που έκανε ο Ολκός το 1985 με ανάπτυξη το 1999. Οι τρεις σύντομες αλλά περιεκτικές μελέτες των Β. Σφυρόερα, Άννας Αβραμέα και Σπ. Ασδραχά αναπλάθουν το Ιστορικό Περίγραμμα του Αιγαίου μετά το 15ο αι., αναφέρονται στη χαρτογράφηση και στους Χάρτες της περιοχής και συναρτούν τις δύο αυτές παραμέτρους με τον αρχιπελαγικό αυτό χώρο: βλ. σχετικά Σπ. Α. «Το Ελληνικό Αρχιπέλαγος, μια διάσπαρτη πόλη» όπ. αν. σελ. 235-248.

Καστελλόριζο, άποψη του λιμένα.

Το 1981, το Ναυτικό Μουσείο της Ελλάδος εκδίδει με Πρόλογο του Α.Ι. Τζαμπτζή, Γεν. Γραμματέα του, τους Αιγαίοπελαγίτικους Πορτολάνους, ήτοι 28 Χάρτες με λιμάνια του Αιγαίου από το 19ο αι. Το 1997, ο Νίκος Μπελαβίλιας εκδίδει για δεύτερη φορά την εξαιρετή χαρτογραφική, ιστορική και κοινωνική διατριβή του για τα Λιμάνια και τους Οικισμούς στο Αρχιπέλαγος της Πειρατείας (15ος - 19ος αι.). Πρόκειται για μια πολύπλευρη προσέγγιση του νησιώτικου αυτού χώρου, τόσο από τεχνική όσο και από ανθρωπογεωγραφική άποψη. Το 1941 η Ελένη Βουραξέλη παρουσίασε στη Φιλοσοφική Σχολή των Αθηνών τη διδακτορική διατριβή για το **Αρχιπέλαγος - Αιγαίον Πέλαγος**. Πρόκειται δε για τη μόνη ad hoc επιστημονική μελέτη για το Αρχιπέλαγος, την οποία όμως δεν μπορούσαμε να την συμβουλευθούμε. Τέλος, σημειώνουμε την πιο πρόσφατη έκδοση του Γιώργου Τόλια (Ε.Ι.Ε.) για τους **Ελληνικούς Ναυτικούς Χάρτες - Πορτολάνους (15ος - 17ος αι.)**, έκδοση Ολκός, 1999. Η μελέτη αυτή εστιάζεται κατά το μεγαλύτερο μέρος στην ελληνική χαρτογράφηση, στους Έλληνες κατασκευαστές και χρήστες. Μιλώντας, πρώτος αυτός καθ' όσο γνωρίζουμε, για «Ελληνική Σχολή» σ' αυτό τον τομέα, ανιχνεύει από τον 1ο - 2ο μ.Χ. αι. του **Περίπλου της Μεγάλης θαλάσσης** (Εύξεινο Πόντο) ως το Στασιοδρομικών του Κων. Πορφυρογεννήτου, τους Χάρτες και Πορτολάνους του 17ου αι., τους Πορτολάνους της Κρητικής Σχολής και περατώνει με τον Καπετάν Νικόλαο Κεφαλά, **Χάρτα εκτεταμένη του Αρχιπελάγους**, Παρίσι, 1817 ή 1818.

2. Βλέπε συνοπτική μεν αλλά κυριότερη βιβλιογραφία: Άννα Α-βραμέα, «Η χαρτογράφηση του παράλιου χώρου», Ελληνική Εμπορική Ναυτιλία, 1972, σελ. 179 - 230, Α. Τζαμπτζή, «Ναυτικοί, καράβια και λιμάνια», όπ. αν. σελ. 57 - 178, Δ.Α. - Σ.Π., «Το εμπόριο και η Ναυτιλία όπως τα είδαν οι Περιηγητές», όπ. αν. σελ. 316 - 406.

3. Παραπομπή σε ένα από τα γενικότερα έργα του είδους: Ο. Darpei, **Ακριβής περιγραφή των νήσων του Αρχιπελάγους και μερικών άλλων παρακειμένων νήσων**. Περιέχονται οι ονομασίες των νήσων, η γεωγραφική τους θέση, οι πόλεις, τα κάστρα και η ιστορία, παλαιά και σύγχρονη, των κατοίκων τους, η διακυβέρνησή τους, οι Επαναστάτες, καθώς και τα ζώα και φυτά που απαντώνται σ' αυτές. Άμστερνταμ 1688 (μετάφραση από τη γαλλική έκδοση του 1703 και έκδοση θ. Μπανούση, Αθήνα, 2000. Κείμενο και στα γαλλικά, αγγλικά, γερμανικά. 73 πίνακες και γραβούρες). Το πληρέστερο έργο με 20607 λήμματα είναι του Χρήστου Ζαχαράκη, **A. Catalogue of printed Maps of Greece 1477-1800**, Ουάσιγκτον, β' έκδοση, 1992 + Addendum και Corrigenendum, Αθήνα, 1998.

4. Δημήτρης Λούπης, **ο Πιρί Ρεΐς (1465 - 1530) χαρτογραφεί το Αιγαίο. Η οθωμανική χαρτογραφία και η λίμνη του Αιγαίου**, Αθήνα, Τροχαλία, 1999, 499 σελ. Στη συνέχεια, θα αναφερθούμε σε προηγούμενη έκδοση του έργου του Π.Ρ. με πολύ αξιόλογο Πρόλογο του Καθ. Παύλου Χιδίρογλου (1984).

5. Βλ. Τα Ημερολόγια του Αρχιπελάγους που έβλεπαν το φως της δημοσιότητας σε νησιά του Αιγαίου (Χίος) κατά το 19° και τις αρχές του 20ου, στα ελληνικά αλλά με τουρκικό (αραβικό) χρονολόγιο, το έργο του Φ. Κόντογλου, **θάλασσες, καΐκια και καραβοκύρηδες**. Πρόλογος Ι. Μ. Χατζηφώτη, Αθήνα, εκδ. Αρμός, 1995, τα **Ημερολόγια Αρχιπελάγους** που εκδίδει τα τελευταία τρία χρόνια (1999, 2000, 2001) ο Στρατής Φιλιππίτης, **Το Ξύλινο Ημερολόγιο 1997** με 32 χάρτες (16ος-19ος αι.) που εξέδωσαν το 1996 οι Κ. Σπανός και Φ. Παππάς, κ.α.

6. Αναφέρω από τις διάφορες μελέτες, εκείνες του Γ.Κ. Γιαγκάκη:

(α) Νησιολόγιο των κατοικουμένων ελληνικών νησιών, 1940 - 1991. Η πληθυσμιακή αφαίμαξη και η σποραδική ανάκαμψη, η συνεχιζόμενη ερήμωση εθνικώς κρισίμων χώρων, 1995.

(β) «Η σπουδαιότητα των Καλογήρων του Αιγαίου (Ανδρου, Ψαρών)», Αερόπος, αριθ. 7, 1996.

(γ) Αναλυτικό Νησιολόγιο των Νοτιοανατολικών Σποράδων («Δωδεκανήσου»). Η δωδεκανησιακή χιλιόνησος και η πολύπτυχη σημασία της, Αίγινα 1997.

(δ) Και άλλες εργασίες για τα Αρχιπελάγη των Βορείων Σποράδων, της Μεγίστης και των Διαποντίων Νήσων.

7. Βλ. τη συστηματική εργασία του Συμβουλίου του Αποδήμου Ελληνισμού: **A history of the International status of the Aegean Islands** και **The International Legal Status of the Aegean**. Βλ. επίσης Γ. Ασωνίτη, **Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της θάλασσας**, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 1995, 439 σελ. Το

Μέρος IV, σελ. 91 - 97 (άρθ. 46 - 54) αφορά στα «Αρχιπελαγικά Κράτη».

8. Βλ. Δρος Δημήτρη Καραμπεροπούλου, **Η Χάρτα του Ρήγα Βελεστινλή, Μελέτη, Ευρετήρια και 12 Χάρτες**, Αθήνα 1998 (έκδοση με την υποστήριξη της Ακαδημίας Αθηνών). Σε έγγραφο που εστάλη από το Υπουργείο Εξωτερικών της Αυστρίας στον Πρέσβη της στην Κων/πολη στις 23 Δεκ. 1797, αναφέρεται ότι συνελήφθη ο Έλλημ έμπορος Ρήγας Βελεστινλής επιστρέφοντας στην Τεργεστή από ταξίδι του στο **Αρχιπέλαγος**. **Βλέπε Αιμ. Λεγρόνδ**, **Ανέκδοτα έγγραφα περί Ρ.Β.**, 1891, έκδ. 1996, σελ. 22. Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης ο οποίος είχε παραλάβει από τη Φιλική Εταιρεία και ενστερνισθεί τις ιδεολογικές επιλογές και τις επαναστατικές προκηρύξεις του Ρήγα Βελεστινλή, σε δυο τουλάχιστον, από όσο γνωρίζουμε, επιστολές του, αναφέρει ρητά σε Αρχιπέλαγος. Στην πρώτη που απευθύνεται από το Ισμαήλι, την 8η Οκτωβρίου 1820 (πριν από την Επανάσταση) προς τους Προύχοντες των Νησιών του Αιγαίου, διαλαμβάνει: «Πανιερώτατοι και Σεβασμιώτατοι Αρχιερείς, Ευγενέστατοι Άρχοντες και Προεστώτες και πάντες οι Προύχοντες του Γένους, οι απανταχού εις τας Νήσους του **Αρχιπελάγους** διατρίβοντες». Στη δεύτερη που απευθύνεται από το Ιάσιο στις 24 Φεβρουαρίου 1821, πληροφορεί τους Έλληνες των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών ότι «ο Μωρέας, η Ήπειρος, η Θεσσαλία, η Σερβία, η Βουλγαρία, τα Νησιά του **Αρχιπελάγους**, εν ενί λόγω η Ελλάς άπασα έπιασε τα όπλα». Τέλος, η επιστολή του, της 1ης Σεπτεμβρίου 1820 προς τους Έλληνες Πλοιάρχους, μολονότι δεν περιέχει τον όρο Αρχιπέλαγος, αποτελεί το σημαντικότερο ύμνο προς τους «θαλασσοπόρους Γραικούς», που είχε ποτέ απευθύνει στους ναυτικούς της εποχής, προσωπικότητα όπως ο Αλ. Υψηλάντης. Βλ. σχετικά κείμενα, Ιωάννης Λουκάς, **Η νοηματοδότηση του 1821 και η ναυτική ισχύς του Ελληνισμού. Ιδεολογία και προπαγάνδα στις Προκηρύξεις του Αλέξανδρου Υψηλάντη**, εκδ. Παπαζήση, 1996, σελ. 13 - 47.

9. Βλ. Βιβλιοκρισία Ημερολογίων Αρχιπελάγους από το Νίκο Φορόπουλο, η «Κ», φύλλο της 2.2.1999 καθώς και άρθρο του Νίκου Βερνίκου «Ο πολιτισμός των Βραχονησιδων» στο Ένθετο της «Ε» της 13.8.1999, αφιερωμένο στο **Αρχιπέλαγος, το Αιγαίο των Ελλήνων**.

10. Ν. Κοτσοβίλη, **Ο Νέος Λιμενοδείκτης** κ.λπ. σελ. 381 (Ιμια) και σελ. 72.

11. Βλ. Παύλου Β. Θεοδωροπούλου, **Το ισχύον εν Δωδεκανήσω Δίκαιον**, β' έκδοση Υπουργείου Δικαιοσύνης, 1981, σελ. 286: «Ημείς, Μάριο Λάγκο, Κυβερνήτης της Ρόδου και των εξαρτημένων νήσων» και σελ. 297: «Βίκτωρ Εμμανουήλ ο ΙΙΙ, Βασιλεύς της Ιταλίας, Απεφασίσαμεν και διατάσσομεν. Άρθρον 1, Διά της εφαρμογής του άρθρου 30 της Συνθήκης της Λωζάννης της 24ης Ιουλίου 1923 (παράγρ. 1) ...εις τας νήσους του Αιγαίου Αστυπάλαιαν, Ρόδο, Χάλκη, Κάρπαθον, Κάσον, Τήλον, Νίσυρον, Κάλυμνον, Λέρον, Πάτμον, Λειψών, Σύμην, Κω, Καστελόριζον και εξηρητημένα νησιδια».

Ως γνωστόν, άπαντα τα δικαιώματα της Ιταλίας επί των νήσων και των **εξηρητημένων** (ακατοικήτων) νησιδών περιήλθαν στην Ελλάδα με τη Συνθήκη της Ειρήνης των Παρισίων του 1947. Τα δικαιώματα δε αυτά τα είχε αποκτήσει η Ιταλία από την Τουρκία κατά τον ίδιο τρόπο. Βλέπε όπ. αν., σελ. 572: «Η Τουρκία παραιτείται υπέρ της Ιταλίας παντός δικαιώματος και τίτλου επί των κάτωθι απαριθουμένων νήσων τούτέστι (αναγράφονται τα ονόματα των ιδίων νήσων με την αυτήν ως και ανωτέρω σειράν) των κατεχομένων νυν από της Ιταλίας, και των νησιδων των εξ αυτών εξαρτημένων ως και της νήσου Καστελλοριζου (όρα χάρτην αριθ. 1)».

12. Ανακοίνωση δημοσιευμένη στα **Δωδεκανησιακά Χρονικά**, τόμ. Ι, Αθήνα 1984, σελ. 268 - 290.

13. Βλέπε αναλυτική βιβλιοκρισία και σχόλια του Νίκου Φορόπουλου στα **Δωδεκανησιακά Χρονικά**, Τόμ. ΙΒ', Αθήνα 1987, σελ. 351 - 360.

14. Βλέπε σύντομη αλλά περιεκτική βιβλιοκρισία του Νίκου Φοροπούλου για το βιβλίο αυτό του Μιχάλη Σκανδαλίδη, δημοσιευμένη στα **Νησιριακά Χρονικά**, τόμ. 13, 1994, σελ. 457 - 461 (Ανάπτυξη).

15. George Thomson, **Η Αρχαία Ελληνική Κοινωνία. Το Προϊστορικό Αιγαίο**, Αθήνα 1954. Επικουρικώς για τη μινωική και μυκηναϊκή περίοδο, βλέπε το γαλλικό έργο των R. Treuil κ.α. **Οι Πολιτισμοί του Αιγαίου**, Αθήνα, εκδ. Καρδαμίτσα, 1996, 657 σελ.

Η ελληνίδα Μάνα στο Δημοτικό Τραγούδι

Του Αντώνη Ξεπαπαδάκου*

Η ιερότητα της μάνας, ως φύτρας της ζωής, της δίνει δικαιωματικώς καίρια θέση σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής.

Η αξία της ζωντανεύει και τραγουδιέται γλυκόχη, παραστατικά και μεγαλόστομα στο δημοτικό μας τραγούδι –το κέντημα αυτό της λαϊκής μας ψυχής.

Βεβαίως η μάνα ως πηγή της ζωής, ως ζωοδότρια, έχει τη θέση της στα τραγούδια, τις παραδόσεις, τους θρύλους και την λογοτεχνία όλων των λαών.

Η ελληνίδα όμως μάνα είναι κάτι περισσότερο: Ο λαός μας, ριζωμένος επί χιλιετίες στον άγονο μα ιερό τόπο μας, ακρίτας της Ευρώπης, δέχθηκε διαδοχικές επιδρομές επίβουλων κοσμοχλαστών, για την απόκρουση των οποίων έδωσε την ικμάδα της νεότητος, το αίμα των ηρώων και των «αγίων» του.

Πλάι στον πολεμιστή, σύντροφος, βοηθός, παρηγορήτρα και τραγική μοιρολογίστρα η γυναικεία παρουσία: Ως σύντροφος, ως βοηθός, ως συμπλεμιστρια σε κρίσιμες στιγμές, ως μοιρολογίστρα-μάνα στην μετουσίωση του πόνου σε νέα ζωή, σε ικμάδα, σε αναγέννηση. Το εκφράζει τόσο παραστατικά το δημοτικό τετράστιχο:

*Από τη γης βγαίνει νερό
κι απ' την ελιά το λάδι,
κι από τη μάνα την καλή
βγαίνει το παλληκάρι.*

Στη χαρά και στη λύπη, στη ζωή και στον θάνατο και σε κάθε μεγάλη, πικρή, δύσκολη ή ευχάριστη στιγμή μας, της Μάνας η συμβουλή, η παρουσία ή και ο ίσκιος της ακόμη θα στάξει βάλαμο και χαρά και θα γίνει θρίαμβος. Το λίγο πολύ, το μικρό μεγάλο, το άσημο σημαντικό, η απελπισία ελπίδα, ο πόνος ελαφρύς και η απογοήτευση τόλμη και θάρρος.

Γι' αυτή την εθνική μας παράδοση και γι' αυτό το Δημοτικό μας τραγούδι και λαϊκό αποθησαύρισμα, ο Ίων Δραγούμης μας άφησε την ακόλουθη βαρειά υποθήκη:

«Πήγαινε στα δημοτικά μας τραγούδια, στη δημοτική τέχνη και στη χωριάτικη και λαϊκή ζωή, για να βρεις την γλώσσα σου και την ψυχή σου.

Και μ' αυτά τα εφόδια, αν έχεις ορμή μέσα σου και φύσημα Θεού θα πλάσεις ό,τι θέλεις. Παράδοση και Πολιτισμό, Αρετή, αλήθεια και φιλοσοφία...».

Είναι βέβαιον και αναμφισβήτητο πως το Δημοτικό μας τραγούδι καθρεπίζει τον χαρακτήρα και τη γνήσια ταυτότητα του Έλληνα. Αποτυπώνει και εμπεριέχει στους στίχους και στους λυρικούς σκοπούς του τον εθνικό μας βίο.

Η Ελληνίδα Μάνα δεν μας χαρίζει και χρωματίζει μόνο το καθάριο αίμα που κυλάει στις φλέβες μας, αλλά μας προικίζει και με το ρίγος που συγκλονί-

ζει την ψυχή μας και μας προτρέπει σε πράξεις ευποιίας και αρετής, με ζύμη την ευγενή άμιλλα.

Η φυλή μας, με τις προαιώνιες παραδόσεις μας, έχει ανεβάσει την Ελληνίδα Μάνα σε δυσθεώρητα ύψη και ιερά βάθρα, για να θεμελιώσει και στηρίξει την οικογένεια και την κοινωνία σαν θεσμούς ιερούς και απαραβάτους. Σε κάθε μεγάλη, δύσκολη, τραγική, χαρούμενη ή ευχάριστη στιγμή της ζωής μας η δημοτική μας Μούσα μας οδηγεί στη Μάνα για να βρούμε την παρηγοριά, την προστασία, την σιγουριά, την λαχτάρα ή το βάλαμο της τρικυμισμένης μας ψυχής.

Τι το φυσικώτερο λοιπόν να αρχίσουμε με το χάραμα, με την αυγή της ζωής που όχι μόνο συνδέεται, αλλά ταυτίζεται θα λέγαμε απόλυτα με την Ελληνίδα Μάνα. Και να το πρώτο νανούρισμα του αγοριού στην κούνια του:

*Γυόκα μου όντας σ' έκαμα
πως δεν εξεπέταξα.
Πως δεν έκαμα φτερά
σαν του παγωνιού χρυσά
να πετάξω στα βουνά.*

Και άλλο νανούρισμα για τα δύο φύλα:
*Ύπνε που παίρνεις τα μικρά, έλα πάρε και τούτο
μικρό μικρό σου τόδωκα, μεγάλο φέρε μου το.
μεγάλο σαν ψηλό βουνό, ίσιο σαν κυπαρίσσι
ν' απλώνουνε οι κλώνοι του σ' Ανατολή και Δύση.*

*Έλα ύπνε και πάρε το παν το στα περιβόλια
και γέμισε τους κόρφους του τριαντάφυλλα και ρόδα.
Τα ρόδα σαν της μάνας του και τ' άνθη του κυρού του
και τα χρυσά τριαντάφυλλα θε νάναι του νονού του.*

Και άλλο ένα νανούρισμα για την κόρη:
*Κοιμήσου αστρί, κοιμήσου αυγή, κοιμήσου νειο
φεγγάρι,
κοιμήσου που να σε χαρεί ο νειος που θα σε πάρει.
Κοιμήσου και παράγγελα στην Πόλη τα προικιά σου,
στη Βενετιά τα ρούχα σου και τα διαμαντικά σου.*

Στις χαρούμενες και πολύ ευχάριστες στιγμές της κοινωνικής και οικογενειακής ζωής, ο νέος και η νέα την συμβουλή και την προτροπή της μάνας δέχονται ή θέτουν σε διαφιλονικία. Ας δούμε τι μας λέει και τι μας διδάσκει και στα θέματα αυτά η πάνσοφη λαϊκή μας Μούσα.

*Σαν κίνησε ο νειούτσικος να πάει ν' αρραβωνίσει
ούτε το ρούχο του έβαλε, ούτε ζουνάρι εζώστη.
Κι η μάνα του του φώναζε κι η μάνα του του λέει:
Γύρισε παρ' το ρούχο σου ζώσου με το ζουνάρι
και σύρε ν' αρραβωνιαστείς παπά την θυγατέρα.*

* Ιστορικός Συγγραφέας-Λαογράφος

Η ηθοποιός Άννα Βαγενά στο ρόλο της μητέρας Αγγέλας Παπάζογλου στο ομώνυμο θεατρικό έργο

Γύρεψε βόιδα στο ζυγό, γελάδια στην αγέλη, μούλες, φοράδες κι άλογα κι ασέλωτο πουλάρι... Εκεί που πάω μάνα μου, εγώ ν' αρρεβωνίσω ούτε για ρούχα με ρωτούν ούτε και για ζουνάρι. Εκεί τηρούν τα νειάτα μου, τηρούν την ομορφιά μου. Κι εγώ στα πλούσια τα προικιά τον νου μου δεν τον έχω. Τον έχω για της λυγερής τα μάτια και τα φρύδια. Τ' εγώ περνάω κι αντιπερνάω στις Μαριγώς τ' αλώνι όπου αλωνίζουν δώδεκα και γεργαθιάζουν δέκα κι η Μάρω με την μάνα της σκουπίζει και λιχνίζει.

Κι η μάνα της της έλεγε κι η μάνα της της λέει: Φεύγα Μαριά απ' τον κουρνιαχτό, φεύγα κι από τον ήλιο.

Μάνα τον ήλιο αγαπώ τον κουρνιαχτό τον θέλω. τον γιο του πρωτολιχνιστή άντρα θέλω να πάρω. Ο γιος του πρωτολιχνιστή πολλά προικιά γυρεύει. Σαν τα γυρεύει δος τε τα, λαός ειν' κι ας τα πάρει. Γυρεύει βόιδια του ζυγού, φοράδες της καβάλλας γυρεύει αλογομούλαρα κι ασέλωτο πουλάρι γυρεύει αμπέλια ατρύγητα, χωράφια με τα στάχια. Σαν τα γυρεύει δος τε τα, καλός ειν' κι ας τα πάρει...

Τον ίδιο στίχο και σκοπό εκπληρώνει και σηματοδοτεί και το επόμενο δημοτικό τραγούδι που ακολουθεί:

Σα μήλο που είναι στη μηλιά, το παραγινωμένο ετσ' είναι και τ' ανύπαντρο σαν έρχεται ο καιρός του. Λόγια λέγει της μάνας του, λόγια της αδελφής του: Μάνα στη μέση δε χωρώ, στην άκρη δεν κοιμούμαι. Στρώσε μου όξω στην αυλή ή μες στο περιβόλι να πέφτουν τ' άνθη επάνω μου, τα ρόδα στην ποδιά μου.

Να πέφτει της αμυγδαλιάς το πικραμύγδαλό της, να σμίγει και η κοπελιά μαζί με τον καλό της...

Σε όλες σχεδόν τις ερωτικές περιπέτειες πάλι η μάνα καλείται «να βγάλει τα κάστανα από τη φωτιά». Χαρακτηριστική περίπτωση το μακροσκελέστατο δημοτικό της «ΛΙΟΓΕΝΝΗΤΗΣ».

Ας δούμε ένα απόσπασμα. Το πρώτο μέρος του περίφημου αυτού λαϊκού μας στιχουργήματος:

ΤΗΣ ΛΙΟΓΕΝΝΗΤΗΣ

Ο Κωσταντής ο μορφονιός ο μικροκωστανίνος μια μέρα θέλησε να βγει, να λαγοκυνηγήσει, και διάβαινε καμαρωτός απ' την πλατειά τη ρούγα. Εκεί είδε τη Λιογέννητη με τετρακόσιες σκλάβες. Σε κρεμεζιά τριαντάφυλλα ήταν ακουμπισμένη κι είχε τα φρύδια торνευτά, τα μάτια σαν ζαφείρια και στο μικρό το δάχτυλο είχε το δαχτυλίδι. Ωσάν την είδε ο Κωσταντής, αφήνει το κυνήγι. Κινάει και πάει στο σπίτι του, σα μήλο μαραμένο. Χωρίς θερμή θερμάνθηκε, χωρίς αριά εράστη, δίχως τον πονοκέφαλο έπεσε στο κρεβάτι. Μάνα ψυχή, μάνα καρδιά, μάνα και το κεφάλι, μάνα θολά 'ναι τα βουνά και θαμπερό το σπίτι. Γιε μου καλά 'ναι τα βουνά και λαμπερό το σπίτι μα συ κορίτσι ν' αγαπάς και κείνο δεν το ξέρει. Μάνα την κόρη που είδα εγώ, άλλος να μην την πάρει. Στείλε να κράξεις άρχοντες και Μητροπολιτάδες να παν να κάνουν προξενιά, γυναίκα να την πάρω. Στέλνει τριακόσιους άρχοντες και μητροπολιτάδες στέλνει τον άρχοντα Φωκά, στέλνει τον Νικηφόρο στέλνει τον Τρεμαντάχειλο, που τρέμει η γης κι ο κόσμος.

Και ο ανήσυχος νέος της μακρόχρονης σκλαβιάς ζηλεύει την ελεύθερη κλέφτικη ζωή και στις παρακλήσεις της μάνας του:

«Βασίλη κάτσε φρόνιμα, να γίνεις νοικοκύρης για ν' αποκτήσεις πρόβατα ζευγάρια κι αγελάδες, χωριά κι αμπελοχώραφα, κοπέλλια να δουλεύουν..

Απαντά μεγαλόθυμα...

Μάνα εγώ δεν κάθομαι να γίνω νοικοκύρης να κάμω αμπελοχώραφα, κοπέλλια να δουλεύουν,

και νάμαι σκλάβος των Τουρκών, κοπέλλι στους γερόντους.

Φέρε μου τ' αλαφρό σπαθί και το βαρειό ντουφέκι να πεταχτώ σαν το πουλί ψηλά στα κορφοβούνια να πάρω δίπλα τα βουνά, να περπατήσω λόγκους, να βρω λιμέρια των κλεφτών, γιατάκια καπετάνιων και να σφυρίζω κλέφτικα, να σμίξω τους συντρόφους, που πολεμούν με την Τουρκία και με τους Αρβανίτες. Πουρνό φιλεί την μάνα του, πουρνό ξεπροβοδιέται. Γειά σας βουνά με τους γκρεμούς, λαγκάδια με τις πάχνες.

Καλώς το τ' άξιο το παιδί και τ' άξιο παλληκάρι...

Ο Κλεφταρματωλός της μαύρης και δυσβάστακτης τετρακοσάχρονης σκλαβιάς την ώρα της μεγάλης αυτοθυσίας και του προσωπικού του πολεμικού θριάμβου, κατά του αιμοσταγούς δυνάστη σαν σε όραμα ακούει την μάνα του να του λέει: *Νάμουνα πετροπέρδικα στα πλάγια του Πετρίλου ν' αγνάντευα πώς πολεμούν οι κλέφτες με τους Τούρκους.*

Ν' αγνάντευα τον γυιόκα μου μπροστά στα παλληκάρια...

Ομπρός ξεστρώνει την Τουρκία, με το σπαθί στο χέρι

κι απ' τη φωνή του την τρανή αχολογεί ο τόπος...

Αλλά και ο τουρκομάχος της ασήκωτης σκλαβιάς που πέφτει στο πεδίο της τιμής δεν θέλει να πρωτομάθει η μάνα του το θλιβερό μαντάτο γι' αυτό και παραγγέλνει σε εχθρούς και φίλους:

Παιδιά Μωραϊτόπουλα κι εσείς Ρουμελιωτάκια μα το ψωμί που φάγαμε, μα την αδερφωσύνη, περάστε από τόν τόπο μου κι από τους ειδικούς μου. Και να μην μπήτε στο χωριό με νήλιο ή με φεγγάρι. Ντουφέκια να μη ρίξετε, τραγούδια να μην πihτε και σας ακούσει η μάνα μου κι η δόλια η αδελφή μου. Κι α' ρθουν και σας ρωτήσουνε πρώτη φορά μην πείτε

κι α σας διπλωρωτήσουνε και δεύτερη και τρίτη, μην πείτε πως σκοτώθηκα, να μην κακοκαρδίσουν. Μον πείτε πως παντρεύτηκα νεδώ σ' αυτά τα μέρη. Πήρα την πλάκα πεθερά, την μαύρη γης γυναίκα κι αυτά τα λιανολίθαρα αδέρφια και ξαδέρφια...

Αλλά και στον χαμό, στο μεγάλο ταξίδι χωρίς γυρισμό, η δόλια μάνα προσωποποιεί και δέχεται το μεγάλο χτύπημα.

Όπως η μάνα του μικρού ναυτόπουλου, για την οποία θρηνολογεί και λέει η λαϊκή μας Μούσα. Όλες οι μάνες κλαίγανε κι όλες παρηγοριούνται, μα μια μανούλα ενού παιδιού παρηγοριά δεν έχει. Βάνει τίς πέτρες στην ποδιά, τα τρόχαλα στον κόρφο πετροβολάει τη θάλασσα και τροχαλάει το κύμα.

Θάλασσα πικροθάλασσα και πικροκυματούσα πώπνιξες το παιδάκι μου, π' άλλο παιδί δεν έχω!...

Δε φταίω η δόλια θάλασσα, δε φταίω εγώ το κύμα. Μον φταίει ο πρωτομάστορας που φτιάχνει τα καράβια,

και τάκανε πολύ στενά και τα γυρίζ' ο αγέρας και χάνω τα καράβια μου, πούναι για με στολίδια χάνω και τα ναυτόπουλα όπου μου τραγουδούνε...

Σε πολλή μεγαλύτερη όμως έξαρση η δημοτική μας ποίηση φθάνει, όταν βάνει την ίδια την Μάνα του πικρο-Χάροντα να καλεί σε εγρήγορση όλες τις άλλες μανάδες για να κρύψουν τα παιδιά τους από το θανατερό στρατολόγημα του γιού της, παραγγέλλοντας:

Ακούστε τι διαλάλησε του Πικροχάρου η μάνα...

Πώχου παιδιά ας τα κρύψουνε, παιδιά κι ας τα φυλάξουν

Τι ο Χάρος σιγουρίζεται, για νάβγει να κουρσέψει.

Κι οπώβρει τρεις παίρνει τους δυο, κι οπώβρει δυο τον ένα.

Κι οπώβρει κι έναν μοναχό, κείνον τον ξεκληρίζει...

Η επίγεια ζωή, από το γλυκοχάραμα ως το βασίλειό της είναι σφιχτοδεμένη και αγκαλιασμένη με τη Μάνα, που απ' το νανούρισμα ως το μοιρολόι ποθοπλαντάζει για το σπλάχνο της, λέγοντας ή καλλίτερα τραγουδώντας:

Χήνα μου άπλωσ' τα φτερά να πλύνω του παιδιού μου

κι αιπτέ μου τα φτερούγια σου ν' απλώσω τ' αγοριού μου.

Κι εσύ αηδόνι μου χρυσό, στην κούνια να καθίσεις με τη γλυκειά σου τη φωνή να μου το ναουρίσεις...

Ας φροντίσουμε λοιπόν όλοι μας να φτιάξουμε καλές Μανάδες και όχι «Γλάστρες» ενσαρκώνοντας την σοφία και θεία μυσταγωγία της λαϊκής μας παράδοσης:

Από τη Γης βγαίνει νερό, κι απ' την εληά το λάδι κι από την Μάνα την καλή βγαίνει το παλληκάρι...

Για να γεμίσει η Ελλάδα λεβέντες και παλληκάρια. Το επιτάσσει η Ιστορία και το απαιτούν οι δυοσίωνες υποψίες του μέλλοντος...

ΟΙ ΧΕΙΜΑΡΡΙΩΤΕΣ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Του Άθανασίου Κόρμαλη*

Ο Βορειοηπειρωτικός Έλληνισμός με την διαρκή παρουσία του στους αγώνες για έλευθερία, είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένος με την μακραίωνη ιστορία του έθνους μας.

Μεταξύ των Ελλήνων της Β. Ήπειρου οι Χειμαρριώτες κατέχουν εξέχουσαν θέση στην συνείδησή μας για τό σθένος και τους αγώνες τους προς ένσωμάτωση στον εθνικό κορμό.

Στην ιστορία της Χειμάρρας Βορείου Ήπειρου σημειώνονται πολλά ανεπιτυχή κινήματα κατά του οθωμανικού ζυγού. Οί κάτοικοι της Έπαρχίας Χειμάρρας για να αποφύγουν τον θάνατο ή τον εξανδραποδισμό κατέφυγαν πλειστάκις στα Άκροκεραύνια ή περνούσαν στην Κέρκυρα και στην Ίταλική Χερσόνησο (ιδίως στην Άπουλία), απ' όπου και επανήρχοντο μετά τις καταστροφές στην γη τους. Στην Ίταλία όμως, εκτός από τό πρόσκαιρο καταφύγιο πού εύρισκαν, από τους χρόνους του Γ. Καστριώτη ακόμη, συνήθιζαν να κατατάσσονται ως μισθοφόροι στα στρατεύματα των Ίταλικών βασιλείων. (Νεαπόλεως, Βενετίας, Δύο Σικελιών ή της Ίσπανίας και αργότερα Γαλλίας). Μέ αυτό τον τρόπο εισέπρατταν χρήματα (για την συντήρηση των οικογενειών), συνήπταν σχέσεις και έγνώριζαν τους Άρχοντες της Δύσης (από τους οποίους ήλπιζαν σέ πολεμική συμπαράσταση και συνδρομή κατά των Τούρκων) και εκπαιδούνταν στα όπλα, διατηρώντας ταυτοχρόνως τό ελεύθερό τους φρόνημα.

Άλλωστε γνωρίζουμε ότι κύρια άπασχόληση των Χειμαρριωτών στην άγονη γη τους ήταν ή γεωργία και ή κτηνοτροφία. Συνέλεγαν επίσης και πουλούσαν δελανίδια και έδούλευαν στα ύποτυπώδη όρυχειά¹.

Η έλλειψη όμως καλλιεργησίμων έδαφών και βοσκοτόπων και ή συνακόλουθη άδυναμία να θρέψουν τις οικογένειες και τους έαυτούς τους, ώθουν, όπως είδαμε, τους Χειμαρριώτες στην ξενιτιά και την ένασχόληση με την πολεμική τέχνη.

Το χωριό Βούνο της Χειμάρρας.

Τό Πάνορμο, δέν κατέστη ποτέ κύριο εξαγωγικό λιμάνι της περιοχής, καθόσον δέν ανέπτυχθη ιδιαίτερα τό έμπόριο στην έν γενεί Έπαρχία.

Η πλειονότητα των οικογενειών της Έπαρχίας αντιμετώπιζε έντονα οικονομικά προβλήματα και σέ ελάχιστες οικογένειες ή κατάσταση ήταν διαφορετική. Ήσαν οι οικογένειες του Λέκκα (από την Παλάσσα), του Ντ. Βάρφη (από Χειμάρρα), του Χριστόφορου Νίνα (από Δρυμάδες) κ.ά., οι όποιοι απεκαλούντο Άρχηγοί ή Καπεταναίοι. Η μισθοφορία, λοιπόν ήταν ένας παράγων πού συντελούσε στην οικονομική διαφοροποίηση των Χειμαρριωτών πού υπηρετούσαν από τον 16ο αιώνα έως και τον 18ο αιώνα άδιάκοπα στον ισπανικό, βενετικό και γαλλικό στρατό.

Τό 1735 και τό βασιλείο της Νεαπόλεως αρχίζει να χρησιμοποιεί Χειμαρριώτες μισθοφόρους, οι όποιοι σχηματίζουν ξεχωριστό Τάγμα, τό όποιο τό 1786 αριθμούσε 2012 στρατιώτες.

Οί Βενετοί και ό βασιλεύς της Νεαπόλεως έδιναν στους Χειμαρριώτες στρατιωτικές διακρίσεις και σύνταξη, ως άντάλλαγμα για την πολυετή και πιστή τους στρατιωτική υπηρεσία. Ο Χρ. Νίνας, πού προαναφέραμε, ήταν συνταγματάρχης του βενετικού στρατού. Ο Γιάννης Σπύρος (παππούς του Σπύρου Μήλιου)² ήταν συνταγματάρχης του καλουμένου «Έλληνοαλβανικού Τάγματος των Μακεδόνων»³. Ο στρατηγός Δ. Λέκκας έφθασε μέχρι τό αξίωμα του πρωθυπουργού και αντιβασιλέως της Νεαπόλεως. Άναφέρονται επίσης οι Α. Βάρφης, Στράτης Γκίκας, Πήλιος Κασνέσης, Κ. Άνδροϋτσος, Χρ. Μπέγκας, Μίλιος Γιαννούσης, Δ. Ζάχος, Δ. Ζώτος, Μάρκος και Νάσε Μπόνος, Παππας Ντούνης και άλλοι υπηρετούντες στον βενετικό στρατό ή στο βασίλειο των δύο Σικελιών⁴.

Οί Χειμαρριώτες στα στρατιωτικά τμήματα του βασιλείου της Νεαπόλεως αποτελούσαν τό λεγόμενο «Reggimento dei Macedoni»⁵. Τό 1828 αναφέρονται⁶ 16.000 Χειμαρριώτες να υπηρετούν στα στρατιωτικά σώματα του ισπανικού βασιλείου των «Δύο Σικελιών», οι όποιοι αναγκάσθηκαν να περάσουν στην Ονία, ενώ τό 1875 επανήλθαν στην Όρθοδοξία.

Τό 1811 ό ένδεκάχρονος Σπύρος Μήλιος (ή Μίλιος κατ' όρθότερη γραφή) προσκαλείται από τον παππού του Γιάννη Σπύρο (ή κατ' άλλους από τό θείο του Δημήτρη Σπύρο) και αυτός στην Νεάπολη. Η οικογένεια των Σπύρων αναφέρεται στην Νεάπολη από τό 1735⁷. Ο μετέπειτα στρατηγός Σπ. Μήλιος θά λάβει στην Ίταλία την στρατιωτική

* Συγγραφέας

Το παλιό χωριό της Χειμάρρας με το Κάστρο.

έκπαιδευση και εμπειρία. Θά αποδει πολύτιμη για την Χειμάρρα και ολόκληρο τό Γένος στην συνέχεια, κατά την διάρκεια της επαναστάσεως.

Σημαντική ήταν η συμμετοχή των Χειμαρριωτών στα τάγματα των γνωστών «Stradioti», ψιλών ιππέων, στα όποια η βενετική πολιτεία, τό βασιλείο της Νεαπόλεως στρατολόγησε Έλληνόφωνους, Άλβανόφωνους και ολίγους Δαλματούς (καθώς και η Άγγλία και η Γαλλία). Τά τάγματα αυτά άρχισαν νά δημιουργούνται μετά την πτώση της Κωνσταντινουπόλεως και ιδίως στό τέλος του 15ου αιώνα και του 16ου. Χαρακτηριστικό τους, τό παράτολμο και η άνδρεία των στρατιωτών, οι όποιοι ήσαν έλαφρώς όπλισμένοι και έφεραν άσπίδα, σπάθη, λόγχη, θώρακα μεταλλικό και προκαλούσαν στίς μάχες τόν θαυμασμό, εφαρμόζοντας άριστα την τακτική του αίφνιδιασμού και των ενεδρών⁸. Άνάμεσα στα έτη 1470-1600 αναφέρονται Χ. άρχηγοί των στρατιωτών ό Μερκούρης Μπούας (μετείχε στην άλωση της Γένουνας, ύπηρετώντας στον γαλλικό στρατό), έλαβε τόν τίτλο του Κόμητος του Άκουίνου και Ρόκας Σέκα από τόν Λουδοβίκο ΙΒ΄ και απέδωσε τό 1527) του όποιου τά άνδραγαθήματα έψαλλε ό 'Ι. Κορωνάιος⁹, ό Πέτρος Βρετιός και άλλοι οι όποιοι συγγέονται μέ τούς λοιπούς Έλληνες λόγω μετεγκαταστάσεως. Επίσης, αναφέρονται «τάγματα στρατιωτών» και στην Νεάπολη, στην Έλληνική Κοινότητα της όποιας μετείχαν και Χειμαρριώτες, συμμετέχοντες επίσης ενεργά στην ζωή της κοινότητας.

Στό παρεκκλήσιο της Ζωοδόχου Πηγής, στην συνοικία του Άγ. 'Ιωσήφ στην Νεάπολη, όπου η εκκλησία των Άγ. Πέτρου και Παύλου, σάζονται σήμερα τάφοι των άρχηγών των στρατιωτών, μεταξύ των όποιων του Άνδρέα Κοντόσταυλου (από τή Μάνη) αποδιδάσαντος τό 1586. Άρχηγοί των στρατιωτών αναφέρονται οι οικογένειες των Παλαιολόγων, Κόντη, Ράλλη, Κλαδά, Παγαμένου, Κορωνάιου, Λάσκαρη, Μπoxώρη κ.ά. Άπό τούς «στρατιώτες» έδιδάχθησαν οι στρατοί της Δύσης την χρήση του έλαφρού ιππικού, την όποιαν και άγνοούσαν ενωρίτερον. (Απομίμηση των «στρατιωτών» ήσαν και τά τουρκικά τάγματα των Άκινταϊδων). Οι «στρατιώτες» έκαλούντο Argoulets

(από την Άργολίδα απ' όπου προήρχοντο πολλοί έξ αυτών), Dragons (έκ του δράκοντος του έμβλήματος τους), Hussards (δηλαδή Χωσάριοι, όπως αποκαλούσαν τό ιππικό οι Βυζαντινοί) και Carabins (δηλαδή Καραβήσιους, διότι πολλοί απ' αυτούς ήσαν ναυτικοί). Όταν σύν τω χρόνω έτελειοποιήθηκαν στην Δύση τά τουφέκια, όπλίσθησαν μέ αυτά οι «στρατιώτες» και επανερχόμενοι στην πατρίδα τους έδίδαξαν την χρήση τους στους άλλους πολεμιστές (άρματωλούς)¹⁰.

Τά τάγματα των στρατιωτών μετείχαν επίσης των πολεμικών επιχειρήσεων στα Ίονια νησιά και στην απέναντι ήπειρωτική άκτή σέ πολλές τοπικές επαναστατικές κινήσεις κατά των Τούρκων, συνέβαλαν δέ σημαντικά στους άγώνες των Χ. για την έλευθερία. Ό Κ. Σάθας για τίς επαναστατικές κινήσεις στίς αρχές του 16ου αιώνας σημειώνει: «Δύο και μόνοι χριστιανικοί φανοί έλαμπον έτι έν μέσω του βαρβαρικού σκότους, τό όποιον περιέβαλλε την έτοιμοθάνατον Έλλάδα, η ήρωική Χειμάρρα και η μεγάλυμος Μάνη η πρώτη δημοκρατία στρατιωτικώς διοργανωμένη έπεξετείνετο μέχρι του λιμένος των Άγίων Σαράντα και έθεωρείτο συνέχεια της πολιτείας του Βουθρωτού ψιλω όνόματι αναγνωρίζοντα την επικυριαρχίαν των Ένετων, τά αποτελούντα την Χειμάρρα χωρία έδιοικούντο υπό ιθαγενών όπλαρχηγών και των έν Βουθρωτώ συγκεντρωθέντων πολυαριθμων στρατιωτών»¹¹.

Παραπομπές

1. Γκ. Άρς «Η Άλβανία και η Ήπειρος στα τέλη του ΙΗ΄ και αρχές του ΙΘ΄ αιώνα» (σελ. 43), Άθήνα 1993.
2. Η γραφή Μίλιος (έκ του Μιχαήλ) είναι όρθότερα. Όμως, έχει επικρατήσει η γραφή, Μήλιος και Σπυρομήλιος.
3. Η περίφημη «Brigata Macedone». Τα τάγματα συνεχεντρούντο από Έλληνες και Άλβανόφωνους, ιδίως του Ήπειρωτικού χώρου. Μακεδονία τότε έκάλλον την μεταξύ του ποταμού 'Ιστρου και Ολύμπου χώρα, και Μακεδόνες τούς κατοίκους αυτής της περιοχής.
4. Κ. Χατζηαντωνίου «Χειμάρρα, τό άπαρτο κάστρο της Βορείου Ήπειρου», Άθήνα, 2002 (σελ. 69).
5. Κ. Σάθα «Έλληνες στρατιώτες εις την Δύσιν» (σελ. 68), Άθήνα, 1885.
6. Σελ. 87 στο βιβλίο του Λ. Σπίρου «Χειμάρρα». Άθήνα, 1996. Ό αριθμός των Χ. φαίνεται μεγάλος, έν τούτοις ό συγγραφέας έπιμένει ότι τό 1850 οι Χ. και άλλοι Ήπειρώτες (ιδίως Παργινοί και Σουλιώτες) άνήρχοντο σέ 33.000.
7. 'Ι. Βλαχογιάννης. «Άπομνημονεύματα» Σπυρομήλιου.
8. Έγκυκλοπαιδικά Λεξικά Έλευθεροουδάκη και Δρανδάκη.
9. Κ. Σάθα «Έλληνικά Άνέκδοτα» τ. Α΄.
10. Κ. Σάθα Έλληνες Στρατιώτες εις την Δύσιν.
11. Κ. Σάθα, ως άνωτέρω, σελίς 71 και Verdironi III σελ. 85.

Η ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΗ ΝΕΟΤΕΡΗ ΑΙΓΥΠΤΟ

Του Ευθύμιου Θ. Σουλογιάννη*

Α΄ Μέρος

Για να αναφερθεί κανείς διεξοδικά στο θέμα των ελληνικών εκδόσεων της Αιγύπτου, θα πρέπει να απασχολήσει τους αναγνώστες του με πολλές σελίδες, καθώς είναι από τα θέματα που δεν εξαντλούνται εύκολα, παρ' όλο που είναι χρονικά πεπερασμένο. Μέσα από αυτό το οξύμωρο σχήμα, θα προσπαθήσω να δώσω την ουσία και να παρουσιάσω καταστάσεις, σύνολα και άτομα, έτσι που να εξαχθεί αβίαστα ένα ενθαρρυντικό συμπέρασμα, εκείνο της προσφοράς των Ελλήνων της Αιγύπτου στον τομέα της παραγωγής εντύπων.

Από την αρχή πρέπει να διευκρινίσω πως με τον όρο «έντυπες εκδόσεις» εννοώ τα βιβλία, τις εφημερίδες και τα περιοδικά, καθώς και κάθε έντυπο (δελτάριο, διαφήμιση, χάρτη κ.ά.).

Επίσης, α priori θα ήθελα να τονίσω και να υπογραμμίσω την αναμφισβήτητη συνεχή και αδιάκοπη παρουσία της ελληνικής έντυπης έκδοσης στην Αίγυπτο για 140 περίπου χρόνια.

Αυτή η παρουσία θα μπορούσε να θεωρηθεί συνέχεια της Γεωγραφίας του Πτολεμαίου, των πρώτων γεωγραφικών χαρτών που σχεδιάστηκαν στην Αλεξάνδρεια στα ελληνιστικά χρόνια, των παπύρων της ίδιας εποχής, όσων έπαιξαν το ρόλο βιβλίου, και τόσων άλλων που είδαν το φως για πρώτη φορά στην Αίγυπτο και φυλάχθηκαν στην αρχαία Βιβλιοθήκη της.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Το ελληνικό βιβλίο στην Αίγυπτο κατά την περίοδο που μας απασχολεί, πρέπει να εξεταστεί από τις εξής πλευρές: συγγραφέας, τίτλος, θέμα, περιεχόμενο, παραγωγή, αριθμός αντιτύπων, πόλη έκδοσης, σε συνδυασμό με το κύκλωμα, τυπογραφείο, εκτύπωση και διάθεση, εμπόριο, βιβλιοπωλείο, επιστημονική καταγραφή, ταξινόμηση, βιβλιοθήκη, σπουδή, μελέτη, αξιοποίηση.

Στον κατάλογο των συγγραφέων περιλαμβάνονται πάνω από χίλια διακόσια (1200) ονόματα, μικρά και μεγάλα, στο χώρο της επιστήμης, των γραμμάτων και των καλών τεχνών. Αρκεί να αναφέρω μερικά από αυτά: **Αρχαιολογία:** Τάσος Νερούτσος. **Θετικές επιστήμες:** Παχουντάκης, Β. Αποστολίδης, Σαρεγιάννης, Αλφιέρης. **Ιατρική:** Καρτούλης, Βαλασόπουλος, Ζαγκαρόλας, Νικολάου, Κρενδινόπουλος, Αρ. και Π. Πετρίδης, Μαράτος, Δ. και Χρ. Αυγερινός, Φρόνιμος, Γ. Ιακωβίδης, Π. Μοδινός, Γ. Παρθεναίδης. Θ. Καβούρ, Α. Κωμανός, Αγγελική Παναγιωτάτου. Π. Βασιλειάδης κ.ά. **Νομική:** Ν. Καμπάς, Β. Σμυρνιάδης, Κωμάνος, Γ. Ρούσος, Ν. Γεωργιάδης κ.ά. **Ιστορία - Φιλολογία:** Α. Πολίτης, Μ. Νομικός, Γ. Σκληρός, Ρ. Ραδόπουλος, Δ. Μοσχονάς, Θ. Μοσχονάς, Γ. Πεντάκης, Αθ. Μαρσέλος, Γ. Αρβανιτάκης, Ν. Φιριππίδης, Δ. Ζαχαριάδης, Γρ. και Χρ. Πετρώνας, Ε. Παπανούτσος, Ε. Μιχαηλίδης, Π. Ξένος, Ν. Μπούσουλας, Ερ. Χατζηανέστης κ.ά. **Θεολογία:** Χρυσ. Παπαδόπουλος, Μελέτιος Μεταξάκης, Χριστόφορος Δανηλίδης, Παρθένιος Κοϊνίδης, Γρηγ. Παπαμιχαήλ, Ε. Μιχαηλίδης, Δ. Καλλιμάχος, Κ. Καλλίνικος, Ευαγ. Ψήμας, Κ. Πάτελος κ.ά. **Κριτική:** Α. Κάσδαγλης, Γ. Κούρτης, Μ. Γιαλουράκης, Τ. Μαλάνος, Σεμ. Τσώτσου, Τρ. Μαραγκός, Τ. Παλαιολόγος, Βλ. Γιαννόλας, Στρ. Ζερμπίνης, Οδ. Παναγιώτου [Α-

ντ. Σκουληκίδης], Στρ. Τσίρκας, Ν. Νικολαΐδης, Γλ. Αλιθέρης, Κ. Φλώρης, Χ. Πυλαρινός-Θεοδωράτος, Μ. Χαλβατζάκης, Ι. Χατζηφώτης, Στ. Καρακάσης κ.ά. **Καβαφολογία:** Π. Μοδινός (γιος), Α. Σεγκόπουλος, Μ. Περιδης, Γ. Βρισμιτζάκης, Α. Κόμης, Γ. Λεωνίτης, Γ. Πιερίδης, Γ. Παπουτσάκης, Γ. Σαρεγιάννης, Π. Πετρίδης κ.ά. **Λογοτεχνία:** Κ. Π. Καβάφης, Γλαύκος Αλιθέρης, Π. Μάγνης, Κ. Τσαγκαράδας, Ν. Νικολαΐδης, Ε. Κολέτσος, Ιορδανός, Μ. Γιαλουράκης, Μ. Ρουσιά, Ελ. Βοΐσκου, κ.ά. Στον κατάλογο δεν περιλαμβάνω τους δημοσιογράφους γιατί θα ασχοληθώ με αυτούς εκτενέστερα στη συνέχεια.

Το θέμα και το περιεχόμενο του βιβλίου ποικίλλουν μέσα στον αιγυπτιακό χώρο. Τυπώνονται βιβλία που αντιπροσωπεύουν σχεδόν όλο το φάσμα του γραπτού λόγου, είτε αυτός είναι επιστημονικός, είτε λογοτεχνικός. Έτσι τυπώθηκαν ιστορικά, φιλολογικά, θρησκευτικά, γλωσσολογικά, κοινωνιολογικά, αρχαιολογικά, οικονομικά, θετικών επιστημών, παιδαγωγικά, μουσικολογικά, απομνημονεύματα, ημερολόγια, σχολικά, αθλητικά, αστυνομικά, λευκώματα, δελτία, προγράμματα, καταστατικά, κανονισμοί, κ.ά. και βέβαια λογοτεχνικά που είναι και τα περισσότερα.

Το πρώτο ελληνικό βιβλίο που τυπώθηκε στην Αίγυπτο στα χρόνια της νεότερης ελληνικής ιστορίας, είναι το ιστορικό διήγημα *Αρκαδική Οικογένεια* του Ευθυμίου Λουκά, υπαξιωματικού του «Βασ. Ελληνικού της Γραμμής Στρατού, εν Αλεξανδρεία, εκ της τυπογραφίας του ευρωπαϊκού ταχυδρομείου», το 1853. Από τα τελευταία ελληνικά βιβλία που τυπώθηκαν στην Αίγυπτο υπήρξαν μια ποιητική συλλογή του Κώστα Σίμου με τίτλο *Νύχτες αξημέρωτες*, στο Κάιρο το 1983, κα-

* Καθηγητής - Ερευνητής στην Ακαδημία Αθηνών πρ. Πρόεδρος του Συνδέσμου Αιγυπτιακών Ελλήνων στην Αθήνα

θώς και το *Ισολογισμός και Έκθεσις της διαχειριστικής επιτροπής επί των πεπραγμένων της Χρήσεως 1990*, από την Ελληνική Κοινότητα Κάιρου το 1991. Το χρονικό διάστημα είναι 144 χρόνια ακριβώς. Στη διάρκεια του πέρασαν κατά τους υπολογισμούς μας 3.300 με 3.500 τίτλοι βιβλίων κάθε περιεχομένου.

Η έρευνα έχει αποδείξει πως το *Άσμα Πολεμιστήριον* του Α. Κοραή, στο οποίο αναγράφεται ότι τυπώθηκε «εν τη κατ' Αίγυπτον Ελληνική Τυπογραφία 1800», στην πραγματικότητα τυπώθηκε στο τυπογραφείο Eberhart στο Παρίσι. Το ίδιο συνέβη με το επίσης ανώνυμο έργο του Κοραή *Σάλπισμα Πολεμιστήριον* το 1801. Το πρώτο ποιητικό έργο είναι του Σπ. Φερενδίνου, *Η θεία Πρόνοια*, που τυπώθηκε το 1856 στην Αλεξάνδρεια. Ακολούθησαν *Οι πρώτοι ήχοι της λύρας μου*, ήτοι συλλογή διαφόρων λυρικών ποιημάτων, του Γεωργ. Χαλικιά, Αλεξάνδρεια 1887. Από εκεί περνάμε στις Καβαφικές εκδόσεις.

Το πρώτο πρωτότυπο μυθιστόρημα είναι του Γερ. Πεντάκη, *Η ωραία Μελπομένη και ο εραστής της Νικολάκης*, Αλεξάνδρεια 1856. Ακολούθησε του Γ. Καλούμενου, *Η Κλεονίκη*, Αλεξάνδρεια 1867.

Το πρώτο πρωτότυπο διήγημα είναι της Αθηνάς Κακαβιάτου, *Η Βοσκοπούλα*, που τυπώθηκε το 1887 στην Αλεξάνδρεια.

Το πρώτο πρωτότυπο δραματικό-θεατρικό έργο είναι του Βασ. Αργυρόπουλου, *Ο θρίαμβος της Ελλάδος*, που τυπώθηκε το 1865 στην Αλεξάνδρεια.

Το πρώτο μεταφρασμένο δράμα, από ιταλικό πρότυπο, είναι *Ο Βιάνη και Φερδινάνδος εις τον τάφον του Καρόλου Δ' Δουκός του Αγριγεντίου*, σε μετάφραση Γερ. Πεντάκη. Τυπώθηκε το 1863 στην Αλεξάνδρεια.

Τα ελληνικά βιβλία της Αιγύπτου τυπώθηκαν κυρίως στην Αλεξάνδρεια, λιγότερο στο Κάιρο και ελάχιστα στο Πορτ-Σάιντ, το Ζαγαζίκ και άλλες πόλεις. Για τη διακίνησή τους, θα αναφερθώ πιο κάτω με στα-

Ο Εθνικός Ευεργέτης και Πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξανδρείας Γεώργιος Αβέρωφ.

τιστικά στοιχεία, όταν θα κάνω λόγο για τα τυπογραφεία και τα βιβλιοπωλεία.

Ο ΤΥΠΟΣ

Το σημαντικό κεφάλαιο της ελληνικής δημοσιογραφίας και του ελληνικού Τύπου στην Αίγυπτο δεν έχει ερευνηθεί ακόμη όσο θα έπρεπε. Ο ελληνόφωνος και ξενόφωνος, ελληνικής όμως ιδιοκτησίας, Τύπος κατέχει μια θέση αξιόλογη στα ελληνικά γράμματα και στην αιγυπτιακή κοινωνία.

Μέσα στα 100 χρόνια της κυρίως ζωής του (1862-1962) κυκλοφόρησαν περίπου 350 με 400 δημοσιογραφικά έντυπα, δηλαδή εφημερίδες, περιοδικά κάθε διάρκειας και σχήματος. Το 1862 τυπώθηκε η πρώτη εφημερίδα, η *Αίγυπτος*, και είχε παράρτημά της τον *Ιατρό του Λαού*, που θεωρείται το πρώτο περιοδικό που εκδόθηκε στην Αίγυπτο. Και τα δύο υπήρξαν ιδιοκτησίας του Δ. Οικονομόπουλου.

Η εφημερίδα *Ελπίς* του Π. Καζώτη ήταν η πρώτη εφημερίδα που κατόρθωσε να ξεπεράσει τις αντιξοότητες και να κρατηθεί ζωντανή από το 1873 που ιδρύθηκε, έως το 1902, στην Αλεξάνδρεια. Η πρώτη καλαίσθητη τυπωμένη εφημερίδα είναι η *Αφρική* του λυκειάρχη Θ. Κωνσταντινίδη που βγήκε το 1876 σε λίγα φύλλα.

Ο *Τηλέγραφος* ιδρύθηκε το 1880 από τον Ξεν. Σάλτη στην Αλεξάνδρεια. Αργότερα τον αγόρασε ο Αχ. Κυριακόπουλος, καθηγητής στα ελληνικά κοινοτικά σχολεία. Συντάκτες ήταν οι Σωτ. Λιάτσης, Σ. Παρασυράκης, Α. Βιδάλης, Ηρ. Λαχανοκάρδης και Ιω. Μπεθάνης. Τον ίδιο χρόνο ιδρύθηκε ο *Ταχυδρόμος-Ομόνοια* που υπήρξε η συγχώνευση των εφημερίδων *Ελπίς*, *Τηλέγραφος*, *Μεταρρυθμίσις* και *Ομόνοια*. Ιδρυτής του ήταν ο Βάσος Τήνιος και αρχισυντάκτες διετέλεσαν οι Απ. Λεοντής, Σωτ. Λιάτσης, Ν. Κλαδάκης, Γ. Τήνιος, Ντ. Χουτσούμης, που μαζί με το κατά καιρούς επιτελείο -τους Κ. Μάγη, Ν. Ορφανίδη, Μ. Γιαλουράκη κ.ά.- ανέδειξαν την εφημερίδα στο πιο αξιόλογο, ημερήσιο φύλλο του απόδημου Ελληνισμού, το οποίο υπήρξε και το πιο παλιό.

Αντίστοιχες περιπτώσεις καλής δημοσιογραφίας στο Κάιρο συναντάμε στις εφημερίδες *Κλειώ* (1916) και *Κάιρον* (1873), και κυρίως στο *Φως* (1897). **Το Φως, μην ξεχνάμε, είναι η μόνη εφημερίδα που εξακολουθεί να εκδίδεται σήμερα στην Αίγυπτο.** Οι Καϊρινοί δημοσιογράφοι μπορούν να υπερηφανεύονται γιατί ανέδειξαν τον Γ. Βαμβακούκη, τον Στ. Ευσταθιάδη, τον Κ. Μεταξά, τον Ι. Πολίτη, τον Α. Κανάκη, τον Κ. Μπονάρο, τον Σ. Πατέρα και πολλούς άλλους.

Σημαντικές εφημερίδες στα κάπως νεότερα χρόνια εξέδιδαν: ο Νικόλαος Καραβίας από το 1910 το φύλλο *Εφημερίς*, που την συνέχισε έως το 1961 ο Ι. Κασιμάτης. Ο ίδιος Κασιμάτης ίδρυσε τα *Νέα* που κράτησαν από το 1915 έως το 1924. Ο Α. Σεβαστόπουλος ίδρυσε το 1924 την *Επιθεώρηση* και ο Κ. Κασιμάτης το 1942 την *Ημέρα*, που συνέχισε έως το 1955 σαν *Ημερήσια Νέα*. Ο Άγγελος Κασιγόνης εξέδιδε από το 1932 έως το 1940 το φύλλο Αιγυπτιώτης Έλληνα με ελληνοαραβικό κείμενο. Ο Κ. Αρβανιτόπουλος ίδρυσε το 1932 την *Ανατολή* με αρχισυντάκτη τον Ιωάννη Μπεθάνη. Αργότερα την ευθύνη ανέλαβε ο Ζαχ. Χαλικιάδης και ο Παντ. Καστρούνης. Η εφημερίδα κράτησε ως το 1960 με τους Μιχ. Παπαμιχαήλ, Μικέ Ανατολέα, Ν. Βεκρή κ.ά. Στο Κάιρο ο Ευ. Σάμιος με τον Μιχ. Ευσταθιάδη ίδρυσαν το φύλλο *Κήρυξ* (1936-1947), και οι Ν. Ποτήρης, Ν. Αρετάκης, Κ. Αλάτσης και Σοφ. Χρυσοστομίδης τον *Πάροικο*, την πιο προοδευτική εφη-

Ο ελληρισμός στον κόσμο

μερίδα που τάραξε τα νερά έντονα και άφησε εποχή αναμφίβολα, από το 1953 ως το 1961.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Στον κόσμο των περιοδικών καταγράφουμε τα πιο σημαντικά μεγάλης διάρκειας: *Φοίνιξ* (Αλεξάνδρεια, 1875), *Κέκροψ* (Κάιρο, 1876), *Αλεξανδρινή Βιβλιοθήκη* (Αλεξάνδρεια, 1878), *Σεράπειον* (Αλεξάνδρεια, 1879), *Ελλάγιον* (Κάιρο, 1903), *Μουσείον* (Κάιρο, 1911).

Στον φιλολογικό και γενικά πνευματικό και καλλιτεχνικό κόσμο πρωτοεμφανίστηκε το περιοδικό *Νέα Ζωή*, το 1904. Όργανο του ομώνυμου Ελληνικού Φιλολογικού Συλλόγου Αλεξανδρείας εκδιδόταν από το 1904 ως το 1916 και από το 1922 ως το 1927 και κυκλοφορούσε κάθε μήνα. Τα ονόματα των μελών του συλλόγου εναλλάσσονταν στη σύνταξη, κύριος όμως εμπυχωτής ήταν ο ποιητής Κ.Ν. Κωνσταντινίδης. Τα πρώτα τεύχη ήταν γραμμένα στην καθαρεύουσα με λίγες ενδιαφέρουσες συνεργασίες. Το 1908 η *Νέα Ζωή* γίνεται αξιόλογο περιοδικό με υπογραφές σαν των Ν. Καζαντζάκη, Κ. Παλαμά, Κ. Χατζόπουλου, Α. Παπαδιαμάντη, Κ.Π. Καβάφη, Ι. Γρυπάρη. Τυπώθηκαν συνολικά δεκατέσσερις (14) τόμοι.

Ισάξιο της *Νέας Ζωής* ήταν το περιοδικό *Γράμματα*. Δημιουργήθηκε με μια ανταρσία στις τάξεις της *Νέας Ζωής*. Όταν το 1910 ο Κ. Βάρναλης έστειλε στη *Νέα Ζωή* το ποίημά του «Θυσία», μια περίεργη αντίληψη ηθικής που τελικά υπερίσχυσε, αποφάνθηκε ότι το ποίημα δεν μπορούσε να δημοσιευτεί στις σελίδες του περιοδικού. Έτσι οι νεωτεριστές Βύρων Πασχαλίδης, Νίκος Ζελίτας, Γιάννης Ζελίτας, Γιάννης Κασμάτης και Δημήτρης Ζαχαριάδης εγκατέλειψαν τη *Νέα Ζωή* και ίδρυσαν τα *Γράμματα* (1915). Σε αυτούς προστέθηκε ο Χρίστος (Christian) Ζερβός. Τα *Γράμματα* βγήκαν την εποχή που ο πατριωτικός άνεμος φυσούσε έντονα στην Ελλάδα, αντρώθηκαν μέσα στους Βαλκανικούς πολέμους και είδαν τη Μεγάλη Ιδέα να καταποντίζεται στα θολά νερά του Σαγγάριου. Οι Φιλελεύθεροι και ο Ελευθέριος Βενιζέλος τους ηλεκτρίζουν, το περιοδικό γίνεται προοδευτικό και γίνεται σταθμός για την εποχή. Το περιοδικό εκδίδει ουσιαστικά έναν άνθρωπο, ο Πάργας αλλά βέβαια το σφραγίζουν με την παρουσία τους οι Β. Αθανασόπουλος και Μ. Περίδης. Τα *Γράμματα* κυκλοφορούσαν σε 500 αντίτυπα, κάποτε και σε 750. Τα περισσότερα στέλνονταν δωρεάν. Οι Αθηναί-

οι λόγιοι το θεωρούσαν τιμή τους –και ήταν– να συνεργαστούν σε ένα περιοδικό σαν αυτό. Στα χρόνια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου ο Πάργας βρισκόταν ένα διάστημα στο Κάιρο. Την επιμέλεια της ύλης ανέλαβε ο Β. Αθανασόπουλος που ένα διήγημά του γίνεται αφορμή να επέμβει η λογοκρισία και να σταματήσει για ένα διάστημα η έκδοση του περιοδικού. Οι πέντε τόμοι βγήκαν με τον Πάργα αρχισυντάκτη και ο έκτος με τον Μ. Περίδη.

Αντίδραση στον γλωσσικό συντηρητισμό υπήρξε η έκδοση του *Νέου Σεραπίου* (1909-1910), περιοδικού στο οποίο κυριάρχησε η μορφή του Π. Μάγνη, όπου ο Καζαντζάκης δημοσίευσε την τραγωδία του «Κωμωδία». Ιδρυτές ήταν ο Χρ. Ζερβός, ο Κ. Τσαγκαράδας, ο Δ. Χρυσάνθης, ο Ν. Νικολαΐδης, ο Απ. Κωνσταντινίδης.

Ακολούθουν χρονολογικά τα εξής περιοδικά: *Φοίνικας* (Κάιρο, 1915), *Προπύλαια* (Αλεξάνδρεια, 1916), *Αργώ* (Αλεξάνδρεια, 1923). Ερμής (Αλεξάνδρεια, 1926), *Αλεξανδρινή Τέχνη* (Αλεξάνδρεια, 1926), *Παναγιύπτια* (Αλεξάνδρεια, 1926) κ.ά.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Στον τομέα της σάτιρας, πρώτη εφημερίδα ήταν η *Σφιγξ* του Ρωμάνου (Κάιρο, 1903), ο *Ασμοδαίος* (Κάιρο, 1916) και το σημαντικό *Σατάν* του Γ. Κόκκαλη (Αλεξάνδρεια, 1927-1959).

Ο λόγος τώρα για τις εφημερίδες που σε χέρια Ελλήνων ιδιοκτητών προτίμησαν να έχουν ξενόφωνο κείμενο και μάλιστα γαλλικό. Πρώτη ήταν η *Le Phare d'Alexandrie* (1874-1912). Στην αρχή τυπωνόταν από τον Κ. Νομικό και αργότερα από τον Ν. Χαϊκάλη. Την έκδοση συνέχισε ο γιος του τελευταίου. Ο Αχ. Κυριακόπουλος τύπωνε επίσης την αγγλόφιλη *Le Télégraphe*. Σημαντική υπήρξε η *Journal du Commerce et de la Marine* που ιδρύθηκε το 1909 και κράτησε έως το 1962 με εκδότη τον Κ. Μπενεντούτση. Το 1925 ο Α. Ιερωνύμου κυκλοφορεί έως το 1963 το *Phare Égyptien*. Επίσης ξεχωρίζουν μέσα σε πολλά το *Danseur* (1925) και το πολύ σημαντικό φύλλο *La Semaine Égyptienne* του Στ. Σταυρινού. Και τα δύο εκδίδονταν στο Κάιρο, όπου επίσης τυπωνόταν από τον Αλ. Παπαδόπουλο το φύλλο *La Revue du Caire*. Τέλος αξίζει να γίνει ευρύτερα γνωστό πως η Εφημερίδα της Ελληνικής Κυβέρνησης του τότε «Βασιλείου της Ελλάδος» τυπωνόταν στο Πατριαρχικό Τυπογραφείο Αλεξανδρείας στα 1941 και 1942, με την ένδειξη «επί του θωρηκτού Αβέρωφ», και το 1943 με την ένδειξη «Τυπογραφείο Εμπορίου» και τόπο το Κάιρο.

Τα βιβλιογραφικά στοιχεία της ερευνάς αυτής έχουν ληφθεί από τον Ε. Μιχαηλίδη («Βιβλιογραφία των Ελλήνων Αιγυπτιακών 1853-1966», Αλεξάνδρεια, έκδοσις Κέντρου Ελληνικών Σπουδών αρ.15. 1965-1966 και «Πανόραμα ήτοι Εικονογραφημένη Ιστορία του Δημοσιογραφικού Περιοδικού Τύπου της Αιγύπτου υπό Αιγυπτιακών Ελλήνων 1862-1972», Αλεξάνδρεια, έκδοσις Κέντρου Ελληνικών Σπουδών αρ.20. 1972), από το αρχείο του ελληρισμού της Αιγύπτου στο Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (Ε.Λ.Ι.Α.), το Παροικιακό Πνευματικό Μουσείο Αλεξανδρείας (αρχείο και βιβλιοθήκη, συλλογή Μιχαηλίδη), τη Βιβλιοθήκη των Σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης της Ε.Κ.Α., την Εθνική Βιβλιοθήκη Ελλάδος, τη Βιβλιοθήκη της Βουλής, την Μπενάκειο Βιβλιοθήκη, καθώς και από την προσωπική μου βιβλιοθήκη.

Το δεύτερο και τελευταίο μέρος στο επόμενο τεύχος

20 Ιουνίου 2002

Κύριε Διευθυντά,

Η ελληνική κυβέρνηση παρέδωσε τον Οτσαλάν στους Τούρκους κι αυτή είναι μια μεγάλη ντροπή για την χώρα μας. Οι Κούρδοι και ο αρχηγός τους μας εμπιστεύθηκαν, μας θεωρούσαν φίλους τους, αλλά η κυβέρνηση τούς πρόδωσε με τον χειρότερο τρόπο. Έκανε φοβερό κακό στους Κούρδους, αλλά επίσης έβλαψε πολύ και την Ελλάδα, γιατί η Τουρκία έχει μείνει πια εντελώς ανενόχλητη για να εφαρμόσει τα επεκτατικά της σχέδια εναντίον μας.

Ο Οτσαλάν μετά την φυλάκισή του **αποδείχτηκε δυστυχώς ότι δεν έχει τη σόφα ενός Μαντέλα κι ενός Μιλόσεβιτς**. Η συμπεριφορά του δεν έχει καθόλου την αξιοπρέπεια και τον ηρωϊσμό που θα περίμενε κανείς. Τώρα πια νομίζω ότι βλάπτει πολύ την κουρδική υπόθεση.

Οι ίδιοι οι Κούρδοι έχουν σταματήσει να αγωνίζονται. Δεν εννοώ σε στρατιωτικό επίπεδο, γιατί μπορεί να μην έχουν πλέον την δυνατότητα, αλλά δεν διεξάγουν αγώνα ούτε σε πολιτικό επίπεδο! Όμως, **τώρα** είναι η κατάλληλη ώρα για να το κάνουν αυτό, τώρα που η Τουρκία θέλει να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση και είναι υποχρεωμένη να σεβαστεί τα στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα.

Οι Κούρδοι θα πρέπει να θέσουν στην Ε.Ε. τις διεκδικήσεις τους για το δικαίωμα να μιλούν τη γλώσσα τους, να την διδάσκονται τα παιδιά τους στο σχολείο, να γίνονται εκπομπές στην κουρδική γλώσσα, να ζητήσουν **αυτονομία** κ.λπ. Αν δεν το

κάνουν τώρα, πότε θα το κάνουν; Η Τουρκία προσπαθεί να τους απορροφήσει και να τους εξαφανίσει, χωρίς να τους δώσει ποτέ το παραμικρό δικαίωμα. Και οι Κούρδοι μη προβάλλοντας τώρα τις διεκδικήσεις τους, με όση περισσότερη δύναμη μπορούν, θα γίνουν τα μεγάλα θύματά της.

Ο αρχηγός τους βέβαια βρίσκεται στη φυλακή και η στάση του είναι πολύ ηττοπαθής και περιέργη. Αλλά αυτό δεν πρέπει να τους κάνει να σταματήσουν τον δίκαιο αγώνα τους. Ακόμα κι αν δεν θέλουν να εκλέξουν ένα νέο αρχηγό, θα πρέπει να αναθέσουν σε κάποιους εκπροσώπους τους να παρουσιάσουν τα αιτήματά τους στην Ε.Ε., καθώς και στους διάφορους διεθνείς Οργανισμούς. Θα μπορούσαν να ενισχύσουν την διεκδίκηση των αιτημάτων τους με μεγάλες ειρηνικές πορείες των εκατοντάδων χιλιάδων Κούρδων που βρίσκονται στα κράτη της Ε.Ε. .

Αν δεν τα κάνουν αυτά τώρα, ο μεγάλος αγώνας τους, με τις τόσες χιλιάδες των νεκρών και τις τόσες θυσίες, θα έχει πάει χαμένος κι ο ηρωϊκός κουρδικός λαός θα μείνει για πάντα υπόδουλος στους Τούρκους.

Με εκτίμηση,
Α. Δ.

Σημ. Συν.: Ως γνωστόν η «ΕΛΛΟΠΙΑ» δεν δημοσιεύει ανυπόγραφες επιστολές. Για την παρούσα η εκδοτική ομάδα γνωρίζει το ονοματεπώνυμο του αποστολέως, αλλά για ειδικούς λόγους δεν δημοσιοποιείται.

ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΣΤΗΝ «ΕΛΛΟΠΙΑ» ΕΝΙΣΧΥΣΤΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΜΑΣ

Διατίθενται όλα τα προηγούμενα τεύχη της «ΕΛΛΟΠΙΑΣ» πρὸς 4,40 € ἕκαστο.
Οἱ ἐνδιαφερόμενοι μποροῦν νὰ ἐπικοινωνήσουν μαζί μας στὸν ἀριθμὸ τηλεφώνου ἢ τηλεμοιότυπου 010-65.19.728 ἢ νὰ γράψουν στὴν ταχυδρομικὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ.

ΣΥΛΛΟΓΗ «ΕΛΛΟΠΙΑΣ» ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Γιὰ τὰ δώδεκα χρόνια λειτουργίας τῆς «ΕΛΛΟΠΙΑΣ» προσφέρουμε ἀπὸ τὴν παρακαταθήκη μας, τρία διαφορετικὰ παλαιότερα τεύχη, μὲ κείμενα διαχρονικοῦ ἐνδιαφέροντος, στὴν μισή τιμή.

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ: 6,60 €

Διατίθενται ἀπὸ τὰ κεντρικὰ περίπτερα ὅλης τῆς χώρας, τῆς Κύπρου καὶ τῶν παροικιῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν.

ΑΧ. Γ. ΛΑΖΑΡΟΥ:

'Εθνικά θέματα και κρατική άκνηδία

'Εκδόσεις Πελασγός

'Αθήναι 2002

Προλογίζει ο επίτ. Πρόεδρος του 'Ελεγκτικού Συνεδρίου, ως Πρόεδρος της 'Επιτροπής 'Ενημερώσεως επί των 'Εθνικών Θεμάτων, Νικόλαος Θέμελης, διάδοχος στην προεδρία της του ακαδημαϊκού Μιχαήλ Στασινόπουλου, επίτ. Προέδρου του Συμβουλίου της 'Επικρατείας και πρώτου μεταπολιτευτικά Προέδρου της Δημοκρατίας. Στόν πρόλογο σκιαγραφείται εγκωμιαστικά ο σ. του βιβλίου τόσο ως άνθρωπος όσο και ως ειδικός γνώστης των εθνικών και των λεγομένων μειονοτικών θεμάτων.

Τά ποικίλα περιεχόμενα παρουσιάζουν διαχρονικό ενδιαφέρον και συγχρόνως διατηρούν τόν χαρακτήρα διαρκούς επικαιρότητας, άμεσης και ύψηλης τάσεως. Είνα δέ τά έξης: 1. - Τό νόημα της γλωσσικής μεταρρυθμίσεως. 2. - Η πρωτοβουλία της Γαλλικής Προεδρίας και ή θέση της ελληνικής γλώσσας στην Ε.Ε. 3. - 'Ο 'Ελληνισμός και οι βαλκανικοί λαοί. 4. - Προσφορά του 'Ελληνισμού στη Ρουμανία. 5. - 'Ο 'Ελληνισμός και οι επιδιώξεις του Ρήγα. 6. - Θεσμοί ευρωπαϊκοί και ελληνικοί αυτοσχεδιασμοί. 7. - Μουσουλμάνοι Θράκης. 8. - Πώς μεθοδεύεται ή άλωση του Αιγαίου. 9. - Γεώργιος Καραϊσκάκης και 'Ελληνοτουρκικά. 10. - Σύνθεση του νομού Τρικάλων. 11. - Κ.Ε.Μ.Ο. και Βλάχικα-Αρβανίτικα. 12. - Οι αλύτρωτοι 'Ελληνες και οι 300 του Κακλαμάνη. 13. - Νέα Μυσία. 14. - Τό 'Όνομα.

'Ως πρός τά δύο πρώτα ο σ. μέ την ιδιότητα του Γενικού 'Επιθεωρητού Μ.Ε.-Διευθυντού της Βαρβακείου Προτύπου Σχολής παρακολούθησε ειδικό πρόγραμμα για ή θέση της ελληνικής γλώσσας και ιστορίας στά σχολεία της Ε.Ο.Κ. Μετέπειτα μέ την ίδια ιδιότητα και ως επί κεφαλής της ελληνικής αποστολής έσπευσε στην ολοκλήρωση της έρευνάς του και στόν αντίποδα της Ε.Ο.Κ., δηλαδή στην τότε Σοβιετική 'Ενωση, μέ την εύκαιρία της πραγματώσεως των ελληνοσοβιετικών εκπαιδευτικών και μορφωτικών συμφωνιών. 'Επομένως πρόκειται για πανευρωπαϊκή διερεύνηση, ώστε τά συμπεράσματα νά αποκοτούν ιδιαίτερη βαρύτητα. 'Ομως ταυτόχρονα προκαλούν δαθεία θλίψη. Διότι δέν προσέχθηκαν έξ αιτίας της πάγιας άδιαφορίας των άρμοδίων του ελληνικού κράτους και της έν συνεχεία καταργήσεως του θεσμού των Γενικών 'Επιθεωρητών πρός ικανοποίηση κομματικών παραγόντων, άν και ύπαρκτου και άποδεκτου στίς άλλες χώρες, συνάμα δέ του έξαναγκασμού σέ παραίτηση του σ. Εύλογα τά συνακόλουθα του γλωσσικού ζητήματος σέ περίμετρο υπερεθνική συνιστούν πολιτισμικό -και όχι μόνον- έγκλημα κατά του 'Ελληνισμού και της Ευρώπης, όταν μάλιστα άγνοείται άγώνας όλόκληρης ζωής Βελγίδας ακαδημαϊκού για την προώθηση της ελληνικής ως γλώσσας της Ευρώπης!

Στά μελετήματα 3,4 και 5, πού συγκροτούν σημαντικό τμήμα των μεταπανελιστημιακών ειδικεύσεων του σ., αναλύεται ή έθνολογική σύσταση της χερσονήσου του Αΐμου και υπερδουναβικού χώρου, μέ άλλα δέ λόγια της ΝΑ Ευρώπης. 'Ερμηνεύεται πώς έπληθε βαθμιαία τό πολιτισμικά ένιαίο. 'Επισημαίνονται σέ

διαχρονικό επίπεδο δημογραφικά δεδομένα, πού δια φωτίζουν άποδεδειγμένα την ίδιουσυστασία κάθε πληθυσμικής ένότητας, ιδίως της ελληνικής, στην όποία άλλως τε πρωτίστως άφορούν. Δίδονται οι διεπιστημονικά άδιαμφισβήτητες διαστάσεις της ελληνικής συμβολής σέ όλους τούς τομείς του έπιστητού, ώστε οι διακηρυσσόμενες σχεδόν άδιάλειπτα και άδιστακτα διεκδικήσεις «όφειλετών» νά παρεμποδίζουν την ένδεδειγμένα έποικοδομητική συνύπαρξη και έπιτακτική συνεργασία των ποικιλωνύμων πληθυσμών, τόσο κάτω όσο και άνω του Δουνάβεως.

Στό έκτο μελέτημα καυτηριάζεται ή άσυναρτησία του ελληνικού κράτους και ή αδράνειά του σέ όσα συνέβησαν κατά τό προπαρασκευαστικό στάδιο εισόδου της 'Ελλάδος στην Ε.Ο.Κ., καθώς και κατά τό διαρρυσαν διάστημα από την πλήρη ένταξή της.

Στό έβδομο μελέτημα προέχει ή άδιάσειστα τεκμηριωμένη άπόρριψη του όρου «Τούρκος» στη Θράκη και πλατύτερα στην περιοχή της ΝΑ Ευρώπης. 'Εκπλήσσει δέ όπωσδήποτε ή άποκάλυψη «έκρουματισμού» των Πομάκων και της έπιμονής χρήσεως του όρου «τουρκογενείς» αντί του όρθου «τουρκοφανείς» από 'Ελληνες, πρό πάντων έπισήμους, όταν γράφουν ή όμιλούν για μουσουλμάνους Θράκης.

Στό όγδοο αναπτύσσεται ή μεθόδευση άλώσεως του Αιγαίου από τούς Τούρκους και καταγγέλλεται ή άφανία των άρμοδίων των ελληνικών υπηρεσιών. Διότι δέν δραστηριοποιείται κανένας ούτε μετά την κυκλοφορία δίτομης άγγλόγλωσσης συγγραφής μέ τίτλο «Τό τουρκικό Αιγαίο», ή όποία συνεχίζεται επί δεκαετίες! Μέ τά 'Ελληνοτουρκικά δέ του ένάτου, προβάλλεται ως πρότυπο έλληνοπρέπειας ό Γ. Καραϊσκάκης σέ κρίσιμη φάση της 'Εθνικής 'Επαναστάσεως του

Αχ. Γ. Λαζάρου

**ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ
ΚΑΙ
ΚΡΑΤΙΚΗ ΑΚΗΔΙΑ**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΕΛΑΣΓΟΣ

1821. Επί πλέον τονίζεται έναγώνια ή αδήριτη ανάγκη θυσιών οικονομικών, με προβάδισμα των ήγετων, προς παραδειγματισμό των απλών πολιτών, ώστε να μη δυσχεραίνεται ή κατελείγουσα επιδίωξη, ο τελειότερος τεχνολογικός εξοπλισμός των ενόπλων δυνάμεων. Διότι ακριβώς αυτός προτείνεται ως πρώτης προτεραιότητας εθνική έπένδυση και ως η ασφαλέστερη αποτρεπτική απάντηση στις τουρκικές προκλήσεις.

Στό δέκατο μελέτημα, γελοιοποιείται δημόσια ελληνική ύπηρεσία, η οποία από άγνοια ή απερισκεψία ή άνευθυνότητα υπερφαλαγγίζει και τά κέντρα προπαγάνδας στην πλειοδοσία εμφάνισης «μειοψηφιών» στην Ελλάδα. Το ίδιο συμβαίνει και στο ενδέκατο, όπου ακριβέστερα βάλλεται δήθεν έπιστημονικό σωματείο, τό Κ.Ε.Μ.Ο., έπειδή επιδίδεται άνεπιστημονικά και άνεπίτρεπτα σέ δραστηριότητες έπιφοβες και φοβερά θλαπτικές γιά τήν Ελλάδα. Όμως αντί διώξεων δρέπει χρηματοδοτήσεις υπό τήν έποπτεία του... Ύπ. Έξ! Στό δωδέκατο απεικονίζεται η απάραδκτη, έν μέσας Αθήνας, μεταχείριση όμογενών, Βορειοηπειρωτών, τούς όποιους –χωρίς δυναμική παρέμβαση εκπροσώπων του Έθνικού Κοινοβουλίου– ή μητέρα Έλλάς βλέπει σάν αποπαίδια, λημονώντας τό χρέος της προς απότιση τιμής και εύγνωμοσύνης γιά όσα υπέμειναν στην άλύτρωτη Βόρειο Ήπειρο, έπειδή διαδήλωναν τήν ελληνικότητά τους.

Μέ τά δύο τελευταία 13 και 14 ό σ. προς άρση τής έκκρεμότητας τής όνοματοθεσίας του άρτιπαγοϋς κράτους τών Σκοπίων προσκομίζει προσήκουσα ιστορικά και έθνολογικά όνομασία. Έπιπρόσθετα, άναίρει σάν έντελώς έσφαλμένο τόν ίσχυρισμό, κατά τόν όποιο ή επί μισό περίπου αιώνα χρήση του όνόματος Μακεδονία ένδονοτιοσλαβικά αποκλείει δυνατότητα άντοχής. Γι αυτό υπενθυμίζει πειστικά παραδείγματα, μεσοπολεμικά, και μεταπολεμικά. Κατ' έξοχήν εύλωτο και έντυπωσιακό είναι τό διάρκειας αιώνων Μεγάλη Βρετανία ή Βρετανία, ή όποια κατόπιν ένστάσεως τής Γαλλίας λόγω τής γαλλικής Βρεταννης, άντικαθίσταται μέ τό Ήνωμένο Βασίλειο, όπως έπίσημα προσονομάζεται ή ρωμαϊκή ή πονηρά Άλδιων στις δέλτους τής Ε.Ο.Κ., ήδη δέ Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Όταν, λοιπόν, χώρα, τής όποιας τά όρια είχαν πρωτόφαντο πλάτος, από τήν Άνω Ανατολή, Χόνγκ-Κόνγκ, Καντώνα Κίνας, έως τό άκρότατο σημείο τής Δύσεως, όμολογουμένως άυτοκρατορία θαλασσοκράτειρα υπόκειται σέ μετονομασία, ή έμμονή τών Σκοπιανών άφορμάται και από τήν πάγια ελληνική άκηδία, άφροντισιά, άμεριμνησία, άδράνεια, ραθυμία, περιφρόνηση...

Θεόδωρος Μπινιζάκης

Νίκου Γαβριήλ Πεντζίκη:

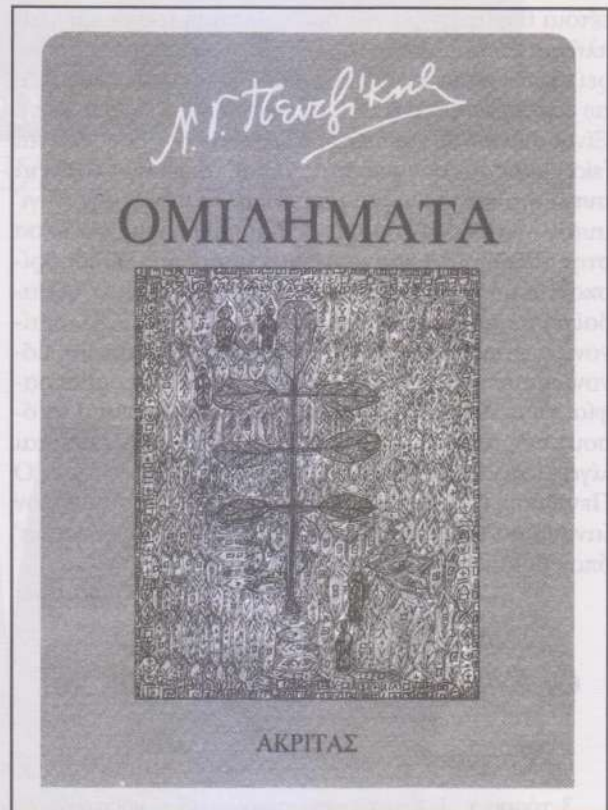
Ομιλήματα

Εκδόσεις ΑΚΡΙΤΑΣ, 1992 (επανέκδ.)

Πρώτη έκδοση: Εκδόσεις των Φίλων 1972

Πιστεύουμε πως, όποια κείμενα στοχεύουν στην αφύπνιση και την ψυχική εγρήγορση του αναγνώστη, έχουμε χρέος να τα διαδίδουμε ανεξαρτήτως από την εποχή που πρωτογράφησαν.

Αυτή η συνθήκη ισχύει, ιδιαίτερος, για τα γραπτά του Νίκου Γαβριήλ Πεντζίκη, ο οποίος άφησε πίσω

του ένα αρκετά εκτεταμένο έργο εμπνευσμένο από τη λαϊκή ευσέβεια και την ορθόδοξη παράδοση.

Όσα περιέχονται στον τόμο του «ΑΚΡΙΤΑ» είναι αναμνήσεις του συγγραφέα, προσωπικά βιώματα, ένα είδος εξομολόγησης που δεν γίνεται όμως ενώπιον του πνευματικού σκόρπια φύλλα μιας ζωής αντισυμβατικής πέρα από κοινωνικά στερεότυπα και μικροαστικούς καθωσπρετισμούς.

Η πρώτη έκδοση του πλούτου αυτών των λέξεων τοποθετείται στα 1972, ενώ η επανέκδοσή του είκοσι χρόνια μετά, το 1992.

Εμείς, εν έτει σωτηριώ 2002, μιλάμε για τον Πεντζίκη επειδή πιστεύουμε ότι στην εποχή της μεγάλης σύγχυσης, η οποία είναι αυτή που ζούμε, έχει λόγο καθάριο, διαυγή, ανατρεπτικό.

Ο «**παιζογράφος**» –κατά την προσφιλή του έκφραση– μπαρμπά-Νίκος αντλεί τα μορφολογικά στοιχεία του ύφους του από τη βυζαντινή χρονογραφία και τον «Συναξαριστή» του Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτη.

Χρησιμοποιεί πρωτοποριακές τεχνικές γραφής –εσωτερικός μονόλογος του Τζόις, συνειρμική γραφή του Προυστ–, για να μπορέσει, τελικά, να **διασώσει** αυτά που είδε, άγγιξε, αισθάνθηκε, γεύτηκε. Στα «Ομιλήματα», για ακόμη μια φορά ο Πεντζίκης απεκδύεται το ρόλο του κοινωνικά ευπρεπή και τακτοποιημένου αστού. Δεν δέχεται να τον αποκαλούν, καν, λογοτέχνη. Πλίνθοι και κέραμοι οι σκέψεις του, σπαράγματα ψυχικά, που όμως υπηρετούν τον τελικό σκοπό του: την ακεραιότητα της ανθρώπινης φύσης, τη νεκρανάσταση του σπόρου, όπως την εύχεται η εκκλησία. Ο Αρχιμανδρίτης Βασίλειος (Ιβηριανός) στο προλογικό του σημείωμα «Ός εκ τών νεκρών ζών» είναι καταλυτικός και με αυτόν θα κλείσουμε το σύντομο αυτό σημείωμα: «Ένας που καταφέρνει στον ίδιο εαυτό του

τέτοια θανατηφόρα για την κοινωνική του ευπρέπεια πλήγματα, έχει την άδεια και δυνατότητα να προχωρεί ελεύθερα κεκλεισμένων των θυρών. (...) Είναι κάτω από τον καθέναν. (Πέρα από τις επιδιώξεις μας). Είναι ακίνδυνος για όλους, όπως ο νεκρός που κειτεται (sic!) μπροστά μας ακίνητος. Έτσι, ακούμε με ανοιχτά αυτιά ό,τι μας λέει, και μπορούμε να πούμε άνετα γι' αυτόν έναν καλό λόγο. (...). Τότε βλέπουμε ότι μέσα στην Εκκλησία υπάρχει χώρος για όλους. Όλοι βρίσκονται μέσα μας. Και ολόκληρος ο άνθρωπος "μεταβαίνει εκ του θανάτου εις την ζωήν" (Ιω. 5, 24) μπαίνοντας στην Εκκλησία» (σελ. 14). Μία τελευταία, μόνον, παρατήρηση: το κείμενο διατηρεί την ορθογραφία, τη στίξη και τη σύνταξη του συγγραφέα. Για όσους δεν τον ξέρουν, ελπίζουμε λίγοι, παρατίθενται λίγα βιογραφικά στοιχεία στα «αυτιά» του βιβλίου. Ο Πεντζίκης έφυγε από τον κόσμο της ματαιότητας τον Ιανουάριο του 1993. Ας έχουμε την ευχή του, εκεί απ' όπου βρίσκεται, στη Χώρα των ζώντων.

Βασίλης Κρομμύδας

Διονύση Μαυρογιαννή: Οι Σαρακατσάνοι τής Θράκης και τής Μακεδονίας. Έπιτόπια Κοινωνιολογική Έρευνα

3 τόμοι: τ. 1 Καταγραφή οικογενειών, νοικοκυριών και επαγγελμάτων. Σπαράγματα τής πολιτιστικής παράδοσης, μέγ. σχήμα, 399 σ. τ. 2. Τά πρόσωπα, οι τόποι, τά πράγματα (άνέκδοτα, φωτογραφικά ντοκουμέντα), Κοινωνικός μετασχηματισμός: Οικονομικοί μηχανισμοί, γεωγραφική και κοινωνική κινητικότητα, πολιτιστική ταυτότητα, 270 σ. (Κοινωνιολογική Μελέτη).

Η δημοσίευση του όγκώδους πρωτογενούς υλικού τής πολύχρονης αυτής και επίτοπιας έρευνας του καθηγητού Κοινωνιολογίας και πρ. Πρύτανη του Δ.Π.Θ., έπαναφέρει στο προσκήνιο τής έπιστημονικής επικαιρότητας τό θέμα των άλλοτε νομαδικών και ήμνομαδικών πληθυσμών τής Ελλάδας και τής Βαλκανικής, οι όποιοι είχαν ως όρητήριο τή χώρα μας (Σαρακατσάνοι κυρίως και Βλαχόφωνοι). Ο πρωτότυπος χαρακτήρας του τεράστιου αυτού έργου έγκειται στο γεγονός ότι κατέγραψε με προσωπικές συνεντεύξεις σέ 291 οίκοις 9 νομών, από Θεσσαλονίκη έως Έβρο, 6.014 επώνυμες οικογένειες με 25.400 μέλη, με γνωστό τόν τόπο άγροτικής διαβίωσης και τής νομαδικής ποιμενικής προέλευσης, άγροτικά νοικοκυριά (γεωργικός κλήρος, οικόσιτη κτηνοτροφία, άστικά επαγγέλματα, εκπαίδευση).

Δημοσιεύονται επίσης σπαράγματα τής πολιτιστικής παράδοσης, με καταγραφή του τόπου, του χρόνου και των προσώπων πού τά διηγήθηκαν και τραγούδησαν κατά τήν έρευνα (βίος φημισμένων τσελιγκάδων, έθιμα, δοξασίες, λαϊκή ιατρική, 100 δημοτικά τραγούδια, 150 παροιμίες, κ.ά.). Τέλος, συνελέγησαν, διασώθηκαν και είδαν τό φώς τής δημοσιότητας εκατοντάδες άθηντικά κομμάτια λαϊκής ένδυματολογικής τέχνης καθώς και εκατοντάδες φωτογραφίες κοινωνικής καθημερινότητας των Σαρακατσάνων, επώνυμες και αυτές, με καταγραμμένο τόν τόπο και τόν χρόνο καθεμιάς.

Δεύτερο χαρακτηριστικό τής έρευνας είναι ότι διερευνήθηκε όχι μόνο ή παρελθούσα κατάσταση των Σα-

ρακατσάνων, αλλά και ή παρούσα, πράγμα πού δέν παρατηρείται στίς σύγχρονες μελέτες των Σαρακατσανολόγων (έκτός εκείνων του Κ. Καραβίδα, Άγροτικά, γιά τό Τσελιγκάτο και τήν άγροτική εγκατάσταση των Σαρακατσάνων, του Ά. Σκεύα γιά τήν εκπαίδευση και του Γ. Άγραφιότη γιά τήν γεωργική εγκατάσταση στον Όρχομενό τής Βοιωτίας). Και τρίτον, τό λαογραφικό υλικό, οι φωτογραφίες, τά τραγούδια και οι διηγήσεις συμπεριλαμβάνουν και τούς Σαρακατσάνους τής Άν. Θράκης (έως τό 1922), τής Σερβίας (έως τό 1950) και τής Βουλγαρίας (έως τό 1970).

Άπό μεθοδολογική άποψη, ό Δ. Μ. κάνει μία βαθεία τομή συγκρίνοντας άφ' ενός τόν παρελθόντα τρόπο νομαδικής διαβίωσης με εκείνη των Βλαχοφάνων αλλά και των προβατοτρόφων τής Γαλλίας, Ισπανίας, Σκωτίας και άλλων χωρών τής Άσίας και Άφρικής και άφ' έτέρου άνιχνεύοντας τή γενεαλογία και ιστορική ταυτότητα των Σαρακατσάνων με άναγωγή στο έγγύτερο και άπώτερο παρελθόν (Τουρκοκρατία, Βυζάντιο Μετακλασική, Κλασική και Προκλασική περίοδο), άντλώντας έπιχειρήματα και παραθέτοντας κείμενα τής διαχρονικής ελληνικής γραμματείας έως και τίς Πιννακίδες τής Γραμμικής Β' τής Κνωσσού και τής Πύλου (στόν τόμο 3).

Τό πío πάνω έργο παρουσιάσθηκε στο Μέγαρο τής Παλαιάς Βουλής τόν Άπρίλιο του 2001 από εκπροσώπους τής Βουλής, τής Άκαδημίας των Άθηνών και των Όργανώσεων των Σαρακατσάνων και τής Ιστορικής Έταιρείας των Θεσσαλών. Κατά τήν παρουσίαση αυτή, ύπογραμμίσθηκε, μεταξύ άλλων, ή διαχρονική ελληνική ταυτότητα των Σαρακατσάνων και ή συμμετοχή τους στην έθνογένεση, στους έθνικούς άγώνες και στην πολιτιστική μας παράδοση.

Νίκος Φορόπουλος

ΔΙΟΝΥΣΗ ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗ

Καθηγήτριά Κοινωνιολογίας

π. Πρώτην Δημοκρατείου Πανεπιστημίου Θράκης
Τακτικού Μέλους τής Αρχαιολογικής Έταιρείας

ΟΙ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΟΙ ΘΡΑΚΗΣ, ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

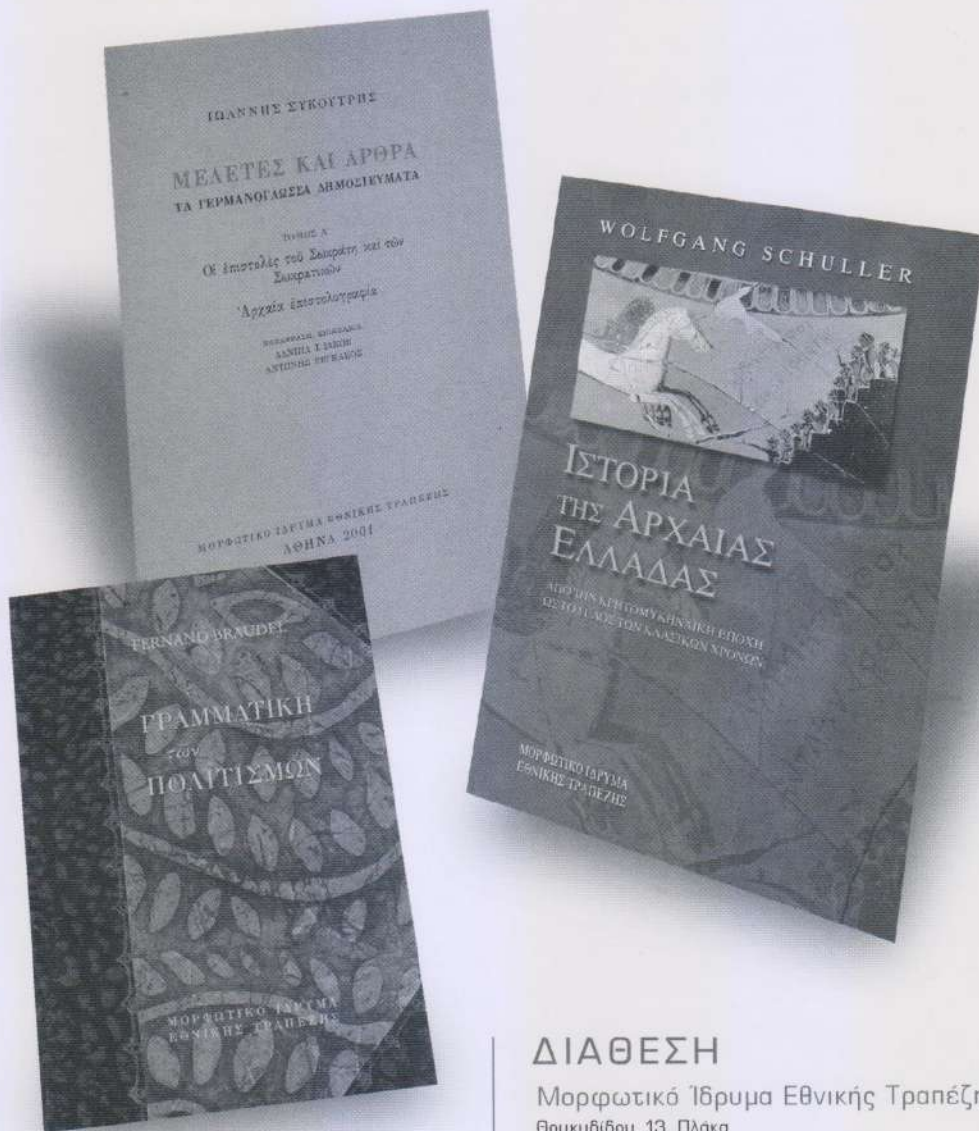
ΤΟΜΟΣ 3

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ
ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ,
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ (Έπιτόπια Κοινωνιολογική Μελέτη)

Έκδόσεις «Δωδώνη»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τομέας Δημογραφικού ΕΤΕ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

<http://www.nbg.gr>

ΔΙΑΘΕΣΗ

Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης (Μ.Ι.Ε.Τ.)
Θουκυδίδου 13, Πλάκα
τηλ.: (0 1) 0322 1335
e-mail: miet2@otenet.gr

Βιβλιοπωλείο "Το Μορφωτικό"
Στοά του Βιβλίου
Πεσμαζόγλου 5, Αθήνα
τηλ.: (0 1) 0321 5606

Πολιτιστικό Κέντρο Θεσσαλονίκης Μ.Ι.Ε.Τ.
Βασ. Όλγας 108, Θεσσαλονίκη
τηλ.: (031) 0295 171
e-mail: mietthes@otenet.gr

Και σε όλα τα ενημερωμένα βιβλιοπωλεία

ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΟΙ

Η «ΕΛΛΟΠΙΑ» προσφέρει, σε εξαιρετική τιμή (45 €), στους συνεργάτες και το αναγνωστικό της κοινό, την -σε μεγάλο σχήμα- 3τομη εκτεταμένη έρευνα του κ. Διον. Μαυρόγιαννη, Καθηγητού Κοινωνιολογίας και π. Πρύτανη του Πανεπιστημίου Θράκης, για τους Σαρακατσάνους.

Η έρευνα κατέγραψε 6.014 νοικοκυριά σε 291 αγροτικούς και αστικούς οικισμούς σε Μακεδονία, Ανατολική και Δυτική Θράκη, Σερβία και Βουλγαρία και περιλαμβάνει επίσης έθιμα, τραγούδια παροιμίες, διηγήσεις για την καθημερινή ζωή, τον γάμο κ.λπ. Επίσης, το έργο περιέχει συλλογή 318 ανέκδοτων επωνύμων φωτογραφιών και άλλες 270 έγχρωμες από Σαρακατσάνικα Λαϊκά Τεχνουργήματα.

Παραγγελίες στην Ταχυδρομική Διεύθυνση της «ΕΛΛΟΠΙΑΣ»:
25ης Μαρτίου 1, 155 61 Χολαργός
ή στο τηλέφωνο και τηλεομοίτυπο
010 6519728

